

**Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України**

**Тернопільський національний
економічний університет**

**І. В. СПІЛЬНИК,
О. М. ЗАГОРОДНА**

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

Навчально-методичний комплекс дисципліни
(для студентів економічних спеціальностей)

Тернопіль
ТНЕУ
2012

ББК 65.053.9 (4 Укр) я73
С 72

Рецензенти: *І. С. Гуцал* – доктор економічних наук, професор, декан факультету фінансів Тернопільського національного економічного університету;
Я. Д. Крупка – доктор економічних наук, професор, декан факультету обліку і аудиту Тернопільського національного економічного університету

Укладачі: *Ірина Володимирівна Спільник* – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічного аналізу і статистики ТНЕУ;
Ольга Михайлівна Загородна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічного аналізу і статистики ТНЕУ

*Рекомендовано до видання НМК з дисциплін циклу
природничо-наукової загальноекономічної підготовки ТНЕУ
(протокол № 1 від 3 вересня 2012 р.)*

Спільник І. В., Загородна О. М.

С 72 Економічний аналіз : навч.-метод. комплекс дисципліни (для студентів економічних спеціальностей). – Тернопіль : ТНЕУ, 2012. – 432 с.

У виданні розглянуто теоретичні основи, інформаційне забезпечення та методика проведення економічного аналізу суб'єктів господарювання. Значну увагу зосереджено на висвітленні питань аналізу фінансово-господарської діяльності та її ефективності з урахуванням чинних інструктивних матеріалів, вітчизняного та зарубіжного досвіду. Особливу увагу приділено питанням організації самостійної роботи студентів.

Посібник містить повне забезпечення навчально-методичного комплексу дисципліни «Економічний аналіз».

Призначений для викладачів і студентів економічних спеціальностей усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів, буде корисним у практичній роботі працівників підприємств та фінансово-кредитних установ.

ББК 65.053.9 (4 Укр) я73

Відповідальний за випуск: *С. І. Шкарабан* – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічного аналізу і статистики ТНЕУ, заслужений діяч науки і техніки України

© Спільник І. В., Загородна О. М., 2012
© ТНЕУ, 2012

ЗМІСТ

Вступ	4
Опис дисципліни, її мета та завдання	5
Програма дисципліни	7
Тематика практичних занять	11
Опорний конспект лекцій	14
Тематика самостійної роботи студентів	170
Задачі для самостійної роботи	172
Тестові завдання	173
Завдання для виконання контрольних робіт	290
Комплексне практичне індивідуальне завдання	318
Критерії оцінювання рівня знань студента:	
за результатами усного опитування	338
за виконання реферату (теоретичної частини)	339
за виконання практичного (розрахункового) завдання	340
за виконання практичного комплексного практичного індивідуального завдання	340
за виконання тестового завдання	341
Методи навчання та оцінювання	342
Перелік основної рекомендованої літератури	345
Перелік додаткової рекомендованої літератури	346
Термінологічний словник	348
Додатки	390

ВСТУП

Однією з умов успішної підприємницької діяльності є своєчасне та вміле прийняття управлінських рішень. Від того, наскільки оптимальним є співвідношення між складовими ресурсного потенціалу підприємства, наскільки ефективно й доцільно грошові кошти трансформуються в необоротні та оборотні активи і стимулюють робочу силу залежать одержані фінансові результати, фінансове становище підприємства, а отже благополуччя власників, інвесторів, стабільність партнерів та інших зацікавлених осіб. Значною мірою ефективно вирішення цих завдань можливе завдяки застосуванню економічного аналізу.

І якщо за словами американського економіста Е. Хелферта, менеджмент – це наука ставити доречні запитання, то аналіз – наука, що знаходить правильні відповіді на них. Тобто економічний аналіз – це засіб пізнання господарського механізму підприємства, процесів формування та використання ресурсів для здійснення діяльності, який сприяє обґрунтуванню управлінських рішень за даними обліку, звітності та іншої інформації.

У нашій праці розглядаються теоретичні основи, інформаційне забезпечення та методика застосування економічного аналізу суб'єктів господарювання. Особливу увагу приділено висвітленню прикладних питань аналізу діяльності з урахуванням чинних інструктивних матеріалів, вітчизняного та зарубіжного досвіду.

Посібник містить повне забезпечення навчально-методичного комплексу дисципліни і покликаний сприяти студентам у правильній організації роботи з вивчення курсу «Економічний аналіз». Значну увагу приділено самостійній та індивідуальній роботі. Структура посібника організована таким чином, щоб максимально допомогти студентам у самостійному вивченні, успішній здачі поточного та підсумкового контролю з дисципліни.

Призначений для викладачів і студентів економічних спеціальностей усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів, буде корисним у практичній роботі працівників підприємств та фінансово-кредитних установ.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ, ЇЇ МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Мета й завдання вивчення дисципліни «Економічний аналіз»

Мета вивчення дисципліни

«Економічний аналіз» – дисципліна з циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр галузей знань «Економіка і підприємництво» та «Менеджмент і адміністрування».

Програма і тематичний план дисципліни орієнтовані на глибоке та ґрунтовне засвоєння студентами сучасної теорії і практики економічного аналізу. Знання з курсу «Економічний аналіз» потрібні студентам для оволодіння практичними аналітичними навичками роботи майбутніх фахівців економічних служб суб'єктів господарювання в умовах ринку. Особливістю цієї дисципліни є те, що вона має прикладний характер.

Мета викладання дисципліни «Економічний аналіз» – вивчення теоретичних основ, організації і методики проведення економічного аналізу; формування у студентів вміння давати об'єктивну оцінку фінансово-господарській діяльності, діагностувати основні проблеми її розвитку, виявляти напрямки вдосконалення та обґрунтовувати управлінські рішення, спрямовані на підвищення ефективності функціонування; оволодіння науковим підходом до вибору оптимальних варіантів управління.

Засвоєння цього курсу має виробити у студентів навички практичного використання прийомів та методик аналізу в процесі прийняття управлінських рішень, що сприятиме формуванню висококваліфікованих фахівців у галузі економіки.

Завдання вивчення дисципліни

У результаті вивчення курсу «Економічний аналіз» студенти повинні:

1. Засвоїти теоретичні питання, що стосуються сутності й значення економічного аналізу в управлінні, його видів, змісту і завдань.
2. Вивчити інформаційне забезпечення, організацію та методологію економічного аналізу; сутність і сферу застосування його основних прийомів.

3. Навчитись давати об'єктивну оцінку господарській діяльності підприємства.

4. Вміти виявляти тенденції зміни показників, з'ясувати їхні причини, а також прогнозувати можливі наслідки.

5. Застосовувати методики аналізу, здійснювати економічну інтерпретацію одержаних результатів і формулювати належні висновки.

6. Оформляти результати аналізу, обґрунтовувати управлінські рішення, обирати їхні оптимальні варіанти та здійснювати контроль за впровадженням.

Вивчення курсу «Економічний аналіз» передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із суміжних дисциплін (економічна теорія, філософія, логіка, статистика, вища математика, комп'ютерна техніка та програмування, економіка промислового підприємства, бухгалтерський облік, менеджмент), цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної участі на лекціях, практичних заняттях, у виконанні самостійних та індивідуальних завдань.

Завдання лекційних занять

Проведення лекцій спрямоване на ознайомлення студентів з категорійним апаратом, інструментарієм аналізу та умовами їх застосування в сучасній економіці, а також проблемами методології та методики економічного аналізу, світовим досвідом аналітичної діяльності.

Мета проведення лекцій полягає у:

– формулюванні у студентів цілісної системи теоретичних знань з курсу «Економічний аналіз»;

– викладанні студентам відповідно до програми та робочого плану основних питань методології економічного аналізу діяльності підприємств, звертаючи головну увагу на економічний зміст показників, інтерпретацію кількісних параметрів, теоретично прийнятний рівень критеріїв оцінки та їхнє значення у вітчизняній практиці, сутність методик аналізу, основні недоліки та переваги застосування, можливі напрямки вдосконалення і використання в практичній діяльності.

Завдання проведення практичних занять

Мета проведення практичних занять полягає у тому, щоб сформувати у студентів практичні аналітичні навички з метою їхнього використання у подальшій прикладній фаховій діяльності.

- За результатами проведення практичних занять студенти повинні:
- глибше засвоїти та закріпити теоретичні знання, одержані на лекціях;
  - набути навички в організації та проведенні економічного аналізу;
  - вміло користуватись нормативною та інструктивною інформацією;
  - навчитись читати фінансову та статистичну звітність, уміти перевіряти її доброякісність,
  - одержати практичні навички побудови та розрахунку аналітичних показників;
  - оволодіти методикою економічного аналізу;
  - з'ясувати умови та сфери застосування окремих аналітичних методик і прийомів економічного аналізу;
  - проілюструвати застосування методик економічного аналізу на конкретному цифровому матеріалі за даними статистичної та фінансової звітності підприємств;
  - навчитися грамотно інтерпретувати результати аналізу і формулювати аналітичні висновки;
  - використовувати результати економічного аналізу в практичній управлінській діяльності.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ»

Змістовий модуль 1.

Теоретичні основи економічного аналізу

Тема 1. Предмет, об'єкти, зміст і завдання економічного аналізу

Аналіз як загальнонауковий метод пізнання. Поняття економічного аналізу. Зміст процесу управління підприємством та місце в ньому економічного аналізу. Роль економічного аналізу в підвищенні ефективності управління. Предмет економічного аналізу та його об'єкти. Мета, зміст і завдання економічного аналізу. Місце економічного аналізу в системі економічних наук.

Тема 2. Метод і спеціальні прийоми економічного аналізу

Метод і методологія наукової дисципліни. Метод економічного аналізу та його складові елементи. Характеристика основних категорій економічного аналізу. Принципи аналітичного дослідження. Класифікація та характеристика прийомів економічного аналізу.

Економіко-логічні (традиційні) прийоми економічного аналізу: порівняння, типізація, деталізація, балансовий прийом, прийоми елімінування, їхня суть та сфера застосування.

Економіко-математичні прийоми та моделі економічного аналізу: детермінованого та стохастичного моделювання, моделювання фінансових ситуацій. Їхня суть і можливості використання.

Евристичні прийоми аналізу: експертні оцінки, прийоми активізації творчого мислення.

Тема 3. Види, інформаційне забезпечення та організація економічного аналізу

Поняття виду та напрямку економічного аналізу. Типологія, особливості і сфера застосування найважливіших видів економічного аналізу.

Зміст, поняття і принципи інформаційного забезпечення економічного аналізу. Характеристика найважливіших груп інформації, яка використовується в економічному аналізі. Вимоги економічного аналізу до такої інформації. Способи перевірки її достовірності. Особливості інформаційного фонду підприємства в умовах автоматизованої обробки інформації.

Поняття і загальні принципи організації аналізу. Організаційні форми та виконавці аналітичної роботи на підприємстві. Основні етапи і послідовність проведення економічного аналізу на підприємстві. Складання програми аналізу. Підбір і аналітична обробка економічної інформації. Узагальнення та оцінка результатів аналізу. Формування пропозиції за результатами аналізу і контроль за їхнім виконанням.

Змістовий модуль 2. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства

Тема 4. Аналіз фінансового стану підприємства

Поняття фінансового стану, значення його аналізу в сучасних умовах господарювання. Взаємозв'язок фінансового стану підприємства і результатів його виробничої і збутової діяльності.

Завдання аналізу і джерела інформації. Характеристика бухгалтерського балансу як основного джерела інформації для оцінки фінансового стану підприємства. Види аналізу балансу (горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний).

Аналіз складу і структури майна та боргових прав підприємства.
Аналіз джерел формування майна і боргових прав підприємства.
Аналіз показників і відносних коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства. Аналіз ефективності використання оборотних засобів та її впливу на фінансову стійкість підприємства.
Аналіз стану розрахунків, показників платоспроможності та ліквідності підприємства.
Аналіз руху грошових коштів.

Тема 5. Аналіз прибутку і рентабельності

Система показників фінансових результатів в сучасних умовах, їхнє значення в оцінці й стимулюванні економічної ефективності. Завдання аналізу і джерела інформації.

Аналіз формування чистого прибутку підприємства. Оцінка рівня і динаміки фінансового результату від звичайної та операційної діяльності.

Аналіз валового прибутку та факторів його формування.

Аналіз розподілу прибутку.

Аналіз показників і факторів рентабельності.

Змістовий модуль 3. Техніко-економічний аналіз діяльності підприємства

Тема 6. Аналіз виробництва продукції, робіт і послуг

Система показників і фактори виробництва продукції. Вимірники рівня показників. Значення, завдання і джерела даних аналізу виробництва.

Загальна оцінка рівня виконання виробничої програми, динаміки показників обсягу випуску продукції. Аналіз впливу факторів на відхилення показників.

Аналіз асортименту і структури випуску продукції. Методика розрахунку впливу асортиментно-структурних зрушень на показники діяльності підприємства.

Аналіз якості продукції, робіт і послуг. Аналіз впливу зміни якості на економічні показники роботи підприємства.

Аналіз ритмічності діяльності. Аналіз комплектності виробництва.

Оцінка резервів зростання випуску продукції.

Особливості оперативного аналізу виробництва продукції.

Тема 7. Аналіз використання трудових ресурсів та витрат на оплату праці

Значення, завдання та джерела інформації для аналізу праці.
Аналіз стану і забезпеченості підприємства кадровим потенціалом. Аналіз руху трудових ресурсів.
Аналіз використання робочого часу.
Аналіз ефективності використання трудових ресурсів.
Аналіз резервів продуктивності праці та випуску товарної продукції за рахунок кращого використання трудових ресурсів.
Аналіз фонду оплати праці.

Тема 8. Аналіз довгострокових активів підприємства

Значення, завдання та джерела даних для аналізу засобів праці.
Аналіз показників складу, структури, технічного стану і руху основних засобів. Аналіз забезпеченості підприємства засобами праці.
Аналіз показників ефективності використання основних засобів і їхнього впливу на випуск продукції.
Аналіз використання виробничого устаткування.
Методика визначення і виявлення резервів зростання фондівіддачі та випуску продукції.

Тема 9. Аналіз матеріальних ресурсів підприємства та ефективності їхнього використання

Значення, завдання та джерела інформації для аналізу предметів праці.
Аналіз потреби підприємства в матеріальних ресурсах.
Аналіз забезпеченості підприємства предметами праці та стану складських запасів матеріалів.
Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів та їхнього впливу на зміну обсягу випуску продукції. Виявлення резервів підвищення матеріаловіддачі продукції та підвищення ефективності виробництва.
Особливості оперативного аналізу забезпечення підприємства матеріальними ресурсами та ефективності їх використання.

Тема 10. Аналіз витрат на виробництво та собівартості продукції

Значення, завдання і система інформаційного забезпечення аналізу витрат на підприємстві. Класифікація видів витрат і об'єктів аналізу. Система показників рівня витрат і собівартості продукції.

Аналіз динаміки і структури витрат в розрізі економічних елементів і статей калькуляції. Аналіз рівня витрат на 1 гривню товарної продукції. Аналіз собівартості найважливіших видів продукції

Аналіз прямих матеріальних витрат. Аналіз прямих витрат на заробітну плату. Аналіз комплексних статей витрат.

Аналіз собівартості окремих видів продукції.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Предмет, об'єкт і завдання економічного аналізу

1. Аналіз як абстрактно-логічний метод пізнання. Відособлення економічного аналізу як науки.
2. Роль економічного аналізу в розробці і прийнятті управлінських рішень, його місце в процесі управління.
3. Предмет, зміст і завдання аналізу господарської діяльності.
4. Характеристика основних етапів розвитку економічного аналізу.
5. Об'єкти, суб'єкти економічного аналізу та їхні інформаційні потреби.
6. Місце економічного аналізу в системі наук.

Метод і спеціальні прийоми економічного аналізу

1. Визначення методу економічного аналізу. Характеристика його складових. Методологія, методика.
2. Система показників, що використовується в економічному аналізі.
3. Поняття і класифікація факторів, що використовуються в економічному аналізі.
4. Резерви підвищення ефективності виробництва: класифікація і принципи пошуку.
5. Класифікація прийомів, що використовуються в економічному аналізі.
6. Суть прийому порівняння, передумови застосування. Види порівнянь.
7. Групування та його види.
8. Використання прийому деталізації.
9. Умови і сфери застосування балансового прийому.
10. Суть, передумови та правила застосування прийомів елімінування:
11. Загальна характеристика і сфера застосування в економічному аналізі економіко-математичних прийомів.
12. Евристичні прийоми, їхня класифікація та сфера застосування.
13. Застосування прийомів комплексної рейтингової оцінки об'єктів аналізу.

Види, організація та інформаційне забезпечення економічного аналізу

1. Види економічного аналізу. Характеристика і сфера використання найважливіших видів.
2. Зміст, поняття і принципи інформаційного забезпечення.
3. Характеристика найважливіших груп аналітичної інформації.
4. Способи перевірки достовірності економічної інформації.
5. Створення автоматизованого банку даних для рішення аналітичних задач в умовах ПЕОМ.
6. Організаційні форми та виконавці аналітичних робіт.
7. Послідовність проведення економічного аналізу.
8. Організація аналітичної роботи в умовах АРМ.

Аналіз фінансового стану підприємства

1. Основні положення, значення, завдання та джерела аналізу фінансового стану.
2. Оцінка майнового стану підприємства та джерел його формування.
3. Аналіз показників фінансової стійкості.
4. Аналіз ефективності використання оборотних засобів підприємства.
5. Аналіз стану розрахунків, платоспроможності та ліквідності підприємства.

Аналіз прибутку і рентабельності

1. Значення, завдання та джерела даних аналізу фінансових результатів.
2. Загальна оцінка фінансових результатів підприємства.
3. Аналіз операційного та валового прибутку.
4. Аналіз показників використання прибутку.
5. Аналіз показників і факторів рентабельності.

Аналіз виробництва та реалізації продукції, робіт і послуг

1. Значення, завдання і джерела даних аналізу виробництва.
2. Система показників і фактори виробництва продукції. Вимірники, які використовуються для вираження рівня показників.
3. Загальна оцінка рівня виконання виробничої програми, динаміки показників обсягу випуску продукції, виконання робіт і надання послуг.
4. Аналіз впливу факторів на відхилення показників.
5. Аналіз асортименту і структури випуску продукції.

6. Методика розрахунку впливу асортиментно-структурних зрушень на показники діяльності підприємства.

7. Показники якості та методика їх розрахунку. Аналіз якості продукції, робіт і послуг. Аналіз впливу зміни якості на економічні показники роботи підприємства.

8. Аналіз ритмічності діяльності. Аналіз комплектності виробництва.

9. Аналіз реалізації продукції.

Аналіз використання трудових ресурсів та витрат на оплату праці

1. Значення, завдання та джерела інформації для аналізу.

2. Аналіз стану і забезпеченості підприємства кадровим потенціалом.
Аналіз руху трудових ресурсів.

3. Аналіз використання робочого часу.

4. Аналіз ефективності використання трудових ресурсів.

5. Аналіз резервів продуктивності праці і випуску товарної продукції за рахунок кращого використання трудових ресурсів.

6. Аналіз фонду оплати праці.

Аналіз довгострокових активів підприємства

1. Значення, завдання та джерела даних для аналізу.

2. Аналіз показників складу, структури, технічного стану, і руху основних засобів.

3. Аналіз забезпеченості підприємства засобами праці.

4. Аналіз показників ефективності використання основних засобів і їхнього впливу на випуск продукції.

5. Аналіз використання виробничого устаткування.

Аналіз матеріальних ресурсів підприємства та ефективності їхнього використання

1. Значення, завдання та джерела інформації для аналізу.

2. Аналіз потреби підприємства в матеріальних ресурсах.

3. Аналіз забезпеченості підприємства предметами праці та стану складських запасів матеріалів.

4. Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів та їхнього впливу на зміну обсягу випуску продукції.

Аналіз витрат на виробництво та собівартості продукції

1. Значення, завдання і система інформаційного забезпечення аналізу витрат на підприємстві.
2. Класифікація видів витрат і об'єктів аналізу.
3. Система показників рівня витрат і собівартості продукції.
4. Аналіз динаміки і структури витрат в розрізі економічних елементів і статей калькуляції.
5. Аналіз рівня витрат на 1 гривню товарної продукції.
6. Аналіз собівартості найважливіших видів продукції.
7. Аналіз прямих матеріальних витрат.
8. Аналіз прямих витрат на заробітну плату.
9. Аналіз комплексних статей витрат.

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Предмет, об'єкти, зміст і завдання економічного аналізу

1. *Аналіз як абстрактно-логічний метод пізнання. Сфера економічного аналізу.*
2. *Роль економічного аналізу в управлінні діяльністю суб'єкта господарювання.*
3. *Мета, зміст та завдання економічного аналізу.*
4. *Предмет економічного аналізу та його об'єкти.*
5. *Місце економічного аналізу в системі наук.*

Аналіз як загальнонауковий метод пізнання.

Сфера економічного аналізу

Процес пізнання об'єктивної дійсності є діалектичним процесом, у ході якого усі явища розглядаються у взаємозв'язку і взаємозалежності, русі, зміні і розвитку, в єдності та боротьбі протилежностей. У процесі пізнання використовують чимало методів: спостереження, абстрагування, моделювання, аналіз, синтез, індукція, дедукція і т. ін. Їхня суть відображена в табл. 1.

Таблиця 1

**Загальна характеристика методів пізнання
реальної дійсності**

№ з/п	Методи дослідження	Зміст
1.	Спостереження	Систематичне цілеспрямоване сприйняття об'єкта
2.	Порівняння	Встановлення (виявлення) подібності й відмінності предметів і явищ
3.	Моделювання	Процес пізнання із застосуванням моделей, тобто таких об'єктів, які замінюють оригінал і служать джерелом інформації про нього
4.	Системний підхід	Розгляд об'єкта як цілісного утворення, який складається із багатьох взаємопов'язаних елементів, які перебувають у внутрішніх причинно-наслідкових зв'язках
5.	Аналіз	Сукупність прийомів і закономірностей розчленування предмета дослідження на складові частини
6.	Синтез	Сукупність прийомів і закономірностей поєднання окремих частин предмета в єдине ціле
7.	Індукція	Сукупність пізнавальних операцій, у результаті яких здійснюється рух думки від часткових положень до загальних
8.	Дедукція	Застосування загальних наукових положень про явище під час дослідження його конкретних проявів
9.	Абстрагування	Відволікання від несуттєвих властивостей, зв'язків предмета й одночасне виділення, фіксування однієї або кількох сторін цього предмета, які цікавлять дослідника
10.	Формалізація	Вивчення об'єктів і процесів шляхом відображення їхнього змісту і структури із застосуванням спеціальної символіки
11.	Історичний підхід	Відтворення історії об'єкта, що вивчається, в усій її багатогранності з урахуванням всіх випадковостей
12.	Логічний метод	Уявне відтворення складного динамічного явища у формі історичної теорії із відволіканням від випадковостей та окремих несуттєвих факторів
13.	Експеримент	Свідома зміна природних процесів шляхом створення штучних умов, необхідних для виявлення відповідних властивостей
14.	Вимірювання	Процес визначення числового значення деякої величини за допомогою одиниць вимірювання

Теорія пізнання, що є методологічною основою всіх галузей знань, визначає суть, необхідність і послідовність вивчення об'єктивної дійсності.

Процес пізнання розпочинають із спостереження, під час якого предмети і явища сприймаються людиною як щось ціле, єдине, без розмежування його окремих частин і властивостей. Але загальна картина сприйняття ще не достатня для того, щоб пізнати цей предмет чи явище. Для того, щоб його вивчити, треба розчленувати його на складові частини, виділити окремі ознаки, тобто провести аналіз.

Термін «аналіз» буквально означає «розклад цілого на складові частини» з метою розкриття його внутрішньої будови, взаємозв'язків елементів цілого, сили їхнього взаємовпливу, визначення ступеня необхідності кожного з них. З аналізом тісно пов'язаний синтез, або поєднання виділених елементів для отримання цілого, якому властиві нові ознаки.

Таким чином, аналіз – це метод пізнання, який використовують при вивченні явищ, предметів і процесів природи та суспільства. Його суть полягає в уявному або практичному розчленуванні чогось цілого на складові і виділення окремих частин та зв'язків. Таке розчленування дає змогу з'ясувати внутрішню суть і природу процесу, який вивчається, його залежність від факторів формування. Діалектична єдність аналізу та синтезу є синонімом наукового дослідження і становить зміст аналізу як абстрактно-логічного методу пізнання явищ, предметів, процесів. При цьому аналіз розуміють як мотивоване застосування всіх інших відомих методів пізнання об'єктивної реальності (рис. 1.1).

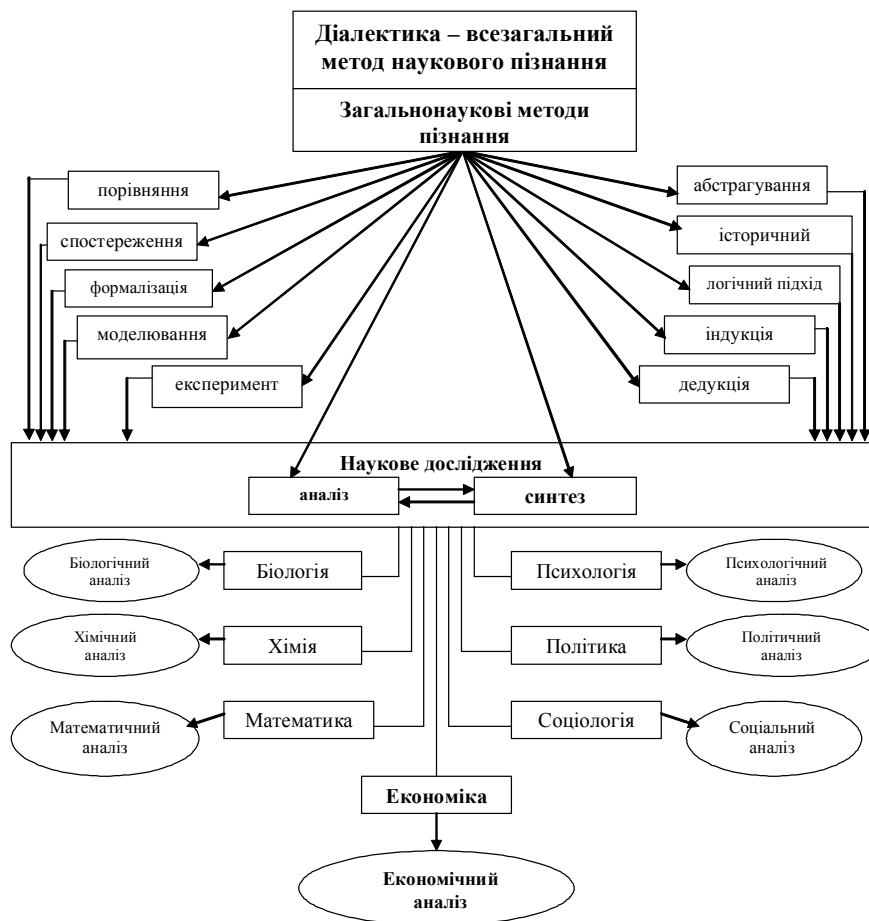
Аналітичне розчленування не може бути довільним. Будь-який предмет складається з елементів, зв'язків, які повністю вивчити неможливо. Тому виділяють найбільш суттєві, на яких і концентрують основну увагу, абстрагуючись від інших, несуттєвих або випадкових. Аналіз, даючи змогу пізнати окремі сторони явища, порушує його цілісність, приводить до абстракцій. Перехід від аналізу фактів до їх синтезу здійснюється за допомогою таких методів, як індукція і дедукція, що взаємно доповнюють один одного.

Процес пізнання об'єктивної дійсності передбачає кількісну оцінку явищ і процесів шляхом їх вимірювання. Це дозволяє забезпечити йому достовірність та істинність.

Вивчаючи певні явища, слід пам'ятати важливу тезу – все пізнається в порівнянні, у виявленні подібності й відмінності предметів і явищ дійсності.

Одним із важливих методів пізнання є моделювання. Воно дає змогу отримати чітке уявлення про об'єкт, що досліджується, дати йому характеристику і кількісно описати його внутрішню структуру і зовнішні зв'язки шляхом створення абстрактного образу – моделі.

Рис. 1.1. Аналіз як абстрактно-логічний метод пізнання.
Сфера економічного аналізу

Наукове дослідження неможливо уявити без формалізації, саме вона дає змогу вивчати об'єкти шляхом відображення їхнього змісту і структури із застосуванням спеціальної символіки.

Між предметами і явищами існує тісний зв'язок і взаємна обумовленість. У таких умовах виникає необхідність розглядати об'єкт дослідження як цілісне утворення, що складається з багатьох взаємопов'язаних елементів, як сукупності внутрішніх причинно-наслідкових зв'язків.

Процес пізнання передбачає також вивчення історії об'єкта, що досліджується, в усій її багатогранності з урахуванням всіх випадковостей. Це дає знання про формування явищ і процесів, закономірностей і тенденцій їхнього розвитку в часі, що сприяє об'єктивній їх оцінці.

Узагальнюючи методи і прийоми сучасних наук, процес пізнання широко використовує експеримент, у результаті якого здійснюється свідомо зміна природи процесів шляхом створення штучних умов для виявлення відповідних властивостей об'єкта дослідження.

Розглянуті загальні методи пізнання є основою методу пізнання економічних процесів і явищ – економічного аналізу, що є самостійною прикладною економічною наукою, певною системою знань для дослідження діяльності окремих суб'єктів господарювання.

Сфера застосування економічного аналізу обмежується застосуванням аналітичного дослідження до явищ і процесів економічного характеру.

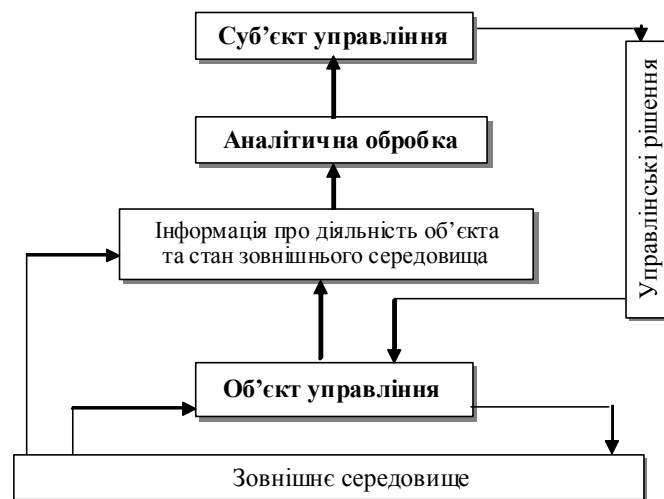
***Роль економічного аналізу в розробленні
і прийнятті управлінських рішень, його місце
в процесі управління***

Управління – особливий вид людської діяльності спрямований на раціональну організацію та ефективне функціонування об'єкта управління.

Управління як система складається з двох основних підсистем: *керуючої* (суб'єкт управління – керівні органи) і *керованої* (об'єкт управління – підприємство; процес виробництва і т. д.). В управлінській діяльності аналіз займає проміжне місце між збором і обробкою інформації та прийняттям управлінських рішень (рис. 1.2). Це означає що прийняття кожного управлінського рішення повинна передувати робота по оцінці його доцільності та ефективності. Адже непродумані, неефективні рішення можуть завдати серйозної шкоди і навіть стати причиною краху діяльності.

Керуюча підсистема виробляє мету і програму функціонування керованої підсистеми, контролює і регулює виробничі процеси. Це обумовлює її активну роль в системі управління. Вона виконує певний набір функцій. Єдиної класифікації функцій управління немає, однак найбільш розповсюдженими вважають планування, облік, контроль, аналіз і регулювання.

За допомогою *планування* складається програма ефективного функціонування об'єкта управління для досягнення ним поставленої мети; *облік* відображає фактичний стан об'єкта на певний момент часу; *контроль* забезпечує спостереження за керованим об'єктом з метою виявлення господарських відхилень, під якими слід розуміти здійснення операцій з

Рис. 1.2. Місце економічного аналізу в системі управління

недотриманням діючих законів, положень, стандартів, наказів посадових осіб, що ведуть до порушення планової, договірної, фінансової і трудової дисципліни; *аналіз* дає кількісну і якісну оцінку змінам, що відбуваються у керованому об'єкті відносно заданої програми. З його допомогою вибираються варіанти управлінських рішень, спрямованих на усунення причин негативних відхилень і створення сприятливих умов для розвитку прогресивних явищ, розкриваються невикористані чи додатково виявлені резерви, залучення яких дасть змогу або прискорити розвиток керованого об'єкта, або перевести його на більш ефективний режим функціонування. *Регулювання* полягає у видачі керуючих дій, тобто в підтриманні об'єктів аналізу в необхідному стані на основі використання результатів аналізу.

Значить, прийняте управлінське рішення визначатиметься глибиною, якістю і своєчасністю проведеного аналізу, тобто чим він детальніший, тим раціональніше управлінське рішення. Цим визначається суть аналізу як функції управління, як одного із видів управлінської діяльності.

Економічний аналіз тісно пов'язаний зі всіма функціями управління і забезпечує їх виконання, а тому є всезагальною функцією управління.

Таким чином, *економічний аналіз – це вид управлінської діяльності, всезагальна функція управління, що передує прийняттю управлінських рішень і зводиться до їх обґрунтування на основі наявної інформації.*

Роль економічного аналізу в процесі управління в умовах нестабільності та непрогнозованості змін ринкового середовища суттєво зростає, адже він є дієвим засобом обґрунтування та вибору доцільних управлінських рішень, спрямованих на забезпечення стійкого та ефективного функціонування суб'єкта господарювання (рис. 1.3.).

Рис. 1.3. Роль економічного аналізу в підвищенні ефективності управління

Мета, зміст і завдання економічного аналізу

Практична цінність економічного аналізу як прикладної діяльності і як науки полягає в досягненні її основної *мети* – забезпечити об'єктивну оцінку стану аналізованого об'єкта та сприяти обґрунтуванню управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності його функціонування.

Сутність економічного аналізу полягає в тому, що він є особливим видом діяльності, пов'язаним із:

- дослідженням економічних процесів, які формуються під впливом об'єктивних економічних законів і факторів суб'єктивного порядку та їхнього взаємозв'язку;
- виявом характеру дії економічних законів у конкретних умовах господарювання;
- розкриттям тенденцій та пропорцій господарського розвитку;
- науковим обґрунтуванням програм і прогнозуванням діяльності;
- контролем за виконанням планів та управлінських рішень, раціональним використанням ресурсів;
- виявленням позитивних і негативних факторів та кількісним виміром їхнього впливу;
- пошуком господарських резервів та розробленням заходів щодо їх залучення;
- виробленням і обґрунтуванням оптимальних управлінських рішень;
- узагальненням передового досвіду.

Зміст економічного аналізу як систематизований перелік складових частин (елементів) впливає з його мети та тих функцій, які він виконує в системі управління.

При висвітленні питання про *завдання аналізу* потрібно мати на увазі те, що вони *зумовлюються метою, видом та об'єктом аналізу*. У найбільш загальному плані завдання економічного аналізу діяльності суб'єкта господарювання можна сформулювати таким чином:

1. Об'єктивна оцінка:
  - досягнутих масштабів діяльності об'єкта аналізу, пропорційності та динамічності його розвитку;
  - економічної ефективності використання ресурсів;
  - стану зовнішнього стосовно об'єкта аналізу середовища;
  - позицій об'єкта аналізу у зовнішньому середовищі.
2. Діагностика стану об'єкта аналізу:
  - фіксація і встановлення суттєвості відхилень від базового рівня, програми розвитку, договірних зобов'язань, дотримання норм, нормативів і квот;
  - визначення стадії життєвого циклу і проблемних зон діяльності об'єкта;
  - встановлення причинно-наслідкових зв'язків функціонування об'єкта і побудова його факторної моделі;
  - розрахунок впливу факторів на зміну результативних показників;
  - дослідження причин, що породжують і сприяють дії певних факторів.

3. Діагностика перспективи функціонування об'єкта аналізу:
  - життєздатності, прогнозування розвитку об'єкта та зовнішнього середовища;
  - надійності прогнозу розвитку об'єкта аналізу та зовнішнього середовища;
  - зіставності потенціалу об'єкта і ємності зовнішнього середовища;
  - обґрунтованості економічними розрахунками запланованих показників щодо масштабів, пропорційності та динамічності діяльності;
  - напруженості програми функціонування та договірних зобов'язань об'єкта.
4. Пошук і мобілізація резервів підвищення ефективності діяльності:
  - вивчення передового вітчизняного та світового досвіду;
  - вироблення рішень, спрямованих на усунення негативних факторів і створення умов для підсилення дії позитивних факторів;
  - обґрунтування вибору найоптимальнішого з варіантів управлінських рішень.

Предмет економічного аналізу та його об'єкти

Вивчення будь-якої дисципліни розпочинають з окреслення її предмета, адже саме у ньому коротко і влучно відображається те головне, що відрізняє цю науку від інших, суміжних до неї. Тобто, кожна наука має свій предмет дослідження, який не збігається в галузях науки.

Як галузь економічної науки економічний аналіз є системою знань, пов'язаних з дослідженням економічних явищ і процесів. Господарська (економічна) діяльність є сферою дослідження багатьох економічних наук і дисциплін: економічної теорії; макро- і мікроекономіки; менеджменту; фінансів; статистики; бухгалтерського обліку та інших. Проте кожна з цих наук знаходить своє специфічне поле діяльності, найсуттєвіші з точки зору даної науки ознаки і властивості об'єкта, які становлять її предмет.

Характерною рисою економічного аналізу, яка відрізняє його від інших економічних дисциплін, є дослідження причинно-наслідкових зв'язків явищ і процесів економічного життя, переважна більшість з яких певним чином впливає або залежить одне від другого. Розкрити і зрозуміти їх – це означає розібратися в суті економічного явища, відтворити закономірності та особливості його функціонування.

Володіння внутрішнім механізмом еволюції дає змогу:

– дати правильну оцінку стану і динаміки розвитку об'єкта,

- виявити напрям і силу дії факторів, що їх зумовили,
- спрогнозувати розвиток подій;
- внести корективи в діяльність об'єкта, спрямовані на його ефективніше функціонування.

Отже, *предметом економічного аналізу є вивчення внутрішньої будови та причинно-наслідкових зв'язків явищ і процесів економічного життя, які складаються під дією об'єктивних законів та факторів суб'єктивного порядку, для підвищення ефективності функціонування об'єкта дослідження.*

На відміну від предмета, який для кожної науки є єдиним, об'єктів дослідження може бути багато, причому вони можуть збігатися в різних галузях науки.

Багатогранність сфер і проявів економічного життя зумовлює широке коло об'єктів дослідження економічного аналізу. Залежно від завдань аналізу та рівня, на якому вони вирішуються, об'єктами економічного аналізу можуть бути взяті загалом:

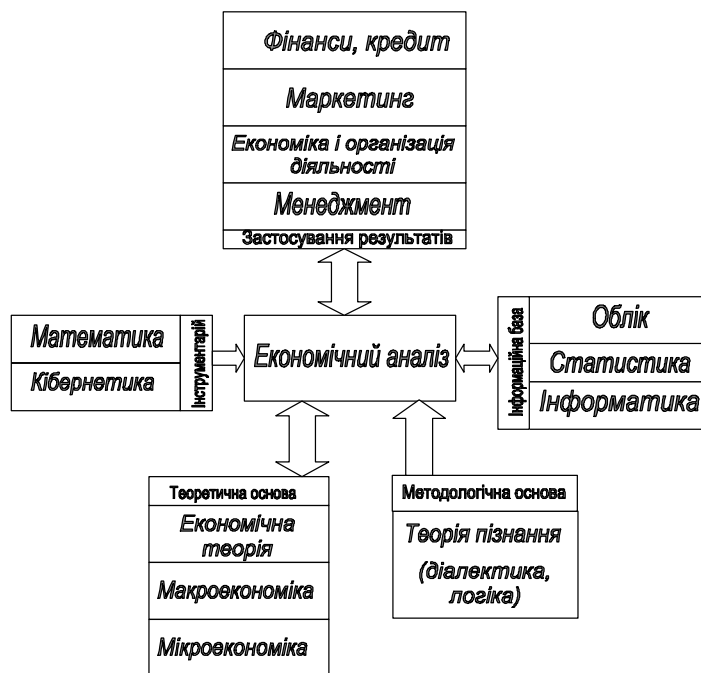
- економіка держави;
- економіка галузі;
- економіка регіону;
- економічні аспекти реалізації цільової програми;
- фінансово-господарська діяльність суб'єктів господарювання;
- фінансово-економічні аспекти їхніх окремих структур, сторін, напрямків чи проявів.

У тісному діалектичному зв'язку з категорією об'єкта аналізу (того, на що спрямоване дослідження) є поняття його суб'єктів (тих, що його проводять). До них належать:

- зовнішні аналітики (інвестори, кредитори та кредитні установи, фіскальні органи, органи державного і недержавного управління, аудиторські й консалтингові фірми, контрагенти (партнери), громадськість);
- внутрішні аналітики (власники, апарат управління, інший персонал суб'єкта господарювання).

Місце економічного аналізу в системі наук

Економічний аналіз є самостійною галуззю цілісної системи економічної науки, водночас він тісно пов'язаний з її іншими складовими елементами, з переважною більшістю з яких цей зв'язок є взаємним (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Місце економічного аналізу в системі наук

Насамперед слід підкреслити зв'язок аналізу з *економічною теорією*, яка вивчає економічні закони, механізм їхньої дії, створює теоретичну основу для розвитку всіх економічних дисциплін. При проведенні аналітичних досліджень необхідно враховувати дію цих законів. Оскільки загальні закони економічного розвитку по-різному проявляються в галузях національної економіки, то аналіз діяльності підприємств неможливо провести, не знаючи *економіки галузі* (промисловості, торгівлі, сільського господарства та ін.) і *організації виробництва* на досліджуваному підприємстві.

Аналізувати той чи інший процес виробництва доцільно, знаючи особливості його *технології*. Водночас оптимізація технологічного процесу неможлива без аналітичних досліджень. Як приклад цьому – використання методики функціонально вартісного аналізу.

Економічний аналіз пов'язаний із *плануванням та управлінням (менеджментом)*. Причому зв'язок між цими науками не однібічний: використання результатів аналітичного дослідження сприяє їхньому розвитку.

Зв'язок економічного аналізу з *бухгалтерським обліком* має двоїстий характер. З одного боку, дані бухгалтерського обліку є основним джерелом інформації для аналізу, з іншого – вимоги аналізу використовуються для вдосконалення системи бухгалтерського обліку.

Дуже широко в аналізі використовують *статистичні методи* обробки економічної інформації. Слід вказати, що економічний аналіз і *статистика* взаємно збагачуються через обмін інформації і методи дослідження.

Економічний аналіз тісно пов'язаний з *фінансуванням і кредитуванням*. Без знання діючого порядку кредитування і фінансування галузей економіки та взаємозв'язків з фінансовими і кредитними органами неможливо якісно проводити аналіз діяльності суб'єктів господарювання. З іншого боку, умови одержання кредитів, відсоткові ставки, визначення оптимального співвідношення між власними і позиченими джерелами фінансування та інші фінансові аспекти знаходять позитивне вирішення за умови якісно проведеного аналізу.

Економічний аналіз широко використовує *досягнення математичної науки*. Можливість зображення того чи іншого економічного явища за допомогою економіко-математичних моделей сприяє вдосконаленню його методичної бази.

Економічний аналіз пов'язаний з *аудитом*. Об'єктивна оцінка стану, динаміки, тенденцій розвитку діяльності господарюючих суб'єктів, їхнього місця в діловому світі дасть змогу аудиторам краще зрозуміти бізнес клієнта, виявити сфери потенційного ризику можливих помилок, скласти ефективну програму перевірки, зекономити час на її проведення. Рекомендації щодо використання аналітичних процедур в аудиті подані в Міжнародному стандарті 520 «Аналітичні процедури».

Таким чином, економічний аналіз як наукова дисципліна сформувався шляхом інтеграції ряду наук і об'єднання їх окремих елементів. У свою чергу результати аналітичних досліджень використовуються іншими науками при вивченні тих чи інших аспектів діяльності суб'єктів господарювання.

Тема 2. Метод економічного аналізу та його основні прийоми

1. *Метод економічного аналізу, його складові. Методологія, методика.*
2. *Основні категорії економічного аналізу.*
3. *Характеристика основних принципів економічного аналізу.*
4. *Класифікація і характеристика прийомів економічного аналізу.*

Метод економічного аналізу, його складові.

Методологія та методика

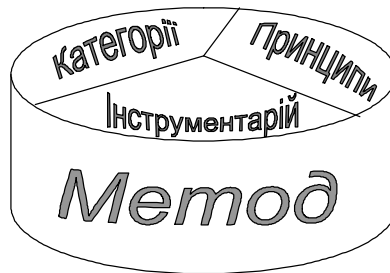
Основу будь-якої науки становлять її предмет і метод. Предмет – це те, чим займається дана наука на відміну від інших наук. Характерною рисою предмета економічного аналізу є вивчення причинно-наслідкових зв'язків явищ і процесів господарської діяльності. Сутність та основна мета економічного аналізу – об'єктивна оцінка стану аналізованого об'єкта і вияв можливостей підвищення ефективності його функціонування. Досягнення мети кожної науки здійснюється завдяки властивому їй методу.

Питання про всезагальні форми і методи дослідження вивчає філософська наука (яка виробила універсальну методологічну основу пізнання – діалектику), однак методологія і методика наукового пізнання в кожній конкретній галузі знань (науці) розробляється самостійно, виходячи із завдань, які ця наука ставить і вирішує. Зосередимо свою увагу на таких категоріях, як метод, методологія, методика.

Метод науки – це система теоретико-пізнавальних категорій, регулятивних принципів наукового дослідження та наукового інструментарію (рис. 2.1).

Категорії економічного аналізу – це найбільш загальні, ключові логічні поняття цієї науки. До них можна зарахувати: показник, фактор, резерв, модель та ін.

Принципи економічного аналізу регулюють процедурну сторону його методології і методик. До них зараховують: системність, виявлення взаємозв'язку і взаємозалежності явищ (встановлення їхньої форми, причини формування та зміни), вивчення явищ у розвитку, комплексність, об'єктивність, побудову системи показників, поступову деталізацію, визначення провідної ланки і «вузького місця», ефективність, періодичність (регулярність), оперативність.

Рис. 2.1. Складові елементи методу науки

Науковий інструментарій (апарат) економічного аналізу – це сукупність загальнонаукових і спеціально розроблених способів (прийомів, методик) дослідження об’єктів.

Метод будь-якої науки (буквально «шлях до чого-небудь») – спосіб досягнення мети – певним чином впорядкована діяльність, за допомогою якої вона вивчає і розкриває свій предмет. Це стосується і економічного аналізу, який шляхом глибокого вивчення господарських процесів дає змогу науково обґрунтувати управлінські рішення.

Метод економічного аналізу – це спосіб системного комплексного вивчення, виміру та узагальнення впливу факторів на стан і динаміку господарського розвитку, визначення ефективності функціонування об’єкта та вироблення варіантів її підвищення, яке здійснюється з використанням всіх доступних джерел інформації через застосування загальнонаукових та спеціальних прийомів і способів дослідження.

Методу економічного аналізу властиві певні особливості, суть яких відображена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Особливості методу економічного аналізу

Особливості методу економічного аналізу	Коментар
1	2
Системний і комплексний підхід до аналізу економічних явищ і процесів	Системність, комплексність аналітичного дослідження впливає з розгляду кожного господарського об’єкта як частини економічної системи більш високого порядку, а підсумків його діяльності – як наслідку складної взаємодії внутрішніх і зовнішніх причин

Продовження табл. 2.1

1	2
Використання в аналізі системи показників	Полягає в кількісному вимірі властивостей або сторін економічних явищ, що вивчаються
Виявлення взаємозв'язку і взаємозалежності між показниками і факторами, що визначають їхній рівень	Побудова багатофакторних аналітичних моделей формування показників господарської діяльності, виявлення причин їх зміни
Вивчення економічних явищ в динаміці з урахуванням дії економічних законів	Господарська діяльність є циклічним процесом, в якому окремі стадії періодично повторюються. Тому виникає необхідність вивчення закономірностей, тенденцій її зміни з метою відшукування недоліків у її організації і прогнозування основних параметрів
Деталізація загальних показників на складові	Ця особливість полягає в розчленуванні загальних (результативних) показників на складові елементи за місцем, часом і факторами формування
Узагальнення результатів аналізу	Передбачає формування висновків, що охоплюють оцінку діяльності, забезпечують її поліпшення

Методологія економічного аналізу – розділ науки, присвячений проблемам дослідження методу, вчення про розроблення прийомів дослідження, а також сукупність прийомів, що застосовуються при дослідженні господарських процесів.

Методика – це послідовність використання певних прийомів у процесі дослідження функціонування суб'єктів господарювання залежно від мети аналізу, конкретний алгоритм розрахунків показників і т. д. Методика включає також систему правил і вимог, що гарантують ефективність застосування методу, тобто методики є практичним втіленням методу.

Основні категорії економічного аналізу

До основних категорій (логічних понять) економічного аналізу зараховують: показник, фактор, резерв, модель та ін.

Предмет і об'єкт дослідження характеризуються за допомогою *показників*, що відображають кількісну і якісну сторони явища або процесу. Залежно від ознак, взятих за основу поділу, показники класифікують на групи (рис. 2.2).

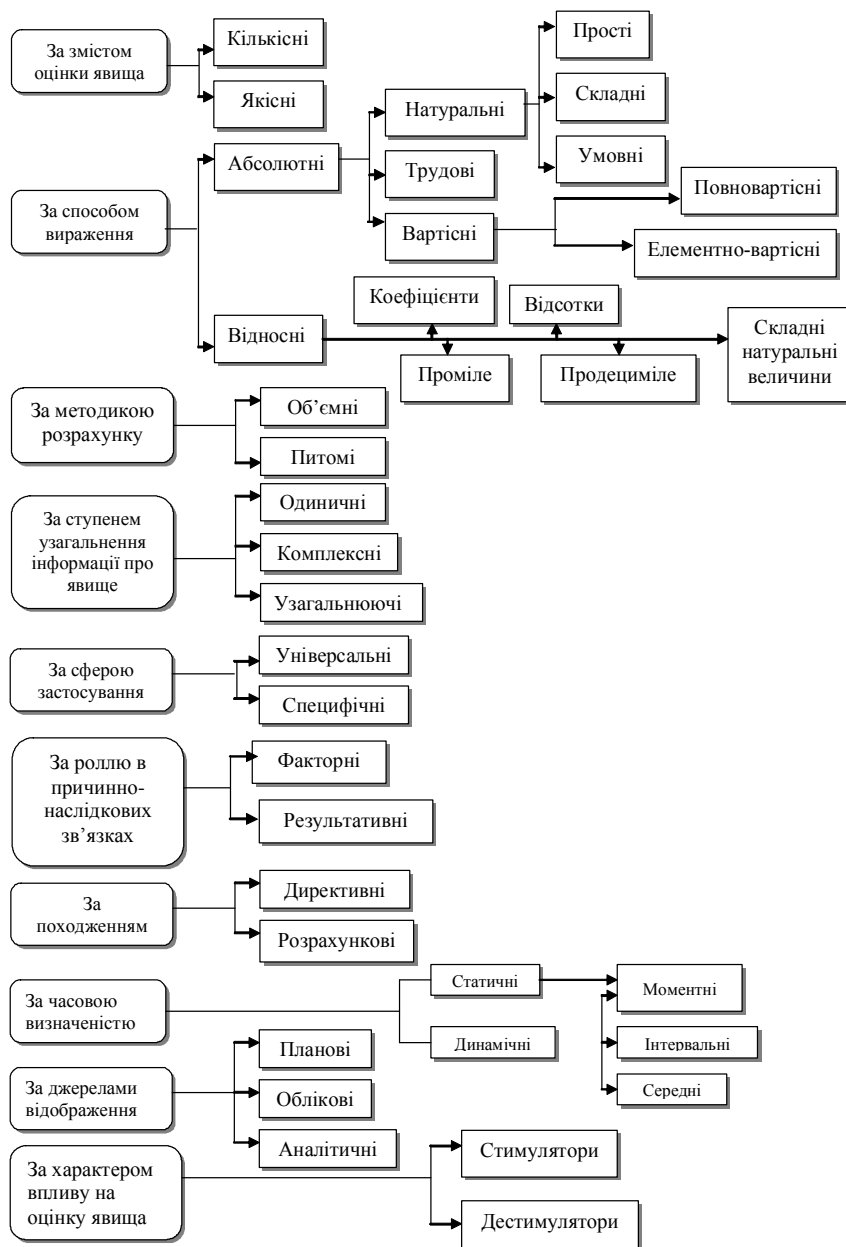
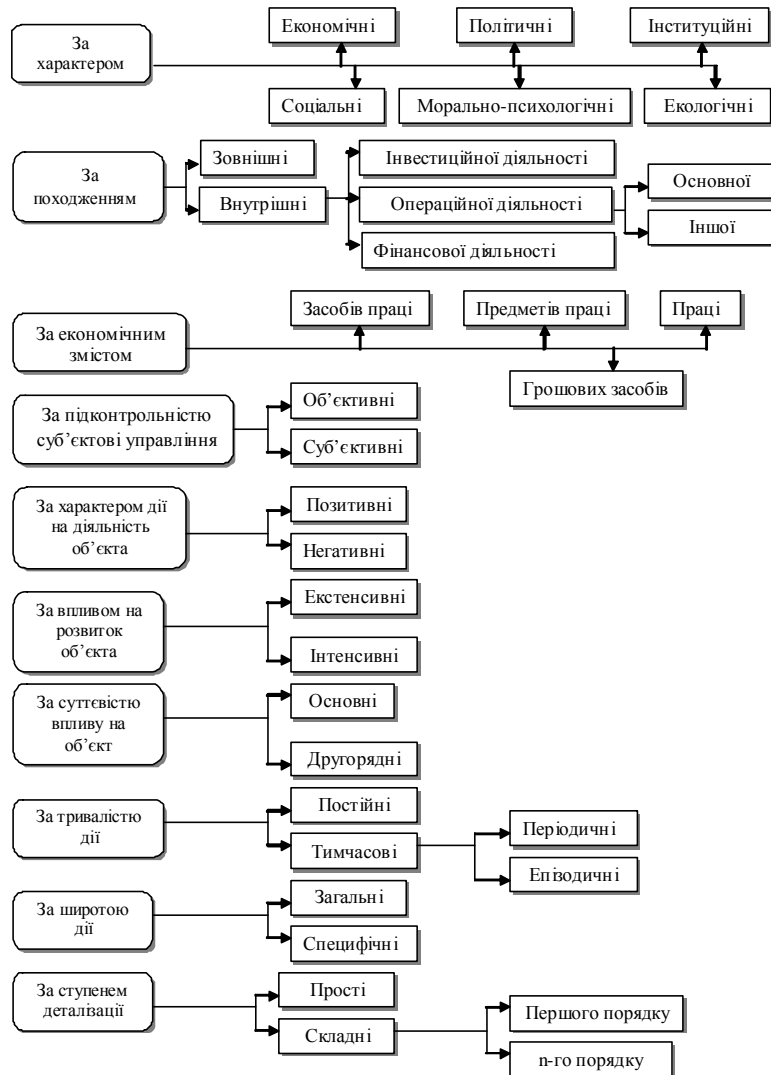

Рис. 2.2. Класифікація економічних показників

Фактори – активно діючі рушійні сили, що викликають позитивні або негативні зміни в стані об'єкта і в показниках, що його відображають. Фактори класифікують у групи за рядом ознак (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Класифікація факторів діяльності суб'єкта господарювання

Загальновідомо, що в економіці резерви розуміють як наявність деякої величини ресурсів, які акумулюються для використання на певні потреби в майбутньому. В економічному аналізі цей термін застосовується в іншому контексті: *резерви* – це невикористані можливості підвищення ефективності, які виявляються в ході аналізу. Резерви класифікують у групи (рис. 2.4).

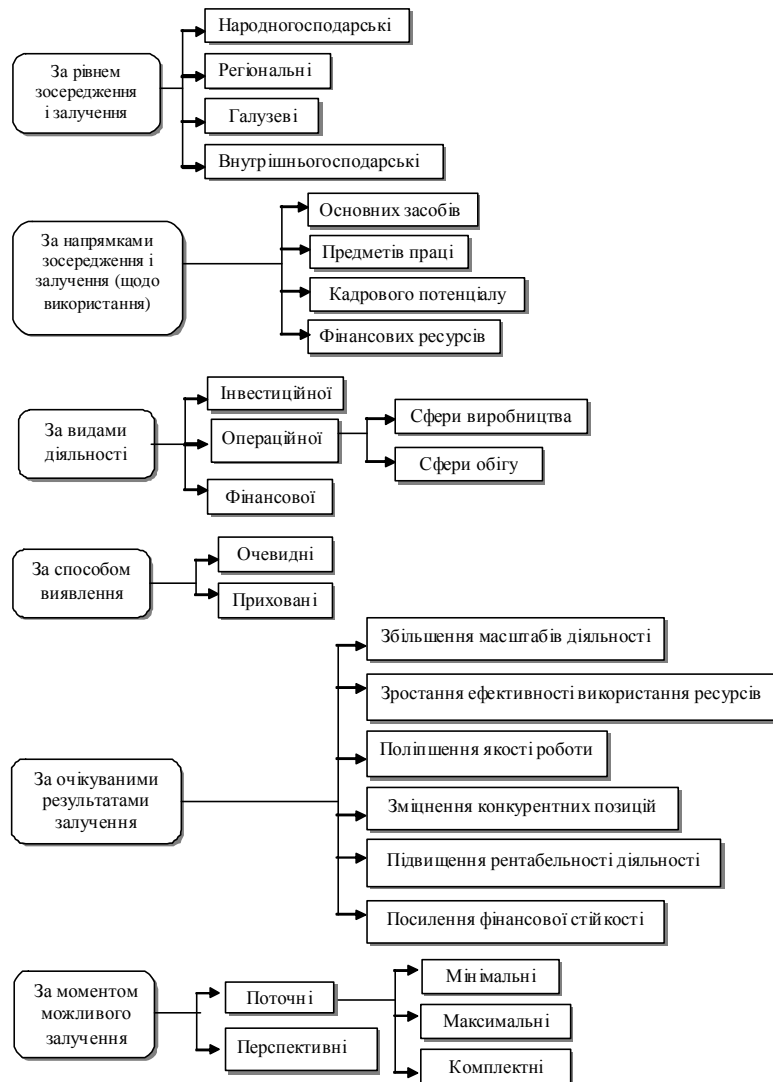

Рис. 2.4. Класифікація резервів підвищення ефективності діяльності

Модель є таким описом системи, яким можна оперувати для дослідження елементів, природи їхньої поведінки та взаємозв'язків, а також впливу на її стан загалом.

Зв'язок економічних явищ проявляється внутрішньо зумовленою їх зміною. Серед багатьох форм закономірного зв'язку явищ важливу роль відіграє причинний, суть якого в породженні одного явища іншим. Такі зв'язки називаються причинно-наслідковими. Ознаки, які характеризують причину, називаються факторними (незалежними, екзогенними); ознаки, які характеризують наслідок, називаються результативними (залежними, ендогенними). Сукупність факторних і результативних ознак, що пов'язані причинно-наслідковим зв'язком, називається факторною системою. Класифікацію моделей наведено на рис. 2.5.

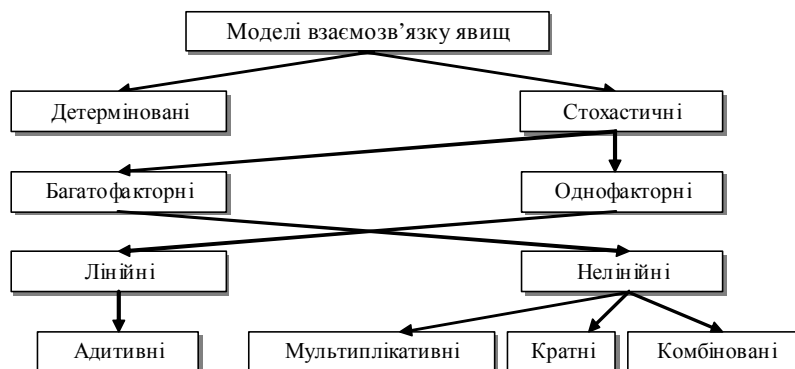

Рис. 2.5. Типологія моделей взаємозв'язку явищ

Моделлю (математичною формулою) описуються зв'язки у факторній системі. У найбільш загальному вигляді вона може бути представлена так:

$$y = f(x_1, x_2, \dots, x_n),$$

де y – результативна ознака; x_i – факторні ознаки.

Процес побудови аналітичного виразу цієї залежності називають процесом моделювання досліджуваного явища. Існують два типи зв'язків, які піддаються дослідженню в процесі факторного аналізу: детерміновані і стохастичні.

Зв'язок називається детермінованим (повним), якщо узагальнюючий показник однозначно визначається значеннями факторних ознак. Прикладом

є модель формування вартості продажу як добуток кількості проданих виробів на їхню ціну.

Зв'язок називається *стохастичним* (імовірнісним, неповним), якщо значення узагальнюючого показника неповністю визначається значеннями факторних ознак, тобто має місце статистичний розподіл з певною імовірністю появи конкретних значень. Тому при моделюванні таких зв'язків оцінка узагальнюючого показника представлена середніми величинами. Прикладом такої моделі є регресійні рівняння, що виражають залежність продуктивності від стажу роботи та кваліфікації робітника.

Аналіз значною мірою базується на застосуванні детермінованих факторних моделей.

Зв'язки можуть бути прямими та зворотними. У першому випадку зростання (зменшення) факторної ознаки призводить до зростання (зменшення) результативної. У другому – навпаки. Зростання (зменшення) факторної ознаки призводить до зменшення (зростання) результативної.

Зв'язок буває:

- адитивним: $T = a + v + c$;
- мультиплікативним: $T = a \times v \times c$;
- кратним: $T = a/v$;
- комбінованим: $T = a/(v + c)$.

При дослідженні зв'язків (факторному аналізі) вирішується кілька завдань:

- встановлення факту наявності або відсутності зв'язку між аналізованими показниками;
- вимір щільності зв'язку;
- встановлення не випадкового характеру виявлених зв'язків;
- кількісна оцінка впливу зміни факторів на зміну результативного показника;
- виділення найбільш значущих факторів, що визначають поведінку результативного показника.

З'ясування типології та характеристики моделей сприяє формуванню навичок щодо їхньої подальшої побудови в межах вивчення курсу та в подальшій практичній діяльності.

Характеристика основних принципів економічного аналізу

Проведення аналітичного дослідження здійснюється у відповідності з певними регулятивними принципами, які забезпечують процедурну сторону його методології та методики. Суть цих принципів викладена у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Суть і характеристика основних принципів
аналітичного дослідження**

Принцип	Суть і характеристика
1	2
Системності	Полягає в: а) логічно обгрунтованій послідовності вивчення діяльності, виявлення і залучення резервів підвищення її ефективності; б) сприйнятті об'єкта як системи або впорядкованої сукупності взаємопов'язаних елементів, які організовано взаємодіють для досягнення спільної мети; в) розгляді кожного об'єкта як складової частини економічної системи вищого порядку, а підсумки його діяльності – як наслідки складної взаємодії внутрішніх і зовнішніх причин.
Виявлення взаємозв'язку і взаємозалежності явищ	Встановлення їх форми, причин формування та наслідків зміни. Побудова концептуальної моделі функціонування об'єкта, прогнозування та моделювання його поведінки.
Вивчення явищ у розвитку	Уявлення про предмет дослідження значно розширюється при доповненні статичної картини характеристикою динаміки його розвитку.
Комплексності	Вимагає проведення всеохоплюючих досліджень всіх сторін діяльності. Як відомо, господарську діяльність сьогодні класифікують на операційну, інвестиційну і фінансову. А в складі операційної діяльності виділяють постачання ресурсами, виробництво і збут продукції та інші пов'язані операції. Тому при вивченні певних сторін діяльності слід враховувати їхній внутрішній зв'язок з іншими.
Об'єктивності	Полягає в адекватності аналітичної інформації дійсному стану об'єкта, достовірності даних аналізу.
Побудови системи показників	Діяльність підприємства представляють у вигляді блок-схеми, логічні блоки якої відображають основні вузлові проблеми управління цією системою та основні узагальнюючі показники діяльності за кожною підсистемою (блоком). Охоплює показники плану, обліку, звітності, вибіркового спостережень, іншу доречну інформацію.
Поступової деталізації	Конкретизація, розклад загальних показників на їх складові за місцем, часом і факторами формування. Водночас потрібно враховувати закономірності, склад, внутрішні рамки, зв'язки, функції. Їхнє дотримання дає змогу відтворити предмет у наближеному до первісного вигляді. Деталізація обов'язково здійснюється поступово, поетапно.
Визначення провідної ланки	Окремі елементи цілого часто відіграють неоднакову роль у функціонуванні об'єкта. Одна або кілька формують його сутність, провідну якісну ознаку. На дослідженні провідних ланок, поліпшення яких вирішальним чином вплине на діяльність об'єкта, мають бути зосереджені переважні аналітичні зусилля.

Продовження табл. 2.2

1	2
Виявлення «вузького місця»	У ході розвитку об'єкта трапляються явища чи процеси, які гальмують його еволюцію, стримують повне розгортання потенціалу. Завдяки виявленню у процесі аналізу «вузьких місць» та їхньому «розширенню» вдається усунути диспропорції у діяльності та розвитку об'єкта.
Ефективності проведення	Суть полягає в одержанні оптимального позитивного економічного ефекту від зусиль, пов'язаних зі збором, підготовкою, аналітичною обробкою інформації та впровадженням заходів за її результатами.
Періодичності (регулярності)	Дієвість аналізу зростає при перетворенні його на постійно діючий фактор підвищення ефективності діяльності.
Оперативності	Означає проведення аналізу у стислі терміни, максимально наближені до моменту здійснення господарських операцій, на підці актуальності його впливу на хід господарського розвитку. Результати аналізу мають бути належним чином узагальнені (текстово, таблично, графічно) і своєчасно доведені до відома їхнього користувача.

Класифікація і характеристика прийомів економічного аналізу

Основним елементом методу науки є її науковий апарат. На даний час практично неможливо вичленити прийоми та способи, які властиві винятково одній науці. Це зумовлено взаємопроникненням наукових інструментаріїв різних наук. У економічному аналізі використовуються прийоми, розроблені в його межах, а також іншими галузями економічної науки. Прийоми економічного аналізу класифікують у групи (див. рис. 2.6).

Порівняння – загальний прийом, що використовується доволі широко. Однак навіть у практиці окремого підприємства часто трапляються показники, які порівнювати некоректно. З огляду на це, перш ніж розпочати аналіз показників, потрібно привести їх до зіставного виду. Способи приведення інформації до зіставного виду:

- *нейтралізація вартісного фактора* використання єдиних цін при вивченні вартісних показників (зіставні ціни);
- *нейтралізація кількісного (об'ємного) фактора*. Наприклад, при вивченні собівартості витрати на виробництво і реалізацію продукції вивчаються в перерахунку на фактичний обсяг;
- *нейтралізація дії структурного фактора* полягає в усуненні незіставності через наявність структурних зрушень, наприклад при аналізі динаміки обсягу виробництва продукції;

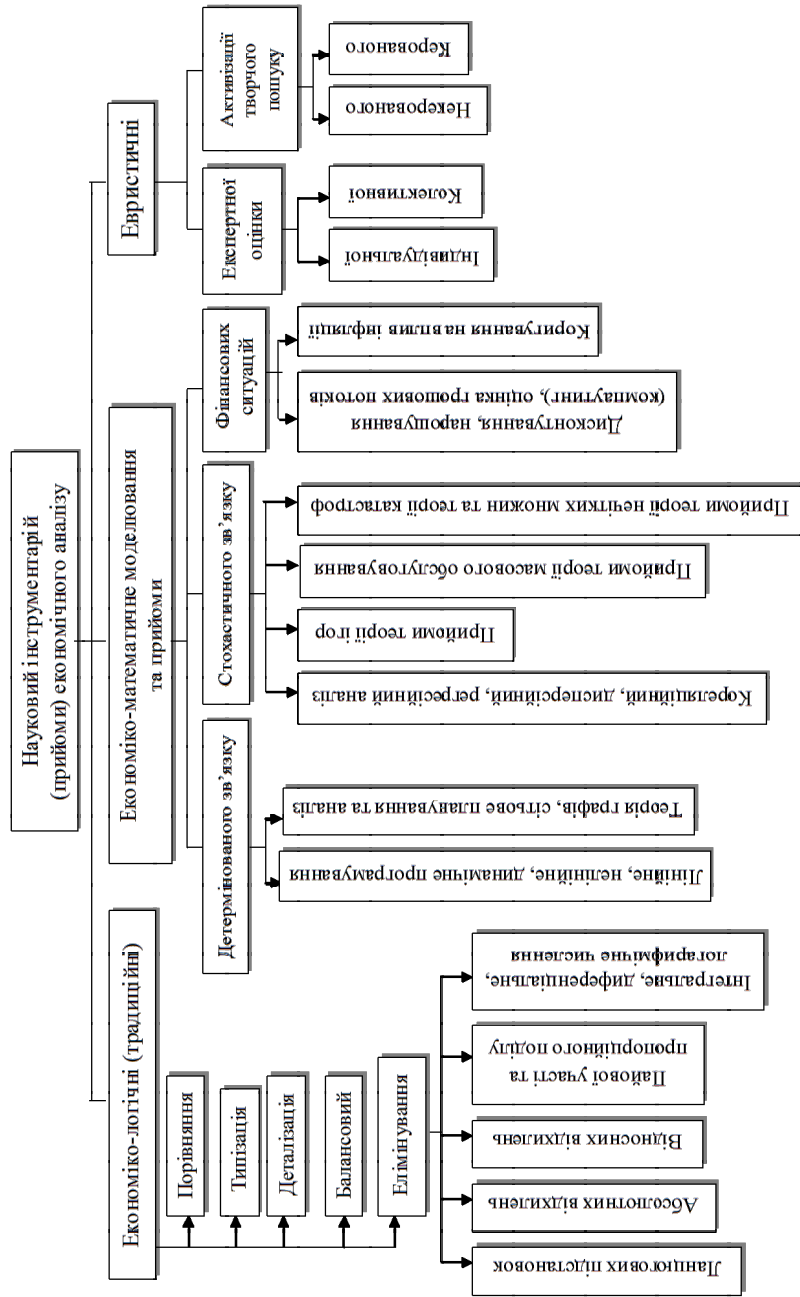
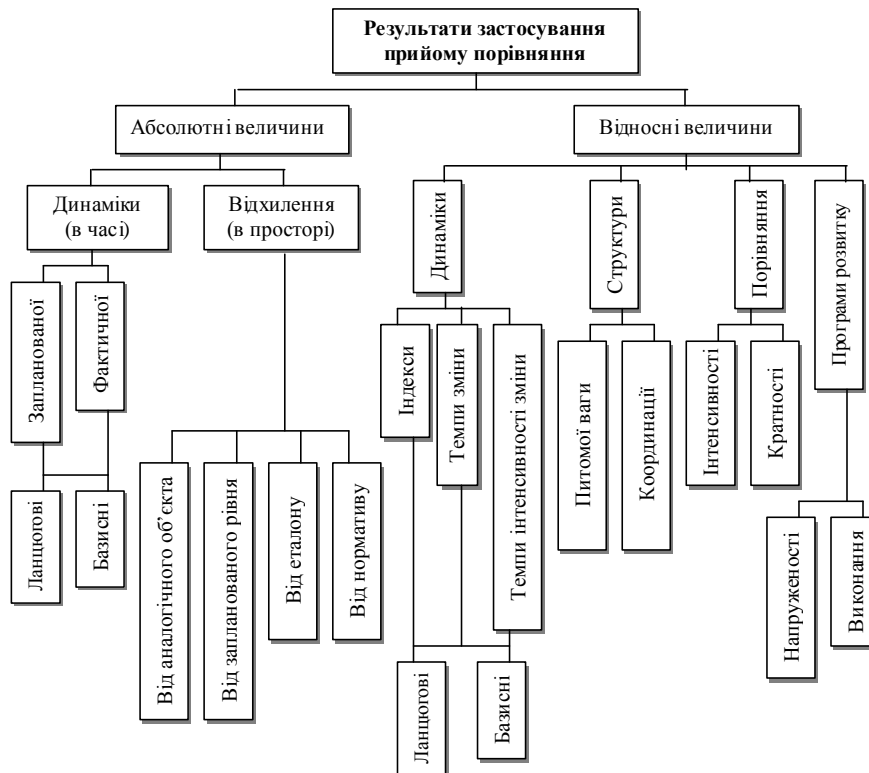

Рис. 2.6. Типологія прийомів економічного аналізу

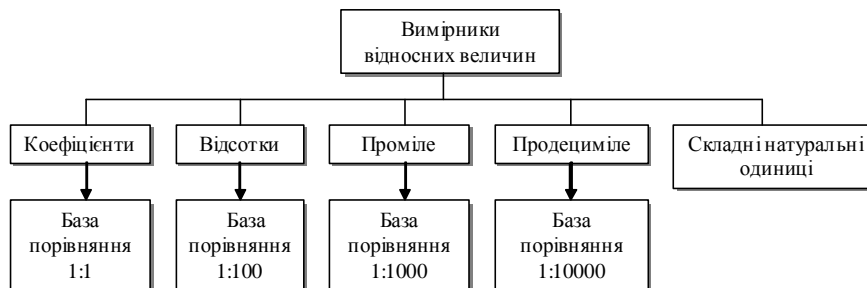
- *нейтралізація фактору часу* забезпечується приведенням терміну, за які здійснюються порівняння, до однакової тривалості в днях;
- *приведення до єдиної методології розрахунку*. Зіставляються показники, розраховані за тотожними формулами;
- *однотипність об'єктів порівняння*.

Рис. 2.7. Основні способи вираження результатів застосування прийому порівняння

Результати застосування прийому порівняння можуть бути представлені як в абсолютній формі (абсолютне відхилення), так і через відносні величини.

Прийом типізації застосовують для узагальнення інформації, виявлення типових характеристик явищ і процесів. Типізацію здійснюють через групування та середні величини.

Рис. 2.8. Основні способи виміру відносних величин

Економічні явища і процеси характеризуються великою кількістю первинних даних, які їх відображають. Щоб сукупність цього первинного матеріалу могла бути використана для аналітичних висновків, необхідна певна систематизація. Одним із її видів є *групування*, що являє собою *зведення первинних даних в однорідні групи (або ж розчленування одиниць сукупності на групи)*.

За допомогою групування не лише обробляють дані, а й виявляють закономірності виникнення та зміни явищ за окремими ознаками, взаємозв'язок між аналізованими показниками, вивчають внутрішню будову явищ і співвідношення в них окремих частин. Прийом полягає в утворенні груп даних за певними ознаками (кількісними або атрибутивними). Групування бувають первинними і вторинними; типологічними, структурними, аналітичними.

Типологічні групування використовують для розчленування сукупності різнорідних одиниць на групи якісно однорідні в тому чи іншому суттєвому відношенні. Наприклад, розчленування кадрового персоналу на категорії.

Структурні групування полягають у розчленуванні на групи однорідної сукупності одиниць. Наприклад, групування устаткування за віком дає змогу виявити питому вагу устаткування, що морально і фізично застаріло і потребує заміни.

Аналітичне групування – виділення серед досліджуваних явищ характерних груп за певною ознакою з метою встановлення причинно-наслідкових зв'язків між двома показниками.

Методику побудови групувань коротко можна представити у такій послідовності:

1. Визначення мети аналізу.
2. Збір необхідних даних.
3. Вибір інтервалу розподілу сукупності і її поділ на групи.

4. Ранжування сукупності за обраною для групування ознакою.
5. Визначення середньогрупових показників за факторними і результативними ознаками.
6. Аналіз отриманих середніх величин, визначення взаємозв'язку і напрямів дії факторних показників на результат.

Середні величини являють собою узагальнюючу характеристику розміру певної ознаки або її зміни, що віднесена як одиниця до сукупності. В аналітичних розрахунках використовують, виходячи з необхідності, різні форми середніх – середня арифметична проста і зважена, середня гармонійна, середня хронологічна, середня геометрична. Порядок розрахунку середніх величин і сфера їхнього застосування показано в додатку Г.

Аналітичне розчленування загальних показників на складові називається *деталізацією*.

У практиці економічного аналізу деталізація явищ, процесів і показників, що їх відображають, проводиться за такими основними напрямками: 1) за факторами утворення; 2) за місцем виникнення господарських явищ; 3) за часом.

Метод деталізації результативних показників широко використовується при розробці аналітичних формул (моделей факторних систем), що описують реальні зв'язки між процесами та у процесах фінансово-господарської діяльності промислових підприємств. Процес побудови аналітичної формули (залежності) називається *моделюванням*.

Деталізація за місцем виникнення господарських явищ (робоче місце, цех, відділ, служба) спрямована на визначення вкладу кожного структурного підрозділу підприємства в загальні результати його діяльності.

Деталізація за часом (за хронологічними періодами – місяцями, днями, годинами) дає змогу визначити тенденції розвитку, динаміку і ритмічність господарської діяльності.

Поряд із деталізацією результативних показників, виникає необхідність в узагальненні відповідної сукупності типових, однорідних показників, явищ, процесів, таке узагальнення здійснюється в економічному аналізі з використанням середніх і відносних величин. Вони дають змогу визначити загальні закономірності і тенденції в розвитку економічних процесів, абстрагуватись від випадковостей, без них неможливо порівняти ознаку, що вивчається, за різними сукупностями.

Балансовий прийом передбачає наявність рівноваги двох сторін (явищ). В аналізі широко застосовується для:

- 1) оцінки фінансового стану підприємства при проведенні фінансового аналізу за даними балансу (основного джерела інформації). Для нас звичний

так званий горизонтальний одноступеневий формат балансу як рівність Активу балансу (його майна та боргових прав) його Пасиву (джерелам їх формування: власного капіталу та зобов'язань підприємства). У ряді зарубіжних країн більш вживаним є вертикальний формат багатоступеневого балансу, згідно з яким Активи – Зобов'язання = Власний капітал;

2) для розрахунку впливу чинників на зміну узагальнюючого показника в адитивно пов'язаних факторних моделях. Так, при дослідженні різних явищ використовуються так звані балансові ув'язки:

Залишок неререалізованої продукції + Виготовлено = Реалізовано + Залишок неререалізованої продукції;

Сальдо поч. + Надійшло – Вибуло = Сальдо кін.

3) для перевірки повноти і правильності визначення впливу факторів на величину відхилення за узагальнюючим показником. В усіх випадках алгебраїчний підсумок розміру впливу окремих факторів має дорівнювати величині загального відхилення за явищем загалом. Відсутність цієї рівноваги свідчить про неповне виявлення впливу факторів або допущення помилок при обчисленні впливу окремих факторів.

Прийоми елімінації – від латинського «eliminare», перекладається як виключення (усунення). Суть його в тому, що, абстрагуючись від взаємного і одночасного впливу факторів, послідовно розчленовують узагальнююче відхилення на часткові впливи кожного фактора. Якщо факторна модель має вигляд:

$$T = a * b * c * d, \text{ то } \Delta T = \Delta T_a + \Delta T_b + \Delta T_c + \Delta T_d.$$

Дозволяє окремо виміряти вплив кожного з одночасно діючих факторів на зміну результативного показника.

Приєм ланцюгових підстановок (скоригованих показників) полягає в поступовій заміні базових величин факторів на фактичні та у зіставленні кожного наступного перерахованого (скоригованого) показника з попереднім.

Схема прийому ланцюгових підстановок

Номер розрахунку	Взаємодіючі показники (фактори)				Узагальнюючий показник, T	Вплив на узагальнюючий показник зміни фактора	
	a	b	c	d		Розрахунок	Результат
0	Ба	Бб	Бс	Бд	Базовий	–	–
1.	Фа	Фб	Фс	Фд	Скоригований	1–0	ΔT_a
2.	Фа	Фб	Фс	Фд	Скоригований	2–1	ΔT_b
3.	Фа	Фб	Фс	Фд	Скоригований	3–2	ΔT_c
4.	Фа	Фб	Фс	Фд	Фактичний	4–3	ΔT_d

Цей спосіб може бути використаний для розрахунку впливу трудових факторів на виконання програми випуску продукції промислового підприємства:

$$\text{Чр} * \text{Кд} * \text{Трд.} * \text{Вс.г.} = \text{ТП},$$

де Чр – Середньооблікова чисельність робітників; Кд – середня кількість днів, відпрацьованих кожним робітником за період; Трд. – середня тривалість робочого дня, год.; В с.г. – середньогодинний виробіток одного робітника; ТП – обсяг випуску продукції.

Вихідні дані для ілюстрації прийомів елімінування

Показники	За планом	Фактично	Відхилення	
			абсолютне	відносне
Обсяг випуску продукції (грн.)	3 520 000	4 051 944	531 944	15,11
Середньооблікова чисельність робітників (осіб)	400	390	-10	-2,50
Середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником	220	222	2	0,91
Середня тривалість робочого дня (год.)	8	7,8	-0,2	-2,50
Середньогодинний виробіток (грн.)	5	6	1	20,00
Загальне число відпрацьованих людино-днів	88 000	86 580	-1 420	-1,61
Загальне число відпрацьованих людино-годин	704 000	675 324	-28 676	-4,07

Ілюстрація прийому ланцюгових підстановок

Номер розрахунку	Взаємодіючі часткові показники (фактори)				Узагальнюючий показник Т	Вплив на узагальнюючий показник зміни фактора	
	Чр	Кд	Трд	Всг		Розрахунок	Результат
0	400	220	8	5	3 520 000 (ТП ₀)	-	-
1	390	220	8	5	3 432 000 (ТП ¹)	ТП ¹ -ТП ₀ = -88 000	ΔТП _{Чр}
2	390	222	8	5	3 463 200 (ТП ²)	ТП ² -ТП ¹ = 31 200	ΔТП _{Кд}
3	390	222	7,8	5	3 376 620 (ТП ³)	ТП ³ -ТП ² = -86 580	ΔТП _{Трд}
4	390	222	7,8	6	4 051 944 (ТП _ф)	ТП _ф -ТП ³ = 675 324	ΔТП _{Всг}

Спосіб абсолютних різниць є спрощеною формою прийому ланцюгових підстановок. Суть полягає в тому, що необхідно виявити відхилення за кожним із факторів, а тоді розпочати розрахунок впливів.

Схема прийому абсолютних різниць (відхилень)

Номер розрахунку	Взаємодіючі часткові показники (фактори)				Узагальнюючий показник Т	Вплив фактора
	a	b	c	d		
0.	Ба	Бb	Бc	Бd	Базовий	
1.	Фа-Ба	Бb	Бc	Бd	–	ΔT_a
2.	Фа	Фb-Бb	Бc	Бd	–	ΔT_b
3.	Фа	Фb	Фc-Бc	Бd	–	ΔT_c
4.	Фа	Фb	Фc	Фd-Бd	–	ΔT_d
5.	Фа	Фb	Фc	Фd	Фактичний	

Ілюстрація прийому абсолютних різниць (відхилень)

Номер розрахунку	Взаємодіючі часткові показники (фактори)				Узагальнюючий показник ТП	Вплив фактора	
	Чр	Кд	Трд	Всг		Розрахунок	Результат
0	400	220	8	5	3 520 000 (ТП ₀)		–
1	–10	220	8	5	–	–88 000	$\Delta TП_{Чр}$
2	390	+2	8	5	–	31 200	$\Delta TП_{Кд}$
3	390	222	–0,2	5	–	–86 580	$\Delta TП_{Трд}$
4	390	222	7,8	+1	–	675 324	$\Delta TП_{Всг}$
5	390	222	7,8	6	4 051 944 (ТП _ф)		–

Необхідною умовою застосування цих двох прийомів є принцип виділення і переходу в розрахункових формулах від кількісного до якісного фактора, що має дуже важливе значення, оскільки в економічному аналізі прийнята суворі послідовність підстановок. Спочатку визначають вплив кількісного фактора, а тоді якісного. Від дотримання цього правила залежить правильність та однозначність розрахунку впливів факторів на узагальнюючий показник.

Найчастіше способом абсолютних різниць користуються у випадку, коли розрахункова формула представлена у вигляді добутку $T = a * b$, де a – кількісний, а b – якісний. У цьому випадку вплив факторів Δa і b на зміну T визначають:

– ΔT_a (величина впливу кількісного фактора) визначається як добуток відхилення за кількісним фактором на базову величину якісного показника;

– ΔT_b (величина впливу якісного фактора) визначається як добуток відхилення за якісним фактором на фактичну величину кількісного показника.

Прийом відносних різниць – за кожним зі спеціально підібраних взаємопов'язаних показників визначають процент виконання плану (або темп зміни в процентах), після чого різниця в процентах між кожним наступним і попереднім розрахунком множиться на базову величину узагальнюючого показника. Необхідна умова – певна форма взаємозв'язку (вкладеність) показників.

Схема прийому відносних (процентних) різниць

Номер розрахунку	Аналізовані показники	Різниця в %	Порядок розрахунку впливу	Результат
1.	$T_1 = a$	$\% T_1 - 100 \%$	$(\% T_1 - 100 \%) : 100 * T_{n_0}$	ΔT_a
2.	$T_2 = a * b$	$\% T_2 - \% T_1$	$(\% T_2 - \% T_1) : 100 * T_{n_0}$	ΔT_b
3.	$T_3 = a * b * c$	$\% T_3 - \% T_2$	$(\% T_3 - \% T_2) : 100 * T_{n_0}$	ΔT_c
4.	$T_4 = a * b * c * d$	$\% T_4 - \% T_3$	$(\% T_4 - \% T_3) : 100 * T_{n_0}$	ΔT_d

Ілюстрація прийому відносних різниць

№ розрахунку	Показники	Базові значення	Фактичні значення	Темп зміни, %	Різниця в %	Розрахунок впливу	Результат
1.	Чр	400	390	97,50	-2,50	$-2,50 * 3\,520\,000 : 100 = -88\,000$	$\Delta T_{Чр}$
2.	Люд.-дні	88 000	86 580	98,39	0,89	$0,89 * 3\,520\,000 : 100 = 31\,328$	$\Delta T_{Лд}$
3.	Люд.-год.	704 000	675 324	95,93	-2,46	$-2,46 * 3\,520\,000 : 100 = -86\,592$	$\Delta T_{Лг}$
4.	ТП	3 520 000	4 051 944	115,11	19,18	$19,18 * 3\,520\,000 : 100 = 675\,136$	$\Delta T_{Вер}$

T_{n_0} – базове значення узагальнюючого показника ($T_2, T_3, T_4 \dots T_n$).

Прийом пайової участі полягає у тому, що відхилення за узагальнюючим показником розподіляється між факторами пропорційно до їхньої зміни в два етапи:

- на першому – розраховується попереднє значення впливу фактора;
- на другому – поправка до нього шляхом вторинного розподілу частини відхилення узагальнюючого показника, яка залишилась нерозподіленою за підсумками першого етапу.

Якщо взаємозв'язок показників має вигляд $Y = X_1 * X_2 * X_3$, то:

- попередній відносний вплив $K_{y_i} = X_{i1} : X_{i0} * 100$;
- попередній абсолютний вплив $DY_i' = Y_0 (K_{y_i} - 100) : 100$;
- поправка до попередніх абсолютних впливів $e_i = (DY - DY_i') * DY / DY_i'$;
- остаточний вплив факторів на узагальнюючий показник $DY_i = DY_i' + e_i$.

Схема прийому пайової участі

Показники	Базове значення	Фактичне значення	Попередній відносний вплив факторів, %	Попередній абсолютний вплив факторів, тис. грн.	Поправка до абсолютних впливів факторів, тис. грн.	Остаточний вплив факторів, тис. грн.
	X_{i0}	X_{i1}	K_{y_i}	$\Delta V_i'$	ε_i	ΔV_i
X_1						
X_2						
X_3						
X_4						
$Y = X_1 * X_2 * X_3 * X_4$	Y_0	Y_i	*	$\sum \Delta V_i'$	$\sum \varepsilon_i$	$\sum \Delta V_i$

Ілюстрація прийому пайової участі

Показники	Базове значення	Фактичне значення	Попередній відносний вплив факторів, %	Попередній абсолютний вплив факторів, тис. грн.	Поправка до абсолютних впливів факторів, тис. грн.	Остаточний вплив факторів, тис. грн.
	X_{i0}	X_{i1}	K_{yi}	$\Delta V_i'$	ε_i	ΔV_i
X_1	400	390	97,50	-88000,00	4413,576	-83586,424
X_2	220	222	100,91	32032,00	-1606,542	30425,458
X_3	8	7,8	97,50	-88000,00	4413,576	-83586,424
X_4	5	6	120,00	704000,00	-35308,611	668691,389
$Y = X_1 * X_2 * X_3 * X_4$	Y_0 3520000,00	Y_1 4051944,00	*	$\sum \Delta V_i'$ 560032,00	$\sum \varepsilon_i$ -28088,000	$\sum \Delta V_i$ 531944,000

$$\Delta Y = 531944,00.$$

Методи оцінки вартості грошей в часі

Гроші змінюють свою вартість у часі, тому в процесі аналізу грошових потоків визначається:

- майбутня вартість грошей, які є в розпорядженні суб'єкта господарювання на поточний момент часу. Цей процес називають накопиченням або *компаундуванням*;
- теперішня вартість майбутніх грошових потоків. Цей процес називають *дисконтуванням*.

Для фінансових розрахунків під час оцінювання часової вартості грошей використовують простий або складний процент.

Просте компаундування – це визначення майбутньої вартості грошей, вкладених одноразово під певний процент. Базою нарахування процентів за кожен рік є обсяг початково вкладеної суми.

Фінансово-математична модель оцінки майбутньої вартості грошових потоків із використанням простого процента має вигляд:

$$FV = PV (1 + n i), \quad (1)$$

де FV – майбутня вартість грошових потоків; PV – абсолютна величина наявних грошових коштів (теперішня вартість грошового потоку); i – процентна ставка (виражена десятковим дробом); n – кількість інтервалів у плановому періоді.

Фінансово-математична модель оцінки майбутньої вартості наявних грошових коштів у разі використання складного процента така:

$$FV = PV (1 + i)^n. \quad (2)$$

Базою нарахування процентів у наступних роках є обсяг початково вкладеної суми збільшений на суму процентів, нарахованих у попередніх періодах.

Виходячи з формули 1, значення теперішньої вартості майбутнього грошового потоку при використанні простого процента становитиме:

$$PV = \frac{FV}{(1 + n \cdot i)}$$

Виходячи з формули 2, теперішня вартість майбутніх грошових потоків при використанні складного процента визначається за такою формулою:

$$PV = \frac{FV}{(1 + i)^n}$$

де PV – теперішня вартість майбутнього грошового потоку; FV – абсолютна величина майбутнього грошового потоку; N – кількість інтервалів у плановому періоді; i – ставка дисконтування (виражена десятковим дробом).

Теперішня вартість майбутніх грошових потоків розраховується на величину процента, який міг би бути зароблений у випадку, коли б грошові кошти були доступні для їх використання на момент оцінювання. Як ставка дисконтування можуть бути використані: середня депозитна чи кредитна ставки; рівень рентабельності поточної господарської діяльності, середньозважена ціна капіталу, який використовується для інвестування.

Методи комплексної рейтингової оцінки об'єктів аналізу

Комплексна (інтегральна) оцінка діяльності суб'єктів господарювання є характеристикою, отриманою в результаті одночасного й узгодженого вивчення сукупності показників, що відображають різні аспекти такої діяльності. Оскільки на основі такої оцінки можна здійснити ранжування об'єктів аналізу, тому її називають ще й *рейтинговою*.

Алгоритм розрахунку показників комплексної рейтингової оцінки можна представити у вигляді таких етапів:

1. Конкретизація мети і завдань комплексної оцінки.
2. Вибір вихідної системи показників
3. Організація збору вихідної інформації.
4. Розрахунок і оцінка значень окремих показників.

Для деяких показників, які використовуються для побудови комплексних оцінок, кількісна оцінка не викликає ніяких труднощів, бо кожен з них має певні одиниці виміру: вага, розмір, потужність тощо. Складність викликають

якісні показники, які не мають фізичних одиниць виміру, наприклад естетичні – дизайн, колір, упаковка. Труднощі в оцінці якісних показників можна усунути, користуючись органолептичними методами, побудованими на суб'єктивному сприйнятті людиною тієї чи іншої властивості об'єкта і відображення її в цифровій бальній оцінці.

5. Забезпечення зіставності оцінюваних параметрів.

Однією з умов забезпечення зіставності досліджуваних показників є їх однакова спрямованість, а саме – збільшення часткового показника повинно розцінюватися як поліпшення інтегрального і навпаки. Досягається однакова спрямованість показників шляхом вводу обернених величин, що розраховують як частку від ділення одиниці на прямий показник.

6. Вибір методу розрахунку комплексної оцінки. Розрахунок кількісного значення комплексної оцінки.

Розраховують інтегральну оцінку методом сум і методом відстаней.

Використовуючи метод сум, інтегральний показник оцінки отримують сумуванням фактичних значень окремих порівнювальних показників за формулою:

$$K_j = \sum_{i=1}^n X_{ij} \phi_i,$$

де $X_{ij} \phi_i$ – фактичне значення i -го показника на j -му аналізованому об'єкті; n – число показників.

Розрахунок показника комплексної оцінки методом сум з урахуванням важливості порівнювальних показників здійснюють за формулою:

$$K_j = \sum_{i=1}^n X_{ij} \phi_i \cdot a_i,$$

де a_i – коефіцієнт вагомості i -го показника на j -му аналізованому об'єкті.

Основою методу відстаней є вимір близькості аналізованих об'єктів за порівняльними показниками до об'єкта-еталона. Найкращу оцінку отримують об'єкти, максимально наближені до еталона, за який приймається умовний об'єкт із максимальними оцінками за всіма показниками.

Суть методу полягає в такому:

1. Вихідні дані подаються у вигляді матриці (b_{ij}) , тобто таблиці, де у рядках записані номери ($j = 1 \dots m$) об'єктів аналізу, а у стовпцях – номери показників ($i = 1, 2 \dots n$).

2. За кожним показником знаходиться максимальне значення і заноситься в рядок умовного еталонного об'єкта $(m+1)$.

3. Вихідні дані матриці b_{ij} стандартизуються стосовно відповідного показника еталонного об'єкта за формулою:

$$X_{ij} = \frac{b_{ij}}{\max b_{ij}},$$

де X_{ij} – стандартизовані показники стану j -го об'єкта.

4. Для кожного аналізованого об'єкта значення його комплексної оцінки визначають за формулою:

$$R_j = \sqrt{(1 - x_{1j})^2 a_1 + (1 - x_{2j})^2 a_2 + \dots + (1 - x_{nj})^2 a_n},$$

де R_j – рейтингова оцінка для j -го об'єкта; $x_{1j}, x_{2j}, \dots, x_{nj}$ – стандартизовані показники j -го аналізованого об'єкта; $a_1, a_2, \dots, a_n$ – коефіцієнти вагомості i -го показника на j -му об'єкті; n – число показників.

7. Ранжування об'єктів аналізу на основі кількісного значення їхніх комплексних оцінок.

Коли інтегральна оцінка розраховується методом сум, то ранжування об'єктів проводиться в порядку її зростання, тобто чим вище значення комплексної оцінки, тим вищий рейтинг об'єкта.

Коли інтегральна оцінка розраховується методом відстаней, то ранжування об'єктів аналізу проводиться в порядку її зменшення, тобто чим менше значення комплексної оцінки, тим вищий рейтинг об'єкта. Адже найменше відхилення від еталону отримує найвищу оцінку.

Розраховуючи показник комплексної (інтегральної) оцінки, треба пам'ятати, що цей показник є лише операційним поняттям, який не має самостійного економічного змісту, а тому має право на існування лише в практиці порівняльного аналізу з метою ранжування об'єктів і прийняття рішень.

Характеристику і сферу використання інших економіко-математичних методів наведено в табл. 2.3.

До евристичних прийомів (методів активізації творчості, нестандартного мислення) зараховують групу методів генерації варіантів рішень проблеми на основі притаманній людині здатності до творчої діяльності.

Методи евристичного пошуку надзвичайно різноманітні. В економічній літературі нараховується більше ста різних методів активізації творчості, а також їхніх модифікацій та комбінацій. Необхідно зазначити, що чітка класифікація евристичних методів відсутня. Евристичні методи умовно можна класифікувати на дві групи:

1. За наявністю чи відсутністю алгоритму творчого мислення – *малоупорядкованого пошуку рішень, методи упорядкованого пошуку рішень, комбіновані методи пошуку рішень*;

2. За характером застосування – *колективні й індивідуальні*.
 Характеристику і сферу використання основних евристичних прийомів наведено в табл. 2.4.

Таблиця 2.3

Характеристика і сфера застосування основних економіко-математичних прийомів та моделей в економічному аналізі

Назва	Характеристика
1	2
Лінійне програмування	Застосовується для розв'язання задач, пов'язаних із знаходженням екстремальних значень (максимуму та мінімуму) функцій змінних величин. Ґрунтується на вирішенні системи лінійних рівнянь, що виражають функціональний зв'язок. Застосовується для дослідження змінних і факторів, які є математично визначеними і кількісно обмеженими. У результаті відомої послідовності розрахунків відбувається взаємозаміна факторів при умові сумісності з економічною суттю явища. Оптимальний варіант обирається зі значної кількості альтернативних. (Розрахунок оптимальної загальної продуктивності устаткування, раціонального розкрою, оптимального складу раціону або суміші, транспортна задача).
Нелінійне (динамічне) програмування	Застосовується при вирішенні оптимізаційних задач, в яких цільова функція або обмеження, або і перше, і друге одночасно характеризуються нелінійними залежностями. При наявності змінних, у яких показник ступеня відмінний від одиниці, змінної в показнику ступеня, під коренем, під знаком логарифма. (Ефективність виробництва змінюється непропорційно до зміни його масштабів, питома витрата бензину нелінійно залежить від швидкості руху автотранспорту, величина зносу виробничого устаткування нелінійно залежить від часу його роботи).
Теорія графів, мережеве планування та аналіз	Полягає у дослідженні взаємозв'язків між окремими елементами цілого. Застосовується для побудови оптимальної траєкторії руху об'єкта для досягнення поставленої мети.
Кореляційний, дисперсійний, регресійний аналіз	Застосовують для дослідження закономірностей зміни значень економічних показників шляхом вивчення масових якісно однорідних явищ, які повторюються, і відіграють важливу роль у прогнозуванні поведінки економічних показників та кількісному вимірі впливу факторів на зміну узагальнюючих показників, а також для оцінки ризикованості альтернативних управлінських рішень.

Продовження табл. 2.3

1	2
Теорія ігор	Досліджує оптимальні стратегії в ситуаціях ігрового характеру (конфлікту сторін, невизначеності). Формалізуючи економічні ситуації, їх представляють як гру певної кількості учасників, кожен з яких прагне максимізувати свою вигоду. Формулювання умови задачі зводиться до: встановлення кількості гравців та правил гри, виявлення можливих стратегій (сукупності правил, які, залежно від ситуації у грі, визначають однозначний вибір цього гравця), видів вигравів (від'ємний виграв є програшем). При скінченній кількості стратегій задаються матриці вигравів, при нескінченній – функції. Застосовується для вибору оптимального рішення щодо обсягів запасів, обсягів продажу, підвищення якості продукції, зниження собівартості.
Прийоми теорії масового обслуговування	Застосовується в галузях господарської діяльності, де відбуваються масові процедури обслуговування. Зводиться до забезпечення оптимального варіанта організації обслуговування шляхом визначення: кількості точок обслуговування, чисельності персоналу (механічних агрегатів), наявності відповідного устаткування, частоти надходження, чисельності об'єктів обслуговування, щільності звернень, потреби у відповідних послугах (за груповим та внутрішньо-груповим асортиментом), при яких час обслуговування буде мінімальним, якість високою, відсутні надлишкові витрати. Розрізняють форми обслуговування з неявними втратами (при постановці на чергу), і явними втратами (безумовної відмови).
Прийоми теорії нечітких множин та теорії катастроф	Практичне втілення задачі розпізнавання образів для управління складними господарськими процесами. Ключовими поняттями є «нечітка множина» та «функція приналежності». Для одержання адекватної моделі процесу при значних кількостях ознак одиниць сукупності здійснюється відсів другорядних ознак, кількість визначальних ознак доводиться до двох десятків, а побудова функції приналежності здійснюється експертним шляхом, після чого проводять додаткові згладжуючі розрахунки.
Моделювання фінансових ситуацій (дисконтування, нарощування, оцінка грошових потоків, коригування на вплив інфляції)	Ґрунтуються на концепції зміни вартості грошей у часі. Дають змогу враховувати фактор часу при здійсненні розрахунків за господарськими операціями. Широко застосовується при обґрунтуванні управлінських рішень фінансового характеру, інвестуванні, кредитуванні. В умовах інфляції дають змогу встановити кількісні співвідношення з виявлення впливу динаміки індексу цін на показники фінансової операції.

Таблиця 2.4

**Характеристика і сфера застосування основних
евристичних прийомів в економічному аналізі**

Назва	Характеристика
Прийоми експертної оцінки	дають змогу поповнити нестачу необхідної для аналізу інформації, ґрунтуючись на твердженнях та імовірнісних оцінках експертів.
<i>Індивідуальні</i>	ґрунтуються на використанні незалежних точок зору експертів-фахівців певного профілю.
Інтерв'ю	Усне опитування респондента інтерв'юером. У процесі інтерв'ю програма опитування може змінюватися.
Анкетування	Письмова відповідь експерта на запитання анкети. Варіанти питальника: – закрита форма відповіді – «так» або «ні»; – відкрита – власний варіант відповіді; – меню множинного вибору.
<i>Колективні</i>	спираються на єдину колективну точку зору групи експертів, добре обізнаних у різних суміжних сферах діяльності при обговоренні поставленої економічної проблеми.
Комісії (наради, конференції, семінари, круглі столи)	Спільне обговорення проблеми. Заохочується вільне висловлювання ідей, аргументація пропозицій та їхня критика. Роль координатора виконує ведучий або особа, що приймає остаточне рішення. Недолік – група учасників керується переважно логікою компромісів.
Віднесеної оцінки	Робота наради поділяється на два періоди: вільного викладу ідей та критичного аналізу.
Колективного блокнота	Відповідно до мети дослідження учасникам експертизи роздають індивідуальні блокноти, в яких описано основний зміст проблем, наведено низку допоміжних, додаткових матеріалів. Протягом деякого часу вони записують у блокнот свої думки, спостереження, варіанти вирішення проблеми. В процесі колективної наради обговорюються нагромаджені в індивідуальних блокнотах матеріали і виробляється колективне вирішення проблеми.
«Дельфі»	Суть полягає у виробленні колективного рішення у результаті реалізації таких принципів, як анонімність, ітеративність, групова відповідь. Суть полягає в одержанні узагальноної відповіді шляхом статистичної обробки результатів кількоетапного опитування експертів, у ході якого їм надається можливість ознайомитися з результатами попереднього опитування, переглянути свою позицію чи аргументувати свою незгоду.

Продовження табл. 2.4

<p>Прийоми активізації творчого пошуку зводяться до створення психологічної атмосфери, що сприяє вирішенню нестандартних завдань, використання певних закономірностей процесу людського мислення.</p>	
<p><i>Прийоми неупорядкованого (неспрямованого) пошуку</i></p>	
Асоціації та аналогії	Нові ідеї і пропозиції виникають на основі зіставлення з аналогічними об'єктами. Рішення виникають чи навіюються спогляданням або спогадами про подібні речі, ситуації, відомі рішення в даній або спорідненій сфері, природі, історії, мистецтві, художній літературі.
Банк ідей	У банку ідей (спеціальній картотечі) акумулюються варіанти розв'язання завдань різного характеру, в тому числі типові, оригінальні та неприйнятні рішення, пропозиції та ідеї. Звернення до банку може наштовхнути на пошук прийняттого рішення своєї проблеми.
Інверсії	Полягає у відштовхуванні при дослідженні явища або процесу «від супротивного».
Емпатії	Ототожнення проєктанта чи дослідника з користувачем методики або предметом дослідження.
Ідеалізації	Абстрактна побудова ідеальної моделі, яка функціонує в ідеальних умовах. Інколи наштовхує на нестандартне нове рішення.
Мозкового штурму	Полягає у проведенні сесії у неформальній атмосфері, яка стимулює породження якомога більшої кількості нових ідей. Характерною рисою є вільне обговорення, обмеження або заборона критики. Ефективність залежить від компетентності ведучого. Вимагається дотримання правил проведення сесії.
<p><i>Прийоми упорядкованого (цілеспрямованого пошуку)</i> – за основу більшості прийомів беруть обґрунтований алгоритм творчого процесу, який реалізується шляхом послідовного виконання рекомендацій-приписів.</p>	
Системного аналізу	Вирішення комплексної проблеми здійснюється шляхом втілення послідовних часткових рішень елементів системи.
Морфологічного аналізу	Впорядкований спосіб дослідження об'єкта аналізу і отримання систематизованої інформації за всіма варіантами вирішення аналітичних задач.
Паттерн	Досліджувана проблема розподіляється на ряд часткових проблем, окремих завдань та елементів, що підлягають експертній оцінці. Окремі елементи вибудовуються у «дерево рішень»; визначаються коефіцієнти важливості кожної задачі, кожного елемента, висунуті окремими експертами оцінки піддаються відкритому обговоренню.

Тема 3. Види, інформаційне забезпечення та організація економічного аналізу

- 1. Види економічного аналізу. Характеристика і сфера використання найважливіших видів.*
- 2. Інформаційне забезпечення економічного аналізу і перевірка достовірності економічної інформації.*
- 3. Організація, основні етапи та послідовність проведення аналітичної роботи на підприємстві.*

Види економічного аналізу. Характеристика і сфера використання найважливіших видів

Застосування економічного аналізу при вирішенні широкого кола завдань, зумовлених різноманітними потребами управління, привело до виділення окремих його напрямків, а згодом і видів. Вид економічного аналізу – теоретичне і практичне відособлення напрямку аналітичної роботи, що відрізняються за методикою, організаційними формами проведення, інформаційним забезпеченням тощо залежно від конкретних завдань, які вони вирішують.

Конкретне аналітичне дослідження може бути ідентифіковане як вид аналізу за різними класифікаційними ознаками. Тому для встановлення виду аналізу при побудові його певної методики необхідно розглянути весь спектр класифікаційних ознак (рис. 3.1).

Суть та сферу застосування найважливіших видів економічного аналізу наведено в табл. 3.1.

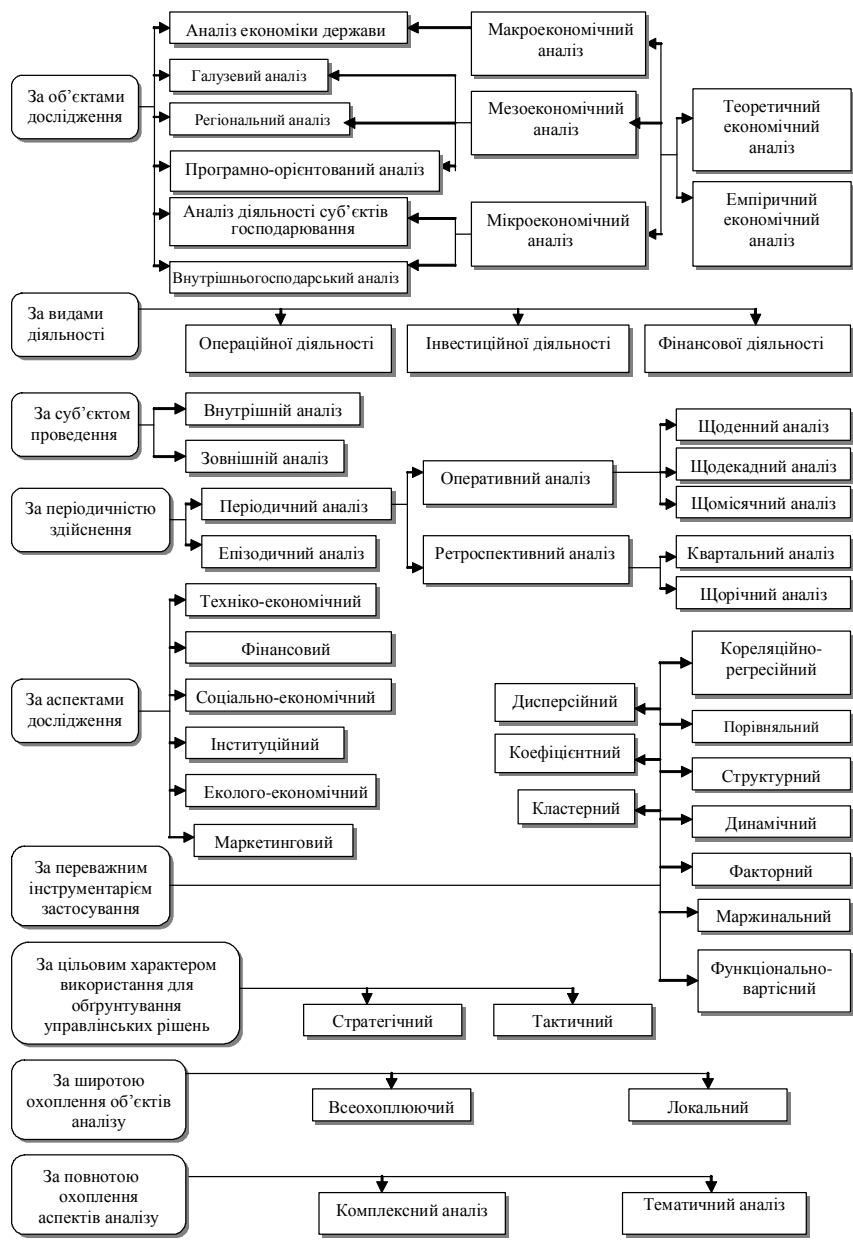

Рис. 3.1. Типологія видів економічного аналізу

Таблиця 3.1

Види економічного аналізу

Назва виду	Характеристика
1	2
Емпіричний економічний аналіз	Суть у формальному опрацюванні певного масиву емпіричної економічної інформації, яка може бути одержана безпосередньо із реальної практики господарювання. Є обов'язковою передумовою теоретичного економічного аналізу.
Теоретичний економічний аналіз	Полягає у встановленні характеристики законів і закономірностей розвитку об'єкта аналізу при наявності логічної залежності одних підсистем елементів від інших. Базується на використанні основних законів діалектики. Йому передують класифікація, типологія явищ і процесів та опрацювання результатів емпіричного економічного аналізу.
Макроекономічний аналіз	В якості об'єктів такого аналізу виступають економіка окремої держави, (економічної формації чи устрою), міждержавні та глобальні економічні явища і процеси.
Мезоекономічний аналіз	Об'єктами цього аналізу є економічні явища і процеси на рівні галузі, регіону, а також міжгалузевих, (міжрегіональних) програм економічного і соціального розвитку.
Мікроекономічний аналіз	Застосовується для відносно відособленого дослідження економіки суб'єктів господарювання, що розглядається як єдине ціле, обмежене рамками юридичної або комерційної самостійності.
Аналіз операційної діяльності	Використовується для дослідження стану та ефективності здійснення операційної діяльності (основної діяльності підприємства, а також інших видів діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю).
Аналіз інвестиційної діяльності	Займається дослідженням питань стану та ефективності здійснення інвестиційної діяльності (операцій щодо придбання та реалізації тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів. Може передбачати проведення проектного аналізу (окремого інвестиційного чи кількох альтернативних проектів), портфельного аналізу (з метою управління його ефективною чи безризиковою структурою), а також аналізу ринку цінних паперів (фундаментального, технічного).
Аналіз фінансової діяльності	Вивчає стан та ефективність діяльності, яка приводить до зміни розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства.
Внутрішній аналіз	Здійснюється внутрішніми аналітиками (власниками, апаратом управління, іншим персоналом суб'єкта господарювання). Характерною особливістю є спрямованість на підвищення ефективності діяльності та широта інформаційної бази (можливість залучення для аналізу будь-якої доречної інформації про об'єкт, в тому числі конфіденційної.)

Продовження табл. 3.1

1	2
Зовнішній аналіз	Виконують зовнішні стосовно суб'єкта господарювання аналітики (інвестори, кредитори та кредитні установи, фіскальні органи, органи державного і наддержавного управління, аудиторські та консалтингові фірми, контрагенти (партнери), громадськість) з метою здійснення ними своїх функцій. В ролі інформаційної бази використовується переважно обмежене коло джерел інформації про діяльність об'єкта, переважно про фінансову звітність, що підлягає публічному оприлюдненню, статистичну або відому інформацію. Розширення доступу до інших джерел інформації можливе лише у випадках, передбачених законодавством.
Періодичний аналіз	Здійснюється з повторюваною через певні проміжки часу регулярністю за традиційною програмою (регламентом) або методикою.
Епізодичний аналіз	Проводиться одноразово для вирішення нетривіального завдання за спеціальною програмою або методикою.
Оперативний аналіз	Максимально наближений в часі до моменту господарської операції аналіз, який здійснюється з метою оперативного управління. Частота проведення оперативного аналізу зумовлена доцільними потребами оперативного управління (щоденно (щозміни), щотижня, щодакдно).
Ретроспективний аналіз	Аналіз, спрямований на дослідження минулих подій, з метою оцінки стану і динаміки розвитку об'єкта, прогнозування перспективи та регулюючого впливу на його подальшу діяльність. Переважно аналізуються події, наслідки і результати яких відображені в обліку і звітності за період, що охоплює значні відтинки часу (квартал, рік і більше).
Техніко-економічний аналіз	Дає змогу виявляти вплив техніки, технології, організації та управління діяльністю на економічні показники суб'єкта господарювання. У переважній більшості випадків є внутрішнім, передбачає залучення широкого кола джерел інформації, в тому числі техніко-технологічної, даних оперативного та управлінського обліку.
Фінансовий аналіз	Досліджує фінансові аспекти діяльності (фінансові результати, фінансову ефективність, фінансовий стан, фінансові інвестиції.)
Соціально-економічний аналіз	Займається дослідженням взаємозв'язку соціально-економічного рівня розвитку та ефективності господарювання об'єкта аналізу.
Інституційний аналіз	Зосереджується на вивченні правових аспектів діяльності у їхньому взаємозв'язку з економічними параметрами суб'єкта господарювання.
Еколого-економічний аналіз	Спрямований на дослідження наслідків та економічних аспектів впливу діяльності суб'єкта господарювання на стан довкілля.
Маркетинговий аналіз	Передбачає дослідження ринкового середовища та виробничо-збутової діяльності суб'єкта господарювання з метою оцінки їх стану, діагностики проблем і перспектив, пошуку невикористаних і виникаючих можливостей для вдосконалення маркетингової діяльності.

Продовження табл. 3.1

1	2
Коефіцієнтний аналіз	Полягає в розрахунку спеціальних коефіцієнтів (співвідношень економічних показників) для оцінки певного явища в статистиці (на певну дату) і динаміці (за певний період). Застосування відносних показників дає змогу здійснювати міжгосподарські порівняння і пом'якшує спотворюючий абсолютні показники вплив інфляційних процесів.
Кластерний аналіз	Займається побудовою класифікації об'єктів аналізу шляхом їх об'єднання у групи або кластери на основі критерію мінімуму відстані у просторі за обмеженою кількістю показників, які описують ці об'єкти. Вивчає особливості й закономірності розподілу показників, згрупованих у кластери за певними ознаками об'єктів аналізу.
Дисперсійний аналіз	Здійснюють для оцінки однорідності статистичних сукупностей та надійності гіпотез. Суть у тому, що для оцінки репрезентативності розраховують показники дисперсії (розсіювання), і коли ці показники перевищують прийнятні критерії, вважають, що ця сукупність є неоднорідною, ненадійною.
Кореляційно-регресійний аналіз	Застосовується для встановлення факту наявності зв'язку між показниками, визначення щільності (тісноти) цього зв'язку, вияву найсуттєвіших факторів, що визначають поведінку результативного показника, з'ясування форми та побудови моделі залежності. Використовується при дослідженні стохастичних (імовірнісних) зв'язків. Обов'язковою умовою цього аналізу є забезпечення репрезентативності вихідних даних.
Порівняльний аналіз	Полягає у виявленні подібності та відмінності певних об'єктів між собою, або стану одного й того ж об'єкта в динаміці з метою виявлення певних особливостей та закономірностей. Правомірний для застосування лише при умові зіставності об'єктів аналізу.
Структурний (вертикальний) аналіз	Спрямований на дослідження внутрішньої будови об'єкта аналізу. Передбачає з'ясування питомої ваги (частки) елементів цілого та співвідношення цих елементів між собою. Розрахунок відносних показників дає змогу здійснювати міжгосподарські порівняння і пом'якшує спотворюючий абсолютні показники вплив інфляційних процесів. Доповнюється динамічним аналізом.
Динамічний (горизонтальний) аналіз	Застосовується для дослідження явищ і процесів у часі. Абсолютні значення показників на певні дати доповнюються абсолютними та відносними показниками динаміки (ланцюговими та базисними). Дає змогу виявити певні тенденції розвитку і на їхній основі спрогнозувати ймовірні значення показників.

Продовження табл. 3.1

1	2
Факторний аналіз	Зводиться до дослідження факторних систем, які є сукупністю факторних (незалежних, екзогенних) та результативних (залежних, ендогенних) ознак (показників), що пов'язані причинно-наслідковим зв'язком. Буває прямим і зворотнім. Прямий факторний аналіз спрямовується на пошук часткових значень зміни результативної ознаки під впливом зміни факторних ознак (дедуктивним способом – від загального до конкретного). Зворотній факторний аналіз полягає у розрахунку зміни результативної ознаки при зміні факторних ознак (способом логічної індукції – від часткових значень факторів до значення результативного показника).
Функціонально-вартісний аналіз	Застосовують для дослідження співвідношень між корисністю функцій об'єкта та витратами на їх реалізацію. Полягає у пошуку оптимального поєднання споживчих властивостей та вартісних показників об'єкта аналізу.
Стратегічний аналіз	Здійснюється для обґрунтування стратегічних (на віддалену перспективу) управлінських рішень. Полягає у прогнозуванні стану об'єкта та його середовища, забезпечує оптимальний режим функціонування, адаптацію до ймовірних змін середовища, уникнення невиправданих ризиків. Переважно спирається на результати ретроспективного аналізу та експертні оцінки.
Тактичний аналіз	Застосовується для обґрунтування управлінських рішень тактичного (ситуаційного) характеру. Передбачає оцінку стану об'єкта та його середовища, а також пошук можливостей для забезпечення його адаптації до змін, що відбуваються. Спирається на результати як ретроспективного, так і оперативного аналізу.
Всеохоплюючий аналіз	Поширюється на всі структурні підрозділи суб'єкта господарювання.
Локальний аналіз	Застосовується для дослідження економіки одного або кількох окремих підрозділів суб'єкта господарювання.
Комплексний аналіз	Передбачає дослідження всіх сторін, напрямків й аспектів діяльності об'єкта аналізу, що вивчаються у взаємозв'язку та взаємозалежності.
Тематичний аналіз	Полягає у дослідженні одної окремо взятої сторони, напрямку, аспекту (проблеми) діяльності об'єкта аналізу.

Інформаційне забезпечення економічного аналізу і перевірка достовірності економічної інформації

Латинське слово інформація (informatio) в дослівному перекладі означає повідомлення, роз'яснення, виклад. *Інформацію* розуміють як впорядковані повідомлення про процеси та явища, що відбуваються в об'єкті, середовищі,

сукупність будь-яких знань, даних. Її основна цінність полягає в подоланні ентропії (невизначеності), яка неминуче виникає при недостатності відомостей.

Корисність інформації для споживача вимірюється приростом ефекту його функціонування в результаті реалізації її споживчої вартості.

Водночас на її отримання, обробку та зберігання витрачаються значні кошти, тому інформація має свою вартість.

Якісне професійне виконання та подання інформаційного продукту водночас підвищує його споживчу та економічну цінність.

Власники економічно цінної інформації мають подбати про її раціональне використання, забезпечення цілісності та конфіденційності.

Систему економічної інформації сучасного підприємства можна охарактеризувати таким чином:

- економічна інформація вкрай неоднорідна, взаємозв'язок її окремих видів характеризується значною складністю, до того ж чітко проявляється тенденція їх подальшого ускладнення;
- поряд зі систематичним зростанням обсягів інформації, що призводить до надлишковості даних, відчувається її недостатність для прийняття управлінських рішень;
- на функціонування системи підприємства суттєво впливають нестабільність і непередбачуваність змін зовнішнього середовища (ринку, податкового, інвестиційного, цінового законодавства, динаміки цін і курсів та ін.).

Потреби управління зумовлюють необхідність вдосконалення системи економічної інформації, впорядкування інформаційного потоку в напрямку стримання наростання його обсягів і подолання інформаційної недостатності.

Інформаційне забезпечення економічного аналізу розуміють як неперервне постачання процесу оцінки стану об'єкта і вироблення варіантів оптимальних доцільних управлінських рішень інформаційними ресурсами за принципом системного підходу, який передбачає необхідну і достатню забезпеченість вхідними даними вихідної інформації, склад і зміст якої задається вимогами користувача. При системному підході визначаються основні цілі системи, досягненню яких мають сприяти опрацьовувані вхідні дані та отримувана вихідна інформація. За цілями конструюється вся система, яка в даному випадку являє собою набір елементів та інформаційні зв'язки між ними, які забезпечують оптимальне керівництво функціонуванням підприємства.

Перед інформаційним забезпеченням аналізу висувуються такі завдання:

- визначити потребу в достовірній інформації з точки зору її своєчасності, необхідності та достатності для проведення глибокого аналізу;

– встановити методи виміру, джерела отримання, періодичність оновлення даних для аналітичних розрахунків;

– визначити порядок фіксації, трансформації, зберігання, руху та використання інформації, а також її перетворення в аналітичну інформацію, що відповідає потребам управління за змістом та обсягом;

– створити умови для злагодженого функціонування системи інформаційного забезпечення.

Лише раціональна система економічної інформації та обробка її за допомогою швидкодіючих машин забезпечують своєчасне надходження необхідних даних.

Застосування ЕОМ значно підвищує достовірність, оперативність, корисність, кратність та різноспрямованість використання інформації, проте воно змушує дотримуватись певних принципів при створенні та функціонуванні системи інформаційного забезпечення:

- вияв найефективнішого способу задоволення інформаційної потреби;
- об'єктивність відображення процесів;
- узгодженість інформації, що надходить з різних джерел (бухгалтерського, статистичного й оперативного обліку, планових даних), усунення її дублювання;
- оперативність інформації, що забезпечується застосуванням новітніх засобів зв'язку і передачі даних безпосередньо на сприймаючі пристрої ЕОМ;
- можливе обмеження обсягу первинної інформації і підвищення коефіцієнта її використання;
- кодування первинних даних з метою ефективного використання каналів зв'язку і перетворюючих пристроїв;
- розроблення й удосконалення програмного забезпечення аналізу відповідно до потреб управління;
- економічність.

Основою для створення системи інформаційного забезпечення аналізу має бути перелік запланованих до вирішення аналітичних задач. Виходячи з нього будується інформаційна модель аналізу, яка описує характер взаємозв'язків та шляхи перетворення вхідної інформації у результуючі показники. При цьому вибір останніх потрібно здійснити таким чином, щоб забезпечити повноту інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень. Інформаційна модель повинна контролювати надлишковість як вихідних, так і вхідних даних.

Застосування досконалішого технічного та програмного забезпечення (зросла швидкодія та обсяг оперативної пам'яті, ефективні методи доступу

до інформації, потужні операційні системи), а також принципово нова структура сучасних АСУ, реалізована в концепції «банку даних» (єдина структура інформаційного забезпечення, одноразова фіксація інформації при багатократності її використання, незалежність етапів організації та реорганізації бази даних для розв'язання функціональних задач), передбачають зростання ролі аналітичних робіт, реалізацію основного завдання аналізу в умовах використання обчислювальної техніки – забезпечення оптимальності управлінської діяльності.

Класифікація і характеристика найважливіших груп інформації. Вирішення поставлених перед економічним аналізом завдань вимагає залучення широкого кола джерел, в яких відображається багатогранна діяльність підприємства і його структурних підрозділів та зміни зовнішнього стосовно суб'єкта господарювання середовища. Залежно від поставлених цілей і завдань впливу на керований об'єкт економічна інформація може бути класифікована за певними ознаками (рис. 3.2):

1) за змістом, характером виникнення та функціональним призначенням у інформаційному забезпеченні виділяють:

– *законодавчо-правову (інституційну)*, яка окреслює правове поле створення і функціонування об'єктів аналізу, включає сукупність законів та інших нормативних актів, що регламентують права і відповідальність підприємства, постанови уряду з питань економіки, інструктивні матеріали, положення і правила, які впорядковують взаємини підприємства з кредитними та фінансовими установами, партнерами;

– *нормативно-планову*, яка об'єднує дані різнострокових планів, самостійно розроблених і доведених згори, норми витрачання сировинних ресурсів, розцінки, тарифні ставки, норми виробітку, амортизаційних відрахувань, дані технічних паспортів, проектно-кошторисних документів. Планові джерела, що включені до цієї групи, окреслюють програмний рівень показників, які відображають ту чи іншу сторону діяльності підприємства і використовуються в аналізі для бази порівняння реально досягнутого рівня з програмованим та оцінки відхилень від нього. Нормативна інформація використовується як довідкова і відзначається відносною постійністю даних. Ця група характеризується високим рівнем агрегації, в зв'язку з чим обсяги її відносно незначні;

– *обліково-звітну інформацію*, яка охоплює дані оперативного (внутрішньовиробничого), статистичного та бухгалтерського обліку і звітності, первинних документів, реєстрів синтетичного й аналітичного обліку, в яких відображені факти і зміни у господарській діяльності

підприємства; ці джерела інформації містять значні обсяги часто неагрегованої інформації, які дають змогу глибоко і детально дослідити діяльність підприємства у різних аспектах;

– *позасистемна інформація* значною мірою доповнює наведені вище джерела. До цієї групи слід зарахувати проектно-конструкторську, технічну і технологічну документацію; дані ревізій, перевірок і обстежень, здійснених вищестоящими органами та органами контролю, ділового листування, протоколів балансових комісій, економічних рад, нарад; результати спеціальних спостережень (фотографій робочого часу, хронометражу), усних опитувань, анкетувань; матеріали преси, радіо, телебачення тощо.

Рис. 3.2. Типологія джерел інформації економічного аналізу

2) за широтою необхідних для потреб управління відомостей – на *комплексну* та *тематичну*, яка стосується певного аспекту діяльності;

3) за змінюваністю – на *постійну* (умовно-постійну) і *змінну*. До постійної зараховують інформацію, яка не змінюється протягом деякого відносно тривалого відтинку часу;

4) стосовно керованого об'єкта – на *внутрішню*, яка формується на підприємстві, та *зовнішню*, що надходить з-за його меж; *вхідну* (надходить на керований об'єкт) і *вихідну* (надходить від керованого об'єкта);

- 5) за ступенем обробки – на *первинну, проміжну* (частково опрацьовану) і *результатну*;
- 6) за насиченістю – на *недостатню, достатню* та *надлишкову*;
- 7) за способом зображення – на *текстову, цифрову, алфавітну, алфавітно-цифрову* і *графічну*;
- 8) стосовно процесу обробки – на *оброблювану* і *необроблювану*;
- 9) за ступенем корисності – на *корисну* і *некорисну*;
- 10) за використовуваними носіями – *немашинні* та *машинні*;
- 11) за формою подання – на *письмову* й *усну*.

Вимоги економічного аналізу до використовуваної ним інформації. Аналіз висуває до інформації ряд вимог, дотримання яких забезпечує її придатність для прийняття зважених управлінських рішень. Застосовувана в аналізі інформація має бути достовірною, доречною, зрозумілою, зіставною, придатною для застосування (зокрема для машинної обробки), достатньою для обґрунтування рішень, оперативною (актуальною).

Провідною вимогою є *достовірність*, яку за аналогією можна прирівняти до поняття «надійність» у матеріальних системах. Достовірність розуміють як ступінь відповідності відображення реальному об'єкту. Достовірність характеризується вірогідністю виникнення помилки в одиниці інформації. До технічного процесу підтримання інформаційної системи ставляться вимоги забезпечення мінімальної можливості виникнення помилок, найбільшої вірогідності їхнього вияву з найменшими витратами на їх усунення, надійне зберігання і своєчасне оновлення. Достовірна інформація повинна при необхідності підтверджуватись рядом незалежних спостережень (обстежень), бути неупередженою (безсторонньою).

Використовувана в аналізі інформація має бути *доречною*. При виробленні варіантів управлінських рішень аналітик не повинен опрацьовувати все, що можливо, а обмежитися влучним вибором показників, які містять справді необхідну за змістом суттєву інформацію.

Інформація має бути *доступною* для сприйняття при здійсненні аналізу і в управлінні. Зрозуміла інформація зумовлює її однозначне тлумачення користувачами за умови, що вони володіють достатніми знаннями і зацікавлені у сприйнятті цієї інформації.

Вимога *зіставності* передбачає наступність і узгодженість даних, зіставність при оцінюванні альтернативних варіантів, динаміки, фактичного стану стосовно прогнозованого. Досягається завдяки однозначності критеріїв оцінки, єдності методології, зіставності календарних періодів,

усунення впливу структурних зрушень, сезонних особливостей, територіальних відмінностей, географічних умов тощо.

Цінність інформації зумовлена її актуальністю і придатністю для практичного застосування, в тому числі для економічного аналізу з метою досягнення певних цілей, та ефективністю управління, що здійснюється на її основі.

Вимога *повноти даних* пов'язана з достатністю залученої інформації для обґрунтованого прийняття управлінських рішень. Система має містити інформацію за всіма об'єктами і підрозділами в розрізі всіх показників, що відображають їхню діяльність. На основі необхідної (можливо, суворо обмеженої) кількості базових показників, які постійно нагромаджуються, повинна існувати можливість розрахунку похідних показників, побудови динамічних рядів, здійснювати необхідні зіставлення. Недостатність інформації призводить до зниження рівня обґрунтованості прийнятих рішень і до відповідних соціальних та економічних втрат. Надлишок інформації ускладнює пошук необхідної, підвищує витрати на її збір, передавання, обробку та зберігання. Отже, обсяг інформації для аналізу має бути необхідним і достатнім з точки зору оцінки діяльності та прийняття управлінських рішень.

Оперативність одержання необхідної в управлінні інформації пов'язана з її актуальністю на момент прийняття рішень. Підвищення оперативності забезпечується при скороченні в часі відриву між фактом здійснення господарської операції та моментом його відображення в придатному для інформаційного споживання вигляді. Інформацію не можна вважати доступною для використання доти, доки вона не зафіксована. Як правило, інформація реєструється на носіях документальної форми, лише та, яку застосовують в оперативному аналізі та управлінні, може бути виражена в усній формі.

Усі господарські процеси потребують повсякчасного регулювання, вплив на керовану підсистему здійснюється неперервно, і нові управлінські рішення можуть знадобитися у будь-який наперед невідомий момент часу. Це означає, що інформаційна система має перебувати в стані неперервної готовності для вироблення актуальних рішень, тобто інформацію в системі потрібно *неперервно поновлювати*.

Сучасна економічна інформація має бути *придатною для машинної обробки*. В аналізі застосовують інформацію у вигляді усних, телефонних та паперових документальних повідомлень, тобто інформацію на нема-

шинних носіях, та інформацію, яка виникає, фіксується, передається та зберігається у придатному для машинної обробки вигляді (електричні сигнали, записи на магнітних носіях, тощо). У зв'язку з масовим поширенням комп'ютерної техніки роль і частка останніх суттєво зростає.

Деяка економічна інформація піддається зведенню за структурними підрозділами підприємства, періодами та іншими ознаками. *Адитивність* розуміють як формування її за єдиними принципами з урахуванням здатності накопичуватись, стискатись (агрегація) та розгортатись (дисагрегація).

Дотримання вимоги *перспективності* вихідної інформації означає спрямованість інформації у майбутнє. Це передбачає, що аналіз має володіти не тільки ретроспективною інформацією, а й прогнозною, яка враховує тенденції розвитку системи та її оточення, імітує різного роду вірогідні майбутні ситуації, пропонує керівній підсистемі варіанти прийняття рішень.

Способи перевірки достовірності економічної інформації (рис. 3.3). *Перевірка достовірності вхідної економічної інформації* є одним із найважливіших етапів організації аналітичної роботи. Оцінка доброякісності джерел інформації має важливе значення, адже при використанні хибних чи спотворених вхідних даних аналітик неодмінно дійде неправильних висновків, які можуть бути взяті за основу хибних управлінських рішень і завдати збитку господарській діяльності. Достовірна аналітична база додає доказової сили висновкам, сформульованим за результатами її дослідження.

Якість аналітичної інформації виявляють як при підготовці до проведення аналізу, так і в його ході. По можливості матеріали, що відібрані для аналізу, піддають перевірці з формального боку – технічній, логічній, арифметичній і за суттю – достовірності їх змісту.

Зміст технічної перевірки полягає у встановленні відповідності звітності затвердженим (чинним) формам, наявності необхідних форм, аркушів, таблиць, правильності заповнення документів, повноти реквізитів, наявності печаток, штампів і підписів уповноважених посадових осіб, належним чином оформлених приміток про виправлення помилок і т. ін.

При проведенні логічної перевірки встановлюють відповідність змісту показників одиницям виміру, допустимим величинам, цифрам, перенесеним з інших документів, та слушність найсуттєвіших ув'язок показників.

Суть арифметичної перевірки полягає у з'ясуванні правильності підбиття підсумків та результатів підрахунків. Так, сума питомих ваг окремих елементів цілого не може перевищувати 100%, значення деяких коефіцієнтів – не більше одиниці, сума коефіцієнтів зносу і придатності має дорівнювати одиниці.

Рис. 3.3. Основні способи перевірки надійності інформаційних джерел економічного аналізу

Метою перевірки за суттю є найглибше встановлення доброякісності даних та їх відповідності об'єктивній дійсності. Стосовно планово-нормативних даних перевіряють їхню оптимальність, відповідність наведених показників у статистичній та бухгалтерській звітності, обґрунтованість, прогресивність та оптимальність нормативів і норм. У обліково-звітній інформації – наступність і зіставність звітних і планових даних, правильність і своєчасність відображення в обліку і звітності господарських операцій, повноту, якість і терміни проведення інвентаризацій, документальних реввізій, здійснюють взаємне вивірення даних за розрахунками з фінансовими та кредитними установами, покупцями і постачальниками.

Таким чином, аналіз виконує свої контрольні функції стосовно планування й обліку, сприяючи їхній обґрунтованості та достовірності, і, як жодна інша управлінська функція, спроможний оцінити рівень системи інформаційного забезпечення управління.

Особливого значення набуває перевірка доброякісності зовнішніх звітів. Форми бухгалтерської та статистичної звітності мають бути заповнені

відповідно до чинних інструкцій зі складання звітності, представлені у відповідні органи з додержанням термінів, обсягів і за встановленими формами. При перевірці виявляють, як дотримані ці терміни, чи відповідають звітні таблиці встановленим зразкам, чи правильно вони оформлені. Наступним кроком є перевірка узгодженості сум у різних формах звітності та зіставність показників.

Значна кількість показників у різних формах звітності повторюється або пов'язується між собою певною функціональною залежністю, тому при перевірці вони мають обов'язково збігатися або узгоджуватися. Логічну й арифметичну взаємопов'язаність показників звіту оцінюють на основі таблиць, розроблених Управлінням методології бухгалтерського обліку. Зміст таблиць порівнянності показників типових форм річного звіту постійно уточнюється відповідно до змін у змісті звітів.

Ретельно організована перевірка джерел, які залучаються для аналізу, потребує певних зусиль, однак вони виправдовують себе тим, що забезпечують об'єктивну оцінку, повноцінні висновки, дійсно обґрунтовані управлінські рішення.

Інформаційна база аналізу в умовах сучасних інформаційних технологій. Обчислювальна техніка є засобом освоєння стратегічних інформаційних ресурсів підприємства, які зумовлюють його здатність до успішного розвитку.

Необхідність автоматизації управління загалом і аналізу зокрема пов'язана зі зростанням обсягів і темпів надходження інформації, розширенням кола досліджень, ускладненням технології обробки даних. Сучасний рівень розвитку інформаційних технологій дає змогу використовувати для побудови системи інформаційного забезпечення концепцію банку даних, а найефективнішою організаційною формою застосування персональної обчислювальної техніки є створення автоматизованого робочого місця (АРМ) економіста, бухгалтера, аналітика.

Автоматизований банк даних являє собою сучасну організацію збору інформації з метою її автоматичної обробки. *Банк даних* є впорядкованою сукупністю взаємопов'язаних інформаційних масивів, засобів підтримання їх у робочому стані та постійній готовності надання інформації для потреб управління. До банку даних відносять комплекс технічних засобів для введення, збереження, обробки і виводу інформації та інформаційний фонд.

У рамках АРМ аналітика весь інформаційний фонд підприємства функціонує у формі бази даних, бази знань і програмних засобів. *Бази даних* являють собою фактографічні дані про господарську діяльність. Інтелектуальною оболонкою їх прочитання є *бази знань* – методи і методики аналізу.

Програмні засоби утворюють інструмент автоматизованого виконання аналітичних задач для інформаційного обслуговування управління господарською діяльністю.

Для представлення в базі даних інформація повинна бути формалізована. Завдяки формалізації інформації полегшується алгоритмізація і програмування розв'язку задач на ЕОМ; з'ясовується дійсна потреба у вхідних даних; усувається дублювання задач; спрощується побудова системи логічного зв'язку та технологічної послідовності опрацювання інформаційних масивів. Формалізовані задачі придатні для економіко-математичного моделювання, завдяки чому значно зростає глибина аналізу та обґрунтованість його результатів.

При цьому склад вхідних даних має бути підібраний так, щоб повністю забезпечити можливість розрахунку вихідних показників і одночасно мінімізувати надлишковість інформації. Контрольоване дублювання даних має виключати можливість виникнення суперечливої інформації стосовно якщо не всіх, то хоча б основних вхідних показників. По можливості слід передбачити також необхідну дисагрегацію для поглибленого аналізу. База даних повинна допускати розширення даних та підключення нових файлів без зміни програм обробки даних.

Бази даних можуть бути централізовані або розподілені. У централізованих базах даних інформація фізично знаходиться в одному місці, в одній ЕОМ або багатомашинному комплексі. Розподілені бази даних містять інформацію в різних ЕОМ, зв'язаних між собою в мережу, і у фізичному розумінні можуть бути значно віддаленими одна від одної. Кожна з цих форм організації баз даних має свої переваги й недоліки.

Так, у випадку централізованої бази даних потрібно менше ресурсів для обробки інформації (відпадають проблеми, пов'язані з пересиланням даних між сегментами, оновленням масивів), підвищується її агрегованість, спрощується захист від несанкціонованого доступу, проте знижується надійність системи саме через зосередженість всіх даних в одному місці, котре стає критичним з точки зору життєздатності як інформаційної системи, так і управління підприємством загалом.

У випадку розподіленої бази даних надійність системи є значно вищою, відпадає потреба у витратах на забезпечення життєздатності центрального вузла, проте з'являється ряд нових нетривіальних задач, таких як оптимізація розподілу даних за сегментами бази, реплікація (постійний обмін даними між сегментами з метою підтримання їх в актуальному стані), захист інформації тощо.

Як правило, на початках АРМ аналітика технологічно функціонує в автономному режимі з використанням локальних баз даних. Об'єднання розрізнених АРМ в єдину мережу аналітичного забезпечення управління підприємством є ефективнішою формою їх експлуатації.

Бази знань – це арсенал методів, методик, алгоритмів, формул, котрі дають змогу економічно трактувати інформацію, зібрану в базах даних, обробляти її шляхом певних групувань, перегрупувань, зіставлень, складних обчислень, імітаційного моделювання та ін., і на основі цього отримувати висновки про хід подій та прогнози на майбутнє. За допомогою баз знань дані про діяльність підприємства переводяться із пасивної форми в активну, втілюються у нову вихідну інформацію на якісно новому рівні знання про об'єкт господарювання. Така інформація є на порядок ціннішою для потреб управління.

Бази знань повинні передбачати максимально ефективне використання зібраної в базі даних вхідної інформації. Елементи бази знань мають бути логічно структуровані, достатньо формалізовані, наприклад, описані мовою математичних формул і символів, для того, щоб їх можна було запрограмувати.

Узгоджену роботу всіх пристроїв ПЕОМ і їхню взаємодію з користувачем підтримує програмне забезпечення. За його допомогою бази даних набувають придатної для машинного прочитання форми з подальшою обробкою цих даних і отриманням вихідних результатів.

Програмне забезпечення – це реалізація комплексу аналітичних задач для конкретної апаратної платформи, котра дозволяє створення, підтримку і обробку баз даних економічної інформації. Для створення процедур ведення баз даних та реалізації баз знань використовуються різні технології, методи програмування та інструментальні засоби. Вони залежать від принципів побудови бази даних та її розмірів, від складу, обсягу, принципів побудови й експлуатації бази знань, вимог захисту інформації, мобільності, адаптивності, надійності створюваного комплексу, технічного забезпечення тощо.

У складі програмного забезпечення виділяють системну і функціональну частини. Системне програмне забезпечення включає операційну систему, сервісні програми, інструментальні засоби та системи програмування. Операційна система є невід'ємною частиною комп'ютера, вона забезпечує управління всіма апаратними компонентами, дозволяючи відділити решту програмного забезпечення від взаємодії з апаратурою, а також забезпечує загальне управління електронно-обчислювальною машиною. Сервісні програми реалізують додаткові можливості з управління окремими ресурсами ЕОМ, котрі відсутні в операційній системі й залежать від конфігурації конкретної ЕОМ та потреб конкретного користувача. Фактично

це – продовження операційної системи. Інструментальні засоби та системи програмування – це особлива категорія програмних засобів, з допомогою котрих створюється все програмне забезпечення, тобто вони відіграють в інформатиці роль засобів виробництва.

Базовим функціональним програмним забезпеченням є програмні засоби для підготовки текстів, табличних документів, графіків, діаграм, автоматизації робіт зі створення й підтримки баз даних, пошуку необхідних відомостей для підготовки різних документів (системи управління базами даних). На практиці широко застосовують інтегровані пакети функціонального програмного забезпечення, які включають, крім вище перерахованого, командний файл налаштування програмного забезпечення на конкретний режим обробки інформації. Це дає змогу організувати функціонування АРМ в інтерактивному режимі («меню»), який передбачає виконання широкого спектра робіт з обробки цифрового матеріалу, текстів, графіків та іншої ділової інформації. При цьому існує можливість отримання інформації як за наперед встановленими формами і термінами (по регламенту), так і у відповідь на довільний запит користувача у діалоговому режимі.

При проектуванні бази даних слід враховувати специфіку та тенденції розвитку господарської діяльності, потреби управління нею, зміст і структуру аналітичних задач, наявний досвід автоматизації аналізу на даному підприємстві, споріднених йому та загалом.

Розробники складають структурно-логічну схему інформаційних масивів, яка об'єднує всю більш-менш суттєву й доречну для управління інформацію, встановлюють її допустимі обсяги з урахуванням вірогідного розширення системи та накопичення даних.

На підставі цієї оцінки, а також інших параметрів, таких як обрана технологія обробки даних, вимоги до швидкодії, надійності, безпеки тощо обирають інструментальні засоби створення, підтримки і обробки баз даних та апаратну платформу. Крім наведених мотивів, суттєвими при цьому виборі є вартісні характеристики кошторису на розробку інформаційної системи, які можуть виявитися лімітуючими для розмірів бази даних, оскільки вартість програмного та апаратного забезпечення для обробки великих масивів інформації значно зростає. Вибір апаратного забезпечення зумовлює тип операційної системи та іншого системного забезпечення. Таким чином комплектуються повний інструментарій для створення банку даних.

Робота над базою знань полягає у формалізації послідовності перетворюючих процедур вхідної інформації у вихідну, їх опис мовою символів та формул у придатному для програмування вигляді. Наступним кроком є програмування – створення машинно виконуваних процедур збору,

введення, обробки інформації, виводу результатів та їх відлагодження. Створене програмне забезпечення апробується на даних контрольного прикладу, який має бути максимально наближеним до реальних ситуацій, з метою перевірки правильності виконання логічних та розрахункових дій. На стадії дослідної експлуатації перевіряється функціонування системи загалом, при потребі вносяться необхідні зміни й уточнення. Після отримання позитивних висновків за результатами дослідної експлуатації система здається в промислову експлуатацію.

З викладеного вище випливає, що проектування та впровадження банку даних є справою копіткою і дорогою. Застосування типових комплексів програмних засобів (пакетів прикладних програм з аналізу господарської діяльності), які розроблені в якості програмного додатку до типової методики аналізу, здешевлює, спрощує і прискорює створення банку даних, однак може потребувати деякого доопрацювання з врахуванням специфіки даного об'єкта господарювання та розширення запитів користувача відповідно до потреб управління.

Організація, основні етапи та послідовність проведення аналітичної роботи на підприємстві

Заходи щодо вдосконалення форм і методів управління господарською діяльністю повинні зокрема передбачати поліпшення організації аналізу. Термін «організація» означає налагодження, впорядкування, приведення до системи, норми.

Організацію економічного аналізу розуміють як систему заходів і засобів, які забезпечують його функціонування і подальший розвиток. Вона охоплює: розробку загальних засад і порядку проведення аналізу, планування роботи за елементами та етапами, матеріальне, інформаційне, методичне і наукове забезпечення, загальне керівництво, порядок прийому виконаних аналітичних робіт, їхнє оформлення, доведення до керівництва та контроль за ходом впровадження заходів у господарську діяльність.

Організація аналітичного процесу має бути такою, яка б забезпечувала оптимальний пошук, збір і обробку інформації, оптимальну кількість операцій і документації, максимальну ефективність праці виконавців.

Найважливішими завданнями організації економічного аналізу є:

- раціоналізація аналітичних процесів, скорочення їхніх циклів;
- науково обгрунтована побудова аналітичного апарату;
- підвищення якості аналітичної інформації;
- автоматизація аналітичних робіт;

- забезпечення ефективного використання аналітичної інформації в управлінні;
- раціональна організація праці;
- створення сприятливого соціально-психологічного клімату;
- постійний розвиток та вдосконалення системи аналізу відповідно до потреб управління.

Основні етапи проведення економічного аналізу. В загальному випадку аналітична діяльність здійснюється в певній послідовності. Вона включає такі етапи:

- складання програми або плану проведення економічного аналізу;
- добір і перевірку інформації, необхідної для проведення аналізу;
- вибір і розрахунок показників;
- аналітичну обробку показників;
- узагальнення результатів та представлення їх керівництву (особам, що приймають управлінські рішення).

Аналітична робота розпочинається з планування. Розрізняють загальний план аналітичної роботи та план (програму) конкретних аналітичних робіт.

Загальний план робіт складається з розбивкою по кварталах. У ньому зазначаються напрямки діяльності та об'єкти, що аналізуються; періодичність і терміни проведення робіт; виконавці; джерела інформації та технічні засоби для виконання.

Складання програми – найвідповідальніший *етап підготовчої роботи*. У планах окремих робіт, які складаються відповідно до загального плану, визначаються мета, практичне використання результатів, об'єкти та етапи аналізу, терміни виконання й завдання, методика проведення аналізу, макети таблиць, форми представлення результатів.

Наступний етап називають *інформаційним*. Добір і перевірку інформації виконують залежно від поставленої мети і програми аналізу. При цьому використовують усю доречну доступну інформацію (правову, планово-нормативну, обліково-звітну та позасистемну).

Найбільш трудомістким і тривалим є *аналітичний етап*. Він передбачає заповнення таблиць, вивчення й опрацювання інформації для того, щоб повною мірою розкрити внутрішні закономірності в діяльності об'єкта. Водночас якомога повніше з'ясовують фактори впливу на показники, здійснюють пошук резервів підвищення ефективності діяльності. Для цього необхідно не тільки правильно обрати і розрахувати показники, а й обробити їх. Обирається такий метод розрахунку показників і методика аналізу, який найбільшою мірою відповідає завданням і меті аналізу.

На підсумковому етапі узагальнюються результати аналізу, здійснюється зведений підрахунок резервів, дається підсумкова оцінка діяльності об'єкта, розробляються конструктивні заходи щодо поліпшення роботи та мобілізації виявлених резервів. Залежно від мети, обсягу, суб'єкта проведення аналізу результати оформляються різними документами. Розрізняють *текстові* (описового характеру) – довідки, висновки, аналітичні, доповідні, пояснювальні записки, звіти, акти перевірок. Зовнішні аналітики практикують оформлення результатів у вигляді висновку. Самостійним або додатковим документом, в якому відображаються результати аналізу, є проект наказу. У ньому дається загальна оцінка роботи і визначаються заходи, терміни початку і закінчення їх реалізації, необхідні ресурси, виконавці, відповідальні та контролюючі особи або підрозділи.

Результати можуть бути представлені *безтекстово* у вигляді таблиць, графіків, діаграм.

Організаційні форми та основні виконавці аналітичних робіт. Чітка організація робіт з економічного аналізу передбачає закріплення аналізу за основними виконавцями, ефективне керівництво та координацію робіт. Як правило, роботи з економічного аналізу очолює головний економіст або заступник директора з економічних питань, а там, де така посада не передбачена – начальник планово-економічного відділу.

Організація аналітичних робіт може бути централізованою, децентралізованою, змішаною та на засадах аутсорсингу (з передачею аналітичних функцій стороннім виконавцям). Централізована форма передбачає наявність в апараті управління підприємством спеціалізованої ланки (бюро, лабораторії), як виконує функцію економічного аналізу. Такі підрозділи покликані забезпечити методичне керівництво й організацію аналізу на підприємстві загалом, координувати аналітичні роботи, що виконуються окремими службами, узагальнювати результати комплексного аналізу господарської діяльності. Перевагою цієї форми організації є можливість забезпечити високий науково-методичний рівень аналізу за рахунок спеціалізації фахівців цих служб на аналітичній діяльності.

Основною формою організації економічного аналізу є децентралізована форма, при якій роботи з аналізу розподіляються між всіма економічними службами підприємства із залученням служб і фахівців різних напрямків відповідно до їхніх функціональних обов'язків, досвіду та схильності до аналітичних досліджень.

Приблизний розподіл обов'язків з проведення аналітичних робіт (табл. 3.2) може мати такий вигляд.

Таблиця 3.2

Розподіл обов'язків з проведення аналітичних робіт

Напрямки аналітичних досліджень	Суб'єкти аналізу
Складання програми аналітичної роботи на підприємстві та контроль за її виконанням; організація проведення й узагальнення результатів комплексного економічного аналізу діяльності підприємства і його підрозділів; методичне керівництво роботою окремих служб та відділів щодо проведення економічного аналізу, подання результатів аналізу керівництву.	Планово-економічний відділ
Аналіз випуску продукції підрозділами підприємства, ритмічності виробництва, впровадження нової техніки, покращення умов праці, поліпшення якості і освоєння нових видів продукції, скорочення її трудомісткості; робота технологічного устаткування, комплектність випуску продукції, загальний технологічний та організаційний рівень виробництва, витрачання ресурсів.	Виробничо-технічний відділ
Аналіз рівня організації праці, чисельності персоналу, в т. ч. за категоріями і структурними підрозділами; рівень і динаміка продуктивності праці; використання робочого часу, витрачання фонду оплати праці, ефективність форм і систем оплати праці й т. ін.	Відділ організації праці і заробітної плати
Контроль за собівартістю, виконанням кошторисів витрат, аналіз непродуктивних витрат та втрат.	Бухгалтерія
Аналіз стану розрахунків, фінансових результатів, фінансового стану підприємства.	Фінансовий відділ
Аналіз виконання плану матеріально-технічного постачання, відпуску сировини, матеріалів, палива на виробничо-господарські потреби, стану складських запасів, виявлення зайвих матеріальних ресурсів.	Відділ постачання
Аналіз виконання договірних зобов'язань, відвантаження продукції, організації та ефективності збуту продукції.	Відділ збуту
Аналіз стану та роботи ремонтного і енергетичного господарства, експлуатації устаткування в цехах.	Відділ головного механіка, енергетика
Здійснення кон'юнктурних досліджень, виявлення запитів споживачів, конкурентних позицій підприємства.	Відділ маркетингу
Функціонально-вартісний аналіз продукції.	Конструкторсько-технологічні служби

Децентралізована форма організації як у нашій країні, так і за кордоном є найбільш розповсюдженою, навіть при наявності спеціальних аналітичних груп. На відміну від вітчизняних підприємств, закордонні фірми широко залучають зовнішніх консультантів, компетентних осіб для вирішення актуальних проблем управління.

Оскільки основна вага аналітичних робіт в умовах ринку буде зосереджена на вивченні ринку, каналах просування і збуту товарів, то перспективним напрямком організації управління вважають шлях створення на підприємстві маркетингових дирекцій, а у їхньому складі – відповідної аналітичної групи. Це сприятиме наближенню сфери виробництва до ринкових вимог.

Змішана форма організації передбачає різні співвідношення у поєднанні централізації та децентралізації робіт або залучення зовнішніх консультацій на засадах аутсорсингу.

Особливості та переваги організації аналізу в умовах комп'ютерної обробки інформації. Економічний аналіз супроводжується значним обсягом різноманітних обчислень, різної складності логічними операціями, часто потребує графічного або табличного представлення інформації. Всі різновиди аналітичної обробки інформації є об'єктом автоматизації із застосуванням сучасної обчислювальної техніки та засобів зв'язку, які дають змогу поєднувати переваги централізованої і децентралізованої форм організації аналізу.

Застосування ПЕОМ підвищує ефективність аналітичної роботи за рахунок:

- скорочення термінів проведення аналізу;
- повнішого охоплення впливу чинників на результати діяльності;
- заміни наближених і спрощених розрахунків точними;
- постановки і вирішення нових задач аналізу, які є практично нездійсненними вручну чи традиційними методами.

Характерними рисами організації аналізу в умовах мережі АРМ є:

1. Збереження цілісності (системності) аналізу при умові децентралізації обробки. Окремі локальні задачі в умовах децентралізації обробки інформації є функціонально, технічно, методично й інформаційно сумісними та пов'язаними у цілісну систему, яка функціонує як єдиний організм.

2. Поєднання процесу обробки інформації з процесом прийняття рішень. Особа, що приймає управлінські рішення, вирішує аналітичні задачі безпосередньо на робочому місці, в той час коли за експлуатації обчислювальних центрів відбувалося відчуження інформації від користувача. Зараз він здійснює особистий контроль над усіма стадіями процесу обробки інформації, має змогу оцінити отримані результати, грамотно їх використовувати для обґрунтування та прийняття рішень.

3. Багатократно зросла оперативність і дієвість аналізу. Аналіз іде за обліком і навіть виконується в його ході. Таким чином ПЕОМ перетворює систему аналітичного забезпечення управління у постійно діючий фактор підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок актуалізації його інформаційного фонду.

Тема 4. Аналіз фінансового стану підприємства

1. *Поняття, значення, завдання та джерела аналізу фінансового стану підприємства.*
2. *Загальна оцінка майна та боргових прав підприємства, аналіз зміни їхнього складу та структури.*
3. *Загальна оцінка джерел формування майна підприємства, аналіз зміни їхнього складу та структури.*
4. *Аналіз фінансової стійкості підприємства.*
5. *Аналіз ефективності використання оборотних засобів.*
6. *Аналіз стану розрахунків підприємства, платоспроможності та ліквідності його активів.*
7. *Аналіз руху грошових коштів.*

Поняття, значення, завдання та джерела аналізу фінансового стану підприємства

Фінансовий стан – комплексна характеристика фінансово-господарської діяльності, виражена системою показників, що відображають наявність, розміщення, забезпеченість і використання фінансових ресурсів підприємства. Фінансовий стан може бути кваліфікований за ступенем стійкості, який характеризують здатність підприємства до відтворення діяльності за рахунок власних джерел, залежність від зовнішніх джерел фінансування, ступінь фінансового ризику при інвестуванні чи кредитуванні.

У ринковій економіці нормальне функціонування підприємств, ефективність їх роботи значною мірою залежить від стабільного фінансового стану, адже лише за цих умов підприємства зможуть виконувати свою виробничу програму, забезпечувати своєчасність і повноту розрахунків з постачальниками, працівниками, бюджетом, банками тощо, отже аналіз показників фінансового стану має винятково важливе значення. Факторами формування фінансового стану є забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами та структура авансованого капіталу, раціональна структура активів та їх оптимальна оборотність, рентабельність діяльності, своєчасність та повнота розрахунків.

При аналізі фінансового стану здійснюють такі завдання:

1. Загальна оцінка змін, що відбулися в обсязі, складі та структурі майна підприємства загалом і в розрізі його груп, виявлення причин, що їх зумовили, оцінка зміни темпів зростання мобільних (оборотних) та необоротних активів з позиції сповільнення або прискорення оборотності капіталу, підвищення або зниження ліквідності майна.

2. Оцінка зміни обсягу, складу та структури джерел коштів формування майна підприємств загалом та в розрізі груп, з позицій зміни частки в складі цих джерел власних коштів (капіталу), в тому числі власних оборотних коштів, і залучених в оборот сторонніх коштів (зобов'язань підприємства).
3. Розрахунок показників фінансової стійкості та оцінка їх зміни, виявлення напрямків зміцнення фінансової стійкості підприємства.
4. Оцінка ефективності використання підприємством його оборотних активів, визначення причини сповільнення (прискорення) їх оборотності та вплив її зміни на фінансову стійкість підприємства у формі додаткового залучення (вивільнення) в зв'язку з цим коштів в оборот підприємства.
5. Аналіз стану розрахунків, виявлення причин зміни обсягів, складу та структури дебіторської та кредиторської заборгованості, особливо їх простроченої частини.
6. Оцінка стану платоспроможності та ліквідності підприємства і виявлення основних напрямків поліпшення ліквідності його активів.
7. Оцінка зміни складу і структури грошових потоків підприємства, визначення вливання потоків від окремих видів діяльності на зміну залишків грошових коштів протягом звітного періоду.
8. На основі проведеного аналізу визначення можливих шляхів зміцнення фінансового стану підприємства і подання рекомендацій керівництву щодо їхньої реалізації в подальшій діяльності.

Для проведення аналізу фінансового стану використовують такі джерела даних:

Фінансова звітність підприємства (ф. 1 «Баланс», ф. 2 «Звіт про фінансові результати», ф. 3 «Звіт про власний капітал», ф. 4 «Звіт про рух грошових коштів», ф. 5 «Примітки до річної фінансової звітності»).

Статистична звітність (ф. 1-Б «Звіт про фінансові результати, дебіторську та кредиторську заборгованість»).

Дані фінансового обліку (за окремими синтетичними та аналітичними рахунками, реєстри бухгалтерського обліку (журнали-ордери, відомості, первинні документи).

Фінансовий план підприємства, платіжний календар.

Позасистемна інформація (результати ревізій, перевірок аудиторських фірм, дані обстежень, спеціальних спостережень, засобів масової інформації, матеріали нарад тощо).

***Загальна оцінка майна та боргових прав підприємства,
аналіз зміни їхнього складу та структури***

Аналіз фінансового стану підприємства доцільно розпочинати із загального оцінювання якісних змін, що відбулися протягом звітного періоду в складі та структурі його майна і боргових прав. Для цього використовують дані активу балансу, приміток до річної фінансової звітності, а для глибшого аналізу – дані бухгалтерського обліку за рахунками необоротних і оборотних активів підприємства.

Залежно від мети та завдань такий аналіз здійснюють з різним рівнем деталізації, акцентуючи увагу на тих складових майна, які найбільшою мірою цікавлять аналітика з точки зору цільової орієнтації аналітичного дослідження (пропорції між основним і оборотним капіталом, наявність та структура виробничого потенціалу підприємства, частка реального інвестування в необоротних активах, частка довгострокових і поточних боргових прав підприємства). Відповідно до цього здійснюють агрегування статей активу балансу і формують відповідні показники аналітичної таблиці.

Для здійснення загальної оцінки майна у складі активів виділяють такі групи:

- Необоротні активи.
- Оборотні активи.
- Витрати майбутніх періодів.

За основу цього поділу взято строк і характер використання активів у діяльності та ступінь їхньої ліквідності (необоротні активи використовуються протягом періоду, що триває більше одного року, багатократно беруть участь у виробничому процесі, одночасно вони є низьколіквідними; оборотні активи мають менший термін використання, споживаються повністю, є більш ліквідними; певну специфіку мають і витрати майбутніх періодів).

Оборотні активи доцільно поділити на такі підгрупи залежно від ступеня їхньої ліквідності:

- Запаси і витрати (матеріальні оборотні засоби).
- Засоби в розрахунках (дебіторська заборгованість, векселі одержані).
- Поточні фінансові активи (грошові кошти та їхні еквіваленти, поточні фінансові інвестиції).

Відповідно до такого поділу майна підприємства здійснюється аналіз його обсягу, складу та структури, для проведення якого за даними активу балансу доцільно скласти аналітичну таблицю (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Оцінка зміни складу та структури майна та боргових прав підприємства за _____ період

Групи активів	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення
1. Необоротні активи, тис. грн.			
у % до обсягу майна			
2. Оборотні активи, тис. грн.			
у % до обсягу майна			
2.1. Запаси і витрати, тис. грн.			
у % до обсягу оборотних активів			
2.2. Засоби в розрахунках, тис. грн.			
у % до обсягу оборотних активів			
2.3. Поточні фінансові активи, тис. грн.			
у % до обсягу оборотних активів			
3. Витрати майбутніх періодів, тис. грн.			
у % до обсягу майна			
4. Всього майна та боргових прав, тис. грн.			

Дані цієї таблиці дають змогу здійснити детальну оцінку змін, що відбулися у майні підприємства, складі та структурі груп та підгруп активів, зробити висновки про тенденції зміни та їхній можливий вплив на діяльність підприємства.

Як позитивну тенденцію слід розцінити зростання обсягу майна та боргових прав підприємства за аналізований період, а в його складі – зростання обсягу та питомої ваги оборотного капіталу, що в загальному випадку є індикатором мобільності активів і фактором підвищення оборотності капіталу підприємства.

Оборотність капіталу залежить від частки у ньому оборотного капіталу та оборотності оборотного капіталу. Органічна будова капіталу (співвідношення між необоротними та оборотними активами), – теоретично прийнятним вважають середнє значення 50/50, – значною мірою зумовлюються галузевими особливостями, організаційно-технічним рівнем виробництва, стадією життєвого циклу, інвестиційною політикою підприємства, загальноекономічною ситуацією, специфічними умовами діяльності. Зростання оборотного капіталу має відбуватись не за рахунок недоінвестування в основний, а поряд з ним.

При проведенні аналізу зміни складу і структури майна підприємства слід враховувати те, що певні зміни відбуваються і в складі виробничого потенціалу, тобто відображаються на здатності підприємства здійснювати свою виробничу програму. Тому за даними активу балансу доцільно

проаналізувати зміни у тій вартості майна, яка визначає виробничий потенціал (основні засоби, виробничі запаси і незавершене виробництво). Визначають його обсяг та структуру на початок і на кінець періоду, а також відхилення, на підставі якого роблять висновки про зміни у виробничому потенціалі. *Коефіцієнт реальної вартості засобів виробничого призначення* в майні розраховується як частка від ділення чистої вартості засобів, що характеризують виробничий потенціал, на вартість майна. Зниження цього коефіцієнта свідчить про втрату потенційних виробничих можливостей.

Крім цього, для аналізу майнового стану підприємства застосовують такі показники.

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у вартості майна як відношення залишкової вартості основних засобів до вартості майна. Динаміка цього показника свідчить про стан матеріально-технічної бази та інвестиційну політику підприємства.

Коефіцієнт зносу основних засобів. Показує частку вартості основних засобів, що перенесена на витрати в попередніх періодах. Високе значення цього коефіцієнта свідчить про незначну перспективну придатність основних засобів.

Частка активної частини основних засобів. Під активною частиною розуміють машини, обладнання, транспортні засоби. Зростання цього показника в динаміці звичайно розцінюється як позитивна тенденція.

Коефіцієнт реальної вартості засобів виробничого призначення в майні розраховується як частка від ділення чистої вартості засобів, що характеризують виробничий потенціал (основні засоби, виробничі запаси і незавершене виробництво), до вартості майна. Зниження цього коефіцієнта свідчить про втрату потенційних виробничих можливостей (основні засоби, виробничі запаси і незавершене виробництво).

Оцінка лівостороннього ризику. Ризик, пов'язаний зі змінами в структурі активів, прийнято називати лівостороннім, оскільки ці активи знаходяться в лівій частині балансу. При формуванні структури активів підприємства для забезпечення ними фінансово-господарської діяльності підприємство стикається з комплексом ризиків. Особливо гостро відчутними є ризики втрати ліквідності, зниження ефективності роботи, кредитний, а для підприємств-імпортерів сировини – валютний.

Ризик зниження ліквідності пов'язаний зі зниженням обсягів і частки в балансі підприємства високо та швидколіквідних активів (грошових коштів та їхніх еквівалентів, засобів у розрахунках). Водночас надмірне зростання дебіторської заборгованості, особливо невиправданої, призводить до втрати ліквідності і навіть зупинки діяльності.

З ризиком зниження ефективності (прибутковості) діяльності підприємство стикається при недостатності грошових коштів, недостатності виробничих запасів. Нестача грошових коштів для ведення поточної діяльності на випадок непередбачених обставин пов'язана з ризиком переривання виробничого процесу. Підприємство повинно мати достатньо сировини і матеріалів для виробничих потреб, готової продукції для виконання контрактів. Водночас надлишок поточних активів не генерує прибутку; внаслідок інфляції частина вартості монетарної складової втрачається; зайві запаси потребують витрат, пов'язаних з їхнім зберіганням; оборотні активи зазнають безповоротних втрат через природній убуток, недобросовісність персоналу та партнерів. Внаслідок цього погіршуються показники оборотності капіталу, забезпеченості діяльності власним оборотним капіталом, послаблюється фінансова стійкість підприємства.

Завдання аналізу полягає у пошуку компромісу між прибутковістю та ліквідністю. Для цього необхідно здійснити детальний аналіз розділів та статей активу балансу, оптимізувати розмір та структуру поточних активів для забезпечення довгострокової виробничої та ефективної фінансової діяльності.

Загальна оцінка джерел формування майна підприємства, аналіз зміни їхнього складу та структури

На наступному етапі аналізу доцільно здійснити оцінку зміни обсягу, складу та структури джерел коштів формування майна підприємств загалом та в розрізі груп, з позицій зміни частки в складі цих джерел власних коштів (капіталу), в тому числі власних оборотних коштів і залучених в оборот сторонніх коштів (зобов'язань підприємства). Для аналізу використовують інформацію пасиву Балансу. Залежно від мети та завдань такий аналіз здійснюють з різним рівнем деталізації, акцентуючи увагу на певних складових капіталу, які найбільшою мірою цікавлять аналітика з точки зору аналізу. Відповідно до цього здійснюють агрегування статей і формують відповідні показники аналітичної таблиці.

Для здійснення загальної оцінки джерел засобів у складі пасиву виділяють такі групи:

- Власний капітал.
- Прирівняний до власного капітал.
- Позичені кошти (зобов'язання) підприємства.

За основу цього поділу взято ознаку власності й тривалості надання у розпорядження підприємства. Власний капітал – це частина активів підприємства, яка залишається в його розпорядженні після вирахування його зобов'язань. Власний капітал – власні джерела фінансування підприємства, які без визначення терміну повернення внесені його засновниками

(учасниками), дарчий капітал, накопичені впродовж строку існування підприємства суми реінвестованого чистого прибутку. Зобов'язання – це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій, і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють економічні вигоди. Особливий інтерес становить так званий прирівняний до власного капітал. До його складу зараховують II р. пасиву «Забезпечення наступних платежів та цільове фінансування», а також V р. пасиву «Доходи майбутніх періодів». Ці джерела можуть бути прирівняними до власних на підставі того, що вони надані підприємству або безповоротно, або перебуватимуть у його розпорядженні до настання певної події в майбутньому, час якої чітко не визначений. Додатковим аргументом на користь такого віднесення є використання для обліку забезпечень того ж класу рахунків, що й для власного капіталу, відображення операцій з їхнього обліку у спільному реєстрі (журналі-ордері).

Позичені кошти доцільно поділити на такі підгрупи залежно від їхніх видів:

- Довгострокові зобов'язання.
- Короткострокові позики.
- Поточні пасиви (зобов'язання).

Відповідно до такого поділу джерел формування майна підприємства здійснюється аналіз їхнього обсягу, складу та структури, для проведення якого за даними пасиву балансу доцільно скласти аналітичну таблицю (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Оцінка зміни складу та структури джерел формування майна та боргових прав підприємства за _____ період

Групи пасивів	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення
1. Власний капітал, тис. грн.			
у % до обсягу джерел засобів			
2. Прирівняний до власного капітал, тис. грн.			
у % до обсягу джерел засобів			
2.1. Забезпечення наступних витрат, платежів, тис. грн.			
у % до обсягу прирівняних джерел засобів			
2.2. Доходи майбутніх періодів			
у % до обсягу прирівняних джерел засобів			
3. Позичені кошти, тис. грн.			
у % до обсягу джерел засобів			
3.1. Довгострокові зобов'язання, тис. грн.			
у % до обсягу позичених коштів			
3.2. Короткострокові позики, тис. грн.			
у % до обсягу позичених коштів			
3.3. Поточні пасиви (зобов'язання), тис. грн.			
у % до обсягу позичених коштів			
Усього джерел засобів, тис. грн.			

Дані цієї таблиці дають змогу здійснити детальну оцінку змін, що відбулися в джерелах засобів підприємства, складі та структурі груп і підгруп пасивів, зробити висновки про тенденції зміни та їхній можливий вплив на діяльність підприємства.

Показник загальної вартості джерел засобів дає узагальнюючу вартісну оцінку джерел формування активів, що відображені в балансі підприємства. Зростання цього показника свідчить про нарощування авансованого капіталу і заслуговує на позитивну оцінку. Тому як позитивну тенденцію слід розцінити зростання обсягу джерел засобів, а в їхньому складі – зростання обсягу та питомої ваги власного або власного у сумі з прирівняним до власного капіталу, що в загальному випадку є індикатором зміцнення фінансової стійкості підприємства, послаблення його залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Водночас виняткове використання власного капіталу підприємствами в сучасних умовах є практично неможливим через діючу систему взаємних розрахунків, а з іншого боку – недоцільне через відмову від використання переваг системи кредитування, оскільки при цьому збільшуються фінансові можливості підприємства. В загальному випадку вважається оптимальним співвідношення між власним капіталом та зобов'язаннями підприємства у пропорції 50/50. Однак у кожному конкретному випадку структура джерел засобів складається під впливом галузевих особливостей та індивідуальних умов діяльності (оборотність капіталу, рентабельність діяльності), загально-економічної ситуації (ставка дисконтування), умов та ціни залучення засобів з певних джерел тощо.

Оптимальна структура капіталу – це таке співвідношення власного і позиченого капіталів, при якому досягається найбільш оптимальна пропорція між фінансовою рентабельністю і фінансовою стійкістю або зростає ринкова вартість підприємства. І хоча акціонери підприємства схильні до зростання частки позиченого капіталу, через позитивний її вплив на показник рентабельності власного капіталу, позикодавці ставляться до потенційних позичальників із високою часткою зобов'язань з обережністю, адже при такому кредитуванні зростає їхній кредитний ризик.

Аналіз кредитоспроможності підприємства. Кредитоспроможність підприємства – наявність передумов для одержання позики і його здатність повністю і своєчасно розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Оцінка кредитоспроможності здійснюється перед наданням позики (кредиту) і дає змогу позикодавцю спрогнозувати перспективну здатність позичальника її повернути.

Основними завданнями аналізу є: вивчення фінансового стану; попередження втрати кредитних ресурсів; стимулювання ефективності роботи клієнта.

У світовій банківській практиці оцінка кредитоспроможності потенційних клієнтів здійснюється за даними фінансової звітності за такими групами показників:

- ліквідності,
- оборотності капіталу,
- фінансової стійкості,
- прибутковості.

Крім цього, при вивченні питання про доцільність надання позики враховується попередня кредитна історія клієнта банку, ділова активність позичальника і репутація його адміністрації (компетентність, дисциплінованість, чесність, авторитет), значення в економіці регіону, перспективи його розвитку та ін.

Перехід до ринкових відносин суттєво розширив попит на кредити, водночас зростає ризик їх неповернення, що призводить до банкрутства банків. Цим пояснюється посилення жорсткості умов надання позик. Тому кредит надається при його певному забезпеченні, наявності застави, гарантії забезпечення іншої юридичної особи із стабільним фінансовим станом. Значна увага приділяється ступеню ризику банку, який визначають експертним шляхом.

За результатами проведеного аналізу кредитоспроможності потенційного клієнта банку відповідно до набраної кількості балів зараховують до певної групи (класу позичальника), на підставі чого і виноситься остаточне рішення про доцільність надання йому кредиту з урахуванням ймовірності його своєчасного повернення.

Аналіз фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість характеризується фінансовою незалежністю, здатністю маневрувати власними засобами, достатністю і фінансовою забезпеченістю безперебійності основних видів діяльності, станом виробничого потенціалу, тобто стабільністю його діяльності в світлі довгострокової перспективи.

Вона пов'язана насамперед із загальною фінансовою структурою (співвідношенням власних і позичених засобів) підприємства, ступенем залежності від зовнішніх джерел фінансування, адже прогресуюче превалювання зобов'язань над власним капіталом призводить до підвищення фінансового ризику, загрожує банкрутством. Однак цей показник дає лише загальну оцінку фінансової стійкості. У світовій практиці використовують систему показників.

Коефіцієнт концентрації власного капіталу (власний капітал : сумарні активи) характеризує частку власників підприємства в загальній сумі засобів, авансованих в його діяльність. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш фінансово стійке, стабільне й незалежне підприємство. Оптимальне значення коефіцієнта – не менше 0,5.

Коефіцієнт співвідношення позиченого і власного капіталу (зобов'язання : власний капітал) показує, скільки позиченого капіталу припадає на 1 грн. власного. Зростання коефіцієнта свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх джерел та ослаблення його фінансової стійкості.

Коефіцієнт довгострокового залучення позиченого капіталу (довгострокові зобов'язання : (власний капітал + довгострокові зобов'язання)) вказує на частку довгострокових кредитів, які використовуються поряд із власним капіталом для фінансування активів. Зростання коефіцієнта в динаміці означає посилення залежності від зовнішніх інвесторів.

Коефіцієнт маневрування власного капіталу (власний оборотний капітал : власний капітал) вказує на частину власного капіталу, яка спрямована в оборотні активи. Зростання свідчить про посилення фінансової стійкості.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом (власний оборотний капітал : оборотні активи) характеризує наявність у підприємства власного оборотного капіталу, який необхідний для поточної діяльності. Зростання означає зміцнення фінансової стійкості.

Коефіцієнт забезпеченості матеріальних оборотних активів власним оборотним капіталом (власний оборотний капітал : матеріальні оборотні активи) характеризує ступінь покриття власним оборотним капіталом матеріальних оборотних активів. Зростання означає зміцнення фінансової стійкості.

Аналіз ефективності використання оборотних засобів

Ефективність використання оборотних активів визначається їх оберганням. При сповільненні їхнього руху підприємство змушене додатково залучати кошти, а при прискоренні – навпаки: частина коштів відносно вивільняється і може бути спрямована, наприклад, на погашення кредиторської заборгованості. Для оцінки ефективності використання оборотних засобів використовують такі показники.

Коефіцієнт оборотності визначається як частка від ділення обсягу реалізованої продукції за аналізований період на середні залишки оборотних активів, вартість яких визначена за формулою середньої хронологічної. Цей показник показує, яку кількість оборотів здійснюють оборотні активи за одиницю часу.

Тривалість обороту визначається як відношення добутку середніх залишків оборотних активів на кількість днів у періоді до обсягу реалізованої

продукції за відповідний період. Цей показник показує, скільки днів триває один повний оборот оборотних активів.

Коефіцієнт закріплення оборотних активів визначається як частка від ділення середніх залишків оборотних активів на обсяг реалізації. Він показує, яка вартість оборотних засобів припадає на 1 грн. реалізованої продукції.

Найчастіше при аналізі використовують показник тривалості обороту. За цим показником дається загальна оцінка зміни тривалості одного обороту в динаміці й розраховується вплив чинників (середніх залишків оборотних активів та одноденної реалізації) на його зміну, а також величина додатково залучених (вивільнених) оборотних коштів у зв'язку зі сповільненням (прискоренням) їхнього обороту.

Для факторного аналізу застосовують прийоми елімінування. При цьому виявляють, що зростання середніх залишків оборотних активів призводить до зростання тривалості обертання, а зростання одноденної реалізації зумовлює її скорочення.

Величину додаткового залучення (вивільнення) коштів розраховують як добуток відхилення фактичної тривалості обертання від базової на фактичну одноденну реалізацію.

Аналіз стану розрахунків підприємства, платоспроможності та ліквідності його активів

Дебіторська заборгованість – це заборгованість юридичними та фізичними особами внаслідок минулих подій певних сум грошових коштів, їхніх еквівалентів або інших активів. Значні обсяги дебіторської заборгованості можуть бути наслідком збільшення обсягів продажу, зростання товарного кредитування покупців та низької платоспроможності партнерів і призводять до відволікання коштів підприємства, їхнього вилучення з реального обороту, нестачі оборотного капіталу для формування запасів і здійснення витрат, сповільнення показника оборотності капіталу, зниження прибутковості діяльності, зростання ризику неповернення боргів. Дебіторська заборгованість відображається у II р. активу балансу.

При аналізі здійснюють оцінку обсягу дебіторської заборгованості, її динаміки і частку в оборотному та сукупному капіталі, інвестованому в діяльність. Склад і структуру дебіторської заборгованості вивчають за термінами погашення, розраховують частку простроченої, а в її складі сумнівної та безнадійної. Розраховують і аналізують оборотність дебіторської заборгованості, тривалість обороту (час між відвантаженням товарів і отриманням за них грошових коштів). Зниження цього показника свідчить про прискорення інкасації дебіторської заборгованості як позитивний факт у діяльності підприємства.

Кредиторська заборгованість – боргові зобов'язання підприємства внаслідок розрахунків з покупцями, постачальниками, фінорганам, підрядниками, персоналом, органами соцстрахування, депонентами, підзвітними особами та ін. Значні розміри кредиторської заборгованості призводять до самовільного перерозподілу оборотних засобів між підприємствами, ослаблення їхньої фінансової стійкості, посилення фінансового ризику.

Кредиторська заборгованість показується в IV розділі пасиву балансу.

Аналіз слід розпочинати з визначення обсягу кредиторської заборгованості, його динаміки, а також частки цього виду зобов'язань в їхньому загальному обсязі та у валюті балансу.

Далі слід вивчити склад і структуру за окремими видами та строками виникнення. Особливу увагу слід приділити співвідношенню між допустимою та не виправданою заборгованістю. Оцінюють якість кредиторської заборгованості на основі частки в ній вексельної форми розрахунків.

Розраховують і аналізують показники обертання кредиторської заборгованості. Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості показує рівень використання комерційного кредиту, який надається підприємству, його зростання свідчить про прискорення оплати заборгованості, а зменшення – про зростання оплати в кредит. Тривалість обороту кредиторської заборгованості відображає середній строк повернення боргів підприємством. Його зростання свідчить про збільшення терміну користування позиченим капіталом в обігу підприємства.

Визначається співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства. Ідеальним станом є врівноваженість між цими видами заборгованостей. Значне перекриття дебіторською заборгованістю кредиторської свідчить про іммобілізацію власного капіталу в дебіторську заборгованість. Якщо кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську, то це є ознакою нестабільного фінансового стану. Порівнюють і показники тривалості їх обертання. Зіставність їхнього рівня свідчить про збалансованість грошових потоків.

В умовах ринку необхідно визначати ліквідність та платоспроможність.

Ліквідність підприємства – його здатність погасити свої зобов'язання у випадку одночасної вимоги з боку всіх кредиторів.

Ліквідність балансу – це ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у гроші має відповідати терміну погашення зобов'язань. Ліквідність балансу залежить від співвідношення різних за ліквідністю активів.

Рівень *ліквідності активів* пов'язаний із часом, необхідним для перетворення їх у грошові засоби. Чим менше часу необхідно для перетворення даного виду активів у гроші, тим вища його ліквідність.

При аналізі ліквідності балансу залежно від ступеня ліквідності активи поділяють на групи (А1, А2, А3, А4). Пасиви балансу групуються за ступенем терміновості їх оплати (П1, П2, П3, П4). Баланс вважається абсолютно ліквідним, коли складається така ситуація:

найбільш ліквідні активи (А1) $\geq$ найбільш термінові зобов'язання (П1);
активи, які швидко реалізуються (А2) $\geq$ короткострокові пасиви (П2);
активи, які повільно реалізуються (А3) $\geq$ довгострокові пасиви (П3);
активи, які важко реалізуються (А4) $\leq$ постійні пасиви (П4).

У випадку, коли одна або кілька нерівностей системи мають протилежний знак, баланс більшою мірою відрізняється від абсолютного.

Платоспроможність – здатність підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання за рахунок наявних у нього засобів. Для характеристики платоспроможності підприємства розраховують коефіцієнти:

– абсолютної ліквідності – відношення грошових коштів та їхніх еквівалентів до поточних зобов'язань (0,2–0,25) показує частку поточних зобов'язань, які можуть бути погашені негайно;

– проміжної ліквідності – відношення грошових коштів та їхніх еквівалентів, засобів у розрахунках до поточних зобов'язань (0,7–0,8) показує частку поточних зобов'язань, які можуть бути погашені при умові мобілізації засобів у розрахунках;

– загальної ліквідності – відношення всіх поточних активів до поточних зобов'язань (2–2,5) показує, у скільки разів поточні активи покривають поточні зобов'язання підприємства.

Так оцінюють негайну та перспективну здатність підприємства розраховуватися за зобов'язаннями.

Аналіз руху грошових коштів у контексті нової фінансової звітності

Важливим завданням аналізу фінансового стану підприємства є оцінка руху грошових коштів підприємства.

Наявність певної кількості грошових засобів є неодмінною умовою започаткування та функціонування будь-якого бізнесу. У ході здійснення виробничої діяльності капітал постійно здійснює кругообіг: грошова форма – виробнича – товарна – грошова, а отже постійно відбуваються операції з витрачання й надходження грошових коштів. Операції, пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства, також зводяться до неодноразово здійснюваних грошових платежів і надходжень.

Від того, наскільки узгоджені між собою за обсягом і часом різні види грошових потоків значною мірою залежить платоспроможність, фінансова

стійкість та поступальність економічного розвитку підприємства. Ефективно організований рух грошових коштів є ознакою високого рівня здійснення фінансового управління діяльністю, адже завдяки йому підвищується ритмічність здійснення операційної діяльності, раціонально використовуються власні фінансові ресурси, прискорюється оборот капіталу підприємства, скорочується потреба у позиченому капіталі, знижується ризик неплатоспроможності, створюються тимчасово вільні грошові активи для здійснення фінансових інвестицій, здатних генерувати додатковий прибуток. Саме тому грошовому потоку та оцінці його ефективності слід приділяти увагу суб'єктам як внутрішнього, так і зовнішнього фінансового аналізу.

Інформацію про грошові потоки підприємства за звітний період відображено у Звіті про рух грошових коштів, який є елементом річної фінансової звітності. В Україні аналогічний звіт раніше не складався.

Метою складання звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період.

Форма і зміст цього звіту визначені у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів». У цьому документі дано ряд визначень стосовно понять грошового потоку, грошових коштів та їхніх еквівалентів.

Згідно з національним стандартом *грошові потоки* розуміють як надходження і вибуття грошових засобів та їхніх еквівалентів. *Грошові кошти* включають кошти в касі й на рахунках у банках, що можуть бути використані для поточних операцій, а *еквівалентами грошових коштів* є короткострокові фінансові інвестиції, які можуть бути вільно конвертовані у відому суму коштів і мають незначний ризик щодо зміни вартості. Такими еквівалентами є високоліквідні інвестиції у цінні папери на строк, що не перевищує три місяці (казначейські векселі, депозитні сертифікати тощо).

У цьому звіті рух коштів відображається за трьома видами діяльності – операційною, інвестиційною та фінансовою.

Операційна – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, що не є інвестиційною та фінансовою. Грошовий потік, пов'язаний з операційною діяльністю, характеризується платежами постачальникам сировини, матеріалів та послуг, які забезпечують операційну діяльність, виплатами працівникам, внесків до бюджетів, позабюджетних фондів, іншими виплатами, пов'язаними зі здійсненням операційного процесу. До надходжень цього виду грошового потоку належать кошти від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), надходження коштів за надання права

користування активами (оренда, лізинг), від податкових органів в порядку здійснення перерахунку зайво сплачених сум та деякі інші платежі, отримання яких узгоджується з міжнародними стандартами.

Інвестиційна діяльність – це сукупність операцій з придбання та продажу довгострокових (необоротних) активів, а також короткострокових (поточних) фінансових інвестицій, що не є еквівалентами грошових коштів. Грошовий потік цього виду характеризується платежами, пов'язаними з придбанням основних засобів, нематеріальних активів, фінансових активів довгострокового характеру, наданням позик іншим підприємствам. Надходженнями є кошти, одержані від реалізації необоротних активів, від позичальників та доходи від фінансових інвестицій (дивіденди, відсотки).

Фінансову діяльність розуміють як сукупність операцій, які призводять до зміни величини та (або) складу власного та позикового капіталу. Надходженням грошових засобів від цього виду діяльності є одержання засобів у результаті випуску та розміщення акцій власної емісії, отримання позик, а витрачанням – викуп акцій власної емісії, погашення позик, виплата дивідендів і процентів за вкладками власників, деякі інші потоки, пов'язані зі здійсненням зовнішнього фінансування господарської діяльності.

Застосовуючи розглянуту класифікацію, потрібно мати на увазі, що віднесення певної операції до окремого виду діяльності залежить і від характеру господарської діяльності підприємства. Так, для промислового підприємства фінансові інвестиції є інвестиційною діяльністю, а для інвестиційної компанії – це основна (операційна) діяльність. У випадку, коли одна операція включає суми коштів від кількох видів діяльності, то їх слід розмежувати між відповідними видами діяльності. Наприклад, при розрахунку з кредитною установою за позикою погашення позики та сплату відсотків слід відобразити двома позиціями: погашення позики – у складі фінансової діяльності, а сплату відсотків – у складі операційної діяльності.

Звіт не охоплює негрошові операції (бартерні операції, отримання активів шляхом фінансової оренди, взаємозалік, конвертація одних видів цінних паперів у інші). Негрошові операції, пов'язані з фінансовою та інвестиційною діяльністю, слід розкривати в примітках до фінансових звітів.

У звіті також не відображають внутрішні зміни у складі грошових коштів та їхніх еквівалентів. Наприклад, надходження коштів з банку до каси підприємства не розглядається як рух грошових коштів у результаті операційної діяльності.

Звіт про рух грошових коштів складається із трьох розділів і відображає відокремлено рух у результаті операційної (I розділ), інвестиційної (II розділ) та фінансової (III розділ) діяльності підприємства.

Алгоритм формування результатів розділів схожий і ґрунтується на розрахунку різниці між сумами грошових надходжень і видатків по розділу з наступним врахуванням впливу руху коштів від надзвичайних подій, пов'язаних з відповідним видом діяльності.

У підсумку кожного розділу отримують відповідно величину чистого руху коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності з урахуванням по кожному виду руху впливу руху коштів від надзвичайних подій.

Методика визначення чистого руху грошових коштів та узгодження їх залишків полягає в тому, що стаття Залишок грошових коштів на кінець року є різницею між сумою грошових надходжень і видатків, відображених у статтях Залишок коштів на початок року, Чистий рух коштів за звітний період та Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів. При цьому розрахований у такий спосіб показник має відповідати сумі відображених у Балансі статей грошових коштів та їхніх еквівалентів р. 230–240 за станом на кінець періоду.

Як позитивний момент у застосуванні цієї форми звітності слід зазначити, що вона доволі тісно пов'язує інформацію, наведену у Звіті про фінансові результати, Балансі та даних аналітичного бухгалтерського обліку.

Аналітична цінність звіту посилюється тим фактом, що у ньому, крім інформації про рух грошових коштів підприємства за звітний період, наводяться відповідні дані за попередній період.

Згідно з дедуктивним підходом при аналізі за матеріалами звіту зміна залишків грошових коштів підприємства за звітний період у найбільш загальному вигляді залежить від:

- чистого руху коштів за звітний період;
- зміни валютних курсів.

На чистий рух коштів підприємства за звітний період впливають відповідно чистий рух коштів від операційної діяльності, чистий рух коштів від інвестиційної діяльності та чистий рух коштів від фінансової діяльності.

Факторами формування показника чистого руху коштів від кожного окремого із трьох видів діяльності є чистий рух до надзвичайних подій та рух коштів від надзвичайних подій, пов'язаних із цим видом діяльності.

Можна побудувати відповідну детерміновану модель адитивного типу, для факторного аналізу якої доцільно застосувати балансовий прийом.

Тема 5. Аналіз прибутку і рентабельності

1. *Значення, система показників, завдання та джерела даних аналізу фінансових результатів.*
2. *Загальна оцінка рівня та динаміки формування фінансових результатів.*
3. *Аналіз валового прибутку підприємства.*
4. *Аналіз безбитковості діяльності.*
5. *Оцінка показників використання прибутку підприємства.*
6. *Аналіз показників і факторів рентабельності діяльності.*

Значення, система показників, завдання та джерела даних аналізу фінансових результатів

Прибуток – найважливіший комплексний якісний показник ефективності діяльності підприємства, який у вартісній формі відображає кінцевий підсумок всіх сторін роботи: виробництва та реалізації продукції, використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, наявних у його розпорядженні. Від його величини залежить стабільність фінансового стану підприємства, виконання зобов'язань перед бюджетом, кредиторами. Деяка частина прибутку використовується на виплату дивідендів власникам, формування резервного капіталу, а інша є джерелом розширеного відтворення діяльності. Управління прибутковістю (безбитковістю) діяльності є першочерговим завданням, тому аналізу фінансових результатів та факторам їхнього формування приділяється велика увага.

Фінансові результати розуміють як величину прибутку або збитку. У загальному випадку прибуток – це перевищення доходів від діяльності над витратами, з нею пов'язаними. У протилежному випадку – має місце збиток. Потрібно мати на увазі, що згідно з П(С)БО 3 вся діяльність підприємства класифікується на звичайну і надзвичайну. Звичайна – на операційну та іншу звичайну (інвестиційну та фінансову). Операційна – на основну та іншу операційну. За кожним видом діяльності фінансовий результат визначають шляхом зіставлення доходів і витрат.

На даний час згідно з П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати» розрізняють такі показники фінансових результатів (рис. 5.1):

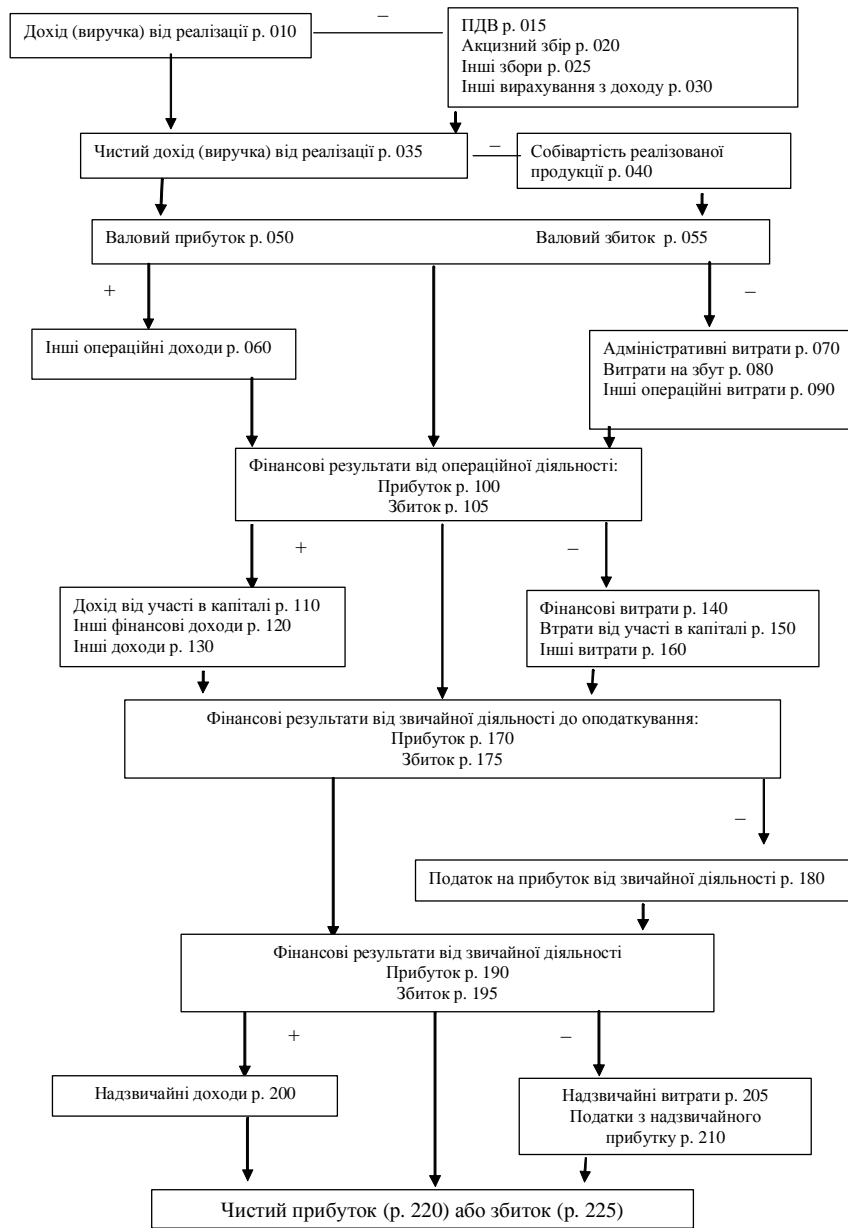

Рис. 5.1. Модель формування фінансових результатів П(С)БО 3

- валовий прибуток як різниця між величиною чистого доходу (виручки від реалізації продукції і виробничої собівартості реалізованої продукції);
- фінансовий результат від операційної діяльності як різниця між сумою операційних доходів та операційних витрат;
- фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування;
- фінансовий результат від звичайної діяльності;
- чистий прибуток (збиток).

Крім абсолютних показників фінансових результатів, в аналізі широко використовують відносні показники прибутковості (рентабельності).

Під час аналізу вирішують такі завдання:

1. Оцінити рівень фінансових результатів, ступінь виконання плану за фінансовими результатами загалом та за окремими складовими.
2. Вивчити динаміку фінансових результатів підприємства за ряд періодів та виявити основні тенденції їх зміни.
3. Дослідити вплив факторів на зміну валового прибутку від реалізації товарної продукції.
4. Проаналізувати показники використання прибутку.
5. Оцінити рівень, динаміку та фактори зміни показників рентабельності діяльності.
6. Виявити резерви зростання фінансових результатів і рентабельності діяльності підприємства та розробити систему заходів, спрямованих на їх мобілізацію.

Для аналізу використовують такі джерела даних:

- «Звіт про фінансові результати підприємства» ф. 2, «Баланс» ф. 1, «Звіт про власний капітал» ф. 3, «Примітки до річної фінансової звітності» ф. 5.
- Статистична звітність «Зведена таблиця показників, які комплексно характеризують господарську діяльність підприємства».
- Регістри синтетичного і аналітичного бухгалтерського обліку (Журнал 6), дані за рахунками 7, 8, 9-го класів Плану рахунків бухгалтерського обліку і окремих рахунків 2-го класу (р. 23 «Виробництво»), первинні документи.
- Наказ про облікову політику на підприємстві, фінансовий план, платіжний календар.
- Позасистемна інформація (матеріали усних опитувань, анкетування, спостережень, акти ревізії, висновки аудиторських фірм, податкових декларацій).

Загальна оцінка рівня та динаміки формування фінансових результатів

Аналіз фінансових результатів підприємства доцільно розпочати із загальної оцінки їхнього рівня і зміни в порівнянні з планом та базовим періодом. Для цього використовують дані «Звіту про фінансові результати», в якому міститься інформація за два суміжних (звітній та попередній) періоди, а також дані фінансового або бізнес-плану в частині фінансових результатів. У ході аналізу виявляють абсолютні й відносні відхилення, темпи зміни показників та ступінь виконання плану. Доцільно також здійснити порівняння показників за ряд попередніх періодів і виявити тенденцію та закономірність їхньої зміни.

За даними управлінського обліку доцільно здійснити аналіз за окремими видами діяльності та структурними підрозділами підприємства, а по можливості – за окремими великими операціями і виявити ступінь виконання плану та тенденції у їх зміні. Аналізуються причини зміни окремих видів доходів та витрат, у тому числі тих, що впливають на фінансовий результат від операційної діяльності. Зокрема, потрібно звернути увагу на причини реалізації товарно-матеріальних цінностей за цінами, що нижчі від собівартості їхнього придбання.

У ході аналізу виявляють збитки, понадпланові витрати, з'ясовують їхні причини і розробляють заходи щодо їх скорочення або повного усунення. Наприклад, у складі інших операційних витрат відображають різноманітні економічні санкції (штрафи, пені, неустойки), які підприємство сплатило за порушення обсягів і термінів поставки, низьку якість продукції, затримку платежів, простій транспорту. Потрібно вивчати причини цих порушень і намагатися не допускати їх у майбутньому.

Крім цього, доцільно здійснити так званий вертикальний аналіз – оцінити співвідношення між окремими показниками фінансових результатів, а саме виявити пропорції між валовим та операційним прибутком, операційним прибутком та фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування, чистим прибутком та податком на прибуток. Водночас потрібно мати на увазі, що величина податку на прибуток переноситься у звіт із даних податкової декларації і визначається за прийнятим у податковому обліку порядком. Тому в практичній діяльності підприємств трапляються випадки, коли за даними фінансового обліку підприємство має збиток у фінансовому результаті від звичайної діяльності до оподаткування, проте сплачує податок на прибуток.

Аналізуючи показники фінансових результатів, оцінюють якість прибутку. Це поняття комплексне і деякою мірою абстрактне. Методика оцінки в кількісному плані не є чітко вираженою і включає ряд критеріїв, які можуть бути визначені експертним шляхом, тобто в суб'єктивному порядку. При аналізі беруться до уваги такі критерії:

- стабільна позитивна динаміка прибутку фірми;
- стабільність співвідношення структури фінансового результату до оподаткування;
- частка прибутку від основної операційної діяльності у заробленому прибутку;
- наявність або відсутність негативних факторів формування валового прибутку (зниження обсягів реалізації продукції, зростання собівартості продукції);
- динаміка показників котирування цінних паперів цього підприємства на фондовому ринку;
- ділова репутація керівництва фірми та прогнози щодо кадрових змін у її керівному складі.

Такий аналіз якості прибутку (висока, низька) здійснюється зовнішніми аналітиками і враховується в умовах розвинутого ринку для оцінки надійності суб'єкта як один із напрямків запобігання ризику (кредитні установи, ділові партнери, інвестори). При низькій якості прибутку скорочується доступ підприємства до фінансових ресурсів, ринок його матеріальних ресурсів і продукції.

Аналіз валового прибутку підприємства

Як було зазначено вище, валовий прибуток – це фінансовий результат від основної операційної діяльності, що безпосередньо пов'язаний з виробництвом продукції, виконанням робіт і наданням послуг. З огляду на це для виявлення можливих резервів зростання прибутку підприємства важливе значення має передусім виявлення причин, що обумовили відхилення у валовому прибутку (збитку). Для аналізу цього показника доцільно за даними «Звіту про фінансові результати» скласти таку аналітичну таблицю (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Оцінка зміни валового прибутку за _____ період

Назва показників	Попередній період	Звітний період	Відхилення
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Чд _о	Чд _ф	Δ Чд
2. Виробнича собівартість реалізованої продукції	Св _о	Св _ф	Δ Св
3. Валовий прибуток (п. 1 – п. 2)	Пв _о	Пв _ф	Δ Пв

За даними цієї таблиці дається лише загальна оцінка зміни величини валового прибутку, а інформація є вихідною для розрахунку впливу чинників

на зміну валового прибутку (збитку). На величину валового прибутку впливають:

- зміна обсягу реалізованої продукції;
- зміна її структури й асортименту;
- зміна виробничої собівартості;
- зміна цін на реалізовану продукцію.

1. Щоб розрахувати вплив зміни обсягу реалізованої продукції, необхідно базову величину валового прибутку помножити на відхилення коефіцієнта зміни величини чистого доходу, розрахованого за собівартістю:

$$\Delta Пв_{об} = Пв_o \times (K_2 - 1), \text{ де } K_2 = Cв_{ф} : Cв.$$

2. Розрахунок впливу асортиментно-структурних зрушень на величину відхилення валового прибутку здійснюють за формулою:

$$Пв_{стр} = Пв \times (K_1 - K_2), \text{ де } K_1 = Чд : Чд.$$

3. Для розрахунку зміни виробничої собівартості на відхилення валового прибутку необхідно різницю між фактичним і базовим рівнем витрат на 1 грн. реалізованої продукції помножити на фактичний обсяг виручки від реалізації продукції. Вплив цього фактора є оберненим, тому перед дужками потрібно поставити мінус.

$$Пв_{Cв} = - (Cв : Чд_{ф} - Cв_o : Чд_o) \times Чд_{ф}.$$

4. Вплив зміни цін можна визначити через використання індексу оптових цін, або сальдовим способом:

$$Пв = Пв_{об} + Пв_{стр} + Пв_{Cв} + Пв_{ц};$$

$$\text{звідки: } Пв_{ц} = Пв - (Пв_{об} + Пв_{стр} + Пв_{Cв}).$$

Аналіз закінчується узагальненням впливу окремих чинників на величину валового прибутку і підрахунком резервів його збільшення. Негативний вплив того чи іншого чинника свідчить про можливість збільшення прибутку підприємства при умові усунення цього впливу.

Аналіз беззбитковості діяльності

В умовах ринку метою підприємства є одержання максимального прибутку, величину якого керівництво має аналітично обґрунтувати, а в період загострення конкуренції визначити свій граничний обсяг продажу, який хоч і не дозволить одержати прибуток, але гарантуватиме відшкодування пов'язаних із випуском і збутом витрат. Дослідження взаємозв'язку обсягу продажу, витрат, ціни та прибутку називають аналізом беззбитковості (маржинальним аналізом). Методика маржинального аналізу дає змогу:

- спрогнозувати величину прибутку при заданих обсягах продажу, ціні, постійних та питомих змінних витратах;

- визначити беззбитковий обсяг продажу при заданих ціні, постійних витратах та питомих змінних витратах;
- встановити зону безпеки підприємства або розмір допустимого скорочення обсягів продажу без ризику попадання у зону збитку;
- здійснити факторний аналіз зміни критичного обсягу та зони безпеки;
- обчислити необхідний обсяг продажу для одержання заданого прибутку;
- визначити критичний рівень постійних витрат при заданому рівні маржинального доходу й обсягу продажу;
- розрахувати беззбиткову ціну реалізації при заданому обсягу продажу і рівні постійних і змінних витрат.

Аналітичне представлення основної факторної моделі ґрунтується на формулі:

$$S = VC + FC + GI,$$

де S – обсяг продажу у вартісному виразі ($q \times p$); VC – змінні витрати; FC – умовно постійні витрати; GI – прибуток.

При аналізі беззбитковості додержуються таких обмежень і умов:

- обсяг виробництва дорівнює обсягу продажу (попит еластичний);
- витрати виробництва є функцією обсягу виробництва (реалізації);
- постійні витрати є стабільними для будь-якого обсягу виробництва;
- ціна реалізації є фіксованою (обсяг продажу є функцією кількості товару і його ціни);
- асортимент незмінний і зіставний.

У критичній точці $GI = 0$, тому для розрахунку беззбиткового обсягу основна формула набуває такого вигляду:

$$q_{кр} = FC : (p - v),$$

де $q_{кр}$ – критичний обсяг продажу продукції в натуральному вираженні (поріг рентабельності, мертва точка); p – ціна одиниці продукції; v – питомі змінні витрати; $(p - v)$ – питомий маржинальний дохід.

Таким чином:

1. У критичній точці сумарний маржинальний дохід дорівнює сумі умовно постійних витрат.
2. Висока точка беззбитковості небажана, свідчить про вразливість виробництва до зміни його обсягів.
3. Чим більшою є $(p - v)$ – питомий маржинальний дохід, тим нижча точка беззбитковості.
4. Чим вищою є питома вага постійних витрат у собівартості (коефіцієнт операційного важеля), тим більш чутливим є прибуток до зміни обсягу випуску.

Розраховують рівень операційного важеля:

$$L = \frac{\Delta GI \div GI}{\Delta q \div q}.$$

Значення цього показника не є постійним для підприємства і залежить від базового рівня обсягу виробництва, від якого здійснюється розрахунок. Найбільшим є його значення у випадках зміни обсягу виробництва, що незначно перевищують критичний обсяг.

Для розрахунку обсягу продажу, що забезпечує певний очікуваний прибуток GI ,

$$Q_{GI} = (FC + GI) : (p-v).$$

Розраховують також зону безпеки або запас міцності підприємства:

– в абсолютному вираженні: $Q_i - Q_{кр}$;

– у % : $((Q_i - Q_{кр}) : Q_i) \times 100$.

Зона безпеки (запас міцності показує, який процент зниження виручки може витримати підприємство без серйозної загрози для свого фінансового стану (залишитись у зоні беззбитковості). Зниження зони безпеки означає зниження платіжної здатності підприємства та підвищення ймовірності банкрутства.

Оцінка показників використання прибутку підприємства

За результатами роботи протягом звітного періоду в розпорядженні підприємства залишається його остаточний фінансовий результат – чистий прибуток. За результатами роботи за рік проводять загальні збори акціонерів, які повинні затвердити Звіт про роботу товариства та порядок використання його прибутку. Певна його частина має бути спрямована на виплату дивідендів власникам (акціонерам), інша – скеровується на формування резервного капіталу, а решта приєднується до власного капіталу у формі нерозподіленого прибутку. При аналізі вивчають обсяги окремих складових, їхню частку та співвідношення між ними, тобто вивчають відносні показники структури та координації.

Для аналізу розподілу заробленого прибутку використовують такі коефіцієнти:

- коефіцієнт оподаткування прибутку – відношення суми податків та інших обов'язкових платежів, виплачених за рахунок прибутку до величини прибутку від звичайної діяльності до оподаткування;
- коефіцієнт чистого прибутку – відношення чистого прибутку до величини прибутку від звичайної діяльності до оподаткування;
- коефіцієнт співвідношення між сумою податків та інших обов'язкових платежів, виплачених за рахунок прибутку до величини чистого прибутку.

Для оцінки пропорцій між спожитою власниками та капіталізованою частиною чистого прибутку:

- коефіцієнт дивідендних виплат – відношення суми виплачених дивідендів власникам до величини чистого прибутку;

- коефіцієнт капіталізації – відношення капіталізованої частини прибутку до величини чистого прибутку;
- коефіцієнт співвідношення між величиною виплачених дивідендів та капіталізованою частиною прибутку.

Для оцінки використання капіталізованої частини прибутку:

- коефіцієнт резервування прибутку – відношення відрахувань до резервного капіталу до величини капіталізованого прибутку або загальної величини чистого прибутку;
- коефіцієнт інвестування прибутку – відношення величини прибутку, що інвестується, на приріст активів підприємства до величини капіталізованого прибутку або загальної величини чистого прибутку;
- коефіцієнт співвідношення між резервованою та інвестованою частиною капіталізованого прибутку.

Крім цього, аналізують показники чистого прибутку, що припадає на власний капітал підприємства, а також на величину статутного капіталу, співвідношення між сумою виплачених дивідендів та величиною власного капіталу (статутного капіталу), показники чистого прибутку в розрахунку на одну акцію та дивідендів на одну акцію. Ці показники порівнюються з аналогічними в динаміці та виявляються основні тенденції їхньої зміни.

Напрямки використання прибутку та пропорції, в яких вони здійснюються, є результатами втілення так званої дивідендної політики підприємства. Вона зумовлена специфікою завдань, які ставляться перед кожним конкретним підприємством, відмінністю внутрішніх та зовнішніх умов їхньої господарської діяльності. Ідеальна модель розподілу прибутку, яка б мала універсальний характер, відсутня. За основу механізму розподілу прибутку потрібно взяти аналіз внутрішніх (менталітет власників, стадія життєвого циклу підприємства, рентабельність діяльності, інвестиційні можливості реалізації високорентабельних проектів) і зовнішніх (інституційні обмеження, податкова система, динаміка норми прибутку на інвестований капітал, наявність альтернативних зовнішніх джерел фінансування, темпи інфляції, кон'юнктура ринку продукції підприємства) факторів впливу.

Аналіз показників і факторів рентабельності діяльності

Сума одержаного прибутку показує абсолютний ефект, а рентабельність характеризує міру цієї ефективності, тобто відносний ступінь прибутковості. У загальній формі рентабельність розраховують як відношення прибутку до витрат чи застосовуваних ресурсів (капіталу). Рентабельність вимірюють у процентах, для цього коефіцієнт прибутковості множать на 100%.

У чисельнику коефіцієнта прибутковості використовують показники прибутку: валового, операційного, від звичайної діяльності до оподаткування,

від звичайної діяльності, чистого прибутку, від окремого виду діяльності, чистого грошового потоку.

У знаменнику – величина основних виробничих засобів, сукупність основних засобів та матеріальних оборотних активів, підсумок (валюта) балансу, власний капітал, перманентний капітал, витрати окремого виду діяльності, господарської операції, обсяг продажу (реалізації).

Від внутрішньої побудови коефіцієнта залежить його економічний зміст та застосування.

Найбільш вживаними показниками рентабельності є:

- рентабельність активів (економічна рентабельність) = (чистий прибуток : середня величина активів) x 100%;

- загальна рентабельність (рентабельність виробничого капіталу) = (валовий прибуток : (середня вартість основних виробничих засобів + середня вартість матеріальних оборотних активів)) x 100%;

- рентабельність власного капіталу (фінансова рентабельність) = (чистий прибуток : середня величина власного капіталу) x 100%;

- рентабельність реалізації (комерційна рентабельність) = (валовий прибуток : чистий дохід (виручка) від реалізації) x 100%;

- рентабельність окремого виду продукції = (прибуток виробу : собівартість (ціна)) x 100%.

При проведенні аналізу рентабельності визначають і оцінюють рівень показників порівняно із запланованими даними та в динаміці. Здійснюють факторний аналіз їхньої зміни. Виявляють резерви (невикористані можливості) підвищення рентабельності. Розробляють заходи щодо їх мобілізації.

Аналіз загальної рентабельності. Показник характеризує прибутковість виробничого капіталу і виражає у відсотках величину валового прибутку, що припадає на суму середньорічної вартості основних виробничих засобів і матеріальних оборотних активів. При аналізі вивчають динаміку цього показника стосовно базового періоду порівняння і виявляють причини зміни, а також вплив чинників на відхилення показників. Залежно від того, який показник приймається для оцінки прибутку і завдань, які ставляться перед аналітиком, кількість чинників може бути різною. Так, вихідну формулу помножують на обсяг чистого доходу (виручки) від реалізації продукції і отримують модель взаємодії двох нових чинників: прибутковість реалізації продукції та фондівіддачі авансованих засобів (останній може бути деталізований на фондівіддачу та оборотність матеріальних оборотних активів). Величину впливу факторів виявляють прийомом ланцюгових підстановок.

Аналіз рентабельності основних активів. Показник характеризує прибутковість використання основного капіталу. На відміну від показника рентабельності загальних активів, інвестованих у дане підприємство, який

є узагальнюючим, цей показник є частковим. Розраховується як відношення прибутку до середньої вартості основних активів. Рентабельність вимірюють у процентах, для цього коефіцієнт прибутковості множать на 100%.

У чисельнику коефіцієнта прибутковості використовують показники прибутку: валового, операційного, від звичайної діяльності до оподаткування, від звичайної діяльності, чистого прибутку.

Основні активи (капітал) – вартість необоротних (основних засобів, довгострокових та нематеріальних) активів. У складі необоротних активів – власні й орендовані, але не включають засоби, що знаходяться на консервації, зарезервовані й надані в оренду. При обчисленні коефіцієнта прибутковості беруть середні показники капіталу, розраховані способом середньої хронологічної або арифметичної.

Факторами першого порядку є показники прибутку (зв'язок прямий) та середня вартість основних активів (зв'язок обернений). Вплив зміни прибутку визначають як різницю між базовою рентабельністю, скоригованою на фактичний прибуток, та базовим значенням, а вплив зміни вартості інвестованих основних активів – як різницю між фактичною величиною рентабельності та її скоригованим значенням.

Іноді при аналізі формулу розрахунку модифікують (розвивають). Так, чисельник і знаменник вихідної формули помножують на обсяг продажу (чистий дохід, виручку від реалізації продукції). У цьому випадку рентабельність дорівнює добутку двох нових факторів: прибутковості реалізації та оборотності основних активів. Для розрахунку впливу факторів застосовують прийоми елімінування.

При подальшій деталізації факторів застосовують розклад відповідних показників на складові елементи і застосовують відповідні процедури (елімінування, пропорційну участь), але вже до більшого числа факторів.

Факторний аналіз рентабельності власного капіталу. Показник характеризує рівень прибутковості авансованого власниками капіталу. Він показує, скільки грошових одиниць прибутку припадає на одиницю інвестованого власниками капіталу. Розраховується як відношення прибутку до середньої вартості власного капіталу. Рентабельність вимірюють у процентах, для цього коефіцієнт прибутковості множать на 100%.

У чисельнику коефіцієнта прибутковості використовують показники прибутку: валового, операційного, від звичайної діяльності до оподаткування, від звичайної діяльності, чистого прибутку. У знаменнику – середні показники власного капіталу, розраховані способом середньої хронологічної або арифметичної.

Факторами першого порядку є показники прибутку (зв'язок прямий) та середня вартість власного капіталу (зв'язок обернений). При факторному

аналізі користуються прийомом ланцюгових підстановок (скоригованих показників). Вплив зміни прибутку визначають як різницю між базовою рентабельністю, скоригованою на фактичний прибуток, та базовим значенням, а вплив зміни вартості інвестованого власного капіталу – як різницю між фактичною величиною рентабельності та її скоригованим значенням.

При подальшій деталізації факторів застосовують розклад відповідних показників на складові елементи і застосовують відповідні процедури (елімінування, пропорційну участь), але вже до більшого числа факторів.

Іноді при аналізі з метою переходу до нової якості факторної моделі основну формулу розрахунку модифікують (розвивають). Наприклад, для одержання нової двофакторної моделі чисельник і знаменник вихідної формули помножують на обсяг продажу (чистий дохід (виручку від реалізації продукції)). Рентабельність власного капіталу в цьому випадку дорівнює добутку двох нових факторів: прибутковості реалізації та оборотності власного капіталу. Аналогічним чином факторну систему розширюють до три-, чотири- і п'ятифакторних моделей. Для розрахунку впливу факторів застосовують прийоми елімінування.

Факторний аналіз рентабельності фінансових вкладень. При наявності у суб'єкта господарювання вільних грошових засобів він може вкласти їх у цінні папери. Основними видами цінних паперів є акції та облігації. Підприємства-тримачі цінних паперів одержують певні доходи (дивіденди, проценти, курсові різниці). Доходи від цінних паперів вивчаються як при внутрішньому, так і при зовнішньому аналізі. У звіті про фінансові результати вони відображаються за статтями «Дохід від участі в капіталі», «Інші фінансові доходи», «Втрати від участі в капіталі», «Інші витрати». Фінансовий результат від фінансових інвестицій визначають так: прибуток (збиток) = доходи – витрати.

Показник рентабельності фінансових вкладень характеризує відносний рівень прибутковості авансованого у цінні папери капіталу. Він показує, скільки грошових одиниць прибутку припадає на одиницю, інвестовану у фінансові активи. Розраховується як відношення прибутку від фінансових вкладень до фінансових витрат (інвестицій). Рентабельність вимірюють у процентах, для цього коефіцієнт прибутковості множать на 100%.

Факторами першого порядку є показники прибутку (зв'язок прямий) та інвестицій (зв'язок обернений). При факторному аналізі користуються прийомом ланцюгових підстановок (скоригованих показників). Вплив зміни прибутку визначають як різницю між базовою рентабельністю, скоригованою на фактичний прибуток, та базовим значенням, а вплив зміни вартості інвестованого капіталу – як різницю між фактичною величиною рентабельності та її скоригованим значенням. Факторами другого порядку є обсяг фінансових вкладень, структура портфеля цінних паперів, зміна рівня

дохідності цінних паперів, динаміка курсових різниць. При подальшій деталізації факторів застосовують розклад відповідних показників на складові елементи і застосовують відповідні процедури (елімінування, пропорційну участь), але вже до більшого числа факторів.

Для акціонерів (власників) підприємства показниками рентабельності фінансових вкладень є рентабельність власного капіталу, дохідність однієї акції, співвідношення ціни та дохідності акції.

Аналіз фінансових звітів за моделлю фірми «Дюпон». У процесі фінансового аналізу часто використовують детерміновані факторні моделі, які дають змогу виявити і дати оцінку впливу основних факторів на зміну результативного показника. Такі моделі взяті за основу відомої системи факторного аналізу фірми «Дюпон». Відомо, що коефіцієнт рентабельності власного капіталу (РВК) розраховується як відношення прибутку (П) до середнього значення власного капіталу (ВК):

$$РВК = \frac{П}{ВК}.$$

Наприклад, для одержання нової (розвинутої) двофакторної моделі чисельник і знаменник вихідної формули помножують на обсяг продажу (чистий дохід (виручку від реалізації продукції)) (ВР). Рентабельність власного капіталу в цьому випадку дорівнює добутку двох нових факторів: прибутковості реалізації (Р) та оборотності власного капіталу (ОВК):

$$РВК = \frac{П}{ВК} \times \frac{ВР}{ВР} = \frac{П}{ВР} \times \frac{ВР}{ВК} = Р \times ОВК.$$

Аналогічно факторну систему розширюють до трьох факторів, помноживши чисельник і знаменник дробу на величину авансованого капіталу (АК). Рентабельність власного капіталу в цьому випадку дорівнює добутку трьох нових факторів: прибутковості реалізації (Р), оборотності авансованого капіталу (ОАК) та коефіцієнта фінансової залежності (фінансового важеля) (КФЗ):

$$РВК = \frac{П}{ВР} \times \frac{ВР}{ВК} \times \frac{АК}{АК} = \frac{П}{ВР} \times \frac{ВР}{АК} \times \frac{АК}{ВК} = Р \times ОАК \times КФЗ.$$

Фактори, що входять до останньої моделі, узагальнюють основні сторони фінансово-господарської діяльності і ґрунтуються на використанні основних джерел фінансової звітності – перший узагальнює дані Звіту про фінансові результати, другий дає оцінку використання активів підприємства (актив балансу), третій – співвідношення між складовими пасиву балансу. Для розрахунку впливу факторів застосовують прийоми елімінування.

Тема 6. Аналіз реалізації і виробництва продукції, робіт та послуг

- 1. Значення, завдання та джерела даних аналізу.*
- 2. Аналіз реалізації продукції.*
- 3. Аналіз обсягу випуску продукції:*
  - а) аналіз узагальнюючих показників обсягу виробництва;*
  - б) аналіз випуску продукції за структурою і асортиментом;*
  - в) аналіз структурних змін в обсязі виробництва;*
  - г) аналіз ритмічності виробництва.*
- 4. Аналіз якості продукції.*

Значення, завдання та джерела даних аналізу

Обсяг виробництва і реалізації продукції є взаємозалежними показниками. Обсяг продажу безпосередньо впливає на фінансовий стан підприємства, на формування його фінансових результатів. Крім цього, реалізацією завершується кругообіг засобів підприємства, тому в сучасних умовах надзвичайно важливим є налагодження ефективної системи аналізу виробничо-реалізаційних процесів на підприємстві.

Метою аналізу виробництва і реалізації продукції є обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на збільшення обсягів виробництва і продажу, зміцнення конкурентних позицій підприємства на ринку, розширення його частки, і як результат – зростання фінансових результатів.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

- Проведення маркетингових досліджень і обґрунтування виробничої програми підприємства.
- Оцінка виконання виробничої програми, динаміки обсягу виробництва і реалізації продукції загалом та за номенклатурою й асортиментом.
- Оцінка впливу структурних зрушень у виробництві продукції на формування узагальнюючих показників ефективності.
- Виявлення і розрахунок факторів, що впливають на виконання виробничої програми підприємства та зміну обсягу продажів.
- Оцінка якості продукції.
- Оцінка ритмічності виробництва і відвантаження продукції.
- Виявлення резервів збільшення обсягу виробництва і реалізації продукції.

Інформаційним забезпеченням для проведення аналізу є:

1. Дані бухгалтерського та статистичного обліку і звітності, зокрема:
  - Фінансова звітність – ф. № 1 «Баланс», ф. № 2 «Звіт про фінансові результати».
  - Статистична звітність.
  - Дані рахунків аналітичного, синтетичного і первинного бухгалтерського обліку, зокрема 23 «Виробництво», 26 «Готова продукція», 24 «Брак у виробництві», 25 «Напівфабрикати», 70 «Дохід від реалізації».
  - Регістри синтетичного обліку – журнал 6 – за рах. 70 «Дохід від реалізації».
2. Звіти про виконання планів з виробництва продукції цехами, дільницями, бригадами за день, п'ятиденку, декаду, місяць, квартал, рік;
3. Бізнес-план, господарські договори.
4. Технічна і технологічна документація, яка регламентує параметри всіх видів продукції підприємства, реклаमाції споживачів.
5. Матеріали спостережень, обстежень, соціологічних досліджень.

Аналіз реалізації продукції

В останні роки велику частку в поточних активах підприємства займає готова продукція. Це пов'язано з:

- зростанням конкуренції;
- втратою ринків збуту;
- низькою купівельною спроможністю суб'єктів господарювання і населення;
- високою собівартістю продукції;
- неритмічністю виробництва і відвантаження продукції.

Збільшення залишків готової продукції на складі веде до тривалого заморожування оборотного капіталу, відсутності грошової наявності, потреби в кредитах і виплати процентів за ними, зростання кредиторської заборгованості постачальникам, бюджету, робітникам з оплати праці й т. ін. Тому в сучасних умовах надзвичайно важливим є налагодження ефективної системи аналізу реалізаційних процесів на підприємстві.

Методику аналізу реалізації продукції (робіт, послуг) можна відобразити в такій послідовності:

1. Аналіз обґрунтованості та ефективності формування виробничої програми і обсягу реалізації.

- Проведення маркетингових досліджень, вивчення попиту на продукцію.

Обсяг виробництва і реалізації продукції є взаємозалежними показниками. В умовах обмежених виробничих потужностей і необмеженому попиті провідна роль належить виробництву. Саме воно регламентує обсяг збуту продукції. Однак з насичення ринку і посиленням конкуренції не виробництво визначає обсяг продажу, а навпаки, можливий обсяг продажу є основою розробки виробничої програми. Тому підприємство має виробляти тільки ті товари і в такому обсязі, який зможе реалізувати. Від того, як продається продукція і який на неї попит залежать і масштаби виробництва.

З огляду на зазначене кожному підприємству перед тим, як планувати обсяг виробництва і формувати свої виробничі потужності, необхідно вивчити й визначити:

- попит на продукцію;
- ринки її збуту, їхню місткість;
- реальних і потенційних конкурентів та споживачів;
- можливість організувати виробництво за конкурентною ціною;
- доступність до необхідних матеріальних ресурсів;
- наявність кадрів необхідної кваліфікації і т. ін.

Іншими словами, діяльність будь-якого підприємства має починатися з маркетингового аналізу, в ході якого виробник повинен визначитися, на який сегмент ринку і на які групи споживачів він буде орієнтований з пропозицією своїх товарів і послуг.

- Визначення критичного обсягу реалізації (точки беззбитковості), який забезпечує беззбиткову діяльність.

Беззбитковість – це такий стан, коли бізнес не приносить ні прибутку, ні збитків, а виручка від реалізації покриває лише витрати. На основі застосування методики аналізу беззбитковості (маржинального аналізу) можна визначити зону безпеки, тобто розмір можливого зниження обсягу реалізації у вартісній оцінці при несприятливій кон'юнктурі товарного ринку, який дасть змогу підприємству здійснювати прибуткову основну діяльність, розрахувати беззбиткову ціну та критичний рівень постійних витрат.

- Аналіз обґрунтованості плану реалізації.

План має бути пов'язаний з планом випуску товарної продукції і зміною залишків нереалізованої продукції. Для оцінки обґрунтованості плану реалізації складають баланс товарної продукції.

До того ж план з реалізації потрібно забезпечити договорами на поставку. Кожен товар має вироблятися тоді, коли є платоспроможний попит на нього, підкріплений заявками чи договорами на поставку.

2. Загальна оцінка виконання плану та динаміки обсягу реалізації, вивчення факторів і причин, що привели до її зміни; їхня кількісна оцінка.

На основі зіставлення фактичного обсягу реалізації з плановим, із фактичним за попередній рік та ряд років визначають відхилення від плану і динаміку зміни обсягу реалізації.

Якщо виявлено зниження обсягу реалізації і існує тенденція до його стійкості, необхідно вивчити ризикові канали збуту за способами, часом реалізації, місцем розміщення відносно споживачів.

Реалізація може здійснюватися за формою прямих зв'язків із покупцями або через посередників (біржові операції із залученням брокерських фірм).

В межах цього етапу здійснюється факторний аналіз зміни обсягу реалізації. За його результатами потрібно встановити причини, за якими продукція виявилася нереалізованою. Ці причини можуть мати об'єктивний і суб'єктивний характер.

Об'єктивні причини зміни обсягу реалізації.

- Загальноекономічна ситуація в країні (пожвавлення, підйом, спад, криза), економічна ситуація в галузі, система державного регулювання економіки, стан господарського законодавства, загальнополітична ситуація.

- Посилення конкуренції.
- Суттєве зниження попиту через фінансове становище споживачів та низьку купівельну спроможність населення.

- Недоліки матеріально-технічного постачання, що ведуть до заміни одних матеріальних ресурсів іншими. Це може викликати обмеження групи споживачів, відмови від договору поставки, запровадження штрафних санкцій.

- Незабезпеченість транспортом, тарою, упаковкою.

- Необгрунтовані повернення та відмови.

Суб'єктивні причини зміни обсягу реалізації.

- Невиконання плану виробництва за асортиментом і структурою через залежні від підприємства причини (наприклад, через неефективне використання робочого часу, несвоєчасне введення і освоєння виробничих потужностей тощо).

- Недотримання договірних зобов'язань через порушення ритму роботи і відвантаження.

- Несвоєчасне укладення договорів на збут.

- Неефективна цінова політика.

- Недостатня кваліфікація персоналу (недостовірний прогноз попиту, неправильний вибір каналів збуту, споживача, місця реалізації).

- Низький організаційно-технічний рівень виробництва (морально і фізично застаріле обладнання не дає змоги виробляти сучасну продукцію, яка користується попитом; знижує комфортність праці, призводить до збільшення витрат через часті поломки, до браку).

- Неefективне використання матеріальних ресурсів, що призводить до збільшення питомої матеріаломісткості та понадпланових відходів. Це зумовлює зростання матеріальних витрат, виробничої собівартості і ціни продукції.

3. Аналіз виконання договорів поставок за місяць і наростаючим підсумком з початку року загалом по підприємству за окремими споживачами і видами продукції, встановлення причин їхнього невиконання та оцінка наслідків.

Підприємство в своїй діяльності має враховувати інтереси споживачів і їхні вимоги до якості продукції, робіт, послуг, а за порушення договірних зобов'язань і вимог до якості продукції підприємство несе повну матеріальну відповідальність. Невиконання договірних зобов'язань обертається для підприємства не тільки зменшенням виручки і виплатою штрафних санкцій, в умовах конкуренції це призводить до втрати ринків збуту продукції і спаду виробництва.

При проведенні аналізу необхідно врахувати такі положення:

- розмір недопоставок у звітному періоді вивчають з урахуванням покриття недопоставок, які спостерігались у минулому періоді;

- не враховується у звітному періоді недопоставка, якщо споживач відмовився від ліквідації недопоставок у попередніх періодах;

- відвантажена продукція, що не відповідає технічним умовам та умовам договорів, обліковується як недопоставлена до її заміни, починаючи з того періоду, коли факт визнано постачальником та органами господарського суду;

- надпланову продукцію, реалізовану для одних споживачів, не зараховують у покриття недопоставок іншим споживачам;

- надпланову продукцію одних найменувань не зараховують у покриття недопоставок інших найменувань, крім випадків, коли поставка здійснена з попередньої письмової згоди покупця чи покупець прийняв продукцію до використання. В цьому випадку недопоставка продукції виконанню не підлягає;

- дострокова поставка продукції може здійснюватися тільки зі згоди покупця. Продукція, поставлена достроково і прийнята покупцем зараховується у виконання поставки в подальшому (наступному) періоді, передбаченому договором;

- не враховується в звітному періоді недопоставка, коли доставка продукції споживачеві згідно з договором здійснюється за його вимогою, а такої вимоги не було зроблено; якщо споживач не вибрав зі складу постачальника продукцію у встановлений термін, якщо це було передбачено договором.

Аналіз виконання договірних зобов'язань здійснюється в такій послідовності.

- Дається загальна оцінка виконання зобов'язань за місяць і наростаючим підсумком з початку року.

Виконання плану оцінюють щомісяця і наростаючим підсумком з початку аналізованого періоду.

У відділі збуту здійснюється облік виконання договорів. Він ведеться у відомостях або книгах, де на кожен договір відкривається окремий листок. Там вказується найменування продукції, кількість продукції за договором поставки і з розбивкою за строками, фактична поставка.

$$\% \text{ виконання плану договірних зобов'язань} = \frac{\text{фактичний обсяг поставки } (-H)}{\text{плановий обсяг поставок } (+H)},$$

де H – недопоставка продукції в попередніх звітних періодах.

При цьому недопоставка, яка була у попередньому звітному періоді, додається до планового обсягу реалізації звітнього періоду або виключається з фактичного обсягу реалізації за звітний період.

- Проводиться аналіз виконання договірних зобов'язань за асортиментом, якістю, строками поставки в розріз окремих споживачів і видів продукції.

Для оцінки можуть бути використані коефіцієнти асортиментності, якості та ритмічності.

За основу розрахунку цих коефіцієнтів взято спосіб заліку, суть якого полягає в тому, що фактичний обсяг поставки продукції за кожною номенклатурною (асортиментною) позицією зіставляється з обсягом, передбаченим договором, і в залік приймається менша з величин. Залікові суми сумуються за всіма асортиментними позиціями і зіставляються з обсягом, передбаченим у договорі.

- Встановлюються причини та рівень вини внутрішньогосподарських підрозділів за невиконання договірних зобов'язань.
- Оцінюються наслідки невиконання договірних зобов'язань (скорочення виручки, штрафні санкції, використання кредитів).

4. Виявлення можливостей збільшення обсягу реалізації.

Збільшити обсяг реалізації можна передусім за рахунок усунення негативних факторів, що впливають на процес реалізації, а також за рахунок додаткових витрат на дизайн, конструктивних змін виробів, зміни політики ціноутворення і збуту. Важливим інструментом цього етапу є функціонально-вартісний аналіз.

Аналіз узагальнюючих показників обсягу виробництва

Обсяг виробництва характеризують такі показники.

Валовий оборот підприємства – готові вироби, напівфабрикати, незалежно від того, чи призначені вони для реалізації на сторону, для переробки чи іншого використання на самому підприємстві, а також зміна залишків незавершеного виробництва у всіх підрозділах.

Внутрішньовиробничий оборот підприємства – загальна вартість спожитих в даному періоді в межах підприємства напівфабрикатів і послуг та продукції власного виробництва.

Валова продукція – вартість готових виробів, зміна залишків незавершеного виробництва і напівфабрикатів власного виробництва, роботи і послуги промислового характеру.

Товарна продукція – готові вироби, напівфабрикати, роботи і послуги промислового характеру, передбачені для реалізації на сторону.

Незавершене виробництво – предмети праці, що передані у виробничий підрозділ для обробки і знаходяться до стадії її завершення в цьому підрозділі.

Напівфабрикати – продукти, повністю закінчені обробкою в межах даного виробничого підрозділу, але призначені для подальшої обробки в інших підрозділах відповідно до певної послідовності технологічних процесів у межах одного підприємства.

Обсяг продукції можна вимірювати у вартісних, натуральних, умовно-натуральних і трудових показниках (в нормо-годинах, заробітній платі виробничих робітників).

Умовно-натуральні показники застосовують на консервних заводах (тисячі умовних банок); на підприємствах взуттєвої промисловості (умовні пари взуття), на ремонтних підприємствах (кількість умовних ремонтів).

Обсяг продукції можна оцінити в діючих цінах звітного року або в порівняльних (зіставних) цінах.

Аналіз обсягу випуску продукції здійснюють у такій послідовності.

1. Оцінка узагальнюючих показників обсягу виробництва:

– оцінка динаміки та виконання плану за показниками обсягу виробництва загалом по підприємству, а також у розрізі цехів, бригад, дільниць за день, місяць, квартал, наростаючим підсумком з початку року, за рік;

– порівняльний аналіз показників обсягу виробництва зі середньогалузевим рівнем, обсягом виробництва підприємств-партнерів, конкурентів, окремих структурних підрозділів.

Таке зіставлення дає змогу оцінити місце підприємства на ринку та вклад окремих підрозділів у результати діяльності підприємства.

Зіставлення темпів зростання продукції в різних показниках дає змогу виявити різні недоліки в організації виробництва.

Коли темпи зростання такі:

$ВП > ТП$ – це свідчить про зростання незавершеного виробництва;

$ТП > РП$ – це свідчить про збільшення залишків нереалізованої продукції на складі;

$ВП > РП$ – це свідчить про зниження оборотності оборотних засобів;

ВП, ТП, РП – валова, товарна, реалізована продукція.

– Оцінка повноти використання підприємством своїх потенційних можливостей на основі розрахунку коефіцієнта (процент) використання виробничих потужностей як відношення фактичного (планового) обсягу продукції до величини середньорічної потужності підприємства.

2. Оцінка випуску продукції за структурою і асортиментом.

Підприємство випускає продукцію, що має різну споживну вартість, тому невиконання плану з одного виду продукції не може бути компенсовано випуском іншого.

Це зумовлює необхідність доповнити аналіз виконання плану й динаміки за загальним обсягом продукції, аналізом виконання плану за номенклатурою, асортиментом і структурою.

Номенклатура – перелік продукції однакового технічного і виробничого призначення, товарів народного споживання, робіт і послуг, представлений самостійною позицією. Цей перелік найменувань виробів здійснюється із зазначенням кодів відповідно до загальнодержавного статистичного класифікатора продукції.

Асортимент – спеціалізований перелік у межах однієї номенклатурної позиції.

Виділяють такі основні способи обрахунку виконання плану випуску продукції за асортиментом:

– найнижчого процента – розраховують виконання плану за асортиментом за кожною асортиментною позицією, і в розрахунок плану за асортиментом приймається найнижчий процент серед визначених;

– середнього процента – за кожною асортиментною позицією у виконання плану за асортиментом зараховується фактично випущена продукція в межах плану. Залікові суми сумуються і відносяться до планового обсягу продукції;

– за питомою вагою позицій, за якими виконано план виробництва;

– за недоданою продукцією.

Збільшення обсягу виробництва (реалізації) за одними видами і скорочення за іншими видами продукції приводить до зміни її структури, тобто співвідношення окремих виробів у їхньому загальному випуску.

Виконати план за структурою – значить зберегти у фактичному випуску продукції заплановані співвідношення її окремих видів.

Недотримання планової структури веде до незадоволення потреб в одних видах продукції і до затоварювання інших.

Для розрахунку виконання плану за структурою використовують спосіб заліку. Фактичний обсяг продукції за кожною номенклатурною (асортиментною) позицією зіставляється з фактичним обсягом при плановій структурі і в залік приймається менша з величин. Залікові суми сумуються за всіма номенклатурними позиціями і відносяться до фактичного обсягу продукції.

Фактичний випуск продукції при плановій структурі розраховується як добуток фактичного обсягу товарної продукції на планову питому вагу кожної номенклатурної (асортиментної) позиції.

Якщо підприємство перевиконує план з усіх виробів, але міра перевиконання неоднакова – то порушується структура; якщо з одних виробів план перевиконується, а з інших недовиконується – то порушується структура і асортимент.

Чим ближчий коефіцієнт асортиментності до одиниці, тим більше підприємство зберегло товарно-речовий склад, що передбачався раніше.

Основні причини невиконання плану за асортиментом та структурою такі:

- затримка у виготовленні технічної документації;
- несвоєчасна установка нового устаткування;
- недопоставка матеріалів;
- зміна попиту, кон'юнктури товарного ринку;
- недоліки в організації виробництва, поганий технічний стан устаткування, простої, аварії, нестача енергії;
- недоліки в матеріально-технічному постачанні;
- зміна умов виробництва;
- зміна якості окремих виробів.

3. Аналіз структурних змін в обсязі виробництва.

Зміну структури випущеної продукції, тобто зміну питомої ваги окремих груп виробів у загальному обсязі, прийнято називати структурними зрушеннями. Вони впливають на узагальнюючі показники господарської діяльності, передусім на вартісні показники – обсяг продукції, прибуток, їхню динаміку. При збільшенні питомої ваги високорентабельних виробів і відповідно зменшення частки низькорентабельної продукції розмір прибутку зростає. Оцінку вигідності структурних змін в обсязі виробництва можна зробити на основі підрахунку коефіцієнта середньозваженої рентабельності. Формула показника має такий вигляд:

$$R' = \frac{\sum_{i=1}^n g_i r_i}{\sum g_i},$$

де R' – коефіцієнт середньозваженої рентабельності продукції; g – обсяг продукції i -тої асортиментної позиції; r – рентабельність продукції i -тої асортиментної позиції; n – кількість асортиментних позицій.

Для оцінки вигідності структурних змін треба порівняти середньозважену рентабельність фактичного випуску при фактичній структурі і середньозважену рентабельність при базовій (плановій, минулорічній) структурі. Зростання показника свідчатиме про вигідність структурних змін.

4. Аналіз ритмічності виробництва.

Ритмічність виробництва – це дотримання встановленого графіку роботи.

Неритмічна робота призводить до:

- неповного використання виробничих потужностей;
- понадурочних, браку;
- створення понаднормативних запасів готової продукції;
- збільшення незавершеного виробництва;
- уповільнення оборотності обігового капіталу;
- невиконання договірних зобов'язань і виплати штрафних санкцій;
- перевитрат фонду оплати праці (спочатку платять за простої, потім за понадурочні, що призводить до зростання собівартості, знижує прибуток, погіршує фінансовий стан), негативно впливає на роботу суміжників.

Ритмічність вимірюється прямими показниками ритмічності – коефіцієнт ритмічності, аритмічності, показники варіації; непрямыми (опосередкованими) показниками – наявність доплат за понадурочні, оплата простоїв з вини підприємства, втрати від браку, штрафи за недопоставку і несвоєчасне відвантаження продукції, наявність наднормативних залишків незавершеного виробництва і готової продукції.

Коефіцієнт ритмічності вказує на питому вагу продукції, випущену без порушення графіку роботи. Для обчислення K ритмічності фактичний обсяг продукції за зміну, день, п'ятиденку, декаду в натуральних чи вартісних вимірниках за цехами, дільницями, бригадами і по підприємству загалом зіставляється з плановим обсягом, і в залік приймається фактичний обсяг, не більший від плану. Залікові суми сумуються за більш короткі часові інтервали і діляться до планового обсягу за той самий період.

Коефіцієнт аритмічності вказує на питому вагу продукції, недоодержану в зв'язку з порушенням ритму роботи:

$$K \text{ аритм} = I - K \text{ ритм}.$$

Аналіз якості продукції

Якість продукції слід розуміти як сукупність властивостей, що зумовили здатність продукції задовольняти потреби відповідно до її призначення. Якість продукції залежить від ряду факторів, передусім від організаційно-технічного рівня виробництва, кваліфікації робітників, сировини.

Основну схему аналітичного дослідження якості продукції можна представити так:

I етап. Оцінка рівня якості за допомогою системи показників.

II етап. Оцінка виконання плану за якістю, динаміка показників якості.

III етап. Вплив якості на зміну показників ефективності господарювання, відшукування можливостей для зростання якості продукції.

Оцінка рівня якості здійснюється за допомогою системи показників, що поділяються на узагальнюючі, одиничні й комплексні.

Одиничні показники характеризують одну властивість продукції певного виду і призначення:

- корисність (параметри функціонального призначення – жирність молока, вміст заліза в руді, електропровідність, вантажопідйомність і т. ін.);
- надійність (довговічність, безвідмовність і т. ін.);
- технологічність (матеріаломісткість, трудомісткість і т. ін.);
- економічність (гігієнічні, антропометричні й ін. параметри);
- естетичність (інформаційна виразність, раціональність форми, оригінальність, відповідність середовищу і стилю, дизайн і т. ін.);
- екологічність (вміст шкідливих речовин, що викидають технічні об'єкти при їхній експлуатації, технічному обслуговуванні й ремонті);
- безпечність (час опрацювання захисних пристроїв і т. ін.).

Узагальнюючі показники характеризують якість продукції незалежно від її виду і призначення:

- сортність (легка, харчова, хімічна та інші галузі промисловості);
- марочність (харчова промисловість та промисловість будматеріалів);
- призначення одного з одиничних показників якості як єдиного провідного (калорійність харчових продуктів, теплотворність палива тощо);
- середньозважена ціна;
- частка сертифікованої продукції (сертифікат відповідності державній системі сертифікації);
- наявність і обсяги виробничого браку;
- наявність рекламаций, їхня кількість та вартість;
- сума штрафів оплачених за поставку неякісної продукції.

Комплексні показники дають порівняльну характеристику товару за всією сукупністю параметрів відносно вимог ринку чи властивостей іншого товару – конкурентоспроможність.

Коефіцієнт сортності, як узагальнюючий показник якості, розраховується як відношення вартості всієї продукції до вартості тієї ж продукції за умови, що вся вона випускається за ціною вищого сорту:

$$K_{\text{сорт}} = \frac{\sum g_i p_i}{\sum g_i p_0},$$

де g_i – кількість продукції кожного сорту; p_i – ціна продукції кожного сорту; p_0 – ціна продукції вищого сорту; n – кількість асортиментних позицій.

Середньозважена ціна як показник якості продукції розраховується:

$$P = \frac{\sum g_i p_i}{\sum g_i}.$$

Зіставленням фактичної середньозваженої ціни одиниці продукції чи коефіцієнта сортності з плановими показниками та фактичними показниками за ряд минулих періодів оцінюється рівень виконання плану за якістю кожного виду продукції (загалом по підприємству) та динаміку якості продукції. Вплив зміни якості на обсяг продукції розраховується як добуток різниці між фактичною і плановою середньозваженою ціною на фактичний випуск (чи реалізацію) виробів кожного виду.

Браком у виробництві вважається продукція, напівфабрикати, деталі, вузли й роботи, які не відповідають встановленим стандартам і не можуть бути використані за своїм прямим призначенням або можуть бути використані тільки після додаткових витрат на виправлення.

Брак у виробництві поділяється на:

а) за місцем виявлення:

- зовнішній, тобто виявлений споживачем і пред'явлений для відшкодування збитків;
- внутрішній, який виявлений в процесі виробництва;

б) залежно від характеру відхилень від нормативів:

- остаточним;
- виправним;

в) за причинами виникнення:

- неякісні матеріали;
- відсутність енергії;
- винні особи.

Основними причинами зниження якості є:

- помилки у кресленні;
- низький рівень організації проміжного контролю;
- недосконалість і недотримання технології;
- низька якість сировини та комплектуючих;
- низька кваліфікація робітників;
- технічна несправність або низький рівень устаткування.

Для оцінки якості продукції потрібно з'ясувати, виявити і вивчити:

– *витрати на брак та втрати від браку*. Витрати на брак включають собівартість остаточного браку і витрати на його виправлення. Втрати від браку розраховуються як різниця витрат на брак і сум, що відносяться на зменшення витрат на брак (вартість браку за ціною можливого використання, сума стягнень з осіб-винуватців браку, постачальників за недоброякісні матеріали та напівфабрикати, які спричинили брак);

– *їхній рівень у витратах підприємства;*

– *частку забракованої продукції* (внутрішнього і зовнішнього браку, остаточного і виправного) в обсязі виготовленої продукції.

У процесі аналізу вивчають значення цих показників, їхню динаміку, встановлюють причини браку і розробляють заходи щодо їх скорочення, а також з'ясовують, який брак є технологічно неминучим. Об'єктом вивчення мають стати цехи, дільниці, окремі види виробництв, технологічні операції, окремі види продукції.

Зіставленням фактичних витрат на брак і втрат від браку (де вони плануються) з фактичними за минулий рік та ряд років в абсолютній сумі і в процентах до витрат на виробництво товарної продукції і окремих її видів виявляють виконання плану з якості і динаміку якості продукції, встановлюють причини браку і розробляють заходи щодо його зменшення.

Вплив браку на обсяг продукції вираховують шляхом множення питомої ваги втрат від браку у виробничій собівартості на фактичний обсяг продукції.

Аналіз рекламацій споживачів дає змогу:

– узагальнити претензії;

– встановити загальну кількість і питому вагу продукції, за якою отримано рекламації, в загальному обсягу реалізованої продукції;

– вивчити частоту і повторюваність дефектів;

– виявити їхню динаміку;

– оцінити втрати у зв'язку зі зниженням якості (витрати на ліквідацію дефектів у виробках, прийнятих на гарантійний ремонт, оплата штрафів за поставку неякісної продукції);

– накреслити заходи щодо зменшення браку.

Конкурентоспроможність продукції розраховується як відношення сумарного корисного ефекту (P) до повних витрат на придбання і використання товару (C) – ціни споживання, що включає ціну виробу, витрати на транспортування, установку, експлуатацію, ремонт, технічне обслуговування та ін.:

$$K = \frac{P}{C},$$

де K – конкурентоспроможність продукції; P – корисний ефект від використання продукції. Це набір споживчих властивостей продукції, який визначається одиничними показниками якості; C – ціна споживання, або повні витрати споживача на придбання та експлуатації продукції, що включають ціну виробу, витрати на транспортування, установку, експлуатацію, ремонт, технічне обслуговування й ін.

Для оцінки конкурентоспроможності товару виробнику необхідно визначити внутрішню структуру P і C , розрахувати величини кожного їхнього елемента i , вибравши певну стратегію, впливати на них, максимізуючи конкурентоспроможність.

Методику аналізу конкурентоспроможності продукції можна узагальнити в таких етапах.

1 етап. *Визначення набору споживчих параметрів та їхня оцінка.*

2 етап. *Вибір бази порівняння.* Це може бути якийсь неіснуючий еталонний виріб або виріб, що отримав на ринку найбільше споживчих симпатій.

3 етап. *Розрахунок параметричних індексів за споживчими параметрами.* Співвідношення параметрів виробу з еталоном дає змогу отримати параметричні індекси (j_i):

$$j_i = \frac{P_{i1}}{P_{i0}},$$

де P_{i1} – значення i -го споживчого параметра товару; P_{i0} – значення i -го споживчого параметра товару-еталона.

4 етап. *Ранжування споживчих параметрів на основі застосування коефіцієнтів вагомості, що лежать в інтервалі [0–1].*

5 етап. *Розрахунок зведеного параметричного індексу за споживчими параметрами, який характеризує величину корисного ефекту:*

$$I_p = \sum_{i=1}^n a_j j_i \quad (i = 1, 2, \dots, n),$$

де I_p – зведений параметричний індекс; a_i – вага i -го параметра, виявлена групою експертів; j_i – параметричний індекс i -го параметра.

6 етап. *Визначення набору економічних параметрів і коефіцієнтів вагомості кожного економічного параметра.*

7 етап. *Розрахунок параметричних індексів за економічними параметрами і зведеного параметричного індексу за економічними параметрами.*

$$i_j = \frac{c_{j1}}{c_{j0}} \quad (j = 1 \dots m) \quad I_c = \sum_{j=1}^m a_j i_j,$$

де i_j – значення параметричного індексу i -го економічного параметра; c_{j1} – значення j -го економічного параметра товару; c_{j0} – значення j -го економічного параметра товару-еталона; m – число економічних параметрів; I_c – зведений параметричний індекс за економічними параметрами.

8 етап. *Розрахунок загального показника конкурентоспроможності:*

$$K = \frac{I_p}{I_c}.$$

9 етап. *Оцінка прийнятності рівня конкурентоспроможності та розробка заходів щодо його підвищення.* Для більшості виробів якість оцінки конкурентоспроможності можна визначити за глибиною порівняльного аналізу, а саме:

Оцінка якості	Представництво взірців		
	країни	фірми	вироби
Задовільно	5	5	15–20
Добре	6–8	6–12	21–45
Відмінно	9–12	13–20	46–100

Оцінку конкурентоспроможності можна вважати задовільною при порівнянні нашого товару не менш ніж з п'ятнадцятьма товарами-взірцями, взятими з п'ятьох фірм п'яти країн.

Тема 7. Аналіз використання кадрового потенціалу підприємства

1. *Значення, завдання та джерела даних аналізу кадрового потенціалу підприємства.*
2. *Аналіз стану трудових ресурсів і забезпеченості ними підприємства. Оцінка руху робочої сили.*
3. *Аналіз використання робочого часу.*
4. *Аналіз продуктивності праці.*
5. *Аналіз фонду оплати праці.*

Значення, завдання та джерела даних аналізу кадрового потенціалу підприємства

Найважливішим ресурсом підприємства є його працівники, які цілеспрямовано використовують усі інші ресурси для виробництва продукції. Результати господарської діяльності значною мірою визначаються забезпеченістю й ефективністю використання живої праці – трудових ресурсів. З огляду на це аналіз кадрового потенціалу є одним із напрямків аналітичної роботи, покликаний виявити резерви підвищення ефективності виробництва за рахунок збільшення його обсягу при кращому використанні трудових ресурсів.

Мета аналізу – оцінка стану кадрового потенціалу підприємства, обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на розроблення заходів щодо підвищення ефективності та раціональності використання трудових ресурсів, і на цій основі збільшення обсягу виробництва, фінансових результатів і поліпшення фінансового стану підприємства.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

1. Оцінка забезпеченості підприємства та його структурних підрозділів трудовими ресурсами загалом, а також за категоріями і професіями.
2. Вивчення складу і якісного стану трудових ресурсів, їхньої динаміки.
3. Оцінка використання робочого часу.
4. Вивчення рівня продуктивності праці і можливостей його зростання.
5. Вивчення впливу факторів праці на обсяг виробництва продукції, розрахунок резервів підвищення ефективності виробництва за рахунок факторів праці.

Джерела інформації:

1. Статистична звітність:
  - Форма № 1-УБ (поштова-річна) «Звіт про стан умов та безпеки праці»;
  - Форма № 1-підприємництво «Звіт про основні показники діяльності підприємства»;
  - Форма № 1-ПВ (квартальна, місячна) – «Звіт з праці»;
  - Форма № 1-ПВ (умови праці) (один раз у два роки). «Звіт про стан умов праці, пільги та компенсації за роботу із шкідливими умовами праці»;
  - Форма № 6-ПВ (річна). «Звіт про кількість працівників, їхній якісний склад та професійне навчання»;
  - Форма № 5-ПН. «Звіт про прийнятих працівників»;
  - Форма № 3-ПН (подається при наявності вакансій). «Звіт про наявність вакансій»;
  - Форма № 4-ПН (факт) (подається в 10-денний строк після вивільнення працівників). «Звіт про фактичне вивільнення працівників»;
  - Форма № 2-ТМ (трудова міграція) (піврічна). «Звіт підприємств, організацій, установ про чисельність та склад іноземців, які тимчасово працюють в Україні»;
2. Дані табельного обліку робочого часу працівників.
3. Первинні документи з обліку браку, цілоденних, внутрішньозмінних простоїв; виробітку і нарахування заробітної плати.
4. Дані з обліку особового складу працівників за професіями і кваліфікацією (дані відділу кадрів).
5. Пояснювальні записки порушників трудової дисципліни, заяви працівників на відпустки без збереження заробітної плати, інформація про захворювання.
6. Матеріали вибіркового спостереження за використанням робочого часу.

Аналіз стану трудових ресурсів і забезпеченості ними підприємства. Оцінка руху робочої сили

Аналіз доцільно здійснювати в такій послідовності.

1. Оцінка складу та структури трудових ресурсів.

Працівники підприємства за характером участі у виробничому процесі поділяють на:

- виробничий персонал, який зайнятий безпосередньо виготовленням продукції;
- невиробничий персонал, який зайнятий в обслуговуючих та інших підрозділах.

Виробничий персонал поділяють на категорії, які ділять на групи за професіями, спеціальністю та кваліфікацією. Виокремлюють такі категорії персоналу:

- керівники;
- спеціалісти;
- службовці;
- робітники.

Одним із важливих питань аналізу є вивчення структури персоналу. Вона залежить від:

- особливостей виробництва та його спеціалізації;
- номенклатури виробів;
- масштабів виробництва.

З цією метою в процесі аналізу визначається питома вага кожної категорії персоналу, насамперед робітників, у загальній чисельності працівників. Далі, зіставляючи фактичну питому вагу з плановою, фактичною за минулий рік, виявляють динаміку і напрям зміни структури персоналу і відхилення від плану.

Оцінюючи структуру персоналу, виходять з того, що зниження питомої ваги робітників у загальній чисельності працівників супроводжується зниженням продуктивності праці працівників і заслуговує негативної оцінки. Обсяг виробництва продукції цеху, дільниці, бригади знаходиться в прямій залежності від забезпеченості робітниками і службовцями та продуктивності їхньої праці.

2. Оцінка забезпеченості підприємства та його структурних підрозділів трудовими ресурсами.

З цією метою фактична середньооблікова чисельність персоналу цеху, дільниці, бригади, загалом по підприємству, за категоріями, групами, професіями та спеціальностями зіставляється з плановою і фактичною за відповідний період минулих років і визначається надлишок чи нестача чисельності працівників та динаміка їхньої зміни, в результаті виявляються найбільш незабезпечені робочою силою ділянки виробництва.

Професія – вид діяльності, що потребує визначених теоретичних знань і практичних навичок. *Спеціальність* – вид діяльності в межах певної професії, що потребує додаткових знань. Професія – слюсар, спеціальність – слюсар-інструментальник, складальник, ремонтник.

При оцінці забезпеченості робітниками і службовцями необхідно виходити з того, що кожен структурний підрозділ має виконувати планове завдання щодо обсягу виробництва з меншою чисельністю персоналу, однак:

- *незабезпеченість* працівниками викликає труднощі у виробничому процесі;

- *надлишок* призводить до недозавантаження робітників, використання робочої сили не за призначенням та зниження продуктивності праці.

3. *Оцінка якісного складу працівників, а саме оцінка загальноосвітнього, професійно-кваліфікаційного рівня та статевовікової структури.*

Така оцінка здійснюється в розрізі структурних підрозділів за всіма категоріями працівників за допомогою групування. Групування здійснюють за статтю, за віком, освітою, стажем роботи, рівнем кваліфікації.

Результати аналізу якісного складу працівників дають змогу:

- здійснювати правильний підбір і розстановку кадрів відповідно до їхніх кваліфікаційних і особистих характеристик;

- проводити заходи, спрямовані на поліпшення професійного складу працівників, підвищення рівня їхньої кваліфікації.

Аналіз за вказаними напрямками найбільш доцільний за категорією робітників, які за чисельністю і роллю у виробництві є основними факторами підвищення ефективності.

Кваліфікаційний рівень робітників визначається певним тарифним розрядом, який встановлюється на основі єдиного тарифно-кваліфікаційного довідника. Узагальнюючим показником рівня кваліфікації робітників є середній тарифний розряд, який вивчають у динаміці.

Важливою умовою правильної організації праці і нормальних умов роботи виступає відповідність кваліфікації робітників рівню робіт, які вони виконують.

Для оцінки відповідності кваліфікації робітників складності виконуваних ними робіт порівнюють середні тарифні розряди робіт і робітників, що розраховується за формулою середньоарифметичної зваженої:

$$TP_{\text{робітників}} = \frac{\sum x_i \cdot f_i}{\sum f_i} \quad TP_{\text{робіт}} = \frac{\sum Y_i \cdot V_i}{\sum V_i},$$

де X_i – розряд робітників відповідно до розрядної сітки, що прийнята на підприємстві; f_i – число робітників i -го розряду; Y_i – розряд робіт; V_i – число робочих місць i -го розряду.

Співвідношення розряду робітників і виконуваних робіт можна назвати індексом відповідності й записати так:

$$i_{\text{відпов}} = \frac{TP_{\text{робітників}}}{TP_{\text{робіт}}}.$$

Невідповідність кваліфікації робітників кваліфікації виконуваних ними робіт погіршує техніко-економічні показники роботи підприємства і його підрозділів.

При перевищенні кваліфікації робітників над розрядністю робіт ($i_{\text{від}} > 1$) нерационально використовуються кадри, зростають непродуктивні витрати (за рахунок виплати міжрозрядної різниці). В іншому випадку, коли кваліфікації робітників нижча від складності робіт ($i_{\text{від}} < 1$), може відбутися:

- зниження якості продукції;
- підвищення витрат за рахунок браку, додаткового ремонту;
- погіршення використання виробничого устаткування та інструменту за рахунок непродуктивних втрат робочого часу;
- зменшення обсягу виробництва, виникнення ризику непродажу продукції за внаслідок погіршення якості.

Якісну оцінку інших категорій працівників здійснюють на основі вивчення відповідності їхнього загальноосвітнього рівня і професійної підготовки тій посаді, яку вони займають.

Залежно від освіти спеціалістів поділяють на 4 групи:

- професіонали найвищої кваліфікації (працівники, які мають наукові ступені і звання);
- професіонали вищої кваліфікації і керівники (мають повну вищу освіту – спеціаліст, магістр, бакалавр);
- фахівці, які закінчили навчальні заклади I рівня акредитації;
- фахівці-практики займають посади, але не мають спеціальної освіти.

Склад працівників змінюється як з об'єктивних, так і з суб'єктивних причин.

Рух працівників викликає додаткові витрати на підготовку і перепідготовку кадрів; знижує продуктивність праці у зв'язку з освоєнням; викликає непродуктивні втрати робочого часу в період між звільненням і вступом на роботу.

Рух робочої сили характеризується:

- а) необхідним і надлишковим оборотом;
- б) коефіцієнтами плинності й змінності;
- в) оборотами з прийому і звільненню.

Звільнення працівників через порушення трудової дисципліни, у зв'язку з рішенням судових органів, за власним бажанням – це *надлишковий оборот*. Його відношення до середньооблікової чисельності називається *коефіцієнтом плинності*.

Звільнення через вихід на пенсію, призов до армії, через хворобу, вступ на навчання та інші об'єктивні причини є *необхідним оборотом*. Його відношення до середньооблікової чисельності є *коефіцієнтом змінюваності*.

Для кількісної оцінки руху трудових ресурсів також використовують коефіцієнти обороту з прийому і звільненню. Їх розраховують шляхом ділення числа прийнятих чи звільнених працівників до середньооблікової чисельності.

Причинами плинності кадрів можуть бути:

1. Психологічна несумісність керівників і підлеглих.
2. Взаємовідносини в колективі.
3. Порушення трудової дисципліни.
4. Незадоволеність заробітною платою, умовами та організацією, змінністю роботи і т. ін.

Причини плинності вивчаються на основі наказів, заяв на звільнення, матеріалів вибіркового спостережень. Доречно сказати і про протилежне явище – недостатній оборот робочої сили, коли з будь-яких причин уповільнюється природне оновлення складу кадрів підприємства чи установи. Про це доволі переконливо свідчить показник зростання частки працівників середнього віку на підприємстві або висока питома вага осіб пенсійного віку.

Аналіз використання робочого часу

Кількісною характеристикою використання робочої сили є показники тривалості робочого часу. Як показує статистика, загальна величина робочого часу протягом року має сталу тенденцію до зменшення. На теперішній час законодавчо встановлено п'ятиденний робочий тиждень (40 робочих годин).

Робочий час нормується і є встановленою законом тривалістю перебування робітника на підприємстві для виконання певних службових обов'язків. Повнота і раціональність його використання – важлива умова підвищення ефективності виробництва, яка не вимагає додаткових інвестицій.

Основними етапами аналізу є:

1. Загальна оцінка повноти використання робочого часу.

Повноту використання робочого часу можна оцінити за кількістю відпрацьованих днів і годин одним працівником за аналізований період, а також за рівнем використання фонду робочого часу.

Такий аналіз проводиться за кожною категорією працівників, за кожним виробничим підрозділом і загалом по підприємству за рік, квартал, місяць. Використання робочого часу за категоріями робітників звичайно аналізується за допомогою таких двох показників: середня кількість днів, відпрацьованих робітником за звітний період (місяць, квартал, рік) і середня тривалість робочого дня (зміни). Ці показники можна обчислити на підставі даних звіту підприємства з праці.

Одиницями виміру фонду робочого часу є людино-дні та людино-години. Розрізняють календарний, табельний, максимально-можливий, явочний і фактично відпрацьований час (табл. 7.1, рис. 7.1).

Таблиця 7.1

**Розрахунок балансу робочого часу
(на 1000 осіб чисельності)**

Ресурси робочого часу	Використання робочого часу			
	Причини невиходів	Всього людиноднів	У середньому на одного працівника	У % до підсумку
Календарний фонд робочого часу, люд./дні 365000	Святкові дні та вихідні	111000	11,1	30,4
	Дні чергової відпустки	18000	18,0	4,9
	Відпустка у зв'язку з навчанням	3000	3,0	0,8
	Відпустка за вагітністю і пологами	36000	36,0	9,9
Середньооблікова чисельність працівників, що множиться на число календарних днів періоду 1000x365	Неявки через хворобу	5000	5,0	1,4
	Інші неявки, передбачені законом	1000	1,0	0,3
	Неявки з дозволу адміністрації	2700	2,7	0,7
	Прогули	200	0,2	0,1
	Фактично відпрацьовано	188100	188,1	51,5
	Разом	365000	365,0	100,0

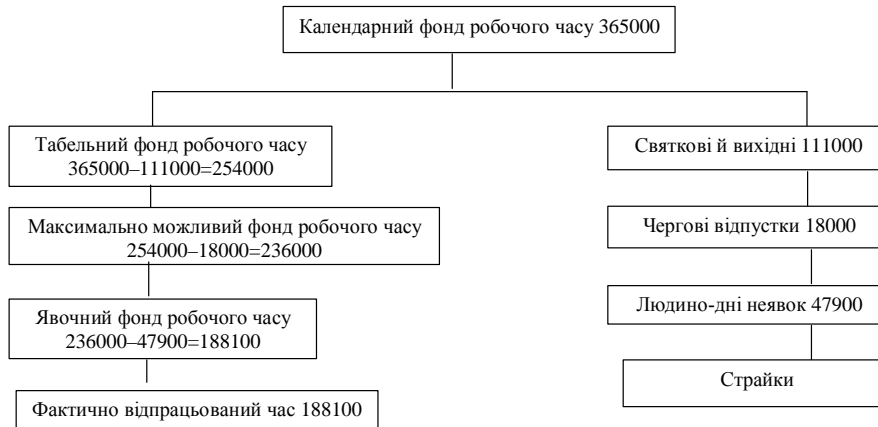

Рис. 7.1. Взаємозв'язок фондів робочого часу

Календарний фонд робочого часу може бути розрахований за певний календарний період (місяць, квартал, рік) на одного працівника і на всю кількість працівників.

Календарний фонд робочого часу всіх працівників (в люд./год.) розраховують шляхом множення середньооблікової чисельності працівників на кількість календарних днів у періоді і на тривалість робочого дня згідно з трудовим законодавством.

Табельний фонд робочого часу – різниця між календарним фондом та кількістю святкових днів і вихідних.

Максимально можливий фонд робочого часу – це різниця між табельним фондом і тривалістю чергових відпусток працівників.

Явочний фонд робочого часу – менший за максимально можливий на величину невиходів працівників на роботу з різних причин.

Фонд фактично відпрацьованого часу – час, протягом якого працівник виконував свої обов'язки.

Ефективність використання фонду робочого часу вивчається на основі розрахунку коефіцієнтів використання. Відношенням фактично відпрацьованого часу до календарного, табельного, максимально-можливого та явочного розраховують коефіцієнти використання цих фондів.

Зменшення середньої кількості днів, відпрацьованих одним робітником порівняно з плановим рівнем, свідчить про наявність цілоденних втрат робочого часу; зменшення середньої тривалості робочого дня свідчить про наявність внутрішньозмінних втрат робочого часу.

2. Виявлення факторів і причин втрат робочого часу.

Вивчення первинних документів, якими оформляються втрати робочого часу дає змогу встановити їхню причину і винуватців.

Кількість днів, відпрацьованих одним робітником за місяць, квартал, рік залежить від кількості:

- святкових днів і вихідних;
- днів чергових відпусток, інших відпусток, передбачених законодавством;
- днів непрацездатності;
- неявок з дозволу адміністрації;
- прогулів, простоїв.

Тривалість робочого дня (зміни) робітника визначають такі фактори:

- величина нормативного робочого тижня;
- час простою упродовж дня, зафіксований в обліку;
- час понадурочної роботи (збільшує величину показника),
- час інших скорочень робочого дня, передбачених законодавством (для підлітків, матерів-годувальниць тощо).

Під час аналізу знаходять відхилення цих показників від плану, порівнюють їх з аналогічними показниками за минулі періоди, встановлюють конкретні причини можливих відхилень. Особливу увагу при цьому необхідно звертати на величину зафіксованих в обліку непродуктивних втрат робочого часу через такі обставини:

- неявка на роботу з дозволу адміністрації;
- прогули та цілодобові простої;
- внутрішньозмінні простої, зафіксовані в обліку;
- облікований брак продукції.

Проте необліковані втрати робочого часу можуть бути значно більшими. Вони спричинюються недоліками в організації виробництва та управління, простоями устаткування через його несправність, відсутністю на робочому місці сировини, матеріалів, інструменту та інших ресурсів, низькою трудовою дисципліною. Втрати робочого часу пов'язані також з непродуктивною роботою:

- випуском бракованої продукції, яка не фіксується в обліку;
- випуском непотрібних для складання кінцевої продукції деталей (некомплектне виробництво);
- списанням на збитки загублених або вкрадених деталей;
- несанкціонованим виробництвом іншої («лівої») продукції.

Унаслідок неврахованих простоїв і втрат завищується фактично відпрацьований час, оскільки наведені у звітності показники часу роботи визначаються як різниця між загальною кількістю явочних днів або годин із врахованими простоями.

Приховані від обліку внутрішньозмінні перерви та простої робітників можна виявити за допомогою побічних розрахунків або вибіркового спостережень та опитувань робітників.

За результатами аналізу необхідно розробити заходи щодо зменшення втрат робочого часу і пов'язаних з ним непродуктивних виплат заробітної плати. Водночас особливу увагу слід звернути на поліпшення обліку внутрішньозмінних втрат робочого часу.

Вплив цілоденних і внутрішньозмінних втрат робочого часу на фонд робочого часу здійснюється прийомами елімінування.

Вивчення пояснювальних записок порушників трудової дисципліни, заяв робітників на відпустки без збереження заробітної плати, інформація про захворювання дає змогу з'ясувати причини прогулів, простоїв, необхідність надання відпустки з дозволу адміністрації, встановити причини і частоту захворювань, розробити заходи щодо попередження прогулів, простоїв, профілактики захворювань, поліпшення умов та режиму роботи.

Аналіз практики роботи підприємств показує, що основними причинами втрат робочого часу можуть бути:

- порушення ритму роботи;
- технічна несправність устаткування;
- перебої в постачанні матеріальних ресурсів;
- відсутність паливо-енергетичних ресурсів;
- недосконалість чи порушення технології;
- зупинки з економічних причин (відсутність ринків збуту);
- додаткові відпустки з дозволу адміністрації, втрата працездатності, прогули, страйки;
- інші соціальні, психологічні й організаційні причини.

Крім цілоденних і внутрішньозмінних втрат робочого часу, виявляють непродуктивні затрати робочого часу, викликані виготовленням бракованої продукції, виправленням браку, недотриманням технологічних і організаційних умов виробництва.

Величина і причини непродуктивних витрат визначаються за актами, повідомленнями про брак, доплатними листами та ін.

3. Розрахунок впливу втрат робочого часу на продуктивність праці та зміну обсягу виробництва.

Користуючись прийомами елімінування і детермінованими факторними моделями, можна кількісно виміряти втрати, пов'язані з неефективним використанням робочого часу.

Аналіз продуктивності праці

Ефективність використання кадрового потенціалу характеризується продуктивністю праці. Показники продуктивності праці характеризують якісну сторону використання робочої сили на підприємстві. Більш того, продуктивність праці прийнято за один із найважливіших узагальнюючих показників діяльності кожного підприємства. Це зумовлює необхідність дуже ретельного вивчення цього показника під час будь-якого аналізу.

Продуктивність праці визначається двома показниками: кількістю продукції, випущеної за одиницю робочого часу, або кількістю часу, витраченого на виготовлення одного виробу. Останній показник називають трудомісткістю продукції.

Продуктивність праці визначають як у натуральному, так і в грошовому вимірах. Натуральні вимірники використовують там, де виробляють один вид продукції або декілька дуже схожих виробів. Грошовий вимірник має більш універсальний характер і може бути використаний на будь-якому підприємстві, в галузі тощо.

Аналіз доцільно проводити в такій послідовності:

1. *Оцінка рівня і динаміки продуктивності праці.* Узагальнюючим показником продуктивності праці є виробіток продукції на одного працівника (робітника) за певний проміжок часу (рік, квартал, місяць, день, годину).

Його розраховують в розрізі дільниць, бригад, цехів та підприємства загалом шляхом ділення обсягу продукції на кількість відпрацьованих людино-днів, людино-годин, чисельність працівників (робітників).

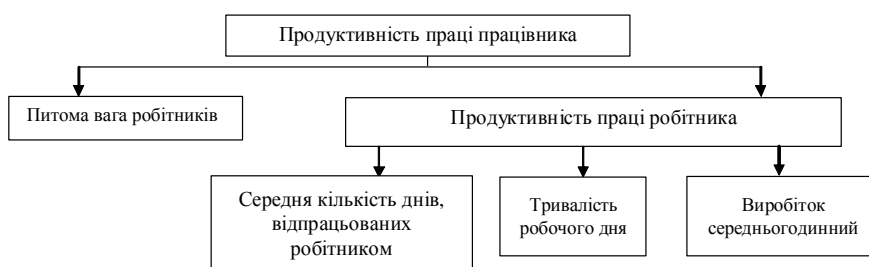
Аналіз продуктивності праці починають з оцінки виконання денного, місячного, річного плану підрозділів і підприємства загалом, а також оцінки динаміки продуктивності праці. З цією метою фактичні показники продуктивності праці зіставляються з плановими для визначення ступеня виконання плану та відхилення від плану. Зіставлення фактичних показників продуктивності праці з даними минулих періодів дає змогу оцінити темпи і напрямки зміни продуктивності праці.

2. *Факторний аналіз зміни продуктивності праці.*

На відхилення фактичної продуктивності праці від запланованої та динаміку її зміни впливає ряд факторів, серед яких виділяють:

- питому вагу робітників в загальній чисельності персоналу;
- число явок на роботу кожного робітника (середня кількість днів відпрацьованих одним робітником за аналізований період);
- тривалість робочого дня;
- середньогодинний виробіток продукції, що визначається умовами праці, забезпеченістю матеріальним ресурсами, технічним станом основних засобів, рівнем використання досягнень технічного прогресу, раціональною організацією виробництва.

Взаємозв'язок між факторами показано на рис. 7.2.

Рис. 7.2. Фактори формування продуктивності праці

Вплив факторів можна виявити з використанням прийомів елімінування.

До факторів формування інтенсивного показника зараховують:

- зміну кваліфікації працівників (загальноосвітнього, професійного рівня);
- зміну стажу роботи на даному підприємстві;
- моральне і матеріальне стимулювання праці;
- механізацію та автоматизацію технологічних процесів, впровадження нової техніки, технології;
- соціальні та психологічні фактори.

Вплив цих факторів на рівень продуктивності праці розраховують двояко: опосередковано, через інші фактори і користуючись методами кореляційно-регресійного аналізу.

Вплив факторів (рівня кваліфікації, стажу роботи, морального стимулювання, нормування праці та ін.) на зміну продуктивності через відсутність прямої функціональної залежності підрахувати традиційними способами неможливо. Виходячи з того, що продуктивність є функцією кількох змінних факторів, у процесі аналізу на основі статистичної інформації вивчається щільність зв'язку між ними й продуктивністю праці і будуються моделі множинної кореляції, в яких взаємозв'язок між продуктивністю та інтенсивними факторами відображається рівнянням:

$$\bar{Y} = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3 + \dots + a_nx_n,$$

де x_n – фактори впливу; a_1, a_2, a_n – коефіцієнти (параметри) регресії, що показують, як змінюється результативний показник, коли факторний змінюється на одиницю; $\bar{Y}$ – значення продуктивності праці.

$$E_i = a_i \frac{x_i}{\bar{Y}},$$

де E_i – коефіцієнт еластичності, який показує, як зміниться результативний показник, коли фактор зміниться на 1%; a_i – коефіцієнт регресії при i -му факторному показнику; x_i – середнє значення i -го факторного показника; $\bar{Y}$ – середнє значення результативного показника.

Такі фактори, як:

- впровадження нової техніки, технології, механізація і автоматизація виробництва – забезпечують зниження трудомісткості виготовлення продукції, виконання певних технологічних операцій;
- матеріальне і моральне стимулювання, кваліфікація робітника – відповідний рівень виконання норм виробітку.

Аналіз інтенсивних факторів може проводитися за двома напрямками:

- шляхом вивчення рівня і динаміки зміни трудомісткості;
- через виконання норм виробітку робітниками-відрядниками.

Трудомісткість – це показник, що характеризує затрати робочого часу на виробництво певної продукції чи на виконання конкретної технологічної операції. Цей показник є оберненим до показника виробітку продукції на одного робітника. Одиниця виміру – робочий час.

Оцінка трудомісткості здійснюється на основі зіставлення фактично затраченого часу на виготовлення продукції чи здійснення технологічної операції з нормативною трудомісткістю.

Середня трудомісткість однієї гривні випущеної продукції розраховується як частка від ділення фонду робочого часу в людино-годинах на обсяг продукції.

Середня трудомісткість окремих видів продукції розраховується як частка від ділення фонду робочого часу в годинах на кількість видів продукції.

Групування чисельності робітників за рівнем виконання норм виробітку дає змогу виявити:

- кількість і питому вагу робітників, які не виконали норм виробітку;
- підрахувати середній рівень виконання норм виробітку у певному структурному підрозділі за допомогою середньоарифметичної зваженої для інтервального ряду.

Джерелами аналізу є первинні документи, які використовуються для обліку виробітку і нарахування заробітної плати. В них вказується розряд робіт; розряд працівника; норма виробітку; фактичний виробіток; нормативна трудомісткість; фактично затрачений час на виготовлення виробу чи здійснення технологічної операції.

3. Розроблення пропозицій і заходів з підвищення продуктивності праці. Продуктивність праці можна збільшити за рахунок подолання негативного впливу факторів.

4. Оцінка впливу факторів праці на зміну обсягу випуску продукції.

Користуючись методами елімінування і детермінованими факторними моделями, можна кількісно виміряти вплив факторів праці на обсяг випущеної продукції.

Аналіз витрат на оплату праці

Основними завданнями аналізу фонду оплати праці є:

- вивчення темпів зростання заробітної плати порівняно з темпами зростання продуктивності праці;
- здійснення систематичного контролю за використанням фонду оплати праці, попередження як перевитрат, так і необгрунтованої економії фонду оплати праці;

в) визначення і впровадження найбільш прогресивних систем оплати праці з метою оптимізації величини фонду оплати праці, рівня матеріального стимулювання робітників і зниження витрат виробництва;

г) визначення оптимальної чисельності і структури робітників підприємства, що забезпечує виконання виробничих завдань з найменшими трудовими і фінансовими витратами;

д) пошук резервів підвищення ефективності використання трудових ресурсів, зокрема скорочення простоїв та непродуктивних втрат робочого часу;

е) максимальне забезпечення соціального захисту працівників підприємства, що дає змогу зменшити плінність кадрів і сприяє зростанню продуктивності праці.

Витрати підприємства на оплату праці складаються з:

- фонду оплати праці;
- витрат, які не належать до фонду оплати праці.

Фонд оплати праці охоплює:

- фонд основної заробітної плати;
- фонд додаткової заробітної плати;
- інші заохочувальні та компенсаційні виплати.

Виплати, які не належать до фонду оплати праці, включають:

- суми вихідної допомоги;
- витрати на відрядження;
- допомогу з державних соціальних фондів;
- виплачені дивіденди та ін.

Аналіз фонду оплати праці можна проводити в такій послідовності:

1. *Вивчається рівень і динаміка виконання плану за фондом оплати праці, виявляються необгрунтовані перевитрати й економія.*

Така оцінка проводиться шляхом порівняння фактичної величини фонду оплати праці з плановою і фактичною за минулий період. В результаті зіставлення визначається економія чи перевитрати фонду оплати праці загалом по підприємству, у виробничих підрозділах і за категоріями персоналу. Джерелом аналізу є кошторис, а також дані бухгалтерського обліку про нараховану заробітну плату. Для правильної оцінки динаміки (економія чи перевитрати) фактично нарахована заробітна плата зіставляється з її плановою величиною, скоригованою на фактичний обсяг продукції, робіт і послуг.

Скоригована величина фонду оплати праці розраховується так:

Фонд оплати праці_{п.п. пост.} = (фонд оплати праці_{пл. змін} × % ТП) + фонд оплати праці

де фонд оплати праці_c – скорегована величина фонду оплати праці; %ТП – коефіцієнт (%) перевиконання чи недовиконання плану з обсягу товарної продукції, виконаних робіт, наданих послуг.

Фонд оплати праці_{пл. змін}; фонд оплати праці_{пл. пост} – змінна і постійна сума планового фонду оплати праці.

До складу змінної частини фонду оплати праці належить: заробітна плата робітників-відрядників, премії працівникам за виробничі результати, оплата відпусток, що відповідає частині змінної заробітної плати.

До складу постійної частини фонду оплати праці належить заробітна плата всіх інших категорій персоналу.

2. Аналізується склад, структура і динаміка фонду оплати праці за видами оплати, виявляються непродуктивні виплати.

Фонд оплати праці включає такі види виплат.

Оплату відпрацьованого часу (за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці – норм часу, виробітку, обслуговування за відрядними розцінками, тарифними ставками, посадовими окладами).

Оплату невідпрацьованого часу (оплата щорічних і додаткових відпусток, пільгового часу підліткам, простоїв не з вини працівника і т. ін.).

Заохочувальні виплати (одноразові премії, винагороди за підсумками роботи за рік, за вислугу років (стаж роботи), матеріальна допомога і т. ін.).

Компенсаційні виплати, пов'язані з режимом роботи та умовами праці (доплати за роботу в нічний час, у вихідні та святкові (неробочі) дні, в понадурочний час, грошова компенсація за невикористану відпустку, у зв'язку з порушенням термінів виплати зарплати, внаслідок зростання споживчих цін і т. ін.).

Соціальні виплати (вартість путівок на лікування, відпочинок, зниження вартості харчування, надбавки до пенсій працівникам підприємства і т. ін.).

Про негативні тенденції в організації оплати праці свідчить зменшення питомої ваги заробітної плати робітників, яка нараховується безпосередньо за відрядними розцінками, тарифними ставками, посадовими окладами, і збільшення таких непродуктивних витрат, як оплата цілоденних і внутрішньозмінних простоїв не з вини робітників, доплати за зміну умов праці, доплати до середнього виробітку, за виправлення браку не з вини робітника, у зв'язку з використанням робітників на роботах, що потребують менш кваліфікованої праці.

3. Аналізується склад, структура, динаміка фонду оплати праці в розрізі основних груп і категорій персоналу, проводиться факторний аналіз його зміни.

В процесі аналізу виділяють фонд оплати праці промислово-виробничого персоналу, в тому числі виробничих робітників та інженерно-технічних працівників, з них – керівників і спеціалістів; фонд оплати праці працівників непромислових підрозділів.

Заробітна плата виробничих робітників входить до собівартості продукції як самостійна стаття. На неї впливають такі фактори: зміна обсягу виробленої продукції, її структура і прямі трудові витрати в собівартості окремих видів продукції.

На зміну фонду оплати праці кожної категорії працівників впливають зміна їхньої чисельності та середньої зарплати.

Факторний аналіз здійснюють, користуючись прийомами елімінування.

4. Вивчаються дані про динаміку і напрямки зміни середньої заробітної плати, а також оцінюється співвідношення між зміною продуктивності праці і заробітною платою.

Для розширеного відтворення та отримання прибутку і рентабельності необхідно, щоб темпи зростання продуктивності праці перевищували темпи зростання її оплати. Якщо такий принцип не дотримується, то відбувається перевитрачання фонду оплати праці, підвищення собівартості й відповідно зменшення прибутку.

5. Оцінюється своєчасність виплати заробітної плати та усіх видів допомоги, яка виплачується за рахунок коштів соціального страхування.

Аналізуючи причини утворення заборгованості, необхідно встановити, наскільки своєчасним є відвантаження готової продукції, особливо платоспроможним покупцям, виявити наявність продукції, що не користується попитом, не має ринків збуту, а осідає на складах, яких заходів вживає підприємство для прискорення інкасації дебіторської заборгованості (з'ясовується своєчасність оформлення розрахункових документів, запровадження попередньої оплати).

ТЕМА 8. Аналіз довгострокових активів

1. *Значення, завдання та джерела даних аналізу.*
2. *Аналіз виробничих потужностей підприємства.*
3. *Аналіз складу, структури, технічного стану і руху основних засобів.*
4. *Аналіз узагальнюючих показників ефективності використання основних засобів.*
5. *Аналіз використання виробничого устаткування.*

Значення, завдання та джерела даних аналізу

Для здійснення виробничого процесу в будь-якій галузі необхідна наявність трьох видів ресурсів (засобів праці, предметів праці та живої праці), які становлять виробничий потенціал підприємства, та поєднання їх у певних пропорціях з урахуванням особливостей виробничого процесу в цій галузі.

Діяльність підприємства значною мірою залежить від його матеріально-технічної бази, тобто від оснащеності засобами праці, їхнього стану й ефективного використання. Разом із предметами праці вони становлять засоби виробництва, або продуктивний капітал. Частина продуктивного капіталу, втілена в будинки, споруди, машини, обладнання, транспортні засоби, інструменти та прилади має назву необоротного капіталу (довгострокових активів). Інша частина (сировина, матеріали, енергетичні ресурси) являє собою оборотний капітал (поточні активи).

Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Кожен вид довгострокових активів має певне значення та сферу застосування. Основні засоби відрізняються за багатьма ознаками, що потребує певної їх класифікації.

За призначенням і сферою застосування основні засоби поділяють на:

- виробничі (використовуються для випуску конкретної продукції);
- невиробничі (зосереджені в соціальній сфері та побутовому обслуговуванні).

Виробничі основні засоби можуть поділятися залежно від галузі діяльності підприємства. Так, основні засоби промислового підприємства поділяють на:

- промислово-виробничі;
- непромислові:

а) виробничі інших галузей (сільське господарство, будівництво і т. ін.);
б) невиробничі основні засоби (житлове господарство, побутове обслуговування, охорона здоров'я, освіта, культура й т. ін.)

Детальніша класифікація основних засобів будується з урахуванням їхніх функцій у виробництві.

В Україні прийнята типова класифікація основних засобів:

- земельні ділянки;
- капітальні витрати на поліпшення земель;
- будинки, споруди та передавальні пристрої;
- машини та обладнання;
- транспортні засоби;
- інструменти, прилади, інвентар (меблі);
- робоча і продуктивна худоба;
- багаторічні насадження;
- інші основні засоби.

Залежно від особливостей фірми у групі машин та обладнання виділяють:

- силові машини й обладнання;
- робочі машини й обладнання та ін.

Залежно від конкретної ролі в процесі створення продукції основні промислово-виробничі засоби поділяють на:

- активну частину – безпосередньо беруть участь у виробництві (машини, обладнання);
- пасивну частину – створюють умови для виробничого процесу (будинки, споруди).

Зарахування до цих груп інколи залежить також від специфіки галузі. Так, у нафтодобувній та нафтопереробній галузях споруди зараховують до активної частини.

Загальна величина основних засобів може бути визначена лише у вартісному вираженні, причому в обліку використовують кілька варіантів оцінки (повна, залишкова, первинна, відновна, справедлива).

Завдання аналізу основних засобів такі:

1. Аналіз наявності виробничих потужностей підприємства.

2. Вивчення складу, структури, динаміки і руху основних засобів, забезпеченості ними підприємства.

3. Оцінка технічного стану та вікового складу обладнання.

4. Аналіз узагальнюючих показників ефективності використання основних засобів.

5. Аналіз використання обладнання за часом і потужністю.

6. Розрахунок впливу факторів засобів праці на випуск продукції, виявлення резервів більш ефективного їх використання.

Найважливішими джерелами для аналізу є:

– паспорт підприємства, де узагальнено дані про виробничі потужності;

– форма № 1 «Баланс» річної фінансової звітності підприємства, ф. 5

Примітки до річної фінансової звітності ч. II «Основні засоби»;

– наказ про облікову політику підприємства;

– інвентарні карточки обліку основних засобів, акти приймання-передачі основних засобів, накладні на внутрішнє переміщення основних засобів, акти приймання-передачі відремонтованих, реконструйованих, модернізованих об'єктів, дані бухгалтерського обліку (журналу-ордеру 4) за відповідними рахунками 10, 13;

– форма 11 – ОЗ річного статистичного звіту – «Звіт про наявність і рух основних засобів»;

– матеріали інвентаризацій, атестації робочих місць, вибіркового спостережень за роботою обладнання тощо.

Аналіз виробничих потужностей

Обсяг випуску продукції безпосередньо пов'язаний з величиною виробничої потужності, яка характеризується максимально можливим річним (добовим) випуском продукції певного асортименту в незмінних умовах. Величина потужності підприємства залежить від:

– кількісного складу діючого, недіючого та резервного обладнання;

– ступеня прогресивності застосовуваних технічних норм (передовою вважається норма, орієнтована на найповніше використання технічних можливостей машин, агрегатів, обладнання);

– прогресивності технології та організації виробництва, які мають забезпечити найбільшу продуктивність машин та обладнання;

– режим роботи підприємства, змінність;

– рівень спеціалізації підприємства та номенклатура випуску продукції.

Зрозуміло, що виробнича потужність змінюється, якщо вводять у дію нові основні засоби, поліпшують стан діючих або ліквідують старе й

непотрібне устаткування. Все це слід передбачити при плануванні виробництва продукції. Однак виробнича потужність залежить також від:

- якості та складу сировини;
- трудової дисципліни і кваліфікації працівників;
- асортиментно-структурних зрушень у випуску продукції;
- рівня організації праці та управління тощо.

Потрібно розрізняти проектну (планову) і фактичну потужність. Остання може бути більшою за проектну у зв'язку з обставинами, зазначеними вище, але фактичний обсяг виробництва ніколи не може перевищити фактичну потужність підприємства.

У процесі аналізу визначають ступінь використання виробничої потужності. Якщо коефіцієнт завантаження менший за 0,5–0,6, ретельно досліджують причини такого становища і розробляють заходи для його виправлення. Проте не слід вимагати і повного використання основних засобів, оскільки підприємство повинно мати резервні потужності, які забезпечують його стійку роботу і можливість швидко задовольнити короткострокові додаткові потреби ринку. Більш того, резервні потужності в деяких галузях економіки необхідні як засіб забезпечення надійності та безперервності роботи багатьох інших підприємств і навіть регіонів. Це стосується передусім підприємств енергопостачання, зв'язку і транспорту.

Для нових підприємств аналіз завантаження потужностей – особливо важлива проблема. При цьому вивчаються не тільки ступінь освоєння відповідних виробничих потужностей, а й темпи і строки згідно з планом або проектом. Основні причини негараздів такі:

- неякісне і неповне виконання будівельно-монтажних робіт;
- конструктивні недоліки в устаткуванні та його неякісний монтаж;
- некомплексний пуск (за тимчасовими схемами);
- нестача кваліфікованої робочої сили;
- недостатня забезпеченість необхідними матеріалами та енергетичними ресурсами;
- відсутність належного обсягу попиту на ринку;
- інші неузгодження та помилки в організації та управлінні.

Недовикористання діючих виробничих потужностей значною мірою спричинене незбалансованістю окремих ланок підприємства, які перебувають у спільному технологічному ланцюгу. Тому реальна виробнича потужність підприємства визначається величиною «найвужчого» місця на виробництві. Виявлення й усунення таких місць – важливе завдання аналізу.

**Аналіз складу, структури, технічного стану і руху
основних засобів**

Аналізуючи основні засоби, насамперед треба визначити їх середньорічну вартість і динаміку зміни за ряд років. При цьому корисно зіставити темпи їхньої зміни з динамікою зростання вартості продукції або обсягів виробництва в натуральному виразі. Останній показник повинен мати вищі темпи зростання порівняно з основними засобами. Але нинішні економічні труднощі в нашій країні можуть спричинити і зворотні тенденції.

Співвідношенням вартості окремих видів основних засобів до їхньої загальної вартості визначається їхня *структура*, питома вага активної і пасивної частин. Треба ретельно вивчити, як змінюється співвідношення цих груп упродовж останніх років. При цьому невинне збільшення частки активних засобів у вигляді робочих і силових машин – мета кожного підприємства. Така тенденція характеризує прогресивність структури та зростання технічної оснащеності підприємства, сприяє збільшенню випуску продукції і збільшенню фондівіддачі, а тому заслуговує позитивної оцінки.

У сучасних ринкових умовах дуже важливо звернути увагу на те, яка частка основних засобів здана або взята в оренду, яку земельну площу підприємство займає і наскільки доцільно її використовує.

Інвестиційну діяльність підприємства можна оцінити, вивчивши суми залишків незавершених капітальних інвестицій, які відображені в бухгалтерському балансі (форма № 1, рядок 020), додатково можна поцікавитися, за рахунок яких коштів воно здійснювалося і чи є у підприємства довгобуд, якої він давності тощо.

Аналізуючи *стан основних засобів*, насамперед на підставі даних першого розділу активу бухгалтерського балансу, розраховують коефіцієнти спрацювання (зносу) основних засобів $K_{зн.}$ і коефіцієнт придатності $K_{пр.}$, вивчають його динаміку за ряд років.

$$K_{зн.} = \frac{\text{Сума зносу}}{\text{Первинна вартість}}$$

$$K_{пр.} = \frac{\text{Залишкова вартість}}{\text{Первинна вартість}}$$

$$\text{або } = 1 - K_{зн.}$$

Чим нижчий K_{zn} , тим кращий технічний стан. Однак слід мати на увазі, що коефіцієнт зносу не зовсім точно відображає реальної зношеності, а коефіцієнт придатності не відображає реальної теперішньої вартості об'єкта. Це зумовлено тим, що:

– правдива вартість основних засобів залежить від ряду факторів, наприклад кон'юнктури і може суттєво відрізнятись від оцінки, отриманої за допомогою коефіцієнта придатності;

– на величину зносу впливає обрана система нарахування амортизації.

При існуючій системі обліку ці коефіцієнти дають умовну оцінку стану основних засобів, що обмежує їхні аналітичні можливості.

Технічний стан машин і устаткування відображає також їхній віковий склад. Діюче устаткування групується за видами, а в межах виду – за строками експлуатації. Середній вік устаткування визначають за формулою арифметичної зваженої інтервального ряду.

$$C_{в.} = \frac{\sum_{i=1}^n T_i R_i}{100} \quad \text{або} \quad C_{в.} = \frac{\sum_{i=1}^n T_i K_i}{\sum_{i=1}^n K_i},$$

де T_i – середина i -го інтервалу; R_i – питома вага кожної вікової групи в загальній кількості виду устаткування; K_i – кількість одиниць устаткування кожної вікової групи; n – кількість вікових груп.

Зіставляючи фактичні строки служби устаткування з нормативними, оцінюють технічний стан устаткування, його працездатність, розробляють заходи щодо оновлення і заміни застарілого устаткування.

Характеристику *руху* основних засобів дають коефіцієнти надходження (введення), оновлення, вибуття, ліквідації.

$K_{вв(он)}$ показує, яку частину від наявних на кінець періоду основних засобів становлять відповідно ті, що надійшли (нові) основні засоби.

$$K_{вв(он.)} = \frac{\text{Вартість введених (нових) основних засобів}}{\text{Вартість основних засобів на кінець року}};$$

$K_{вб(л)}$ показує, яку частину від наявних на початок року становлять вибулі (ліквідовані) основні засоби через зношеність та інші причини.

$$\text{Квиб. (л.)} = \frac{\text{Вартість вибулих (ліквідованих) основних засобів}}{\text{Вартість основних засобів на початок року}};$$

Ці коефіцієнти розраховують загалом за всіма основними промислово-виробничими засобами, так і за активною частиною. При аналізі коефіцієнти оновлення і вибуття слід розглядати взаємопов'язано. Якщо темпи оновлення значно перевищують темпи вибуття, то це може свідчити про те, що оновлення основних засобів здійснюється за рахунок нового будівництва, введення нових активів, а не за рахунок заміни старих, зношених об'єктів, що призводить до нагромадження застарілого устаткування і стримує зростання економічної ефективності основних засобів.

Повсюдне погіршення цих показників свідчить про серйозні проблеми з оновленням устаткування на підприємствах країни та відсутність коштів для фінансування цих потреб. До того ж, спрацьовані основні засоби зумовлюють застосування застарілих технологічних процесів, що спричиняє неконкурентоспроможність продукції більшості підприємств.

Говорячи про рівень спрацювання основних засобів, мають на увазі фізичний знос. Але є ще й моральне старіння, яке значно погіршує становище.

Забезпеченість основними засобами характеризується фондо-, техно- (механо-), енерго- і електроозброєністю праці, наявністю, складом і відповідністю фактичного парку машин та устаткування, необхідному для виконання планового обсягу виробництва продукції.

$$\text{Фондоозброєність} = \frac{\text{Середня вартість ОПВФ / АЧ}}{\text{Середня чисельність робітників у найбільшій зміні, або при однозмінній роботі – середньооблікова чисельність}};$$

$$\text{Електроозброєність} = \frac{\text{Кількість спожитої на виробничі цілі електроенергії}}{\text{Середньооблікова чисельність або відпрацьований час у люд.-год.}}$$

Порівнюючи фактичні показники озброєності з плановими, фактичними за попередні звітні періоди та аналогічними показниками передових підприємств і підрозділів визначається динаміка і темп зміни показників, відхилення від плану та еталону. Темпи зростання озброєності праці порівнюються з темпами зростання продуктивності праці. Позитивною тенденцією є випередження темпів зміни продуктивності праці.

Забезпеченість устаткуванням визначається зіставленням його кількості за видами з необхідним для виконання планового обсягу продукції, робіт та послуг. Планова потреба в устаткуванні визначається за формулою:

$$Po = VP_{пл} : K_{мр} : Pe \times Tч,$$

де $VP_{пл}$ – плановий обсяг виробництва продукції кожного виду (грн., шт., нормо-год.); $K_{мр}$ – плановий рівень коефіцієнта механізації; Pe – годинна експлуатаційна продуктивність одиниці устаткування у відповідних одиницях виміру; $Tч$ – робочий час одиниці устаткування на плановий період у годинах.

Аналіз узагальнюючих показників ефективності використання основних засобів

Ефективність використання основних засобів характеризується такими показниками:

- *фондовіддача* (як відношення обсягу продукції до вартості основних засобів);
- *фондомісткість* (як відношення вартості основних засобів до обсягу продукції);
- *рентабельність основних засобів* (як відношення валового прибутку до вартості основних засобів);
- *капіталовіддача* (як відношення чистого доходу до вартості основних засобів);
- *показники використання площ підприємства;*
- *показники зняття продукції з одного квадратного метра площі;*
- *коефіцієнт використання виробничої потужності.*

Одним із основних показників ефективності використання основних засобів є *фондовіддача*, яка показує вартість виготовленої продукції в розрахунку на одну гривню, авансовану в основні засоби.

Можна визначати загальну фондовіддачу і фондовіддачу активної частини основних засобів. Взаємозв'язок між загальною фондовіддачею і фондовіддачею активної частини основних засобів можна представити так:

$$ФВ = ПВ \times ФВ_a,$$

де $ПВ$ – питома вага активної частини основних засобів у їхній загальній вартості; $ФВ_a$ – фондовіддача активної частини основних засобів.

Для факторного аналізу зміни фондовіддачі використовують прийоми елімінування.

Віддача активної частини основних засобів є складним фактором. Її формують фактори другого і наступних порядків. Розглянемо ці фактори.

Показник фондовіддачі активної частини основних засобів розраховується за формулою:

$$\Phi B = \frac{OP}{OZ_a},$$

де OZ_a – вартість активної частини основних засобів.

Факторну модель формування фондовіддачі можна розширити, якщо обсяг продукції (ОП) представити як добуток кількості одиниць обладнання ($K_{об}$) і продуктивності одиниці обладнання ($\Pi_{об}$).

$$OP = K_{об} \times \Pi_{об}.$$

У свою чергу, продуктивність обладнання буде залежати від факторів, взаємозв'язок яких можна представити такою детермінованою моделлю:

$$\Pi_{об} = K_0 \times K_3 \times T_{pz} \times B_{вз},$$

де K_0 – кількість відпрацьованих днів одиницею устаткування; K_3 – коефіцієнт змінності; T_{pz} – тривалість робочої зміни; $B_{вз}$ – виробіток продукції за одну машино-годину.

Тоді факторна модель формування обсягу продукції за рахунок факторів засобів праці матиме вигляд:

$$OP = K_{об} \times K_0 \times K_3 \times T_{pz} \times B_{вз},$$

де $K_{об} \times K_0$ – кількість відпрацьованих машино-днів; $K_{об} \times K_0 \times K_3$ – кількість відпрацьованих машино-змін; $K_{об} \times K_0 \times K_3 \times T_{pz}$ – кількість відпрацьованих машино-годин.

Середньорічна вартість активної частини дорівнює добутку кількості одиниць однотипного обладнання і його вартості.

$$OZ_a = \sum_{i=1}^n K_i \times P_i,$$

де K_i – кількість однотипного обладнання; P_i – вартість одиниці однотипного обладнання; n – кількість видів однотипного обладнання.

Узагальнюючи вищевикладене, можна перерахувати такі основні фактори зміни фондовіддачі:

- зміна рівня екстенсивного використання устаткування (зміна кількості устаткування і тривалості його роботи – низький коефіцієнт змінності, наявність невстановленого устаткування);
- зміна вартості основних засобів (кількості основних засобів, ціни їх придбання, зміни вартості у зв'язку з переоцінкою);
- структурні зрушення в складі основних засобів;
- зміна рівня інтенсивного використання устаткування (зміна потужності і продуктивності через освоєння нового устаткування, модернізацію основних засобів, впровадження заходів з удосконалення технології виробництва).

Вплив факторів обсягу задіяних у виробництві основних засобів та ефективності їхнього використання на динаміку випуску продукції визначають прийомами елімінування.

У процесі аналізу оцінюють ефективність використання площ підприємства.

За рахунок раціонального використання виробничих площ підприємства та зростання обсягу продукції з одного квадратного метра площі можна отримати більш ефективну господарську діяльність.

Категорії площ підприємства:

- 1) наявна – загальна площа, яку має підприємство;
- 2) виробнича – площа, на якій безпосередньо здійснюється виробничий процес;
- 3) площа, зайнята під устаткуванням – це частина виробничої площі, що зайнята під устаткування (торгові ряди).

Відношенням: а) виробничої площі до наявної; б) площі, зайнятої під устаткуванням, до виробничої розраховують коефіцієнти використання відповідно наявної і виробничих площ підприємства.

Прогресивною зміною в структурі площ підприємства треба вважати зростання частки виробничих площ, а в них – площ, зайнятих під устаткуванням. Це зростання свідчить про підвищення ефективності виробництва і збільшення випуску продукції на одиницю вартості основних засобів, з одного квадратного метра площі підприємства.

Поділивши обсяг продукції на площу, зайняту під устаткування, виробничу площу, наявну, розраховують відповідні показники зняття продукції з 1 м² цих площ.

Аналіз використання виробничого устаткування

Усі показники використання устаткування звичайно поділяють на дві групи:

- показники екстенсивного використання;
- показники інтенсивного використання.

Показники першої групи характеризують роботу устаткування за часом або за кількістю (охопленням). Показники другої групи пов'язані з його виробітком, тобто визначають рівень використання потужності. Останні показники обов'язково мають одиниці виміру (гривні, штуки, метри тощо).

Фондовіддача машин та обладнання залежить від кількості одиниць задіяного устаткування, відпрацьованого часу (екстенсивні фактори), його продуктивності (інтенсивний фактор).

Все устаткування поділяють на наявне, встановлене і діюче.

Наявне – те, що є в підприємства незалежно від того, де воно знаходиться і в якому стані.

Встановлене – змонтоване і готове до роботи.

Діюче – фактично працююче.

Розраховують коефіцієнти участі у виробництві різних груп. Відношення діючого устаткування до наявного і встановленого розраховують відповідно коефіцієнти використання наявного і встановленого устаткування. Введення в дію невстановленого устаткування є резервом зростання фондівіддачі й обсягу продукції. Якщо помножити вартість невстановленого устаткування на плановий рівень фондівіддачі устаткування, то отримаємо величину додаткового випуску продукції. Поділивши отриману суму на планову вартість активної частини основних засобів, отримаємо величину резерву фондівіддачі.

Суттєвим напрямком аналізу екстенсивного використання устаткування є аналіз його використання за часом (тривалістю роботи). Розрізняють календарний, режимний, плановий та фактичний фонди часу роботи устаткування. При аналізі розраховують коефіцієнти використання календарного, режимного, планового фондів машинного часу як відношення фактичного фонду машинного часу до календарного, режимного, планового.

Важливе значення в аналізі екстенсивного використання устаткування має оцінка змінності його роботи. Її здійснюють на основі вибіркового спостереження за роботою устаткування, як правило, за календарну добу. Для розрахунку коефіцієнта змінності:

$$K_3 = \frac{\text{Кількість фактично відпрацьованих станко- (верстато-) змін на добу}}{\text{Загальна кількість верстатів}}$$

Показник характеризує, скільки змін у середньому пропрацював верстат. Коефіцієнт змінності за місяць, квартал, рік розраховують діленням загального числа відпрацьованих верстато-змін до числа верстато-днів. Коефіцієнт змінності роботи устаткування дає змогу порівняти цей показник з планом, у динаміці та порівняно з іншими спорідненими підприємствами.

Причинами низького коефіцієнта змінності є:

- неуккомплектованість робочою силою;
- застаріле обладнання;
- недоліки матеріально-технічного постачання.

Для узагальнюючої характеристики екстенсивного використання устаткування розраховують *коефіцієнт екстенсивного навантаження* як

відношення фактичної кількості відпрацьованих верстато-годин до планового фонду верстато-годин.

Ефективність використання устаткування характеризується показниками продуктивності (місячної, квартальної, річної, годинної) одиниці устаткування. *Коефіцієнт інтенсивного навантаження* розраховують як відношення фактичного до планового випуску продукції за 1 верстато-годину.

Коефіцієнт інтегрального навантаження чи узагальнюючий рівень використання устаткування визначається як добуток коефіцієнтів екстенсивного та інтенсивного навантаження.

На заключному етапі аналізу розраховують вплив факторів використання устаткування на показники його продуктивності й обсяг виробництва та підраховують резерви їхнього зростання.

З метою підвищення ефективності використання устаткування за часом їхньої роботи на підприємствах у відділі головного механіка має діяти система реєстрації простоїв устаткування у кожній зміні та кожного верстата – за причинами та винуватцями. Основними причинами втрат робочого часу є:

- незабезпеченість матеріалами, енергією, інструментами, запасними частинами для ремонту основних засобів;
- технічна несправність устаткування;
- порушення співвідношення між окремими видами устаткування у технологічному процесі.

За наявності інформації аналізують також склад і використання виробничих та допоміжних площ.

Нарешті, слід перейти до аналізу використання окремих типів устаткування і машин. Недоліки в його використанні можуть бути пов'язані:

- 1) з наявністю диспропорцій у діючому парку верстатів;
- 2) зі змінами асортименту і структури випуску продукції, а отже, потреб у тих чи інших видах устаткування;
- 3) з рівнем забезпеченості матеріально-технічними ресурсами і кваліфікованою робочою силою;
- 4) з технічним станом, якістю ремонтів і догляду за устаткуванням;
- 5) з іншими причинами.

Тема 9. Аналіз матеріальних ресурсів підприємства та ефективності їхнього використання

- 1. Значення, завдання та джерела даних аналізу предметів праці.*
- 2. Оцінка потреби підприємства в матеріальних ресурсах.*
- 3. Загальна оцінка виконання плану матеріально-технічного постачання.*
- 4. Аналіз складських запасів матеріальних ресурсів.*
- 5. Аналіз використання матеріальних ресурсів і розрахунок впливу факторів на обсяг випуску продукції.*

Значення, завдання та джерела даних аналізу предметів праці

Успішна виробнича діяльність можлива при умові її забезпечення сировиною, матеріалами, паливом, енергією, запасними частинами та іншими матеріальними ресурсами. Необхідною передумовою збільшення обсягу промислової продукції та зниження її собівартості є комплексне і раціональне використання матеріальних ресурсів. У підвищенні ефективності їх використання велике значення відіграє економічний аналіз, який дає змогу виявити внутрішньогосподарські резерви скорочення матеріальних витрат.

Завданнями аналізу є:

1. Оцінка потреби підприємства в матеріальних ресурсах, обґрунтованість плану матеріально-технічного постачання та його узгодженість з виробничою програмою.
2. Оцінка ступеня виконання плану постачання матеріальними ресурсами за обсягом, асортиментом (комплектністю) та строками поставки.
3. Оцінка стану і динаміки виробничих запасів.
4. Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів та її вплив на обсяг продукції.
5. Виявлення резервів зниження матеріаломісткості за рахунок кращого використання матеріалів і збільшення на цій основі випуску продукції.
6. Розроблення заходів щодо поліпшення системи забезпечення підприємства матеріальними ресурсами, підвищення ефективності їх використання, а також здійснення контролю за їх впровадженням.

Для аналізу використовують такі джерела інформації:

- план матеріально-технічного постачання, договори на поставку сировини і матеріалів, оперативна інформація відділу постачання про виконання договорів поставок;
- наказ про облікову політику на підприємстві (обрані методи оцінки запасів *lifo*, *fifo* та ін.);

- дані аналітичного та синтетичного обліку про надходження, витрачання та наявність матеріальних ресурсів (відомість 5.1 аналітичного обліку запасів); планові та фактичні калькуляції собівартості продукції, фінансова звітність ф. 1 Баланс (р. 2 активу), ф. 2 Звіт про фінансові результати (ч. II) та ф. 5 Примітки до звітності (ч. VIII запаси);
- дані відділу головного технолога про норми витрачання матеріальних ресурсів та їхні зміни.

Оцінка потреби підприємства в матеріальних ресурсах

Загальна потреба у тому чи іншому виді матеріальних ресурсів (або за всіма видами) може бути визначена за формулою:

$$P_z = P_n + P_r + P_{e.d.} + P_i + P_{n.v.} + P_z - Z_o,$$

де P_z – загальна потреба; P_n – потреба на виробництво продукції (на виконання виробничої програми); P_r – потреба на ремонтно-експлуатаційні роботи; $P_{e.d.}$ – потреба на експериментально-дослідні роботи; P_i – потреба на виготовлення інструменту і спецоснастки; $P_{n.v.}$ – потреба на приріст незавершеного виробництва; P_z – потреба на утворення запасів на кінець звітного періоду, необхідних для нормального функціонування виробництва; Z_o – запас на початок аналізованого періоду.

За основу розрахунку потреби підприємства в матеріальних ресурсах беруть норми їх витрачання і нормативи складських запасів.

P_n – потреба в матеріальних ресурсах на виробництво продукції визначається як добуток норми витрачання матеріальних ресурсів на плановий обсяг випуску продукції:

$$P_n = \sum_{j=1}^m \sum_{i=1}^n H_i Q_j,$$

де H_i – норма витрачання матеріального ресурсу i -го виду; Q_j – плановий обсяг продукції j -го виду; n – кількість видів матеріальних ресурсів; m – кількість видів продукції.

P_r – потреба в матеріальних ресурсах на ремонтно-експлуатаційні роботи встановлюється згідно з діючими нормами витрачання матеріальних ресурсів на одиницю обладнання, на одиницю виробничої площі на основі відповідних кошторисів.

$P_{e.d.}$ – потреба в матеріальних ресурсах на експериментально-дослідні роботи встановлюється на основі заявок і розрахунків відділів і служб технічної підготовки виробництва.

P_i – потреба в матеріальних ресурсах на виготовлення інструменту і спеціальної оснастки встановлюється на основі плану власного виробництва

інструменту, спеціальної оснастки і норм витрачання матеріальних ресурсів на їх одиницю.

Потреба в матеріальних ресурсах на утворення запасів визначається в трьох оцінках:

1. В натуральних одиницях, щоб встановити потребу в складських приміщеннях.
2. У грошовій оцінці – для визначення потреби в джерелах фінансування.
3. У днях забезпеченості – з метою планування і організації контролю за рухом виробничих запасів.

У практиці використовується ряд моделей оптимізації розміру запасів – модель з фіксованим обсягом, модель економічно обґрунтованого розміру замовлення.

За основу моделі з фіксованим обсягом замовлення взято нормування. Нормування виробничих запасів може здійснюватися методом прямого рахунку, аналітичним та досвідно-статистичним методами.

Визначення потреби підприємства у формуванні запасів матеріальних ресурсів методом *прямого рахунку* полягає в:

- розробленні і встановленні норми запасу в днях;
- розрахунку одноденного витрачання матеріальних ресурсів;
- розробленні нормативу виробничих запасів.

Норматив виробничих запасів розраховується за формулою:

$$H = H_0 \times O_p,$$

де H – норматив запасів у днях; H_0 – норма запасів у днях; O_p – одноденне витрачання матеріальних ресурсів;

$$O_p = \frac{MB}{\mathcal{C}_d},$$

де MB – матеріальні витрати за звітний період; $\mathcal{C}_d$ – число днів у звітному (аналізованому) періоді.

Норма запасу в днях розраховується як сума транспортного, підготовчого, поточного та страхового запасів.

Транспортний запас (у днях) – це час знаходження матеріалів у дорозі від сплати рахунку до прибуття на підприємство.

Час перебування в транспортному запасі в днях визначається як частка від ділення величини середніх залишків матеріальних ресурсів у дорозі ($\overline{MP}_3$) на середньоденне витрачання матеріальних ресурсів (O_p):

$$TЗ = \frac{\overline{MP}_3}{O_p}.$$

Величину середніх залишків матеріальних ресурсів у дорозі розраховують за формулою середньої хронологічної:

$$\overline{MP}_3 = \frac{1/2MP_3 + MP_{32} + \dots + 1/2MP_{3n}}{n-1},$$

де $MP_3 \dots MP_{3n}$ – залишок матеріальних ресурсів в дорозі на початок кожного місяця; n – число місяців у періоді.

Підготовчий запас (у днях) – це час, необхідний на прийом, розвантаження, складування та лабораторний аналіз матеріальних ресурсів. Визначається, виходячи з фактичних даних.

Цей час переважно незначний, тому в розрахунках ним можна знехтувати, якщо мова не йде про виробництво, технологія якого вимагає спеціального підготовчого періоду, який передує використанню матеріальних ресурсів.

Поточний запас (у днях) визначається з урахуванням загальної потреби в певному виді матеріальних ресурсів на певний період; умов поставок (періодичність, обсяг поставок); календарного графіка передачі матеріальних ресурсів зі складу у виробництво.

Якщо надійність поставок висока, то величина поточного запасу дорівнює половині середнього інтервалу між поставками, який склався в попередньому періоді.

Резервний (страховий) запас необхідний для компенсації зривів регулярних поставок у зв'язку із затримкою відправки матеріальних ресурсів постачальниками, затримками в дорозі та через інші причини.

Величину страхового запасу встановлюють за допомогою аналізу даних про інтервали поставок за попередні періоди, визначення ймовірності кожної затримки і розрахунку середньої величини затримки в днях.

При використанні *аналітичного методу* норматив попереднього звітнього періоду коригується на заплановану зміну обсягу виробництва, прискорення оборотності активів:

$$Ko = OP/C3, \quad \text{звідси } C3 = OP/Ko,$$

де Ko – коефіцієнт оборотності активів – число оборотів, що здійснюють матеріальні ресурси за аналізований період; OP – обсяг реалізації; $C3$ – розмір матеріальних ресурсів.

При *досвідно-статистичному методі* на основі статистичних спостережень виявляють необхідні розміри запасів, встановлюють величину надлишкових і непотрібних матеріальних ресурсів.

Обґрунтований розмір незавершеного виробництва визначається на основі тривалості виробничого циклу, тобто часу від запуску матеріальних

ресурсів у виробництво до виготовлення з цих матеріалів готової продукції з використанням такої формули:

$$H_{нв} = \frac{C}{T} \times t_y \times K_n,$$

де C – витрати на виробництво продукції; T – тривалість періоду (кварталу, півріччя); t_y – середня тривалість виробничого циклу; K_n – коефіцієнт наростання витрат у незавершеному виробництві.

При визначенні коефіцієнта наростання витрат, витрати основних матеріальних ресурсів умовно вважаються одночасними, інші – рівномірно наростаючими, і при розрахунку їх беруть у половинному розмірі. Тому формула розрахунку коефіцієнта наростання витрат має вигляд:

$$K_n = \frac{\alpha + 0,5\beta}{\alpha + \beta},$$

де α – одноразові витрати на початку виробничого циклу; β – подальші витрати, які здійснюються протягом виробничого циклу.

Загальна оцінка виконання плану матеріально-технічного постачання

Аналіз розпочинають оцінкою забезпеченості потреби підприємства в матеріальних ресурсах договорами на поставку. Для цього зіставляють обсяг поставок матеріальних ресурсів згідно з укладеними договорами з плановою потребою загалом і за окремими асортиментними позиціями.

Далі, зіставляючи фактичне надходження матеріальних ресурсів з плановою потребою, визначають коефіцієнт забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами. Така оцінка проводиться за загальним обсягом матеріальних ресурсів, які надійшли, а також здійснюється деталізація – за асортиментом, структурою і строками поставки, за окремими постачальниками й укладеними договорами, виявляються відхилення і причини їх виникнення.

Аналіз за номенклатурою, асортиментом і ритмічністю поставок та якістю матеріальних ресурсів здійснюють способом заліку, при якому фактичне надходження матеріальних ресурсів за певний період зіставляється з плановою потребою і в залік приймається менша з величин; залікові суми додають і ділять на планову потребу. Це дає змогу розрахувати коефіцієнти асортиментності й ритмічності.

У процесі аналізу встановлюють причини невиконання надходжень матеріальних ресурсів за окремими позиціями, виявляють, з вини яких

конкретно служб і посадових осіб це трапилось (несвочасне укладання угод на поставку, невирішення проблем оплати, транспортування матеріальних ресурсів, несвочасність перегляду кола постачальників у разі появи непередбачуваних обставин, порушення договірних зобов'язань з їхнього боку й т. ін.).

Під час аналітичних досліджень з'ясовують, як на підприємстві налагоджено контроль за виконанням договірних умов постачальниками, які заходи вживалися у разі затримок чи інших порушень у поставках, наскільки оперативно реагує підприємство на ті чи інші відхилення.

У процесі аналізу вивчається повнота пред'явлених постачальникам претензій і санкцій за порушення умов договору.

Важливим в аналізі є визначення втрат продукції внаслідок недопоставки ресурсів, поганої їх якості, простоїв через порушення графіку постачання.

При порушенні асортименту матеріальних ресурсів, що надходять, утворюються наднормативні запаси одних видів і нестача інших; не виконується план виробництва за асортиментом.

Низька якість сировини і матеріалів є причиною утворення понадпланових відходів, що призводить до зменшення обсягу випуску продукції.

Недоліки постачання матеріальних ресурсів можуть привести до заміни одних матеріалів іншими, а це може вплинути на якість продукції, на обмеження групи споживачів, призвести до відмови від договору поставки деякими споживачами, стати причиною сплати штрафних санкцій та зростання собівартості.

Негативний вплив фактора недопоставок матеріалів на зміну випуску продукції вимірюється зменшенням її обсягу. Поділивши обсяг недопоставленої сировини і матеріалів на планову матеріаломісткість продукції, розраховують втрати підприємства через зменшення обсягу виробництва.

Певна неритмічність, а також недопостачання можуть бути повністю чи частково нейтралізовані за допомогою складських запасів матеріальних ресурсів.

Далі необхідно проаналізувати якість придбаних матеріалів, комплектність постачання, дотримання передбачених угодами термінів і ритму виробництва. Треба взяти до уваги, що повне та якісне постачання значною мірою залежить від своєчасності укладання договорів і старанного відпрацювання всіх умов і зобов'язань. Надалі це дає змогу уникнути багатьох непорозумінь і прикростей. Вибір постачальників і перехід на довгостроковий характер співробітництва з найбільш відповідальними і надійними – теж важливий фактор нормального забезпечення підприємства матеріальними ресурсами.

Аналіз мусить показати, як на підприємстві налагоджено контроль за виконанням договірних умов постачальниками, які заходи вживались у разі затримок чи інших порушень у поставках, наскільки оперативно реагує підприємство на ті чи інші відхилення.

Певним показником у цій справі можуть бути суми штрафних санкцій, які підприємство пред'явило своїм постачальникам для покриття збитків унаслідок порушень постачання. Доречно вивчити і «коефіцієнт корисної дії» цих санкцій, якість юридичного обґрунтування і супроводження. Взагалі, юридичний бік процесу постачання, юридична підтримка договірних стосунків – дуже важлива справа, яка потребує окремої оцінки при аналізі.

Аналіз складських запасів матеріальних ресурсів

Як було зазначено вище, певна неритмічність, а також недопостачання можуть бути повністю або частково нейтралізовані за допомогою складських запасів матеріалів та інших ресурсів. Отже, ці запаси виконують у постачанні функцію певного амортизатора.

Важливим в аналізі є вивчення обсягу, динаміки та структури виробничих запасів. Оцінюючи динаміку виробничих запасів, виходять з того, що їхнє зростання може свідчити про збільшення масштабів діяльності та підвищення рівня ділової активності підприємства. Достатньо великий запас матеріальних ресурсів рятує підприємство від зупинки виробництва чи придбання дорогих матеріалів-замінників і зберігає грошові засоби від інфляції.

Однак значні виробничі запаси – це: «омертвіння» грошових засобів, які в них вкладені; недоотримання прибутку в результаті інших інвестиційних можливостей; значні витрати, пов'язані зі складуванням, псуванням і старінням товарно-матеріальних цінностей.

Для правильної оцінки динаміки визначають показники оборотності виробничих запасів (O_d). Щоби порахувати середній час зберігання виробничих запасів на складі від моменту надходження до передачі у виробництво, користуються такою формулою:

$$O_d = \frac{\text{Середні залишки за рах.20} \times \text{Кількість днів у періоді}}{\text{Кредитовий оборот за рах. 20}}$$

Зменшення цього показника свідчить про підвищення рівня ділової активності, а збільшення – про сповільнення оборотності виробничих запасів за рахунок нагромадження зайвих, залежалих матеріальних ресурсів.

Для виявлення залежалих, неходових запасів необхідно за даними складського обліку провести групування виробничих запасів за часом

їхнього зберігання на складі. Якщо протягом аналізованого періоду не було ні надходжень, ні витрачань того чи іншого виду запасу, і він зберігається більше одного року, то такий запас є зайвим і непотрібним.

Для розрахунку часу, необхідного для перетворення виробничих запасів у готову продукцію й отримання грошей від її реалізації (Од.г), користуються такою формулою:

$$Од.г = \frac{CЗ \times Д}{В},$$

де *CЗ* – середні залишки виробничих запасів; *Д* – кількість днів у періоді; *В* – виручка від реалізації

На підприємстві необхідно здійснювати контроль за рухом виробничих запасів. Серед систем контролю за рухом запасів в країнах з розвинутою економікою широке розповсюдження отримала «система АВС». Суть цієї системи контролю полягає в розподілі всієї сукупності запасів на 3 категорії, виходячи з їх вартості, обсягу і частоти витрачання, негативних наслідків їхньої нестачі для ходу операційної діяльності та фінансових результатів підприємства.

До категорії «А» включають дорогі види запасів з тривалим циклом замовлень, які потребують постійного моніторингу (вивчення) у зв'язку з серйозністю фінансових наслідків через їхню нестачу. Коло конкретних матеріальних ресурсів, що належать до групи «А» переважно обмежене і вимагає щоденного контролю.

До категорії «В» зараховують матеріальні ресурси, які мають меншу значущість у забезпеченні неперервного операційного процесу і формування кінцевих фінансових результатів. Запаси цієї групи контролюються переважно один раз на місяць.

До категорії «С» зараховують всі інші матеріальні ресурси з низькою вартістю, які не відіграють значної ролі у формуванні кінцевих фінансових результатів, тому контроль за їхнім рухом здійснюється з періодичністю один раз на квартал.

Для контролю за рухом запасів за кожним видом матеріальних ресурсів розраховують мінімальну і максимальну норми запасу.

До максимальної норми запасу зараховують транспортний запас, підготовчий, поточний і страховий запаси, і вона відображає стан запасів у момент надходження чергової партії матеріальних ресурсів.

До мінімальної норми поточний запас не зараховують. Ця норма відображає стан запасів, коли поточний запас повністю витрачений і очікується надходження чергової партії.

На підприємстві здійснюється постійне спостереження за співвідношенням фактичних залишків за кожним видом матеріальних ресурсів з максимальною і мінімальною нормами запасу. Це дає змогу не допускати понаднормативних запасів одних і дефіциту інших матеріальних ресурсів, а також своєчасно регулювати їхню величину.

Основні причини відхилень від нормативів такі:

- зміна суми вступних складських запасів для виробництва;
- відхилення, пов'язані з надходженням ресурсів на підприємство;
- зміна обсягів випуску продукції;
- зміна норм витрат ресурсів на виробництво окремих видів продукції;
- асортиментно-структурні зрушення у виробництві;
- недоліки у плануванні, обліку та зберіганні сировини і матеріалів;
- прорахунки при обчисленні самих нормативів тощо.

Аналіз завершують розробленням заходів щодо оптимізації рівня складських запасів, поліпшення стану їх зберігання і ліквідації понаднормативних запасів.

Аналіз використання матеріальних ресурсів і розрахунок впливу факторів на обсяг випуску продукції

Недоліки у постачанні та зменшення обсягів матеріалів у поточних запасах можуть до певної міри компенсуватися їх економією у процесі виробництва. І навпаки, перевитрати матеріальних ресурсів та їхнє використання не за прямим призначенням спричинюють невиконання плану виробництва продукції при загалом задовільному матеріальному постачанні.

Раціональність використання матеріальних ресурсів аналізується шляхом перевірки дотримання норм їх витрачання. Перевитрачання свідчить про нераціональність їх витрачання і вимагає виявлення конкретних причин і винуватців цих перевитрат.

Економія у витрачанні матеріальних ресурсів може бути досягнута в результаті:

- використання більш дешевих матеріалів;
- заміні одних матеріалів іншими;
- недотримання технології;
- впровадження нової техніки і технології;
- в результаті завищення норм.

Останній факт веде до зловживань, до нагромадження понаднормативних запасів матеріальних ресурсів. У зв'язку з цим у процесі аналітичного дослідження необхідно проаналізувати самі норми, їхню прогресивність і обґрунтованість.

Максимальна кількість сировини, матеріалів, палива, енергії та інших предметів праці, які можуть бути витрачені на виробництво одиниці продукції чи виконанням певної роботи називається *нормою*.

Норма складається з 3-х частин.

Чисте витрачання – кількість матеріальних ресурсів, що безпосередньо увійшла до виробленої продукції.

Технологічні відходи – кількість матеріальних ресурсів, яка не увійшла до складу готової продукції, а виникла в процесі її виробництва і може бути використана в процесі виробництва у вигляді вторинних ресурсів чи некондиційної сировини.

Втрати – це кількість матеріальних ресурсів, яка безповоротно витрачена з певних причин.

Аналізуючи обґрунтованість норм витрат, порівнюють:

- поточні норми і фактичні витрати зі середньогалузевими;
- поточні норми на порівняльну продукцію з нормами минулого року; попередніх років;
- фактичні витрати з поточними нормами.

Показником раціональності норми є відношення чистого витрачання до загальної норми витрачання. При постійному чистому витрачанні, але при різних варіантах технологічної обробки матеріальних ресурсів змінюються величина відходів і втрат і загальна норма витрат.

Досліджуючи зміну норм витрат матеріальних ресурсів, потрібно врахувати, що головні причини, які зумовлюють поступове їхнє зниження, такі:

- а) конструктивне поліпшення виробів, у тому числі спрощення;
- б) удосконалення технології виробництва;
- в) повторне використання відходів виробництва;
- г) коригування рецептур;
- д) зменшення частки кінцевого браку продукції;
- е) зміна якості споживаних матеріалів (сировини), а також вироблюваної продукції;
- є) інші.

Під час аналізу потрібно оцінити обґрунтованість самих норм і своєчасність їхнього перегляду. Сучасне нормативне господарство – важлива умова для ощадливого використання ресурсів, тому прискіпливий аналіз якості норм і засад їхнього формування допомагає запобігти зайвим витратам ресурсів і тим самим істотно поліпшує ефективність роботи підприємства.

Загальним показником ефективності використання матеріальних ресурсів є:

1. *Матеріаломісткість (м/м)* – розхід предметів праці на одиницю готовою продукції.

Розрізняють загальну матеріаломісткість валової, товарної продукції. Може бути розрахована металомісткість, паливомісткість, енергомісткість:

$$m / m = \frac{\text{матеріальні витрати}}{\text{обсяг продукції}} \cdot$$

Питома матеріаломісткість може бути визначена як у вартісному виразі (відношення вартості всіх спожитих матеріальних ресурсів на одиницю продукції до її оптової ціни), так і в натуральному чи умовно-натуральному виразі (відношення кількості чи маси витрачених матеріальних ресурсів на виробництво продукції до кількості виготовленої продукції цього виду). Цей показник використовується для характеристики матеріаломісткості окремих виробів.

2. *Матеріаловіддача* – показник, обернений до матеріаломісткості. Вказує на вихід продукції з 1 гривні витрачених предметів праці:

$$M / B = \frac{\text{обсяг продукції}}{\text{матеріальні витрати}} \cdot$$

3. Процент (коефіцієнт) відходів:

$$\% \text{ відходів} = \frac{\text{вартість повернутих відходів за ціною вихідної сировини}}{\text{загальні витрати МР}} \cdot 100\% \cdot$$

4. Процент корисного витрачання:

$$\% \text{ корисного витрачання} = \frac{\text{чистий розхід МР}}{\text{загальні витрати МР}} \cdot 100\% \cdot$$

5. Коефіцієнт виходу придатної продукції:

$$\text{коефіцієнт виходу придатної продукції} = \frac{\text{вага готової продукції}}{\text{загальна вага витрачених МР}} \cdot$$

Аналіз показників ефективності використання матеріальних ресурсів починають із зіставлення фактичних показників з плановими, фактичними за минулий період, визначення темпів і тенденцій їх зміни і відхилення від плану.

Збільшення матеріаломісткості, зменшення матеріаловіддачі, збільшення процента відходів і зменшення процента корисного використання матеріальних ресурсів свідчить про неефективність їх використання.

Факторний аналіз матеріаломісткості здійснюють методами елімінування, користуючись такою факторною моделлю:

$$m / M = \frac{\sum_{i=1}^n g \sum_{j=1}^m N \cdot y}{\sum_{i=1}^n g \cdot p},$$

де g – виробництво продукції, робіт, послуг кожного виду в натуральному вираженні; N – норма витрачання кожного виду матеріальних ресурсів на одиницю продукції; y – ціна придбання кожного виду матеріальних ресурсів; n – число видів продукції; m – число видів матеріальних ресурсів.

Резервами зниження матеріаломісткості є скорочення негативних відхилень від норм витрачання кожного виду матеріальних ресурсів.

У процесі аналізу вивчається динаміка і напрямки зміни відходів, встановлюються причини їх виникнення та можливість доведення до мінімальних розмірів. Різниця між вартістю повернутих відходів, у тому числі понадпланових, за ціною вихідної сировини і ціною можливого використання є непродуктивними втратами матеріальних ресурсів. Їхне скорочення є резервом зниження собівартості продукції і зростання продукції.

Вплив понадпланових відходів (повернутих) на обсяг продукції визначають діленням їхньої величини за ціною вихідної сировини на планову матеріаломісткість.

Для контролю за використанням матеріальних ресурсів використовують такі методи.

Метод сигнального документування використовується щодо матеріалів, облік яких здійснюється поштучно. При його застосуванні відпуск матеріалів зі складу в межах норм витрачання оформлюється звичайними первинними документами, а додаткові витрати – спеціальними сигнальними документами.

Метод партійного розкрою застосовують щодо матеріалів, які обліковуються у вимірах площі. При розкроюванні кожної партії матеріалу складається карта або акт розкрою. В них зазначають: кількість невикористаного матеріалу, кількість викроєних деталей за нормою і фактично, кількість отриманих відходів та результат розкрою – економія або перевитрати.

Інвентарний метод обліку і контролю за використанням матеріалів у виробництві застосовують у разі неможливості перших двох. При інвентарному методі щомісяця здійснюється інвентаризація матеріалів, одержаних зі складу, однак не витрачених у виробництві. Фактичні витрати за місяць визначають балансовим методом: наявність невикористаних матеріалів на початок місяця плюс одержано за місяць мінус залишок матеріалу на кінець місяця. Фактичні витрати порівнюють з витратами за нормою і визначають результат – економія чи перевитрати.

При проведенні аналізу дуже часто виявляються факти заміни матеріалів. Заміну здійснюють з метою здешевлення собівартості продукції, підвищення надійності виробів, поліпшення їхнього зовнішнього вигляду тощо. Але здебільшого спостерігаються так звані вимушені заміни, які, до речі, не завжди санкціонуються вищим керівництвом. Вони або зумовлені відсутністю деяких матеріалів взагалі чи у певний період, або викликані прагненням до здешевлення виробництва за будь-яку ціну.

Вплив факторів обсягу спожитих матеріальних ресурсів та ефективності їхнього використання на динаміку випуску продукції визначають прийомом елімінування.

Тема 10. Аналіз витрат підприємства і собівартості продукції

1. *Значення, завдання та джерела даних аналізу.*
2. *Оцінка собівартості продукції за узагальнюючими показниками.*
3. *Аналіз прямих витрат в собівартості продукції.*
4. *Аналіз комплексних статей витрат.*

Значення, завдання та джерела даних аналізу

Собівартість продукції – це виражена в грошовій формі сукупність витрат підприємства, пов'язана з її виробництвом та реалізацією. Це один із основних якісних показників оцінки діяльності підприємства, який відображає ефективність використання всіх видів ресурсів у виробничому процесі. Зниження собівартості є основним напрямком збільшення прибутку підприємства. Тому для управління витратами доцільно аналізувати обсяг, динаміку та структуру витрат, фактори їх формування, виявляти непродуктивні витрати та втрати, шукати шляхи їх зниження.

Розрізняють витрати періоду, собівартість усього товарного випуску, окремих видів продукції та виробничу собівартість продукції.

Під час аналізу використовують такі показники:

- сукупні операційні витрати періоду за економічними елементами;
- собівартість товарного випуску загалом та за статтями калькуляції;
- собівартість окремих видів продукції;
- витрати на 1 грн. товарної продукції;
- собівартість порівняльної продукції.

Аналізуючи витрати підприємства та собівартість продукції, вирішують такі завдання:

1. Оцінка рівня виконання плану за узагальнюючими показниками собівартості та їхньої динаміки в порівнянні з попередніми періодами.
2. Вивчення впливу факторів на зміну аналізованих показників.
3. Виявлення резервів зниження собівартості продукції та розроблення заходів щодо їхнього залучення.

Для аналізу використовують:

- наказ про облікову політику підприємства;
- звіт про фінансові результати підприємства ф. 2 річної фінансової звітності (р. II);

- статистичну звітність (Звіт про обстеження діяльності підприємства за рік ф. 1-П, Звіт з продукції підприємства та Звіт з праці);
- планові та звітні калькуляції собівартості продукції;
- кошториси витрат;
- журнали-ордери 5 та 5а, відомість 5.1 (реєстри синтетичного та аналітичного обліку);
- первинні бухгалтерські документи (на відпуск та використання матеріалів у виробництво, виробітку і заробітної плати, зміну норми та відхилення від норми);
- матеріали спеціальних обстежень та спостережень, конструкторська і технологічна документація, дані паспорту підприємства.

Оцінка собівартості продукції за узагальнюючими показниками

Узагальнюючими показниками є величина операційних витрат за економічними елементами, собівартість за статтями витрат, витрати на 1 грн. товарної продукції, собівартість найважливіших видів продукції, собівартість порівняльної продукції.

В бухгалтерському обліку та економічному аналізі витрати групуються за економічними елементами та статтями витрат.

Групування за економічними елементами дає змогу здійснювати контроль за рівнем, структурою та динамікою витрат в площині їхніх економічно однорідних видів. Це дає змогу виявити й оцінити частку живої, уречевленої праці, відрахувань на соціальні потреби, компенсованої вартості споживання засобів праці. Аналіз витрат за елементами має на меті не лише вивчити зміни у їхній структурі, а й охарактеризувати певні особливості діяльності (матеріаломісткість, енергомісткість, трудомісткість, фондомісткість виробництва). Крім цього, таке групування дає змогу виявити основні напрямки пошуку резервів зниження витрат, тому що насамперед потрібно зосередити зусилля на тих елементах, які мають доволі велику вагу. Слід мати на увазі, що витрати за елементами стосуються періоду (валової продукції), тобто як товарної продукції, так і незавершеного виробництва.

Таке групування доцільне в управлінні підприємством для обґрунтування обсягів виробничих запасів, фонду оплати праці та складання кошторису витрат.

Згідно з П(С)БО 16 «Витрати» у складі операційних витрат виділяють такі елементи:

- матеріальні затрати;
- витрати на оплату праці;

- відрахування на соціальні заходи;
- амортизація;
- інші операційні витрати.

До елемента «Матеріальні затрати» зараховують вартість витрачених у виробництві сировини і матеріалів, купівельних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, палива та енергії, будівельних матеріалів, запасних частин, тари і тарних матеріалів, допоміжних та інших матеріалів.

До елемента «Витрати на оплату праці» зараховують заробітну плату за окладами й тарифами, премії та заохочення, матеріальну допомогу, компенсаційні виплати, оплату відпусток та іншого невідпрацьованого часу, інші витрати на оплату праці.

До елемента «Відрахування на соціальні заходи» зараховують відрахування на пенсійне забезпечення, відрахування на соціальне страхування, страхові внески на випадок безробіття, відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства, відрахування на інші соціальні заходи.

До елемента «Амортизація» зараховують суму нарахованої амортизації основних засобів, нематеріальних та інших необоротних матеріальних активів.

До елемента «Інші операційні витрати» зараховують витрати операційної діяльності, які не увійшли до складу попередніх елементів, зокрема витрати на відрядження, на послуги зв'язку, плату за розрахунково-касове обслуговування тощо.

Фактичний рівень витрат за економічними елементами в абсолютній сумі і за питомою вагою у їхній загальній величині зіставляється з плановими і фактичними попереднього періоду і виявляються тенденції зміни окремих елементів у загальних витратах операційної діяльності. Аналітичні можливості порівняння фактичних витрат за елементами з даними кошторису чи аналогічними показниками базового періоду є дещо обмеженими, вони не дають змоги робити висновок про наявність економії чи перевитрат через відмінності в обсязі й структурі випуску продукції та вплив обсягів незавершеного виробництва. Однак абсолютні відхилення за окремими елементами та зміна їхньої питомої ваги дають змогу судити про загальну тенденцію у використанні матеріальних ресурсів, заробітної плати, здійснених відрахуваннях на соціальні заходи, амортизаційних відрахуваннях та інших операційних витратах.

Групування витрат за статтями калькуляції має на меті визначення цільової спрямованості витрат та місця їхнього виникнення. Здійснюється для визначення як планового, так і фактичного рівня собівартості всієї товарної продукції, тобто стосується готових виробів, робіт і послуг.

До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) зараховують:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати;
- загальновиробничі витрати.

Перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції встановлює підприємство.

До прямих матеріальних витрат зараховують вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу вироблюваної продукції, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До прямих витрат на оплату праці зараховують заробітну плату та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До інших прямих витрат зараховують всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, плату за оренду земельних і майнових паїв, амортизацію, втрати від браку, які становлять вартість остаточно забракованої продукції, та витрати на виправлення браку за вирахуванням остаточно забракованої продукції за справедливою вартістю; суму, що відшкодовується працівниками, що допустили брак; суму, що одержана від постачальників за неякісні матеріали та комплектуючі вироби тощо.

До загальновиробничих витрат зараховують:

- витрати на управління виробництвом;
- амортизацію основних засобів та нематеріальних активів загально-виробничого призначення;
- витрати на утримання, експлуатацію, ремонт, страхування, операційну оренду основних засобів та інших необоротних активів загально-виробничого призначення;
- витрати на вдосконалення технології та організацію виробництва;
- витрати на опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення та інше утримання виробничих приміщень.
- витрати на обслуговування виробничого процесу;
- витрати на охорону праці, техніку безпеки й охорону навколишнього природного середовища;
- інші витрати.

Витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не включають до собівартості реалізованої продукції, поділяють на:

- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- інші операційні витрати.

Аналіз розпочинають з оцінки загального виконання плану за показником собівартості. При цьому порівнюють фактичні значення собівартості продукції з плановими, з показниками базового періоду, в результаті чого визначають відхилення (абсолютне і відносне) як загалом, так і за кожною калькуляційною статтею. План із собівартості вважається виконаним, якщо фактичний показник дорівнює плановому або нижчий від нього. В останньому випадку говорять про понадпланове зниження собівартості.

При вивченні відхилень за окремими статтями витрат слід враховувати, що деякі відхилення можуть бути наслідком дії одного фактора. Наприклад, підвищення механізації праці може спричинити зростання витрат на утримання та експлуатацію устаткування і знизити витрати на оплату праці. При переході на куповані напівфабрикати зростають матеріальні витрати, але знижуються витрати на заробітну плату, відрахування на соціальні заходи. Тому відхилення за одними статтями не можна розглядати ізольовано від інших, що дещо ускладнює аналіз. Але дія таких комплексних факторів спостерігається не дуже часто, звичайно відхилення за кожною статтею спричинені поодинокими фактами.

Після вивчення загальної картини відхилень за статтями собівартості необхідно перейти до детальнішого аналізу витрат за окремими статтями собівартості. На відхилення від плану впливають зміна обсягу, структури випуску продукції та рівень собівартості одиниці окремого виду продукції. Враховуючи те, що у складі статей є умовно-постійні та змінні витрати, поглиблений розрахунок впливу факторів здійснюють з урахуванням питомої ваги змінних витрат.

Для вивчення собівартості використовують такий узагальнюючий її показник, як витрати на 1 грн. товарної продукції, який обчислюється відношенням собівартості продукції до вартості товарної продукції в оптових цінах підприємства. Він показує, у що обходиться виробництво 1 грн. товарної продукції підприємства. Одночасно цей показник певною мірою виконує роль показника рентабельності. Якщо витрати на 1 грн. становлять 75 коп., то 24 коп. є прибуток або рентабельність становить 24%.

Цей показник в чисельнику залежить від суми собівартостей продукції, тобто значною мірою зумовлений структурою та асортиментом продукції,

що виробляється (особливо тоді, коли рівень витрат на окремі вироби суттєво відрізняється), у знаменнику – від рівня цін на продукцію підприємства. Для визначення впливу кожного із зазначених факторів на рівень витрат на 1 грн. товарної продукції порівняно з планом застосовують спосіб ланцюгових підстановок. При цьому:

вплив структурно-асортиментних зрушень визначають як різницю між плановими витратами, перерахованими на фактичний асортимент і структуру виробництва, і витратами за планом;

- вплив зміни собівартості окремих видів продукції – як різницю між витратами на 1 грн. товарної продукції у цінах плану, але за фактичною собівартістю продукції і плановими витратами, перерахованими на фактичний асортимент і структуру виробництва;

- вплив зміни ціни на вироблену продукцію продукції – як різницю між витратами на 1 грн. товарної продукції у діючих цінах з витратами у цінах плану, але за фактичною собівартістю продукції.

Важливим узагальнюючим показником собівартості є собівартість окремих її видів. Враховуючи значну трудомісткість процесу калькулювання, підприємства обмежуються визначенням собівартості найважливіших видів продукції. При аналізі собівартості найважливіших видів продукції вивчають відхилення відносно плану за даними звітних та планових калькуляцій і динаміку собівартості, з'ясовують фактори та причини, що зумовили суттєві відхилення за вагомими статтями калькуляції.

Динаміку собівартості особливо доцільно вивчати при умові тривалого часу її випуску. Вважається, що собівартість продукції має знижуватись. Проте існують і протилежні напрямки її зміни. Зокрема, підвищення якості супроводжується зростанням собівартості. В інших випадках періоди сталого зниження витрат виробництва поступово переходять у повільне їх зростання за рахунок погіршення умов роботи (у гірничій промисловості). У виробництвах з періодично поновлюваним асортиментом продукції періоди плавного зниження витрат чергуються з різкими стрибками, пов'язаними з освоєнням нових видів продукції.

Закінчують аналіз пошуком резервів зниження собівартості продукції. Поточні резерви включають усі види непродуктивних витрат (явні й приховані) та перевитрати ресурсів. Перспективні резерви передбачають здійснення значних організаційних, технологічних, конструкторських та інших робіт, що потребує певних додаткових витрат.

Одним із напрямків зниження собівартості продукції є збільшення обсягів її виробництва за рахунок економії на умовно-постійних витратах

підприємства, адже собівартість одиниці продукції становить суму питомих змінних витрат та величину постійних витрат періоду, поділених на фізичні обсяги випуску (тобто залежить від значення останнього співвідношення). Цей шлях зниження собівартості є хоч і доволі простий, але має певні згасаючі можливості одержання позитивного ефекту. До того ж наявні виробничі можливості та попит на продукцію можуть обмежувати нарощування обсягів.

Деякі позитивні результати на величину витрат діяльності дають такі заходи, як комбінування, концентрація, спеціалізація та кооперування підприємств. Дія цих факторів є результативнішою при впровадженні досягнень науково-технічного прогресу. І хоча цей фактор є наймогутнішим, він завжди потребує значних інвестицій та часу.

Аналіз прямих витрат в собівартості продукції

До прямих витрат зараховують насамперед прямі матеріальні витрати. При їх аналізі слід враховувати галузь аналізованого підприємства. Це зумовлює різний вміст матеріалів і сировини у собівартості продукції, особливо великою є питома вага цих витрат у легкій та харчовій промисловості. Необхідно встановити прогресивність (досконалість, сучасність, безвідходність) застосовуваних на підприємстві технологічних процесів та якість нормування витрачання ресурсів.

Аналіз матеріальних витрат полягає в порівнянні їх фактичного обсягу з плановим або базовим і в обчисленні впливу окремих факторів на виявлені відхилення. Специфіка цих факторів і конкретна методика дослідження залежать від особливостей технології, а також від характеру сировини, матеріалів та енергоносіїв. На рівень матеріальних витрат впливають зміна обсягу, асортименту і структури випуску та зміна рівня матеріальних витрат у собівартості одиниці продукції. На зміну рівня матеріальних витрат окремого виробу справляють дію такі фактори:

- зміна питомих витрат сировини та матеріалів на одиницю продукції – фактор «норм»;
- зміна собівартості придбання одиниці сировини та матеріалів – фактор «цін».

Останній фактор в свою чергу формується під впливом:

- зміни закупівельних цін з урахуванням всіх доплат і знижок;
- транспортних витрат, до яких належать і вантажно-розвантажувальні;
- заготівельних витрат.

Зміна питомих витрат матеріалів може відбуватися з причин:

- пов'язаних із впровадженням певних заходів, спрямованих на зниження норм витрачання (підвищення оргтехрівня виробництва, зміна конструкції та технічних характеристик виробів);
- зумовлених відхиленнями від чинних норм витрачання (несправність устаткування, низька кваліфікація робітників, порушення технологічного процесу, помилка в кресленні, низька якість інструменту, заміна виду ресурсу).

Вплив факторів «норм» та «ціни» визначають прийомами елімінування.

До прямих витрат зараховують також витрату на оплату праці виробничих робітників. *Аналіз прямих витрат на заробітну плату починають з порівняння фактичної основної і додаткової зарплати та інших виплат виробничих робітників з плановими і визначення відхилень.* На це відхилення впливають зміна обсягу виробництва продукції (робіт, послуг), асортиментно-структурні зрушення в обсязі, рівень витрат на зарплату в собівартості одиниці продукції кожного виду. На рівень і динаміку трудових витрат в собівартості окремого виробу впливає:

- зміна трудомісткості виготовлення виробів;
- зміна середньогодинної заробітної плати.

Останній фактор в свою чергу змінюється в результаті:

- підвищення кваліфікації та інтенсивності праці;
- індексування доходів.

На зміну трудомісткості виготовлення виробів впливають:

- зміна норм (за рахунок підвищення технічного рівня виробництва, зміни конструкції та технічних характеристик виробів, вдосконалення нормування праці);
- відхилення від норм (внаслідок невідповідності розряду робітника розряду робіт, відступ від нормальних умов праці, технічна несправність устаткування, виконання робіт, не передбачених технологічним процесом).

Для розрахунку виявлення впливу факторів застосовують прийоми елімінування.

В процесі аналізу перевіряють прогресивність та обґрунтованість норм часу і розцінок за технологічними операціями виготовлення продукції, виявляють динаміку та напрямки їхньої зміни, зміни від норм, відхилення від норм, причини їх виникнення. Для аналізу використовують дані звітних калькуляцій і технологічні картки обробки деталей. Для розрахунку виявлення впливу факторів застосовують прийоми елімінування.

До складу основної заробітної плати, крім відрядної, входить і погодинна оплата праці. Відхилення за нею виявляють як добуток різниці між фактичною і плановою чисельністю робітників-погодинників з урахуванням виконання плану за обсягом виробництва на планову заробітну плату. При цьому планова чисельність визначається відношенням трудомісткості робіт, яку виконують робітники-погодинники, до бюджету часу одного робітника з урахуванням виконання норм виробітку.

На відхилення за додатковою зарплатою виробничих робітників впливає зміна норм відрахувань до резерву оплати відпусток, пільгового часу підлітків, часу виконання громадських доручень та їхньої годинної оплати. Вплив кожної пари факторів визначається прийомами елімінування.

Аналіз комплексних статей витрат

До комплексних статей витрат зараховують загальновиробничі витрати (у складі виробничої собівартості), адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати у складі операційних витрат підприємства. Вони називаються комплексними через те, що є неоднорідними за своїм економічним змістом, тобто включають матеріальні витрати, витрати, пов'язані з оплатою праці, амортизацією основних засобів, інші витрати. У складі комплексних статей витрат є умовно-постійна частина та частина, яка чутлива до зміни обсягу продукції. Методика аналізу цих статей подібна, якщо не брати до уваги відмінностей у складі й економічному змісті комплексних статей витрат. Перелік і склад статей витрат встановлюється підприємством з урахуванням специфіки виробництва.

Основним завданням аналізу комплексних витрат є виявлення непродуктивних витрат і витрат та пошуку напрямків їх зниження або уникнення з метою зниження виробничої собівартості та операційних витрат підприємства, а отже зростання валового прибутку та фінансового результату від операційної діяльності.

Аналіз комплексних статей витрат проводять за місяць, наростаючим підсумком з початку року і за рік шляхом зіставлення:

- планових витрат за кожною статтею кошторису з фактичними за попередній період (для вивчення тенденцій планування);
- фактичних витрат за звітний період з плановими та плановими, що перераховані на фактичний обсяг виробництва в частині змінних витрат (для виявлення ступеня виконання плану);
- з фактичними за ряд періодів (для виявлення тенденцій у їхній зміні).

У результаті зіставлення визначаються планові і фактичні темпи зміни витрат, які порівнюються між собою і темпами зміни обсягу продукції й оборотності капіталу.

У ході порівняння визначають абсолютне і відносне відхилення за статтею:

Абсолютне відхилення = фактична сума витрат – планова сума витрат;

Відносне відхилення = фактична сума витрат – планова сума витрат, скоригована на фактичний обсяг продукції.

На зміну комплексних витрат впливають зміна обсягу виробництва продукції та зміна (відхилення) від кошторису витрат. Зміна обсягу продукції виявляються як різниця між плановим обсягом витрат, скоригованим на фактичний випуск, і плановими витратами. Зміна кошторису витрат виявляється як різниця між фактичними витратами і плановими витратами, скоригованими на фактичний випуск.

Зміна елементів комплексних статей витрат залежить від факторів другого порядку: так, витрати на оплату праці, незалежно від того, до якої комплексної статті вони належать, зумовлені зміною чисельності працюючих та їхньої середньої заробітної плати; зміна матеріальних витрат залежить від зміни норми витрачання ресурсу та зміни ціни його придбання; витрати на поточний ремонт, випробування, раціоналізацію залежать від зміни обсягу робіт та зміни вартості (розцінок) робіт. Причинами відхилень за статтями витрат можуть бути також необґрунтованість плану (кошторису) і неправильне їх віднесення.

Планові витрати, перераховані на фактичний обсяг, визначають як добуток планової суми статті за кошторисом на різницю між 100% і добутком процента перевиконання (недовиконання) плану за обсягом виробництва на питому вагу змінних витрат за елементами кошторису кожного виду витрат або за статтями кошторису загалом, поділеними на 100%.

Для визначення питомої ваги умовно-змінних витрат за кожною статтею використовують прийоми вищої і нижчої точки виробництва, графічний прийом, найменших квадратів, які базуються на статистичних даних. Із сукупності показників обсягу продукції і суми витрат обирають найменші та найбільші обсяги виробництва і відповідні їм витрати. При цьому вважають, що зміна рівня витрат повністю зумовлена зміною обсягу виробництва. Розраховують коефіцієнт співвідношення між зміною витрат та зміною обсягу випуску (питомі змінні витрати). Для розрахунку загальної суми витрат необхідно до суми постійних витрат додати добуток обсягу випуску продукції на питомі змінні витрати. Звідси можна розрахувати і частку змінних витрат у їхній загальній сумі.

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

(Теоретична частина)

1. Економічний аналіз як складова економічної науки.
2. Економічний аналіз як елемент системи управління підприємства.
3. Наукова постановка проблеми предмету економічного аналізу.
4. Місце економічного аналізу в системі наук.
5. Значення і завдання економічного аналізу в умовах ринкової економіки.
6. Основні етапи розвитку економічного аналізу, їхня характеристика.
7. Виникнення елементів економічного аналізу в Україні.
8. Метод економічного аналізу, його особливості та складові елементи.
9. Класифікація ЕММ та сфера їхнього застосування в економічному аналізі.
10. Економіко-математична модель як інструмент наукового пізнання. Детерміноване та стохастичне моделювання факторних систем.
11. Прийоми комплексної рейтингової оцінки об'єктів аналізу.
12. Значення і використання в економічному аналізі евристичних прийомів.
13. Види економічного аналізу та їхня класифікація.
14. Суть стратегічного аналізу, завдання і основні етапи проведення.
15. Суть подальшого (ретроспективного) аналізу, завдання та основні етапи його проведення.
16. Суть оперативного аналізу, його мета, завдання та особливості використання.
17. Суть і поняття ФВА, відмінність від інших видів аналізу. Етапи проведення і особливості використання.
18. Суть, мета, завдання і сфера використання фінансового аналізу.
19. Класифікація і принципи пошуку резервів підвищення ефективності виробництва.
20. Поняття показника і фактора в економічному аналізі. Їх класифікація.
21. Організація, основні етапи та послідовність проведення аналітичної роботи на підприємстві.
22. Джерела економічного аналізу, перевірка їхньої достовірності.
23. Інформаційне забезпечення економічного аналізу та його основні принципи.

24. Використання статистичних прийомів в економічному аналізі.
25. Характер господарських операцій, що аналізується з допомогою лінійного та динамічного програмування, теорії масового обслуговування, теорії ігор.
26. Аналіз господарських ситуацій та прийняття рішень в умовах ризику.
27. Методика економічного аналізу як конкретне втілення методу науки.
28. Особливості організації і методики міжгосподарського порівняльного аналізу.
29. Прийоми порівняння, їхні види і характеристика.
30. Класифікація факторів економічного аналізу і його резервів.
31. Методи аналізу кількісного впливу факторів на зміну результативного показника.
32. Основні категорії економічного аналізу та їхня класифікація.
33. Метод і методологія економічного аналізу.
34. Застосування кореляції і регресії в економічному аналізі.
35. Система комплексного економічного аналізу і методи виявлення зведеного підрахунку резервів підвищення ефективності виробництва.
36. Стан та перспективи розвитку економічного аналізу в Україні.
37. Види економічної інформації та способи перевірки її достовірності.
38. Аналіз господарської діяльності за умов автоматизованої обробки інформації.
39. Оцінка рівня ризику в економічному аналізі.
40. Моделювання економічних процесів в економічному аналізі.

ЗАДАЧІ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

(Практична частина)

За даними річної звітності:

1. Дати оцінку темпам зміни обсягу продукції в порівнянні з минулим роком. Дослідити динаміку номенклатури, асортименту, структури випуску та рівня профільності підприємства.
2. Проаналізувати використання трудових ресурсів за два роки. Розрахувати вплив показників використання робочого часу й ефективності праці на зміну обсягу продукції.
3. Визначити ефективність використання основних засобів підприємства та її динаміку, виявити вплив зміни вартості, структури основних промислово-виробничих засобів та їхньої фондівдачі на зміну обсягу продукції.
4. Дати оцінку складу прибутку підприємства та його динаміки.
5. Проаналізувати ділову активність підприємства та його рентабельність за показниками:
  - оборотності оборотних засобів, засобів у розрахунках, виробничих запасів, кредиторської заборгованості, власного капіталу, основного капіталу;
  - чистого прибутку, рентабельності продукції, загальної рентабельності, рентабельності власного капіталу, основного капіталу.
6. Дати оцінку майнового стану підприємства, джерел його формування та їхньої динаміки.
7. Проаналізувати фінансову стійкість підприємства.
8. Визначити платоспроможність підприємства та її динаміку.
9. Результати проведеного аналізу узагальнити в аналітичному висновку.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

для контролю рівня засвоєння
теоретичного матеріалу

Тема «Предмет, об'єкти, зміст і завдання економічного аналізу»

1. Термін «аналіз» означає:

- а) спостереження за діяльністю;
- б) оцінка результатів роботи;
- в) розкладання досліджуваного об'єкта на елементи з метою вивчення;
- г) поєднання явищ та процесів.

2. Аналіз як метод наукового пізнання – це:

- а) рух дослідження від одиничного факту до сукупного уявлення про господарський процес;
- б) відволікання від несуттєвого й одночасне виділення сторін цього предмета, які цікавлять дослідника;
- в) при вивченні одиничного слід враховувати закономірності загального, явищ вищого порядку;
- г) сукупність прийомів і закономірностей розчленування предмета дослідження на складові частини.

3. Синтез як метод наукового пізнання – це:

- а) рух дослідження від одиничного факту, явища, ситуації до сукупного уявлення про процес;
- б) сукупність прийомів і закономірностей поєднання окремих частин в єдине ціле, якому властиві нові ознаки;
- в) при вивченні одиничного слід враховувати закономірності загального, явищ вищого порядку;
- г) сукупність прийомів і закономірностей розчленування предмета дослідження на складові частини.

4. Комплексний підхід економічного аналізу полягає у:

- а) систематичному цілеспрямованому сприйнятті об'єкта;
- б) відтворенні еволюції об'єкта в усій її багатогранності з урахуванням всіх випадковостей;
- в) систематизованому розгляді всіх стадій, явищ та показників діяльності аналізованого об'єкта в їхньому взаємозв'язку;
- г) відтворення явища у формі історичної теорії, відволікаючись від випадковостей та окремих несуттєвих фактів.

5. Формалізація в економічному аналізі – це:

- а) застосування об'єктів, які замінюють оригінал і служать джерелом інформації про нього;
- б) вираз змісту знання в формах понять і тверджень, здійснюваний за допомогою побудованих мов науки;
- в) розгляд об'єкта як цілісного утвору, який складається із багатьох взаємопов'язаних елементів;
- г) відтворення явища у формі історичної теорії, відволікаючись від випадковостей і окремих несуттєвих фактів.

6. Експерименту пізнанні економічних явищ – це:

- а) застосування об'єктів, які дублюють оригінал і служать джерелом інформації про нього;
- б) зміна природних і створення штучних умов, необхідних для виявлення відповідних властивостей об'єкта;
- в) систематичне цілеспрямоване сприйняття об'єкта;
- г) розгляд об'єкта як цілісного утвору, який складається із багатьох взаємопов'язаних елементів.

7. Моделювання в економічному аналізі – це:

- а) створення штучних умов, необхідних для виявлення відповідних властивостей об'єкта;
- б) застосування об'єктів, які замінюють оригінал і служать джерелом інформації про нього;
- в) розгляд об'єкта як цілісного утвору, який складається із багатьох взаємопов'язаних елементів;
- г) відтворення явища у формі історичної теорії, відволікаючись від випадковостей і окремих несуттєвих фактів.

8. Зміст діалектичного підходу до пізнання економічних явищ:

- а) процес пізнання із застосуванням моделей;
- б) вивчення явищ у взаємозв'язку, взаємозалежності, неперервному русі, зміні і розвитку;
- в) вираз змісту знання в формах понять і тверджень, здійснюваний за допомогою мов науки;
- г) розгляд об'єкта як цілісного утвору, який складається із багатьох взаємопов'язаних елементів.

9. Логічний підхід у дослідженні економічних процесів – це:

- а) відтворення еволюції об'єкта, що вивчається, в усій її багатогранності з урахуванням випадковостей;
- б) вираз змісту знання в точно виражених формах понять і тверджень;
- в) розгляд об'єкта як цілісного утвору, який складається із багатьох взаємопов'язаних елементів;
- г) відтворення явища у формі еволюційної теорії, відволікаючись від випадковостей і окремих несуттєвих фактів.

10. Системний підхід у дослідженні економічних процесів – це:

- а) відтворення еволюції об'єкта, що вивчається, в усій її багатогранності з урахуванням випадковостей;
- б) вираз змісту знання в точно виражених формах понять і тверджень;
- в) розгляд об'єкта як цілісного утвору, який складається із багатьох взаємопов'язаних елементів;
- г) відтворення явища у формі історичної теорії, відволікаючись від випадковостей і окремих несуттєвих фактів.

11. Зміст історичного підходу полягає у:

- а) систематичному цілеспрямованому сприйнятті об'єкта;
- б) відтворенні еволюції об'єкта, що вивчається, в усій її багатогранності з урахуванням всіх випадковостей;
- в) визначенні числового значення деякої величини за допомогою одиниць вимірювання;
- г) відтворення явища у формі еволюційної теорії, відволікаючись від випадковостей і окремих несуттєвих фактів.

12. Абстрагування в економічному аналізі – це:

- а) рух дослідження від одиничного факту до загального уявлення про господарську діяльність;
- б) відволікання від несуттєвого з одночасним виділенням сторін діяльності, які цікавлять дослідника;
- в) рух дослідження від загального уявлення про предмет до розгляду конкретних його проявів;
- г) вивчення об'єктів і процесів через відображення їхнього змісту за допомогою спеціальної символіки.

13. Дедуктивний підхід в економічному аналізі – це:

- а) рух дослідження від одиничного факту до загального уявлення про господарську діяльність;
- б) відволікання від несуттєвого з одночасним виділенням сторін діяльності, які цікавлять дослідника;
- в) рух дослідження від загального уявлення про предмет вивчення до розгляду конкретних його проявів;
- г) вивчення об'єктів і процесів через відображення їхнього змісту за допомогою спеціальної символіки.

14. Індуктивний підхід в економічному аналізі – це:

- а) рух дослідження від одиничного факту до загального уявлення про господарську діяльність;
- б) відволікання від несуттєвого з одночасним виділенням сторін діяльності, які цікавлять дослідника;
- в) рух дослідження від загального уявлення про предмет вивчення до розгляду конкретних його проявів;
- г) вивчення об'єктів і процесів через відображення їхнього змісту за допомогою спеціальної символіки.

15. Порівняння – це:

- а) систематичне цілеспрямоване сприйняття об'єкта;
- б) відтворення еволюції об'єкта в усій її багатогранності з урахуванням всіх випадковостей;
- в) вивчення подібності та відмінності об'єктів, дослідження невідомого через відоме;
- г) відволікання від несуттєвих властивостей при виділенні сторін, які цікавлять дослідника.

16. Рух дослідження від загального уявлення про предмет вивчення до розгляду конкретних його проявів – це:

- а) дедукція;
- б) індукція;
- в) абстрагування;
- г) синтез.

17. Рух дослідження від одиничного факту до загального уявлення про господарську діяльність – це:

- а) аналіз;
- б) синтез;
- в) індукція;
- г) дедукція.

18. Відволікання від несуттєвих явищ, властивостей, зв'язків з одночасним виділенням однієї або кількох сторін діяльності, які цікавлять дослідника, – це:

- а) індукція;
- б) дедукція;
- в) абстрагування;
- г) аналіз.

19. Вивчення подібності та відмінності об'єктів, дослідження невідомого через відоме – це:

- а) експеримент;
- б) абстрагування;
- в) порівняння;
- г) синтез.

20. Вивчення об'єктів і процесів через відображення їхнього змісту за допомогою спеціальної символіки – це:

- а) експеримент;
- б) моделювання;
- в) формалізація;
- г) порівняння.

21. Відтворення еволюції об'єкта в усій її багатогранності з урахуванням всіх випадковостей – це:

- а) логічний підхід;
- б) історичний підхід;
- в) комплексний підхід;
- г) системний підхід.

22. Економічний аналіз як галузь економічної науки – це:

- а) практична діяльність, пов'язана з дослідженням економічних об'єктів, явищ і процесів;
- б) система спеціальних знань, пов'язаних з дослідженням економічних об'єктів, явищ і процесів;
- в) проміжний етап між збором і обробкою інформації та прийняттям управлінських рішень;
- г) етап процесу управління.

23. Кого з перерахованих вчених-економістів можна вважати засновником економічного аналізу в Україні?

- а) М. І. Баканов;
- б) М. Туган-Барановський;
- в) С. К. Татур;
- г) О. Д. Шеремет.

24. Яке місце займає економічний аналіз в процесі управління?

- а) визначальне у формуванні інформаційного потоку;
- б) проміжне між збором і обробкою інформації та прийняттям управлінських рішень;
- в) після формулювання управлінського рішення;
- г) після доведення управлінського рішення до виконавців.

25. Що з перерахованого нижче не може співпадати в галузях науки?

- а) об'єкт дослідження;
- б) предмет дослідження;
- в) науковий інструментарій;
- г) ключові поняття (категорії).

26. Що з перерахованого нижче не належить до завдань економічного аналізу?

- а) оцінка рівня, динаміки, ступеня виконання програми (плану) за показниками діяльності об'єкта;
- б) розрахунок впливу факторів на зміну аналізованих показників;
- в) виявлення резервів підвищення ефективності діяльності та розроблення заходів щодо їх мобілізації;
- г) планування та облік результатів роботи.

27. Виникнення економічного аналізу як науки зумовлене:

- а) задоволенням практичної потреби в управлінні;
- б) збігом випадкових подій;
- в) взаємопроникненням галузей науки;
- г) відмовою від його практичного застосування.

28. Якими проблемами займається аналіз на мікрорівні?

- а) впливом внутрішніх і зовнішніх факторів на виробництво і збут продукції;
- б) аналізом дефіциту бюджету держави;
- в) факторним аналізом інфляційних процесів;
- г) аналізом динаміки товарно-грошової маси держави.

29. Якими проблемами займається аналіз на макрорівні?

- а) впливом внутрішніх і зовнішніх факторів на виробництво і збут продукції;
- б) аналізом динаміки товарно-грошової маси держави;
- в) динамікою собівартості продукції;
- г) фінансовим станом підприємства.

30. Основною метою економічного аналізу є:

- а) кількісна та якісна характеристика масово однорідних явищ;
- б) оцінка та діагностування стану об'єкта, прогнозування його подальшого розвитку;
- в) документальна фіксація фактів господарської діяльності;
- г) перевірка правильності ведення бухгалтерського обліку.

31. Предмет економічного аналізу розуміють як:

- а) системне комплексне вивчення, виявлення та узагальнення впливу факторів на діяльність підприємства;
- б) господарську діяльність, відображену у системі показників;
- в) причинно-наслідкові зв'язки економічних явищ та процесів;
- г) способи та прийоми обробки аналітичних явищ.

32. У чому роль аналізу в процесі управління?

- а) формулювання програми функціонування об'єкта для досягнення поставленої мети;
- б) відображення фактичного стану об'єкта і його результатів на певний момент часу;
- в) кількісна та якісна оцінка змін, що відбуваються в об'єкті, стосовно параметрів програми;
- г) видача керівних дій для підтримання об'єкта в межах встановлених параметрів.

33. Суб'єктами зовнішнього економічного аналізу на підприємстві можуть бути:

- а) технічні служби підприємства;
- б) бухгалтерія;
- в) кредитні установи, фінансові органи і податкові служби;
- г) планово-економічний відділ.

34. Зв'язок економічного аналізу з бухгалтерським обліком полягає у тому, що:

- а) він є його теоретичною основою;
- б) є основним споживачем його інформації;
- в) є основним постачальником інформації для нього;
- г) розробляє для нього основні економічні категорії.

35. Зв'язок економічного аналізу з аудитом полягає у тому, що:

- а) він є його теоретичною основою;
- б) взаємно використовують методики один одного;
- в) він є його методологічною основою;
- г) розробляє для нього основні економічні категорії.

36. Зв'язок економічного аналізу з плануванням полягає у тому, що:

- а) він є його теоретичною основою;
- б) є базою для нього;
- в) є його методологічною основою;
- г) розробляє для нього основні економічні категорії.

37. Зв'язок економічного аналізу з економічною статистикою полягає у тому, що:

- а) вона є його теоретичною основою;
- б) він є споживачем створюваної нею інформації;
- в) вона є його методологічною основою;
- г) виник як її відгалуження.

38. Зв'язок економічного аналізу з теорією пізнання полягає у тому, що:

- а) вона є його теоретичною основою;
- б) вона є його методологічною основою;
- в) надає аналітичним висновкам документальної обґрунтованості;
- г) виник як її відгалуження.

39. Зв'язок економічного аналізу та менеджменту полягає в тому, що:

- а) він є його теоретичною основою;
- б) він є інструментом обґрунтування управлінських рішень;
- в) він є його методологічною основою;
- г) перший виник як відгалуження другого.

40. Зв'язок економічного аналізу з економічною теорією полягає у тому, що:

- а) вона є його теоретичною основою;
- б) вона є основним споживачем його інформації;
- в) надає аналітичним висновкам документальної обґрунтованості;
- г) вона є його методологічною основою.

41. Зв'язок економічного аналізу та математики полягає у тому, що вона :

- а) є його теоретичною основою;
- б) є його методологічною основою;
- в) використовує його результати;
- г) створює для нього інструментарій.

42. Зв'язок економічного аналізу та інформатики у тому, що вона:

- а) використовує його результати;
- б) забезпечує для нього інформаційну базу;
- в) забезпечує для нього інструментарій;
- г) є його теоретичною основою.

43. Метою економічного аналізу є:

- а) розчленування сукупності різномірних одиниць на якісно однорідні групи;
- б) обґрунтування доцільних управлінських рішень щодо підвищення ефективності функціонування об'єкта;
- в) документальна фіксація фактів господарської діяльності;
- г) перевірка правильності ведення бухгалтерського обліку.

44. Метою економічного аналізу є:

- а) об'єктивна оцінка стану певної одиниці господарювання;
- б) відображення на рахунках обліку господарських операцій;
- в) складання програми функціонування об'єкта;
- г) застосування заходів впливу на керований об'єкт.

45. За цільовим характером використання в процесі управління економічний аналіз застосовують:

- а) для перевірки правильності відображення господарських операцій на рахунках обліку;
- б) при пошуку та обґрунтуванні варіантів тактичних і стратегічних управлінських рішень;
- в) для відображення господарських операцій на рахунках обліку;
- г) для стимулювання діяльності.

46. Об'єкт економічного аналізу розуміють як:

- а) системне комплексне вивчення впливу факторів на результати діяльності підприємства;
- б) господарську діяльність підприємства загалом та його підрозділів, окремі її сторони;
- в) проведення інвентаризації;
- г) способи та прийоми обробки аналітичних показників.

47. Завданням економічного аналізу є:

- а) перевірка правильності ведення бухгалтерського обліку;
- б) документальна перевірка відповідності первинної документації змістові господарських операцій;
- в) перевірка обґрунтованості бізнес-плану;
- г) планування діяльності об'єкта.

48. Характерною рисою предмета економічного аналізу є:

- а) перевірка правильності ведення бухгалтерського обліку;
- б) документальна перевірка відповідності первинної документації змістові господарських операцій;

- в) обґрунтування оптимальних управлінських рішень;
- г) дослідження причинно-наслідкових зв'язків у господарській діяльності.

49. Формування економічного аналізу як науки пов'язують з:

- а) початком XX ст.;
- б) 20-ми роками XX ст.;
- в) 30-ми роками XX ст.;
- г) 40-ми роками XX ст.

50. Предметом економічного аналізу є:

- а) господарські процеси підприємств, соціально-економічна ефективність та кінцевих результатів їхньої роботи;
- б) відхилення показників господарської діяльності від їх базового рівня;
- в) дослідження причинно-наслідкових зв'язків явищ і процесів;
- г) інформаційний потік про господарську діяльність підприємств і об'єднань.

51. Характерною відмінною рисою економічного аналізу як науки є:

- а) предмет дослідження;
- б) об'єкт дослідження;
- в) суб'єкт дослідження;
- г) науковий інструментарій.

52. Суб'єктами економічного аналізу на макрорівні можуть бути:

- а) маркетингова дирекція;
- б) бухгалтерія;
- в) органи статистичного управління;
- г) планово-економічний відділ.

53. Суб'єктами внутрішнього економічного аналізу на мікрорівні можуть бути:

- а) міністерство економіки;
- б) потенційні інвестори;
- в) органи статистичного управління;
- г) планово-економічний відділ.

54. Суб'єктами внутрішнього економічного аналізу на підприємстві можуть бути:

- а) органи статистичного управління;
- б) бухгалтерія;
- в) фінансові органи;
- г) кредитні установи.

55. Суб'єктами внутрішнього фінансово-економічного аналізу на підприємстві можуть бути:

- а) органи статистичного управління;
- б) фінансовий відділ;
- в) фінансові органи;
- г) кредитні установи.

- 56. Що з перерахованого нижче не є об'єктом економічного аналізу:**
- а) діяльність підприємства загалом;
  - б) наявність та ефективність використання ресурсів;
  - в) фінансовий стан підприємства;
  - г) коефіцієнтний аналіз.
- 57. Що з перерахованого нижче не є об'єктом економічного аналізу:**
- а) виробництво і збут продукції;
  - б) маркетинговий аналіз;
  - в) фінансові результати діяльності;
  - г) витрати та собівартість продукції;
- 58. У вузькому розумінні слова поняття економічного аналізу засновано на такій транскрипції:**
- а) відбираю;
  - б) збираю;
  - в) об'єдную;
  - г) розчленовую.
- 59. Пошук наявних резервів підвищення ефективності виробництва є:**
- а) видом економічного аналізу;
  - б) одним із завдань економічного аналізу;
  - в) об'єктом економічного аналізу;
  - г) предметом економічного аналізу.
- 60. Основна мета економічного аналізу:**
- а) підготовка варіантів управлінських рішень;
  - б) кількісна оцінка масово-однорідних явищ;
  - в) відображення господарських операцій на рахунках обліку;
  - г) контроль якості облікової інформації.
- 61. Об'єкти економічного аналізу на макрорівні:**
- а) фактори і резерви виробництва;
  - б) фінансові результати господарської діяльності;
  - в) валовий внутрішній продукт країни;
  - г) фінансовий стан підприємства.
- 62. На мікрорівні об'єктом аналізу є:**
- а) економіка країни;
  - б) діяльність регіонів;
  - в) економіка галузей;
  - г) діяльність підприємства.

Тема «Метод і прийоми економічного аналізу»

1. Метод економічного аналізу – це система:

- а) теоретико-пізнавальних категорій;
- б) регулятивних принципів аналітичного дослідження;
- в) наукового інструментарію;
- г) усі відповіді правильні.

2. Ключовими категоріями економічного аналізу є:

- а) показник;
- б) фактор;
- в) резерв;
- г) усі відповіді правильні.

3. Методика економічного аналізу – це:

- а) всезагальний підхід до вивчення явищ та процесів;
- б) єдиний спосіб дослідження і пізнання економічних явищ на підприємствах, у галузях;
- в) сукупність конкретних неодноразово вживаних прийомів і засобів, що використовуються в заданій послідовності;
- г) розподіл обов'язків між окремими структурними підрозділами.

4. Методологія економічного аналізу – це:

- а) всезагальний підхід до вивчення явищ та процесів;
- б) знання про метод, суть, правила і сферу застосування методик і прийомів;
- в) конкретний спосіб дослідження і пізнання економічного явища;
- г) сукупність конкретних неодноразово вживаних прийомів та засобів, що використовуються в заданій послідовності.

5. Особливістю методу економічного аналізу є:

- а) системний комплексний підхід до вивчення економічних явищ і процесів;
- б) розподіл обов'язків між окремими структурними підрозділами;
- в) система заходів, спрямованих на його ефективне функціонування та подальший розвиток;
- г) використання системи подвійного запису.

6. За ступенем узагальнення інформації про явище показники бувають:

- а) одиничні;
- б) комплексні;
- в) узагальнюючі;
- г) усі відповіді правильні.

7. За широтою сфери застосування показники бувають:

- а) коефіцієнти, відсотки;
- б) універсальні й специфічні;
- в) факторні та результативні;
- г) абсолютні та відносні.

8. За роллю у причинно-наслідкових зв'язках показники поділяють на:

- а) абсолютні й відносні;
- б) факторні та результативні;
- в) об'ємні й питомі;
- г) кількісні та якісні.

9. Абсолютні показники вимірюються у таких вимірниках:

- а) натуральні;
- б) трудові;
- в) вартісні;
- г) усі відповіді правильні.

10. Натуральні вимірники бувають:

- а) простими;
- б) складними;
- в) умовними;
- г) усі відповіді правильні.

11. Вартісні вимірники бувають:

- а) простими;
- б) складними;
- в) умовними;
- г) повновартісними й елементно-вартісними.

12. Відносні показники можуть бути виражені у:

- а) коефіцієнтах, відсотках;
- б) проміле, продециміле;
- в) складних натуральних одиницях;
- г) усі відповіді правильні.

13. За джерелами відображення показники бувають:

- а) плановими;
- б) обліковими;
- в) аналітичними;
- г) усі відповіді правильні.

14. За походженням показники бувають:

- а) директивними і розрахунковими;
- б) факторними і результативними;
- в) кількісними та якісними;
- г) одиничними, комплексними й узагальнюючими.

15. До якісних показників не належить:

- а) матеріаломісткість;
- б) фондвіддача;
- в) чисельність робітників;
- г) витрати на одну гривню товарної продукції.

- 16. До об'ємних показників належить:**
- а) обсяг товарної продукції;
  - б) матеріаломісткість;
  - в) фондівдача;
  - г) витрати на одну гривню товарної продукції.
- 17. До питомих показників належить:**
- а) чисельність робітників;
  - б) фонд заробітної плати;
  - в) обсяг задіяних виробничих фондів;
  - г) матеріаломісткість.
- 18. Фактори – це:**
- а) явища у господарській діяльності;
  - б) додаткові запаси сировини і матеріалів;
  - в) активно діючі сили, що викликають позитивні чи негативні зміни у господарській діяльності;
  - г) невикористані можливості підвищення ефективності функціонування.
- 19. Вкажіть негативний фактор:**
- а) зростання питомої ваги конкурентноздатної продукції;
  - б) підвищення продуктивності праці;
  - в) зростання обсягів реалізації продукції;
  - г) понадпланова матеріаломісткість.
- 20. Вкажіть фактор екстенсивного порядку:**
- а) зміна матеріаломісткості продукції;
  - б) зміна обсягу задіяних у виробничому процесі основних засобів;
  - в) зміна фондівдачі основних засобів;
  - г) зміна виробітку.
- 21. За характером фактори бувають:**
- а) економічні й соціальні;
  - б) політичні та морально-психологічні;
  - в) інституційні та природні;
  - г) усі відповіді правильні.
- 22. За походженням фактори бувають:**
- а) зовнішні та внутрішні;
  - б) постійні й тимчасові;
  - в) періодичні та епізодичні;
  - г) прості й складні.
- 23. За широтою дії фактори бувають:**
- а) економічні та соціальні;
  - б) загальні й специфічні;
  - в) прості та складні;
  - г) постійні й тимчасові.

24. За суттєвістю впливу на об'єкт фактори бувають:

- а) економічні та соціальні;
- б) загальні й специфічні;
- в) прості та складні;
- г) основні й другорядні.

25. Вкажіть фактор суб'єктивного порядку:

- а) зміна транспортних тарифів на послуги сторонніх організацій;
- б) зміна цін на використані ресурси;
- в) зміна цін на призначену для реалізації продукцію;
- г) зміна тарифів на спожиту електроенергію зі сторони.

26. Вкажіть інтенсивний фактор:

- а) чисельність працюючих;
- б) продуктивність праці;
- в) тривалість робочого дня;
- г) вартість витрачених предметів праці.

27. Виходячи з тривалості дії на результати діяльності фактори поділяють на:

- а) явні та приховані;
- б) постійні й тимчасові;
- в) позитивні та негативні;
- г) об'єктивні й суб'єктивні.

28. Вкажіть екстенсивний фактор:

- а) питома вага конкурентноздатної продукції;
- б) продуктивність праці;
- в) тривалість робочого дня;
- г) матеріаловіддача.

29. Вкажіть позитивний фактор:

- а) зростання питомої ваги конкурентноздатної продукції;
- б) зниження продуктивності праці;
- в) понаднормове зростання тривалості робочого дня;
- г) понадпланова матеріаломісткість.

30. За ступенем деталізації фактори поділяють на:

- а) прості й складні;
- б) екстенсивні та інтенсивні;
- в) об'єктивні й суб'єктивні;
- г) внутрішні та зовнішні.

31. За підконтрольністю суб'єкта господарювання фактори поділяють на:

- а) прості й складні;
- б) екстенсивні та інтенсивні;
- в) об'єктивні й суб'єктивні;
- г) позитивні та негативні.

32. За просторовою ознакою резерви є:

- а) перспективні;
- б) регіональні;
- в) екстенсивні;
- г) приховані.

33. Резерви підвищення ефективності виробництва розуміють як:

- а) додаткові запаси сировини і матеріалів;
- б) активно діючі рушійні сили, що зумовлюють зміни показників;
- в) невикористані можливості економічного зростання;
- г) причини та умови здійснення виробничих процесів.

34. За способом виявлення резерви класифікують на:

- а) явні і приховані;
- б) тимчасові й постійні;
- в) сфери виробництва і сфери обігу;
- г) основні та другорядні.

35. За стадіями процесу відтворення резерви класифікують на:

- а) постійні й тимчасові;
- б) негативні й позитивні;
- в) основні й другорядні;
- г) сфери виробництва і сфери обігу.

36. За моментом можливого залучення резерви класифікують на:

- а) поточні та перспективні;
- б) негативні та позитивні;
- в) основні й другорядні;
- г) сфери виробництва і сфери обігу.

37. За видами діяльності резерви класифікують на:

- а) постійні й тимчасові;
- б) негативні й позитивні;
- в) основні й другорядні;
- г) інвестиційні, операційні, фінансові.

38. За результатами залучення резервів відбувається:

- а) збільшення масштабів діяльності;
- б) зростання ефективності використання ресурсів;
- в) поліпшення якості роботи;
- г) усі відповіді правильні.

39. За результатами залучення резервів відбувається:

- а) зміцнення конкурентних позицій;
- б) підвищення рентабельності діяльності;
- в) посилення фінансової стійкості;
- г) усі відповіді правильні.

40. За результатами залучення резервів відбувається поліпшення використання:

- а) основних засобів і предметів праці;
- б) кадрового потенціалу;
- в) фінансових ресурсів;
- г) усі відповіді правильні.

41. За ознакою часу резерви бувають:

- а) перспективні;
- б) регіональні;
- в) інтенсивні;
- г) приховані.

42. Поточні резерви бувають:

- а) мінімальними;
- б) максимальними;
- в) комплектними;
- г) усі відповіді правильні.

43. До економіко-логічних прийомів економічного аналізу належить:

- а) балансовий прийом;
- б) математичне програмування;
- в) дисперсійний аналіз;
- г) анкетування.

44. До економіко-математичних прийомів належить:

- а) прийом порівняння;
- б) прийоми елімінування;
- в) прийоми лінійного програмування;
- г) балансовий прийом.

45. Прийомами побудови показника комплексної рейтингової оцінки є:

- а) балансовий прийом;
- б) прийом сум;
- в) прийоми елімінування;
- г) відносні різниці.

46. До евристичних прийомів аналітичного дослідження належить:

- а) ланцюгові підстановки;
- б) мозкова атака;
- в) диференціальне та інтегральне числення;
- г) середні та відносні величини.

47. До експертних прийомів аналізу належить:

- а) балансовий прийом;
- б) прийом пайової участі;
- в) прийом Дельфі;
- г) прийом аналогії.

48. До прийомів активізації творчого мислення в аналізі належать:

- а) балансовий прийом;
- б) прийом пайової участі;
- в) прийом Дельфі;
- г) прийом аналогії.

49. Необхідною передумовою застосування прийомів елімінування є:

- а) зосередженість на взаємному впливі факторів;
- б) тотожність порівнюваних показників;
- в) імовірнісний (стохастичний) зв'язок факторів і узагальнюючого показника;
- г) абстрагування від взаємного впливу факторів.

50. До експертних прийомів аналізу належать:

- а) елімінування;
- б) балансовий;
- в) прийом колективного блокноту;
- г) коефіцієнтний аналіз.

51. Планові дані звітнього року зіставляються з фактичними за минулий рік для:

- а) вивчення тенденцій планування;
- б) контролю і оцінки виконання плану;
- в) встановлення теоретично можливого рівня використання виробничого потенціалу;
- г) виявлення і використання передового досвіду.

52. Фактичні дані звітнього періоду зіставляються з результатами кращих підприємств галузі для:

- а) вивчення тенденцій планування;
- б) контролю і оцінки виконання плану;
- в) вивчення динаміки, темпів і закономірностей розвитку господарської діяльності;
- г) виявлення рівня роботи підприємства і використання передового досвіду.

53. Фактичні дані звітнього періоду зіставляються з фактичними даними за минулий період для:

- а) вивчення виявлення тенденцій планування;
- б) контролю й оцінки виконання плану;
- в) вивчення динаміки, темпів і закономірностей розвитку господарської діяльності;
- г) встановлення теоретично можливого рівня використання виробничого потенціалу.

54. Фактичні дані звітнього періоду зіставляються з плановими даними для:

- а) виявлення тенденцій планування;
- б) контролю й оцінки виконання плану;
- в) встановлення теоретично можливого рівня використання виробничого потенціалу;
- г) виявлення і використання передового досвіду.

55. Які аналітичні завдання вирішуються при застосуванні у процесі порівняння фактичних показників діяльності підприємства з їхніми плановими значеннями?

- а) контроль за витратами та формуванням собівартості продукції;
- б) оцінка рівня виконання плану на підприємстві;
- в) ранжирування підприємств за результатами їхньої діяльності;
- г) встановлення тенденцій розвитку економічних явищ та процесів на підприємстві.

56. Необхідною передумовою застосування прийому порівняння є:

- а) зіставність порівнюваних показників;
- б) абстрагування від взаємного й одночасного впливу факторів;
- в) поступова заміна базового значення показників на фактичне;
- г) принцип виділення і переходу в розрахункових формулах від кількісного до якісного фактора.

57. Результати застосування прийому порівняння відображають абсолютні величини:

- а) запланованої динаміки;
- б) фактичної динаміки;
- в) відхилення в просторі;
- г) усі відповіді правильні.

58. Результати застосування прийому порівняння відображають абсолютні величини відхилення в просторі:

- а) від аналогічного об'єкта;
- б) від запланованого рівня;
- в) від еталону (нормативу);
- г) усі відповіді правильні.

59. Результати застосування прийому порівняння відображають відносні величини:

- а) динаміки і структури;
- б) порівняння;
- в) програми розвитку;
- г) усі відповіді правильні.

60. Відносні величини динаміки – це:

- а) індекси;
- б) темпи зміни;
- в) темпи інтенсивності зміни;
- г) усі відповіді правильні.

61. Ланцюгові і базисні відносні величини динаміки – це:

- а) індекси;
- б) темпи зміни;
- в) темпи інтенсивності зміни;
- г) усі відповіді правильні.

62. Відносні показники структури – це:

- а) інтенсивність і кратність;
- б) питома вага і координація;
- в) напруженість і виконання;
- г) усі відповіді правильні.

63. Відносними величинами структури є:

- а) індекси, темпи зміни, темпи інтенсивності зміни;
- б) коефіцієнти питомої ваги та координації;
- в) абсолютне відхилення, відносне відхилення, інтенсивність розвитку явища;
- г) напруженість завдання, ступінь виконання завдання.

64. Відносні показники порівняння в просторі – це:

- а) інтенсивність і кратність;
- б) питома вага і координація;
- в) напруженість і виконання;
- г) усі відповіді правильні.

65. Відносні показники програми розвитку – це:

- а) інтенсивність і кратність;
- б) питома вага і координація;
- в) напруженість і виконання;
- г) усі відповіді правильні.

66. Абсолютне відхилення розраховується як:

- а) частка від ділення базового на звітне значення показника;
- б) різниця між фактичним і базовим значеннями показника;
- в) частка від ділення фактичного і базового значень показника;
- г) відношення різниці між фактичним і базовим значеннями показника до його базового рівня.

67. Відносне відхилення розраховується як:

- а) частка від ділення базового на звітне значення показника;
- б) різниця між фактичним і базовим значеннями показника;
- в) частка від ділення фактичного і базового значень показника;
- г) відношення різниці між фактичним і базовим значеннями показника до його базового рівня.

68. Темп зміни показника розраховується як:

- а) частка від ділення базового на звітне значення показника;
- б) різниця між фактичним і базовим значеннями показника;
- в) частка від ділення фактичного і базового значень показника;
- г) відношення різниці між фактичним і базовим значеннями показника до його базового рівня.

69. Темп приросту показника розраховується як:

- а) частка від ділення абсолютного відхилення на темп зміни значення показника;
- б) відношення різниці між фактичним і базовим значеннями показника до його базового рівня;
- в) частка від ділення його базового значення на фактичне;
- г) частка від ділення його фактичного значення на базове.

70. Коефіцієнт виконання планового завдання розраховується як:

- а) частка від ділення планового і фактичного значень показника;
- б) різниця між фактичним і плановим значеннями показника;
- в) частка від ділення фактичного і планового значень показника;
- г) відношення різниці між фактичним і плановим значеннями показника до його планового рівня.

71. Абсолютне значення 1% приросту розраховується як:

- а) частка від ділення абсолютного відхилення до базового значення показника;
- б) відношення абсолютного відхилення до темпу зміни показника;
- в) частка від ділення фактичного і базового значень показника;
- г) відношення середнього абсолютного відхилення до середнього темпу зміни показника.

72. Аналітичне групування – це:

- а) розчленування сукупності різнорідних одиниць на якісно однорідні групи;
- б) розчленування на групи однорідної сукупності одиниць;
- в) зведення даних в однорідні групи з метою встановлення зв'язку між двома чи більше показниками;
- г) утворення нових груп на основі здійсненого раніше групування даних.

73. Структурне групування – це:

- а) розчленування сукупності різнорідних одиниць на якісно однорідні групи;
- б) розчленування на групи однорідної сукупності одиниць;
- в) зведення даних в однорідні групи з метою встановлення зв'язку між двома чи більше показниками;
- г) утворення нових груп на основі здійсненого раніше групування даних.

74. Типологічне групування – це:

- а) розчленування сукупності різнорідних одиниць на якісно однорідні групи;
- б) розчленування на групи однорідної сукупності одиниць;
- в) зведення даних в однорідні групи з метою встановлення зв'язку між двома чи більше показниками.
- г) утворення нових груп на основі здійсненого раніше групування даних.

75. Вторинне групування – це:

- а) розчленування сукупності різнорідних одиниць на якісно однорідні групи;
- б) розчленування на групи однорідної сукупності одиниць;
- в) утворення нових груп на основі здійсненого раніше групування даних;
- г) зведення даних в однорідні групи з метою встановлення зв'язку між двома чи більше показниками.

76. Групувальні ознаки бувають:

- а) кількісними і якісними;
- б) кількісними й атрибутивними;
- в) абсолютними і відносними;
- г) усі відповіді правильні.

77. Структурні групування первинної інформації використовуються для:

- а) встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ознаками явищ, які вивчаються;
- б) вивчення внутрішньої побудови досліджуваної сукупності;
- в) встановлення факторів, які впливають на формування економічного явища або процесу;
- г) розподілу усієї сукупності первинних даних суцільного або вибіркового спостереження на однорідні групи.

78. Аналітичні групування первинної інформації використовуються для:

- а) встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ознаками явищ, що вивчаються;
- б) вивчення внутрішньої побудови досліджуваної сукупності;
- в) встановлення факторів, які впливають на формування економічного явища або процесу;
- г) розподілу всієї сукупності первинних даних суцільного або вибіркового спостереження на однорідні групи.

79. Типологічні групування первинної інформації використовуються для:

- а) встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ознаками явищ, які вивчаються;
- б) вивчення внутрішньої побудови досліджуваної сукупності;
- в) встановлення факторів, які впливають на формування економічного явища або процесу;
- г) розподілу всієї сукупності первинних даних суцільного або вибіркового спостереження на однорідні групи.

80. Вторинне групування інформації – це:

- а) встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ознаками явищ, що вивчаються;
- б) вивчення внутрішньої побудови досліджуваної сукупності;
- в) утворення нових груп на основі попереднього групування даних;
- г) розподілу всієї сукупності первинних даних суцільного або вибіркового спостереження на однорідні групи.

81. Виберіть мультиплікативний тип детермінованого зв'язку:

- а) $A = a + b + c$;
- б) $A = a * b * c$;
- в) $A = (a + b) : c$;
- г) $A = a : b$.

82. Виберіть адитивний тип детермінованого зв'язку:

- а) $A = (a+b) : c$;
- б) $A = a + b + c$;
- в) $A = a * b * c$;
- г) $A = a : b$.

83. Виберіть кратний тип детермінованого зв'язку:

- а) $A = (a+b) : c$;
- б) $A = a + b + c$;
- в) $A = a * b * c$;
- г) $A = a : b$.

84. Виберіть комбінований тип детермінованого зв'язку:

- а) $A = (a+b) : c$;
- б) $A = a + b + c$;
- в) $A = a * b * c$;
- г) $A = a : b$.

85. При детермінованій формі зв'язку:

- а) вплив факторів на результат має імовірнісний (випадковий) характер;
- б) залежність узагальнюючого показника від факторів однозначна;
- в) зв'язок між факторами і результатами слабкий;
- г) зв'язок між факторами і результатами середньої щільності.

86. Якщо між факторними показниками і результативним існує стохастичний зв'язок, то розрахунок впливу факторів на зміну результативного здійснюється:

- а) прийомом відхилень;
- б) прийомами елімінування;
- в) прийомом пайової участі;
- г) прийомами дисперсійного та кореляційно-регресійного аналізу.

87. Якщо між факторними показниками і результативним існує детермінований адитивний зв'язок, то розрахунок впливу факторів на зміну результативного здійснюється:

- а) відносними різницями;
- б) прийомом відхилень;
- в) логарифмічним та інтегральним прийомом;
- г) методом дисперсійного і кореляційно-регресійного аналізу.

88. Якщо між факторними показниками і результативним існує детермінований зв'язок, то для розрахунку впливу факторів на зміну результативного з високим ступенем точності застосовується:

- а) балансовий прийом;
- б) логарифмічне та інтегральне числення;
- в) дисперсійний і кореляційно-регресійний аналіз;
- г) евристичні прийоми.

89. Середня арифметична проста використовується у випадку:

- а) коли кожна варіанта повторюється один раз;
- б) коли варіанти представлені числом з певною частотою появи;
- в) характеристики інтенсивності розвитку явища за тривалий період;
- г) розрахунку середньорічних величин, коли проміжки між датами, на які є дані, однакові.

90. Середня геометрична використовується для:

- а) виявлення відхилення від плану;
- б) розрахунку середньої, коли варіанти представлені числом з певною частотою появи;
- в) характеристики інтенсивності розвитку явища за тривалий період;
- г) розрахунку середньорічних величин, коли проміжки між датами, на які є дані, однакові.

91. Середня арифметична зважена для інтервального ряду використовується у випадку:

- а) коли кожна варіанта повторюється один раз;
- б) коли варіанти представлені інтервалом з певною частотою появи;
- в) розрахунку середньорічних величин, коли проміжки між датами, на які є дані, не однакові;
- г) розрахунку середньорічних величин, коли проміжки між датами, на які є дані, однакові.

92. Середня арифметична зважена для динамічного інтервального ряду використовується у випадку:

- а) коли варіанти представлені числом з певною частотою появи ознаки;
- б) коли варіанти представлені інтервалом з певною частотою появи ознаки;
- в) характеристики інтенсивності розвитку явища за тривалий період;
- г) розрахунку середньорічних величин, коли проміжки між датами, на які є дані, не однакові.

93. Середня хронологічна проста використовується у випадку:

- а) коли кожна варіанта повторюється один раз;
- б) коли варіанти представлені числом з певною частотою появи;
- в) характеристики інтенсивності розвитку явища за тривалий період;
- г) розрахунку середньорічних величин, коли проміжки між датами, на які є дані, однакові.

94. Для встановлення щільності зв'язку між двома явищами використовують:

- а) коефіцієнт субординації;
- б) коефіцієнт ліквідності;
- в) коефіцієнт координації;
- г) коефіцієнт кореляції.

95. Необхідною передумовою застосування прийому відносних (процентних) різниць є:

- а) зосередження на взаємному й одночасному впливі факторів;
- б) наявність певного зв'язку між аналізованими показниками;
- в) імовірнісний (стохастичний) зв'язок факторів і узагальнюючого показника;
- г) тотожність значень показників.

96. До якого типу детермінованих факторних систем можна зарахувати залежність між факторами в моделі розрахунку рентабельності виробництва?

- а) кратна;
- б) адитивна;
- в) змішана;
- г) мультиплікативна.

97. Для досягнення однозначності тлумачення результатів факторного аналізу при застосуванні прийому ланцюгових підстановок фактори в моделі розташовуються у такій послідовності:

- а) спочатку кількісні, а потім якісні;
- б) спочатку якісні, а потім кількісні;
- в) залежності від їхньої підпорядкованості;
- г) послідовність підстановки факторів не має значення.

98. Вкажіть, яке з наведених тверджень неправильне:

- а) фактори, які включаються у моделі, й самі моделі повинні мати визначений характер, реально існувати;
- б) усі показники факторної моделі повинні мати необхідне інформаційне забезпечення;
- в) усі показники факторної моделі повинні мати кількісну визначеність;
- г) до факторних моделей потрібно зараховувати тільки якісні фактори.

99. Призначенням кореляційного аналізу є:

- а) вибір оптимального варіанта розвитку підприємства;
- б) побудова математичних моделей економічних процесів;
- в) встановлення й оцінка взаємозв'язку досліджуваного показника та факторів, які впливають на його рівень;
- г) проведення багатофакторного порівняльного аналізу.

100. Прямолінійний зв'язок між факторами та результативним показником може бути представлений у вигляді:

- а) $y = a + I/x$;
- б) $y = a + vx$;
- в) $y = x^2$;
- г) $y = I/x$.

101. Моделі взаємозв'язку явищ бувають:

- а) детерміновані й стохастичні;
- б) багатофакторні й однофакторні;
- в) лінійні та нелінійні;
- г) усі відповіді правильні.

102. Лінійні моделі бувають:

- а) адитивними;
- б) мультиплікативними;
- в) кратними;
- г) комбінованими.

103. До прийомів комплексної рейтингової оцінки зараховують:

- а) прийом «суми місць»;
- б) прийом «суми балів»;
- в) прийом «відстані від еталону»;
- г) усі відповіді правильні.

104. За результатами рейтингової оцінки методом «суми місць» найбільш високе місце посяде підприємство з:

- а) максимальною сумою місць;
- б) мінімальною сумою місць;
- в) середньою сумою місць;
- г) нульовою сумою.

105. За результатами рейтингової оцінки методом «суми балів» найбільш високе місце посяде підприємство з:

- а) максимальною сумою балів;
- б) мінімальною сумою балів;
- в) середньою сумою балів;
- г) нульовою сумою.

106. За результатами рейтингової оцінки методом «суми відстаней від еталону» найбільш високе місце посяде підприємство з:

- а) максимальною сумою відстаней від еталона;
- б) мінімальною сумою відстаней від еталона;
- в) середньою сумою відстаней від еталона;
- г) нульовою сумою.

107. В якості еталонного значення показника залежно від його змісту встановлюють:

- а) максимальний рівень;
- б) мінімальний рівень;
- в) теоретично допустимий рівень;
- г) усі відповіді правильні.

108. В якості критеріїв рейтингової оцінки використовують:

- а) найсуттєвіші показники;
- б) різнобічні показники;
- в) достовірні показники;
- г) усі відповіді правильні.

109. Рейтингова оцінка фінансового стану підприємства здійснюється за критерієм:

- а) фінансової стійкості;
- б) ділової активності;
- в) ліквідності;
- г) усі відповіді правильні.

110. Потенційний інвестор здійснює рейтингову оцінку фінансового стану ряду підприємств за даними:

- а) фінансової звітності;
- б) первинного обліку;
- в) статистичного обліку;
- г) матеріалів виробничих нарад.

111. Важливість окремих критеріїв оцінки враховують із введенням до розрахунку коефіцієнта:

- а) вагомості;
- б) кореляції;
- в) структури;
- г) координації.

112. До критеріїв рейтингової оцінки ставляться такі вимоги:

- а) релевантність, доречність, значущість;
- б) інформативність, нормативність, просторова і часова орієнтація;
- в) законодавча закріпленість, достовірність;
- г) усі відповіді правильні.

113. При проведенні рейтингової оцінки «умовно задовільне підприємство» характеризується тим, що:

- а) успішно функціонує протягом п'яти років;
- б) не має простроченої дебіторської і кредиторської заборгованості;
- в) має стійку тенденцію щодо зростання чистого прибутку;
- г) усі відповіді правильні.

Тема «Види, інформаційне забезпечення та організація економічного аналізу»

- 1. За об'єктами дослідження в економічному аналізі виділяють:**
  - а) оперативний аналіз;
  - б) факторний аналіз;
  - в) тактичний аналіз;
  - г) мікроекономічний аналіз.
- 2. За суб'єктом проведення в економічному аналізі виділяють:**
  - а) зовнішній аналіз;
  - б) техніко-економічний аналіз;
  - в) ретроспективний аналіз;
  - г) стратегічний аналіз.
- 3. За періодичністю проведення в аналізі виділяють:**
  - а) макроекономічний аналіз;
  - б) внутрішній аналіз;
  - в) епізодичний аналіз;
  - г) маркетинговий аналіз.
- 4. За аспектами дослідження аналіз може бути:**
  - а) галузевим;
  - б) фінансово-економічним;
  - в) періодичним;
  - г) щорічним.
- 5. За просторовою ознакою можна виділити:**
  - а) періодичний аналіз;
  - б) ретроспективний аналіз;
  - в) міжгосподарський аналіз;
  - г) факторний аналіз.
- 6. За обсягом питань, що вивчаються, аналіз поділяють на:**
  - а) комплексний і тематичний;
  - б) попередній, оперативний і подальший;
  - в) функціонально-вартісний, техніко-економічний і фінансовий;
  - г) внутрішній і зовнішній.
- 7. Внутрішньогосподарський економічний аналіз проводиться з метою:**
  - а) вивчення розвитку суспільного виробництва для визначення економічної політики держави;
  - б) вивчення господарської діяльності окремих ланок суспільного виробництва;
  - в) для оцінки макроекономічних процесів;
  - г) перевірки правильності ведення бухгалтерського обліку.

8. Стратегічний аналіз застосовують для:

- а) дослідження закономірностей і тенденцій розвитку явищ та процесів у минулому;
- б) для оперативного регулювання виробничого процесу;
- в) для оцінки співвідношень між корисністю функції об'єкта і витратами на її реалізацію;
- г) прогнозування значень показників у майбутньому.

9. За переважним інструментарієм застосування аналіз може бути:

- а) макроекономічним;
- б) зовнішнім;
- в) оперативним;
- г) факторним.

10. За аспектами дослідження в аналізі виділяють вид:

- а) техніко-економічний;
- б) періодичний;
- в) внутрішній;
- г) локальний.

11. За часом проведення економічний аналіз поділяють на такі види:

- а) внутрішній та зовнішній;
- б) галузевий та міжгалузевий;
- в) фінансовий і техніко-економічний;
- г) попередній, оперативний, подальший.

12. Міжгосподарський економічний аналіз проводиться з метою:

- а) вивчення розвитку суспільного виробництва для визначення економічної політики держави;
- б) вивчення господарської діяльності окремих ланок суспільного виробництва;
- в) виявлення подібності та відмінності у діяльності однотипних підприємств, вивчення передового досвіду;
- г) перевірки правильності ведення бухгалтерського обліку.

13. За часовою ознакою можна виділити:

- а) тематичний аналіз;
- б) ретроспективний аналіз;
- в) міжгосподарський аналіз;
- г) факторний аналіз.

14. За широтою охоплення об'єктів аналізу виділяють:

- а) всеохоплюючий та локальний аналіз;
- б) порівняльний та динамічний аналіз;
- в) зовнішній і внутрішній аналіз;
- г) прогнозний та подальший аналіз.

- 15. Яку інформацію не використовує фінансово-економічний аналіз?**
- а) дані оперативного, статистичного, бухгалтерського обліку і звітності;
  - б) планово-нормативну інформацію;
  - в) технічну й технологічну інформацію;
  - г) позасистемну інформацію.
- 16. Ретроспективний аналіз застосовують для:**
- а) вивчення розвитку економічних явищ і процесів у минулому;
  - б) оперативного регулювання виробничого процесу;
  - в) для оцінки співвідношень між корисністю функції об'єкта аналізу і витратами на її реалізацію;
  - г) перевірки правильності ведення бухгалтерського обліку.
- 17. Який з перерахованих видів аналізу може бути не тільки внутрішнім ?**
- а) техніко-економічний;
  - б) функціонально вартісний;
  - в) фінансово-економічний;
  - г) локальний.
- 18. За суб'єктами здійснення в економічному аналізі виділяють такі види:**
- а) техніко-економічний, фінансово-економічний, соціально-економічний, еколого-економічний;
  - б) зовнішній та внутрішній аналіз;
  - в) макро-, мезо-, мікрорівневий аналіз;
  - г) порівняльний, структурний, коефіцієнтний аналіз.
- 19. За періодичністю проведення аналіз може бути:**
- а) порівняльний;
  - б) фінансовий;
  - в) зовнішній;
  - г) епізодичний.
- 20. Оперативний економічний аналіз проводиться:**
- а) за декілька попередніх звітних періодів;
  - б) для дослідження закономірностей і тенденцій розвитку економічних процесів у минулому;
  - в) безпосередньо після здійснення господарських операцій;
  - г) для перевірки правильності ведення бухгалтерського обліку.
- 21. За об'єктами дослідження в економічному аналізі виділяють такі види:**
- а) зовнішній та внутрішній;
  - б) техніко-економічний, фінансово-економічний, соціально-економічний, еколого-економічний;
  - в) макро-, мезо-, мікрорівневий;
  - г) порівняльний, структурний, коефіцієнтний.

22. За переважною методикою застосування в аналізі виділяють вид:

- а) зовнішній;
- б) фінансово-економічний;
- в) тематичний;
- г) факторний.

23. Який з наведених видів аналізу може бути тільки внутрішнім?

- а) фінансово-економічний;
- б) техніко-економічний;
- в) періодичний;
- г) міжгосподарський.

24. Народногосподарський економічний аналіз проводиться з метою:

- а) виявлення розвитку суспільного виробництва для визначення концепцій економічної політики держави;
- б) вивчення господарської діяльності окремих ланок суспільного виробництва;
- в) для оцінки співвідношення між корисністю функції об'єкта аналізу і витрат на її реалізацію;
- г) оперативного регулювання ходу виробництва.

25. За переважною методикою застосування аналіз може бути:

- а) фінансово-економічним;
- б) зовнішнім;
- в) порівняльним;
- г) стратегічним.

26. Комплексний та тематичний аналізи належать до класифікаційної групи, що виділяється за:

- а) суб'єктами проведення;
- б) періодичністю застосування;
- в) повнотою охоплення аспектів діяльності;
- г) методикою вивчення.

27. Функціонально-вартісний аналіз застосовують для:

- а) вивчення масових якісно однорідних повторюваних явищ;
- б) контролю оцінки виконання планових завдань;
- в) оперативного регулювання виробничого процесу;
- г) оцінки співвідношень між корисністю функції об'єкта 3.3 і витратами на її реалізацією.

28. За якою класифікаційною ознакою економічний аналіз поділяють на порівняльний, динамічний, структурний, коефіцієнтний, маржинальний ?

- а) за періодичністю проведення;
- б) за переважним інструментарієм застосування;
- в) за змістом програми аналізу;
- г) за часом проведення та характером прийняття управлінських рішень.

29. Ситуаційний аналіз застосовують для:

- а) визначення еволюції економічних явищ і процесів у минулому;
- б) обґрунтування тактичних управлінських рішень;
- в) оцінки співвідношень між корисністю функції об'єкта аналізу і витратами на її реалізацію;
- г) прогнозування значень показників у майбутньому.

30. За якою класифікаційною ознакою економічний аналіз поділяють на внутрішній та зовнішній?

- а) за періодичністю здійснення;
- б) за суб'єктами проведення;
- в) за переважним інструментарієм застосування;
- г) за повнотою охоплення аспектів діяльності.

31. За якою класифікаційною ознакою аналіз поділяють на макроекономічний, мезоекономічний, мікроекономічний?

- а) за періодичністю проведення;
- б) за суб'єктами проведення;
- в) за об'єктами дослідження;
- г) за переважно застосовуваним інструментарієм.

32. За якою класифікаційною ознакою економічний аналіз поділяють на періодичний та епізодичний:

- а) за об'єктами дослідження;
- б) за частотою здійснення;
- в) за суб'єктами проведення;
- г) за повнотою охоплення аспектів діяльності.

33. Який рівень вивчає загальнотеоретичний економічний аналіз?

- а) низові ланки економіки;
- б) економіка держави загалом;
- в) підрозділи і служби підприємства;
- г) робоче місце.

34. Конкретно-економічний аналіз проводиться з метою:

- а) виявлення основних закономірностей розвитку суспільного виробництва;
- б) вивчення господарської діяльності окремих підприємств;
- в) дослідження масових економічних явищ;
- г) розроблення теоретичних положень економічного аналізу.

35. За аспектами дослідження в аналізі виділяють вид:

- а) фінансово-економічний;
- б) епізодичний;
- в) внутрішній;
- г) локальний.

- 36. За аспектами дослідження в аналізі виділяють вид:**
- а) соціально-економічний;
  - б) періодичний;
  - в) зовнішній;
  - г) локальний.
- 37. За аспектами дослідження в аналізі виділяють вид:**
- а) еколого-економічний;
  - б) періодичний;
  - в) внутрішній;
  - г) оперативний.
- 38. За аспектами дослідження в аналізі виділяють вид:**
- а) економіко-правовий;
  - б) періодичний;
  - в) внутрішній;
  - г) локальний.
- 39. За часовою ознакою в аналізі виділяють вид:**
- а) техніко-економічний;
  - б) оперативний;
  - в) внутрішній;
  - г) локальний.
- 40. Ретроспективний та перспективний аналіз належать до класифікаційної групи, що виділяється:**
- а) за суб'єктами проведення;
  - б) за часом проведення;
  - в) за об'єктами управління;
  - г) за інструментарієм дослідження.
- 41. За суб'єктами аналізу такі його види:**
- а) маржинальний;
  - б) комплексний;
  - в) фінансовий;
  - г) зовнішній.
- 42. Зовнішній фінансовий аналіз виконується на основі:**
- а) даних бухгалтерського обліку;
  - б) даних оперативно-виробничого обліку;
  - в) даних фінансової звітності;
  - г) планово-нормативної інформації.
- 43. Внутрішній аналіз виконується на основі:**
- а) тільки статистичних даних;
  - б) даних бухгалтерського обліку;
  - в) всього комплексу економічної інформації, що формується на підприємстві;
  - г) даних оперативного обліку.

44. Мета функціонально-вартісного аналізу:

- а) встановлення характеру порушень нормального ходу економічних процесів;
- б) встановлення резервів зниження витрат за рахунок ефективніших варіантів виробництва;
- в) виявлення відхилень від запрограмованого рівня показників;
- г) оцінка й обґрунтування ефективності управлінських рішень на основі розподілу витрат на постійні та змінні.

45. Мета маржинального аналізу:

- а) встановлення характеру порушень нормального ходу економічних процесів;
- б) встановлення резервів зниження витрат за рахунок ефективніших варіантів виробництва;
- в) виявлення відхилень від запрограмованого рівня показників;
- г) оцінка і обґрунтування ефективності управлінських рішень на основі розподілу витрат на постійні та змінні.

46. Мета динамічного аналізу:

- а) дослідження тенденцій розвитку економічних явищ і процесів;
- б) встановлення резервів зниження витрат за рахунок ефективніших варіантів виробництва;
- в) виявлення відхилень від запрограмованого рівня показників;
- г) оцінка й обґрунтування ефективності управлінських рішень на основі розподілу витрат на постійні та змінні.

47. Усі сторони фінансово-господарської діяльності підприємства охоплює:

- а) тематичний аналіз;
- б) комплексний аналіз;
- в) маржинальний аналіз;
- г) факторний аналіз.

48. Суб'єкти зовнішнього соціально-економічного аналізу:

- а) економічні служби підприємства;
- б) бухгалтерія;
- в) статистичні органи;
- г) органи охорони навколишнього середовища.

49. Суб'єкти внутрішнього соціально-економічного аналізу:

- а) відділ кадрів, праці та заробітної плати;
- б) відділ головного технолога;
- в) статистичні органи;
- г) органи охорони навколишнього середовища.

50. Суб'єкти зовнішнього еколого-економічного аналізу:

- а) економічні служби підприємства;
- б) бухгалтерія;
- в) статистичні органи;
- г) органи охорони навколишнього середовища.

51. Організацію економічного аналізу на підприємстві розуміють як:

- а) оптимізацію способів нагромадження та збереження інформаційних даних;
- б) систему цілеспрямованих дій з його планування і практичної реалізації на різних рівнях управління;
- в) врахування специфіки і тенденцій діяльності суб'єкта господарювання;
- г) перевірку правильності ведення бухгалтерського обліку.

52. Організація економічного аналізу – це:

- а) системне комплексне вивчення, вимірювання та узагальнення впливу факторів на результати діяльності;
- б) система заходів, спрямованих на його оптимальне функціонування та подальший розвиток;
- в) неперервний процес забезпечення аналітичної діяльності інформаційними ресурсами;
- г) способи та прийоми обробки аналітичної інформації.

53. Основними етапами проведення аналізу є:

- а) порівняльний, структурний, вертикальний, динамічний;
- б) підготовчий, інформаційний, розрахунковий, заключний;
- в) порівняльний, коефіцієнтний, факторний, дисперсійний;
- г) оцінка, діагностика, прогнозування стану, пошук варіантів управлінських рішень.

54. Складання програми аналізу є:

- а) стадією основного етапу аналізу;
- б) стадією заключного етапу аналізу;
- в) стадією підготовчого етапу аналізу;
- г) стадією інформаційного етапу.

55. Добір і перевірка інформації є:

- а) стадією підготовчого етапу аналізу;
- б) стадією основного етапу аналізу;
- в) стадією заключного етапу аналізу;
- г) стадією інформаційного етапу.

56. Вибір і розрахунок аналітичних показників є:

- а) стадією підготовчого етапу аналізу;
- б) стадією основного етапу аналізу;
- в) стадією заключного етапу аналізу;
- г) стадією інформаційного етапу аналізу.

57. Аналітична обробка показників є:

- а) стадією підготовчого етапу аналізу;
- б) стадією основного етапу аналізу;
- в) стадією заключного етапу аналізу;
- г) стадією інформаційного етапу аналізу.

58. Виявлення резервів підвищення ефективності виробництва є:

- а) стадією підготовчого етапу аналізу;
- б) стадією інформаційного етапу аналізу;
- в) стадією основного етапу аналізу;
- г) стадією заключного етапу аналізу.

59. Зведений підрахунок резервів підвищення ефективності виробництва є:

- а) стадією підготовчого етапу аналізу;
- б) інформаційного етапу аналізу;
- в) стадією основного етапу аналізу;
- г) стадією заключного етапу аналізу;

60. Узагальнення результатів аналізу є:

- а) стадією підготовчого етапу аналізу;
- б) стадією основного етапу аналізу;
- в) стадією заключного етапу аналізу;
- г) стадією інформаційного етапу.

61. Представлення результатів керівництву виробництва є:

- а) стадією підготовчого етапу аналізу;
- б) стадією інформаційного етапу аналізу;
- в) стадією заключного етапу аналізу;
- г) стадією основного етапу аналізу.

62. Найбільш трудомістким і тривалим є:

- а) підготовчий етап аналізу;
- б) інформаційний етап аналізу;
- в) основний етап аналізу;
- г) заключний етап аналізу.

63. Розподіл всього комплексу аналітичних робіт між виконавцями є:

- а) формою організації аналітичного процесу;
- б) елементом організації аналітичного процесу;
- в) етапом аналітичного процесу;
- г) усі відповіді правильні.

64. План аналітичних робіт в умовах децентралізованої форми організації аналізу на підприємстві складає:

- а) планово-економічний відділ;
- б) фінансовий відділ;
- в) бухгалтерія;
- г) виробничий відділ.

65. Характерною рисою змішаної організації аналізу в умовах локальної мережі АРМ є:

- а) збереження цілісності (системності) аналізу при умові децентралізації обробки інформації;
- б) поєднання процесу обробки інформації з процесом прийняття рішення;
- в) багаторазово зростає оперативність та дієвість аналізу;
- г) усі відповіді правильні.

66. Об'єктом автоматизації аналітичної діяльності є:

- а) значні обсяги різноманітних обчислень;
- б) різноманітні логічні операції;
- в) графічне і табличне представлення інформації;
- г) усі різновиди аналітичної обробки інформації.

67. Форма організації аналітичної роботи на підприємстві є:

- а) централізована;
- б) децентралізована;
- в) змішана;
- г) усі відповіді правильні.

68. Централізована форма організації аналітичної роботи передбачає:

- а) наявність в апараті управління підприємством спеціалізованої ланки, яка займається економічним аналізом;
- б) розподіл аналітичних робіт між усіма економічними службами;
- в) виконання аналітичних функцій зовнішніми консультантами;
- г) усі відповіді правильні.

69. Децентралізована форма організації аналітичної роботи передбачає:

- а) наявність в апараті управління підприємством спеціалізованої ланки, яка займається економічним аналізом;
- б) розподіл аналітичних робіт між усіма економічними службами;
- в) виконання аналітичних функцій тільки зовнішніми консультантами;
- г) усі відповіді правильні.

70. Змішана форма організації аналітичної роботи передбачає:

- а) наявність в апараті управління підприємством спеціалізованої ланки, яка займається економічним аналізом;
- б) розподіл аналітичних робіт між певними економічними і неекономічними службами;
- в) можливе виконання аналітичних функцій зовнішніми консультантами;
- г) усі відповіді правильні.

71. Загальне керівництво аналітичною роботою на підприємстві здійснює:

- а) головний економіст (заступник директора з економічних питань);
- б) головний бухгалтер;
- в) начальник відділу кадрів;
- г) головний технолог.

72. При централізованій та змішаній формах організації аналізу підрозділ з економічного аналізу забезпечує:

- а) методичне керівництво і організацію аналізу на підприємстві загалом;
- б) координацію аналітичної роботи;
- в) узагальнює результати комплексного економічного аналізу;
- г) усі відповіді правильні.

73. Перевагою централізованої та змішаної форми організації аналізу є можливість:

- а) забезпечення високого науково-методичного рівня аналізу;
- б) координації аналітичних робіт, що виконуються окремими службами;
- в) узагальнення результатів комплексного економічного аналізу діяльності;
- г) усі відповіді правильні.

74. Проблемами аналітичного обґрунтування виробничої програми на підприємстві займається:

- а) відділ збуту;
- б) фінансовий відділ;
- в) бухгалтерія;
- г) планово-економічний відділ.

75. Проблемами аналізу виконання плану матеріально-технічного постачання та стану запасів займається:

- а) відділ постачання;
- б) відділ збуту;
- в) виробничо-технічний відділ;
- г) бухгалтерія.

76. Проблемами аналізу виконання договірних зобов'язань та відвантаження продукції займається переважно:

- а) відділ постачання;
- б) відділ збуту;
- в) виробничо-технічний відділ;
- г) бухгалтерія.

77. Проблемами аналізу розрахунків, фінансових результатів та фінансового стану займається переважно:

- а) відділ збуту;
- б) виробничо-технічний відділ;
- в) бухгалтерія;
- г) фінансовий відділ.

78. Проблемами аналізу випуску продукції, ритмічності та впровадженням нової техніки займається:

- а) відділ збуту;
- б) виробничо-технічний відділ;
- в) бухгалтерія;
- г) планово-економічний відділ.

79. Проблемами аналізу собівартості та виконанням кошторисів витрат займається переважно:

- а) відділ збуту;
- б) відділ постачання;
- в) виробничо-технічний відділ;
- г) бухгалтерія.

80. Проблемами аналізу рівня організації праці та її оплати і чисельністю персоналу займається переважно:

- а) планово-економічний відділ;
- б) виробничо-технічний відділ;
- в) відділ праці та заробітної плати;
- г) бухгалтерія.

81. Проблемами аналізу стану та роботи устаткування і ремонтного господарства займається переважно:

- а) відділ головного енергетика;
- б) відділ збуту;
- в) планово-економічний відділ;
- г) відділ головного механіка.

82. Проблемами аналізу стану та роботи енергетичного господарства підприємства займається переважно:

- а) відділ головного енергетика;
- б) відділ головного механіка;
- в) виробничо-технічний відділ;
- г) бухгалтерія.

83. Кон'юнктурні дослідження, аналіз запитів споживачів та конкурентних позицій здійснює переважно:

- а) відділ постачання;
- б) відділ збуту;
- в) відділ маркетингу;
- г) виробничо-технічний відділ.

84. Роботи з функціонально-вартісного аналізу продукції загалом здійснюють:

- а) відділ постачання;
- б) відділ збуту;
- в) відділ маркетингу;
- г) конструкторсько-технологічні служби.

85. Відділ маркетингу здійснює:

- а) кон'юнктурні дослідження, аналіз запитів споживачів та конкурентних позицій підприємства;
- б) роботи з функціонально-вартісного аналізу продукції;
- в) аналіз виконання договірних зобов'язань та відвантаження продукції;
- г) аналіз випуску продукції, ритмічності діяльності та впровадження нової техніки.

86. Конструкторсько-технологічне бюро здійснює:

- а) кон'юнктурні дослідження, аналіз запитів споживачів та конкурентних позицій підприємства;
- б) роботи з функціонально-вартісного аналізу продукції;
- в) аналіз виконання договірних зобов'язань та відвантаження продукції;
- г) аналіз випуску продукції, ритмічності діяльності та впровадження нової техніки.

87. Відділ постачання здійснює:

- а) кон'юнктурні дослідження, аналіз запитів споживачів та конкурентних позицій підприємства;
- б) роботи з функціонально-вартісного аналізу продукції;
- в) аналіз виконання договірних зобов'язань та відвантаження продукції;
- г) аналізу виконання плану матеріально-технічного постачання і стану запасів.

88. Відділ збуту здійснює:

- а) кон'юнктурні дослідження, аналіз запитів споживачів та конкурентних позицій підприємства;
- б) роботи з функціонально-вартісного аналізу продукції;
- в) аналіз виконання договірних зобов'язань та відвантаження продукції;
- г) аналізу виконання плану матеріально-технічного постачання і стану запасів.

89. Фінансовий відділ здійснює:

- а) кон'юнктурні дослідження, аналіз запитів споживачів та конкурентних позицій підприємства;
- б) аналізу стану розрахунків, фінансових результатів та фінансового стану;
- в) аналіз виконання договірних зобов'язань та відвантаження продукції;
- г) аналізу виконання плану матеріально-технічного постачання і стану запасів.

90. Планово-економічний відділ здійснює:

- а) аналітичне обґрунтування виробничої програми на підприємстві;
- б) аналіз виконання плану матеріально-технічного постачання і стану запасів;
- в) аналіз виконання договірних зобов'язань та відвантаження продукції;
- г) аналіз стану розрахунків, фінансових результатів та фінансового стану.

91. Виробничо-технічний відділ здійснює:

- а) аналітичне обґрунтування виробничої програми на підприємстві;
- б) аналіз випуску продукції підприємства, ритмічності виробництва та впровадження нової техніки;
- в) аналіз виконання договірних зобов'язань та відвантаження продукції;
- г) аналіз розрахунків, фінансових результатів та фінансового стану.

92. Відділ праці та заробітної плати здійснює:

- а) аналітичне обґрунтування виробничої програми на підприємстві;
- б) аналіз рівня організації праці та її оплати і чисельності персоналу;
- в) аналіз виконання договірних зобов'язань та відвантаження продукції;
- г) аналіз стану розрахунків, фінансових результатів та фінансового стану.

93. Бухгалтерія здійснює:

- а) аналітичне обґрунтування виробничої програми на підприємстві;
- б) аналіз виконання плану матеріально-технічного постачання і стану запасів;
- в) аналіз виконання договірних зобов'язань та відвантаження продукції;
- г) аналіз собівартості продукції та виконання кошторисів витрат.

94. Відділ головного енергетика здійснює:

- а) аналіз стану і роботи устаткування та ремонтного господарства;
- б) аналіз стану та роботи енергетичного господарства підприємства;
- в) кон'юнктурні дослідження, аналіз запитів споживачів і конкурентних позицій;
- г) роботи з функціонально-вартісного аналізу продукції.

95. Відділ головного механіка здійснює:

- а) аналіз стану і роботи устаткування та ремонтного господарства;
- б) аналіз стану та роботи енергетичного господарства підприємства;
- в) аналіз виконання плану матеріально-технічного постачання і стану запасів;
- г) роботи з функціонально-вартісного аналізу продукції.

96. Загальний план аналітичної роботи на підприємстві передбачає:

- а) напрямки діяльності та об'єкти, що аналізуються;
- б) періодичність і терміни проведення робіт;
- в) виконавці, джерела і технічні засоби виконання;
- г) усі відповіді правильні.

97. План (програма) конкретної аналітичної роботи визначає:

- а) мету і практичне використання результатів;
- б) об'єкти, етапи аналізу та терміни проведення;
- в) методику аналізу та форми представлення результатів;
- г) усі відповіді правильні.

98. Узагальнення результатів проведеного аналізу здійснюється:

- а) текстово;
- б) таблично;
- в) графічно;
- г) усі відповіді правильні.

99. Узагальнення результатів проведеного аналізу здійснюється у вигляді:

- а) аналітичного висновку;
- б) пояснювальної записки;
- в) довідки;
- г) усі відповіді правильні.

100. Найважливішим завданням організації аналітичної роботи на підприємстві є:

- а) раціоналізація аналітичних процесів та скорочення їх циклів;
- б) забезпечення ефективного використання інформації в управлінні;
- в) постійний розвиток та вдосконалення системи аналізу відповідно до потреб управління;
- г) усі відповіді правильні.

101. Для забезпечення придатності інформації для прийняття управлінських рішень аналіз висуває до неї вимогу:

- а) масовості;
- б) достовірності;
- в) паралельності;
- г) дублювання.

102. З метою встановлення доброякісності економічної інформації здійснюють перевірку:

- а) логічну й арифметичну;
- б) циклічну;
- в) допоміжну;
- г) ієрархічну.

103. Принципом інформаційного забезпечення економічного аналізу є:

- а) вияв інформаційної потреби та способу її найоптимальнішого задоволення;
- б) створення сприятливого соціально-психологічного клімату;
- в) планування робіт з проведення економічного аналізу;
- г) розподіл обов'язків з проведення аналітичних робіт.

104. Економічним аспектом одержання інформації є:

- а) корисність, практична цінність для потреб управління;
- б) форма, обсяг, знакові структури повідомлення;
- в) витрати на отримання, обробку та зберігання;
- г) старіння, оновлення, періодичність, актуальність.

105. Прагматичним аспектом одержання інформації є:

- а) її корисність, практична цінність для потреб управління;
- б) форма, обсяг, знакові структури повідомлення;
- в) витрати на отримання, обробку та зберігання;
- г) старіння, оновлення, періодичність, актуальність.

106. Семантичним аспектом одержання інформації є:

- а) корисність, практична цінність для потреб управління;
- б) форма, обсяг, знакові структури повідомлення;
- в) витрати на отримання, обробку та зберігання;
- г) старіння, оновлення, періодичність, актуальність.

107. Хронологічними аспектами одержання інформації є:

- а) корисність, практична цінність для потреб управління;
- б) форма, обсяг, знакові структури повідомлення;
- в) витрати на отримання, обробку та зберігання;
- г) старіння, оновлення, періодичність, актуальність.

108. Інформаційне забезпечення економічного аналізу – це:

- а) системне комплексне вивчення, вимірювання та узагальнення впливу факторів на результати діяльності;
- б) система заходів, спрямованих на його оптимальне функціонування та подальший розвиток;
- в) неперервний процес забезпечення аналітичної діяльності інформаційними ресурсами;
- г) сукупність способів та прийомів аналітичного дослідження.

109. За змістом, характером виникнення та призначенням джерела економічного аналізу поділяють на:

- а) інституційні, нормативно-планові, обліково-звітні, позасистемні;
- б) умовно постійні та змінні;
- в) комплексні й тематичні;
- г) недостатні, достатні, надлишкові.

110. За широтою необхідних для потреб управління відомостей інформацію поділяють на:

- а) комплексну та тематичну;
- б) умовно постійну та змінну;
- в) внутрішню і зовнішню;
- г) вхідну та вихідну.

111. За ступенем обробки інформацію поділяють на:

- а) внутрішню і зовнішню;
- б) достатню, недостатню, надлишкову;
- в) первинну, проміжну та результатну;
- г) комплексну й тематичну.

112. Головною якісною характеристикою придатності економічної інформації для аналізу є:

- а) масовість;
- б) паралельність;
- в) достовірність;
- г) компактність.

113. За місцем утворення економічна інформація поділяється на:

- а) планову й облікову;
- б) зовнішню і внутрішню;
- в) текстову й усну;
- г) графічну.

114. Основні проблеми, пов'язані з організацією інформаційного забезпечення економічного аналізу:

- а) визначення потреби в інформації та її джерел;
- б) класифікація економічної інформації;
- в) формування й використання джерел аналітичної інформації за умов автоматизованої обробки даних;
- г) усі відповіді є правильними.

115. Договори і контракти підприємства належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

116. Бізнес-план підприємства належить до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

117. Фінансова звітність підприємства належить до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

118. Матеріали спеціальних спостережень належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

119. Регістри синтетичного і аналітичного обліку належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

120. Статистична звітність належить до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

121. Проектно-конструкторська, технічна й технологічна документація належить до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

122. Тарифно-кваліфікаційний довідник належить до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

123. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» належить до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

124. Матеріали засобів масової інформації належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

125. Матеріали всесвітньої мережі Інтернет належать до:

- а) нормативних джерел інформації;
- б) планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

126. Дані первинного обліку належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

127. Дані статистичного обліку належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

128. Дані управлінського обліку належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

129. Дані фінансового обліку належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

130. Календарні графіки випуску і відвантаження продукції належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

131. Платіжний календар належить до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

132. Матеріали виробничих нарад належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

133. Матеріали ревізій, перевірок, аудиторський висновок належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

134. Проектно-кошторисна документація належить до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

135. Статут акціонерного товариства належить до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

136. Закони, Укази, Постанови належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

137. Інструкції, стандарти, накази належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

138. Норми й нормативи належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

139. Плани, прогнози, договори, графіки належать до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

140. Наукова і спеціальна література належить до:

- а) інституційних джерел інформації;
- б) нормативно-планових джерел інформації;
- в) обліково-звітних джерел інформації;
- г) позасистемних джерел інформації.

141. Перевірка якості джерел аналізу передбачає:

- а) перевірку повноти складу аналізованих показників і правильності оформлення джерел аналізу;
- б) перевірку наступності показників і методичної єдності їх формування;
- в) перевірку взаємної погодженості показників у різних джерелах;
- г) усі відповіді правильні.

142. Перевірку узгодженості показників форм звітності здійснюють:

- а) з показниками попередніх періодів;
- б) в межах однієї форми звітності (внутрішньоформову ув'язку);
- в) між різними формами звітності (міжформову ув'язку);
- г) усі відповіді правильні.

143. Формальна перевірка достовірності джерел економічного аналізу – це:

- а) технічна;
- б) логічна;
- в) арифметична;
- г) усі відповіді правильні.

144. Яка перевірка достовірності інформації є найбільш трудомісткою?

- а) технічна;
- б) логічна;
- в) арифметична;
- г) за суттю.

145. Перевірка достовірності інформації за суттю – це:

- а) інвентаризація;
- б) документальна ревізія;
- в) зустрічна перевірка;
- г) усі відповіді правильні.

146. Перевірку репрезентативності інформації здійснюють:

- а) за середніми величинами;
- б) за закономірностями розподілу;
- в) за показниками розсіювання;
- г) усі відповіді правильні.

147. Метою фінансових звітів загального призначення є надання повної, правдивої та неупередженої інформації про:

- а) фінансове становище;
- б) результати діяльності;
- в) рух грошових коштів підприємства;
- г) усі відповіді правильні.

148. Інформаційною потребою інвестора є дані про:

- а) здатність підприємства сплачувати дивіденди, доцільність інвестицій;
- б) своєчасність повернення підприємством позики та відсотків за нею;
- в) своєчасність та повнота сплати підприємством податків;
- г) вплив діяльності підприємства на довкілля.

149. Інформаційною потребою кредитора є дані про:

- а) здатність підприємства сплачувати дивіденди, доцільність інвестицій;
- б) своєчасність повернення підприємством позики та відсотків за нею;
- в) своєчасність та повнота сплати підприємством податків;
- г) вплив діяльності підприємства на довкілля.

150. Інформаційною потребою фіскальних органів є дані про:

- а) здатність підприємства сплачувати дивіденди, доцільність інвестицій;
- б) своєчасність повернення підприємством позики та відсотків за нею;
- в) своєчасність та повнота сплати підприємством податків;
- г) вплив діяльності підприємства на довкілля.

Тема «Аналіз фінансового стану підприємства»

1. Стійкість фінансового стану підприємства характеризує:

- а) здатність до відтворення діяльності за рахунок власних джерел фінансування;
- б) ступінь залежності від зовнішніх джерел фінансування;
- в) рівень фінансового ризику при його кредитуванні чи інвестуванні;
- г) усі відповіді правильні.

2. Фактором формування стійкого фінансового стану є:

- а) забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами і структура авансованого капіталу;
- б) раціональна структура активів та їхня оптимальна оборотність;
- в) рентабельність діяльності;
- г) усі відповіді правильні.

3. При аналізі фінансового стану підприємства вирішується завдання:

- а) оцінки динаміки стану, структури майна підприємства та джерел його формування;
- б) виявлення тенденції зміни показників фінансової стійкості та напрямків її зміцнення;
- в) аналізу стану розрахунків, динаміки платоспроможності та шляхів підвищення ліквідності активів;
- г) усі відповіді правильні.

4. Джерелами інформації для поглибленого аналізу фінансового стану підприємства є:

- а) фінансова (форми 1, 2, 3, 4, 5) і статистична (форма 1-Б) звітність;
- б) дані фінансового обліку;
- в) фінансовий план, платіжний календар;
- г) усі відповіді правильні.

5. Щоб скласти думку про фінансове становище компанії в звітний період, потрібно вивчити її:

- а) рекламний проспект;
- б) баланс;
- в) рахунок прибутків і збитків;
- г) звіт про фінансові результати.

6. Бухгалтерський баланс має надавати правдиву і неупереджену інформацію про:

- а) облікову політику підприємства;
- б) надходження і вибуття грошових коштів за видами діяльності підприємства протягом звітного періоду;
- в) зміни компонентів власного капіталу за звітний та попередній періоди;
- г) реальний фінансовий стан підприємства на конкретну дату.

7. Звіт про власний капітал має надавати правдиву і неупереджену інформацію про:

- а) облікову політику підприємства;
- б) надходження і вибуття грошових коштів за видами діяльності підприємства протягом звітного періоду;
- в) зміни компонентів власного капіталу за звітний та попередній періоди;
- г) реальний фінансовий стан підприємства на конкретну дату.

8. Звіт про рух грошових коштів має надавати правдиву і неупереджену інформацію про:

- а) облікову політику підприємства;
- б) надходження і вибуття грошових коштів за видами діяльності підприємства протягом звітного періоду;
- в) зміни компонентів власного капіталу за звітний та попередній періоди;
- г) реальний фінансовий стан підприємства на конкретну дату.

9. Для оцінки становища підприємства на ринку цінних паперів використовують показник:

- а) рентабельності основної діяльності;
- б) оборотності власного капіталу;
- в) фінансової стійкості;
- г) коефіцієнт котирування акції.

10. При оцінюванні фінансового стану позикодавці цікавляться:

- а) зносом основних засобів;
- б) платоспроможністю підприємства;
- в) продуктивністю праці;
- г) динамікою запасів.

11. Кредитоспроможність підприємства характеризує його:

- а) фінансова стійкість;
- б) платоспроможність;
- в) ділова активність;
- г) усі відповіді правильні.

12. При роботі з фінансовою звітністю кредиторів цікавить:

- а) здатність підприємства сплачувати дивіденди;
- б) своєчасність повернення позик та відсотків;
- в) своєчасність і повнота сплати податків;
- г) благополуччя суспільства.

13. При роботі з фінансовою звітністю інвесторів цікавить:

- а) своєчасність оплати рахунків;
- б) вплив діяльності підприємства на благополуччя суспільства;
- в) споромжність підприємства сплачувати дивіденди;
- г) своєчасність погашення кредиту.

14. При оцінці фінансового стану податкові органи, як суб'єкти аналізу, цікавляться показником:

- а) рентабельність активів;
- б) загальний коефіцієнт покриття;
- в) оподаткований прибуток;
- г) рентабельність реалізації.

15. При аналізі фінансового становища підприємства статті активу балансу можуть бути згруповані за:

- а) ступенем ліквідності активів;
- б) рентабельністю виробництва;
- в) приналежністю активів;
- г) приналежністю пасивів.

16. При аналізі статті пасиву можуть бути згруповані за:

- а) характером участі активів у процесі виробництва;
- б) приналежністю пасивів і тривалістю користування позиченим капіталом (зобов'язань);
- в) ступенем ліквідності активів;
- г) спаданням ліквідності активів.

17. Активи підприємства – це:

- а) заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій, і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди;
- б) ресурси підприємства, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому;
- в) перевищення суми витрат над сумою доходів;
- г) сума, на яку доходи мають перевищувати пов'язані з ними витрати.

18. Зобов'язання підприємства – це:

- а) заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій, і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди;
- б) ресурси підприємства, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому;
- в) перевищення суми витрат над сумою доходів;
- г) сума, на яку доходи мають перевищувати пов'язані з ними витрати.

19. Елементом власного капіталу є:

- а) статутний капітал;
- б) резервний капітал;
- в) нерозподілений прибуток;
- г) усі відповіді правильні..

- 20. Складовими елементами майна підприємства є:**
- а) основний капітал, оборотний капітал;
  - б) дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість;
  - в) дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, доходи майбутніх періодів;
  - г) необоротні активи, оборотні активи, витрати майбутніх періодів.
- 21. Складовим елементом оборотних активів у майні підприємства є:**
- а) запаси;
  - б) засоби в розрахунках;
  - в) грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції;
  - г) усі відповіді правильні.
- 22. Складовими елементами необоротних активів у майні підприємства є:**
- а) нематеріальні активи й основні засоби;
  - б) незавершене будівництво і довгострокові фінансові інвестиції;
  - в) довгострокова дебіторська заборгованість і відстрочені податкові активи;
  - г) усі відповіді правильні.
- 23. Вертикальний аналіз балансу передбачає:**
- а) аналіз структури балансу з метою виявлення відносної значущості тих чи інших його статей;
  - б) оцінку загальної суми маржинального доходу і постійних витрат;
  - в) аналіз фінансових ресурсів, які спрямовують на виробничо-торгові цілі;
  - г) аналіз динаміки окремих статей балансу з метою виявлення і прогнозування притаманних йому властивостей.
- 24. Горизонтальний аналіз балансу передбачає:**
- а) аналіз динаміки окремих статей балансу з метою виявлення і прогнозування притаманних йому властивостей;
  - б) оцінку загальної суми маржинального доходу і постійних витрат;
  - в) аналіз структури балансу з метою виявлення відносної значущості тих чи інших його статей;
  - г) аналіз фінансових ресурсів, які спрямовують на виробничо-торгові цілі.
- 25. Завданням аналізу фінансової стійкості є:**
- а) оцінити залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування;
  - б) розрахувати величину прибутку, що підлягає оподаткуванню;
  - в) оцінити ефективність використання трудових ресурсів;
  - г) оцінити ефективність використання матеріальних ресурсів.
- 26. Завданням аналізу фінансової стійкості є:**
- а) оцінити залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування;
  - б) виявити забезпеченість підприємства власним оборотним капіталом;
  - в) проаналізувати вплив зміни оборотності оборотних засобів на фінансову стійкість;
  - г) усі відповіді правильні.

27. При оцінці фінансової стійкості підприємства використовують показники:

- а) коефіцієнт фінансової незалежності;
- б) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- в) коефіцієнт плинності;
- г) рентабельності продажу.

28. Для характеристики фінансової стійкості підприємства розраховують коефіцієнти:

- а) автономії (фінансової незалежності);
- б) маневрування;
- в) забезпеченості власним оборотним капіталом;
- г) усі відповіді правильні

29. Для оцінки ефективності використання оборотного капіталу використовують показник:

- а) коефіцієнт оборотності;
- б) тривалість обороту;
- в) коефіцієнт закріплення;
- г) усі відповіді правильні.

30. Результатом прискорення оборотності оборотних активів є:

- а) додаткове залучення в обіг грошових коштів;
- б) вивільнення з обігу грошових коштів;
- в) збільшення засобів у розрахунках.
- г) зростання кредиторської заборгованості.

31. Результатом сповільнення оборотності оборотних активів є:

- а) додаткове залучення в обіг грошових коштів;
- б) вивільнення з обігу грошових коштів;
- в) скорочення обсягів матеріальних запасів;
- г) усі відповіді правильні.

32. Індекс постійного активу вказує на:

- а) частку власного капіталу в майні підприємства;
- б) частку власного капіталу, яка відволікається на фінансування необоротних активів;
- в) рівень мобільності майна підприємства;
- г) частку виробничого потенціалу в майні підприємства.

33. Зростання коефіцієнта автономії за даними фінансової звітності свідчить про:

- а) збільшення фінансових ускладнень;
- б) зниження кредитоспроможності;
- в) зростання фінансової незалежності підприємства;
- г) ефективність використання фінансових ресурсів.

34. Ліквідність певного активу – це:

- а) наявність у підприємства оборотних засобів у розмірі, теоретично достатньому для погашення короткотермінових зобов'язань, навіть за умови порушення термінів, передбачених контрактом;
- б) наявність у підприємства грошових засобів та їхніх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка вимагає негайного погашення;
- в) його здатність трансформуватися в грошові засоби;
- г) усі відповіді правильні.

35. Найбільш ліквідними з перерахованих активів є:

- а) основні засоби;
- б) грошові кошти;
- в) засоби в розрахунках;
- г) запаси.

36. Платоспроможність підприємства – це:

- а) його залежність від кредиторів;
- б) наявність у нього грошових засобів та їхніх еквівалентів, достатніх для розрахунків за зобов'язаннями, які вимагають погашення;
- в) здатність його активів перетворюватись у грошові засоби;
- г) прискорення оборотності оборотних засобів.

37. Здатність підприємства погасити власну короткотермінову заборгованість своїми поточними активами відображають показники:

- а) ділової активності;
- б) фінансової стійкості;
- в) ліквідності;
- г) оборотності активів.

38. Для оцінки платоспроможності підприємства застосовують коефіцієнт:

- а) абсолютної ліквідності;
- б) проміжної ліквідності;
- в) загальної ліквідності;
- г) усі відповіді правильні.

39. Коефіцієнт, який показує, яка частина короткотермінових зобов'язань може бути погашена негайно, називається коефіцієнтом:

- а) покриття;
- б) абсолютної ліквідності;
- в) проміжної ліквідності;
- г) загальної ліквідності.

40. Зростання коефіцієнта абсолютної ліквідності свідчить про:

- а) зниження кредитоспроможності;
- б) прискорення оборотності засобів;
- в) підвищення платоспроможності;
- г) підвищення рівня довгострокового залучення засобів.

41. Частку власного оборотного капіталу у власному капіталі характеризує коефіцієнт:

- а) ліквідності;
- б) оборотності;
- в) маневрування;
- г) плинності.

42. Частку власного капіталу у всіх джерелах засобів характеризує коефіцієнт:

- а) довгострокового залучення;
- б) фінансової залежності;
- в) маневрування власного капіталу;
- г) концентрації власного капіталу.

43. Частку позиченого капіталу у всіх джерелах засобів характеризує коефіцієнт:

- а) довгострокового залучення;
- б) фінансової залежності;
- в) маневрування власного капіталу;
- г) концентрації власного капіталу.

44. Частку довгострокових зобов'язань, які використовуються, поряд із власним капіталом, для фінансування активів, характеризує:

- а) коефіцієнт фінансової залежності;
- б) коефіцієнт довгострокового залучення;
- в) коефіцієнт автономії;
- г) коефіцієнт маневрування.

45. Суму позиченого капіталу, що припадає на 1 грн. власного капіталу, характеризує коефіцієнт:

- а) фінансової залежності;
- б) довгострокового залучення;
- в) автономії;
- г) співвідношення позиченого і власного капіталу.

46. Співвідношення поточних активів до поточних зобов'язань характеризує коефіцієнт:

- а) маневрування;
- б) покриття (загальної ліквідності);
- в) швидкої (проміжної) ліквідності;
- г) абсолютної ліквідності.

47. Співвідношення високоліквідних активів до поточних зобов'язань характеризує коефіцієнт:

- а) маневрування;
- б) покриття (загальної ліквідності);
- в) швидкої (проміжної) ліквідності;
- г) абсолютної ліквідності.

48. Співвідношення засобів у розрахунках, грошових коштів та їхніх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань характеризує коефіцієнт:

- а) маневрування;
- б) покриття (загальної ліквідності);
- в) швидкої (проміжної) ліквідності;
- г) абсолютної ліквідності.

49. Визначальним джерелом формування необоротних активів є:

- а) власний оборотний капітал;
- б) короткостроковий позиковий капітал;
- в) власний капітал;
- г) поточна кредиторська заборгованість.

50. Визначальним джерелом формування матеріальних оборотних активів має бути:

- а) власний оборотний капітал;
- б) довгостроковий позиковий капітал;
- в) цільове фінансування, забезпечення наступних витрат і платежів;
- г) усі відповіді правильні.

51. Основні показники ділової активності:

- а) фінансова стійкість;
- б) показники оборотності;
- в) фондвіддача;
- г) продуктивність праці.

52. Для оцінки ефективності використання оборотного капіталу використовують показник:

- а) коефіцієнт оборотності;
- б) тривалість обороту;
- в) коефіцієнт закріплення;
- г) усі відповіді правильні.

53. Результатом прискорення оборотності оборотних активів є:

- а) додаткове залучення в оборот грошових коштів;
- б) вивільнення з обороту грошових коштів;
- в) збільшення засобів у розрахунках;
- г) зростання кредиторської заборгованості.

54. Результатом сповільнення оборотності оборотних активів є:

- а) додаткове залучення в оборот грошових коштів;
- б) вивільнення з обороту грошових коштів;
- в) скорочення обсягів матеріальних запасів;
- г) усі відповіді правильні.

55. Результатом прискорення оборотності оборотних активів є:

- а) додаткове залучення в оборот грошових коштів;
- б) вивільнення з обороту грошових коштів;
- в) сповільнення розрахунків;
- г) збільшення засобів у розрахунках.

56. Для оцінки положення підприємства на ринку цінних паперів використовують показники:

- а) рентабельність основної діяльності;
- б) оборотність власного капіталу;
- в) фінансової стійкості;
- г) коефіцієнт котирування акції.

57. Ефективність використання засобів підприємства відображається в показниках:

- а) фінансової стійкості;
- б) платоспроможності;
- в) ділової активності;
- г) усі відповіді правильні.

58. У міру зниження ризиків, пов'язаних із певним цінним папером:

- а) знижується його ліквідність та дохідність;
- б) зростає його ліквідність і зростає дохідність;
- в) зростає його ліквідність і знижується дохідність;
- г) усі відповіді правильні.

59. Ризик інвестування при зміні структури капіталу в бік збільшення частки позичених засобів:

- а) не зміниться;
- б) зросте;
- в) знизиться;
- г) усі відповіді правильні.

60. Ризик інвестування при зміні структури капіталу в бік зниження частки позичених засобів:

- а) не зміниться;
- б) зросте;
- в) знизиться;
- г) усі відповіді правильні.

61. Операційний цикл підприємства – це:

- а) період обороту сукупних активів;
- б) проміжок часу між придбанням запасів для діяльності й одержання коштів від реалізації продукції;
- в) проміжок часу між придбанням запасів для діяльності й відвантаженням продукції;
- г) період, протягом якого кошти вилучені з обороту.

62. Фінансовий цикл підприємства – це:

- а) період обороту сукупних активів;
- б) проміжок часу між придбанням запасів для діяльності й одержання коштів від реалізації продукції;
- в) період між оплатою кредиторської заборгованості та погашенням дебіторської заборгованості;
- г) середній строк погашення кредиторської заборгованості.

63. Моментом початку фінансового циклу є:

- а) придбання виробничих запасів;
- б) відвантаження продукції;
- в) погашення кредиторської заборгованості;
- г) одержання плати за реалізовану продукцію.

64. Моментом початку операційного циклу є:

- а) придбання виробничих запасів;
- б) відвантаження продукції;
- в) погашення кредиторської заборгованості;
- г) одержання плати за реалізовану продукцію.

65. У випадку уповільнення оборотності дебіторської заборгованості тривалість фінансового циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

66. У випадку прискорення оборотності дебіторської заборгованості тривалість фінансового циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

67. Проміжок часу між придбанням запасів для діяльності й одержання коштів від реалізації продукції – це:

- а) операційний цикл підприємства;
- б) фінансовий цикл підприємства;
- в) інвестиційний цикл підприємства;
- г) кредитний цикл підприємства.

68. Період між оплатою кредиторської заборгованості та погашенням дебіторської заборгованості – це:

- а) операційний цикл підприємства;
- б) фінансовий цикл підприємства;
- в) інвестиційний цикл підприємства;
- г) кредитний цикл підприємства.

69. Тривалість фінансового циклу визначається:

- а) як різниця між тривалістю операційного циклу і строком оборотності кредиторської заборгованості за товарними операціями;
- б) як період обороту сукупних активів;
- в) як проміжок часу між придбанням запасів для діяльності й одержання коштів від реалізації продукції;
- г) як проміжок часу між придбанням запасів для діяльності й відвантаженням продукції.

70. Тривалість операційного циклу визначається:

- а) як сума тривалості обороту запасів і періоду погашення дебіторської заборгованості за товарними операціями;
- б) як різниця між тривалістю операційного циклу і строком оборотності кредиторської заборгованості за товарними операціями;
- в) як період обороту сукупних активів;
- г) як проміжок часу між придбанням запасів для діяльності й відвантаженням продукції.

71. У випадку уповільнення оборотності кредиторської заборгованості тривалість фінансового циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

72. У випадку прискорення оборотності кредиторської заборгованості тривалість фінансового циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

73. Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється у:

- а) швидкості обороту його коштів;
- б) продуктивності праці;
- в) плинності кадрів;
- г) зростанні зносу основних засобів.

74. У випадку уповільнення оборотності запасів тривалість операційного циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

75. У випадку прискорення оборотності запасів тривалість операційного циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

76. У випадку уповільнення оборотності кредиторської заборгованості тривалість операційного циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

77. У випадку уповільнення оборотності кредиторської заборгованості тривалість операційного циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

78. Прискорення оборотності активів підприємства впливає на їхню рентабельність:

- а) позитивно;
- б) негативно;
- в) не впливає;
- г) зводить до нуля.

79. Як вплине на тривалість фінансового циклу зростання тривалості операційного циклу?

- а) фінансовий цикл зросте;
- б) фінансовий цикл скоротиться;
- в) фінансовий цикл не зміниться;
- г) вони зрівняються.

80. Як вплине на тривалість фінансового циклу скорочення тривалості операційного циклу?

- а) фінансовий цикл зросте;
- б) фінансовий цикл скоротиться;
- в) фінансовий цикл не зміниться;
- г) вони зрівняються.

81. Причинами зростання тривалості операційного циклу може бути:

- а) зростання терміну обороту запасів;
- б) погіршення платоспроможності дебіторів;
- в) зростання попиту на продукцію підприємства;
- г) скорочення попиту на продукцію підприємства.

82. До показників ліквідності зараховують:

- а) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- б) коефіцієнт рентабельної ліквідності;
- в) коефіцієнт автономії;
- г) коефіцієнт мобільності.

83. До показників ліквідності не зараховують:

- а) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- б) коефіцієнт рентабельної ліквідності;
- в) коефіцієнт проміжної ліквідності;
- г) коефіцієнт покриття поточних активів.

84. Інформаційною базою аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства є:

- а) ф. №1 Баланс підприємства;
- б) ф. № 2 Звіт про фінансові результати;
- в) ф. № 3 Звіт про рух грошових коштів;
- г) ф. № 4 Звіт про власний капітал підприємства.

85. До показників ліквідності зараховують:

- а) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- б) коефіцієнт проміжної ліквідності;
- в) коефіцієнт покриття;
- г) усі відповіді правильні.

86. Коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховують:

- а) як відношення грошових коштів та їхніх еквівалентів до суми поточних зобов'язань;
- б) як суму грошових коштів та їхніх еквівалентів і поточних зобов'язань;
- в) як різницю грошових коштів та їхніх еквівалентів і суми поточних зобов'язань;
- г) як добуток грошових коштів та їхніх еквівалентів та суми поточних зобов'язань.

87. Коефіцієнт проміжної ліквідності розраховують:

- а) як відношення грошових коштів, їхніх еквівалентів та засобів у розрахунках до суми поточних зобов'язань;
- б) як суму грошових коштів, їхніх еквівалентів та засобів у розрахунках і поточних зобов'язань;
- в) як різницю грошових коштів, їхніх еквівалентів та засобів у розрахунках і суми поточних зобов'язань;
- г) як добуток грошових коштів, їхніх еквівалентів та засобів у розрахунках і суми поточних зобов'язань.

88. Коефіцієнт загальної ліквідності розраховують:

- а) як відношення поточних активів до суми поточних зобов'язань;
- б) як суму поточних активів і поточних зобов'язань;
- в) як різницю поточних активів і суми поточних зобов'язань;
- г) як добуток поточних активів та суми поточних зобов'язань.

89. Коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховують:

- а) як відношення грошових коштів та їхніх еквівалентів до суми поточних зобов'язань;
- б) як відношення грошових коштів, їхніх еквівалентів та засобів у розрахунках до суми поточних зобов'язань;
- в) як відношення грошових коштів до суми поточних зобов'язань;
- г) як відношення поточних активів до суми поточних зобов'язань.

90. Коефіцієнт проміжної ліквідності розраховують:

- а) як відношення грошових коштів та їхніх еквівалентів до суми поточних зобов'язань;
- б) як відношення грошових коштів, їхніх еквівалентів та засобів у розрахунках до суми поточних зобов'язань;
- в) як відношення грошових коштів до суми поточних зобов'язань;
- г) як відношення поточних активів до суми поточних зобов'язань.

91. Коефіцієнт загальної ліквідності розраховують:

- а) як відношення грошових коштів та їхніх еквівалентів до суми поточних зобов'язань;
- б) як відношення грошових коштів, їхніх еквівалентів та засобів у розрахунках до суми поточних зобов'язань;
- в) як відношення грошових коштів до суми поточних зобов'язань;
- г) як відношення поточних активів до суми поточних зобов'язань.

92. Коефіцієнт ліквідності розраховується як:

- а) сума;
- б) частка;
- в) добуток;
- г) різниця.

Тема «Аналіз прибутку і рентабельності»

1. Показником фінансових результатів діяльності підприємства є:

- а) валовий прибуток (збиток);
- б) операційний прибуток (збиток);
- в) прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування;
- г) усі відповіді правильні.

2. Показником фінансових результатів діяльності підприємства є:

- а) прибуток (збиток) в розрахунку на один виріб;
- б) чистий прибуток (збиток);
- в) прибуток (збиток) від звичайної діяльності після оподаткування;
- г) усі відповіді правильні.

3. Показником фінансових результатів (прибутком, збитком) діяльності підприємства є:

- а) дохід від діяльності;
- б) витрати діяльності;
- в) різниця між доходом і витратами;
- г) усі відповіді правильні.

4. Доходи підприємства – це:

- а) перевищення суми витрат над сумою доходу;
- б) сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати;
- в) зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками);
- г) збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які приводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників).

5. Витрати підприємства – це:

- а) перевищення суми витрат над сумою доходу;
- б) сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати;
- в) зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками);
- г) збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які приводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників).

6. Прибуток – це:

- а) перевищення доходів над витратами;
- б) перевищення витрат над доходами;
- в) рівність доходів і витрат;
- г) усі відповіді правильні.

7. Збиток – це:

- а) перевищення доходів над витратами;
- б) перевищення витрат над доходами;
- в) рівність доходів і витрат;
- г) усі відповіді правильні.

8. Валовий прибуток – це:

- а) різниця між чистим доходом (виручкою) від реалізації продукції та її виробничою собівартістю;
- б) різниця між фактичною та плановою собівартістю реалізованої продукції;
- в) валовий дохід (виручка) від реалізації продукції;
- г) усі відповіді правильні.

9. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції залежить від:

- а) величини валового доходу (виручки) від реалізації;
- б) податку на додану вартість;
- в) акцизного збору та інших вирахувань з доходу;
- г) усі відповіді правильні.

10. Фінансовий результат від операційної діяльності залежить від:

- а) валового прибутку;
- б) адміністративних витрат і витрат на збут;
- в) сальдо інших операційних доходів та інших операційних витрат;
- г) усі відповіді правильні.

11. Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування залежать від:

- а) фінансового результату від операційної діяльності ;
- б) доходів від участі в капіталі, інших фінансових доходів, інших доходів;
- в) втрат від участі в капіталі, фінансових витрат, інших витрат;
- г) усі відповіді правильні.

12. Фінансовий результат від звичайної діяльності визначається як:

- а) різниця між фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування і податком з прибутку від звичайної діяльності;
- б) чистий фінансовий результат за мінусом податку з прибутку від звичайної діяльності;
- в) надзвичайні доходи мінус надзвичайні витрат мінус податок з прибутку від надзвичайної діяльності;
- г) усі відповіді правильні.

- 13. Фінансовий результат від надзвичайної діяльності визначається як:**
- а) різниця між фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування і податком з прибутку від звичайної діяльності;
  - б) чистий фінансовий результат за мінусом податку з прибутку від звичайної діяльності;
  - в) надзвичайні доходи мінус надзвичайні витрат мінус податок з прибутку від надзвичайної діяльності;
  - г) усі відповіді правильні.
- 14. Чистий фінансовий результат (прибуток, збиток) визначається як:**
- а) різниця між фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування і податком з прибутку від звичайної діяльності;
  - б) фінансовий результат від звичайної діяльності за мінусом податку з прибутку від звичайної діяльності;
  - в) надзвичайні доходи мінус надзвичайні витрат мінус податок з прибутку від надзвичайної діяльності;
  - г) фінансовий результат від звичайної діяльності плюс надзвичайні доходи мінус надзвичайні витрати мінус податок з прибутку від надзвичайної діяльності.
- 15. Питомий маржинальний дохід – це:**
- а) різниця між ціною виробу і питомими змінними витратами;
  - б) різниця між ціною виробу і питомими постійними витратами;
  - в) різниця між ціною і собівартістю виробу;
  - г) усі відповіді правильні.
- 16. Прибуток від виробу – це:**
- а) різниця між ціною виробу і питомими змінними витратами;
  - б) різниця між ціною виробу і питомими постійними витратами;
  - в) різниця між ціною і собівартістю виробу;
  - г) усі відповіді правильні.
- 17. Завданням аналізу фінансових результатів є:**
- а) загальна оцінка фінансових результатів та ступеня виконання плану щодо їхнього рівня;
  - б) оцінка динаміки фінансових результатів та виявлення тенденцій і пропорцій їхньої зміни;
  - в) факторний аналіз валового прибутку та виявлення резервів його зростання;
  - г) усі відповіді правильні.
- 18. Завданням аналізу фінансових результатів є:**
- а) аналіз показників використання прибутку;
  - б) оцінка рівня, динаміки та виявлення впливу факторів зміни показників рентабельності;
  - в) розроблення системи заходів щодо залучення резервів зростання рентабельності діяльності;
  - г) усі відповіді правильні.

19. Завданням аналізу фінансових результатів є:

- а) загальна оцінка показників фінансової стійкості підприємства;
- б) оцінка динаміки показників платоспроможності;
- в) факторний аналіз валового прибутку та виявлення резервів його зростання;
- г) усі відповіді правильні.

20. Об'єктом аналізу фінансових результатів діяльності підприємства є:

- а) динаміка чистого прибутку підприємства;
- б) рівень виконання плану щодо продуктивності праці;
- в) плинність кадрів на підприємстві;
- г) забезпеченість виробничої діяльності основними засобами.

21. Об'єктом аналізу фінансових результатів діяльності підприємства є:

- а) динаміка чистого прибутку підприємства;
- б) рівень виконання плану щодо чистого прибутку;
- в) фактори формування і резерви зростання чистого прибутку;
- г) усі відповіді правильні.

22. Об'єктом аналізу фінансових результатів діяльності підприємства є:

- а) динаміка стану запасів підприємства;
- б) рівень виконання плану щодо продуктивності праці;
- в) забезпеченість виробничої діяльності основними засобами;
- г) жодної правильної відповіді.

23. При аналізі якості прибутку підприємства беруть до уваги такий критерій оцінки:

- а) стабільна позитивна динаміка прибутку підприємства;
- б) частка прибутку від операційної діяльності у заробленому фінансовому результаті;
- в) динаміка показників котирування цінних паперів підприємства на фондовому ринку;
- г) усі відповіді правильні.

24. Доречна для аналізу фінансових результатів інформація міститься у фінансовій звітності:

- а) Форми № 1;
- б) Форми № 2;
- в) Форми № 3;
- г) усі відповіді правильні.

25. Щоб отримати достовірну інформацію про чистий прибуток, отриманий підприємством, слід скористатися:

- а) звітом про працю;
- б) звітом про собівартість продукції;
- в) балансом акціонерного товариства;
- г) звітом про фінансові результати.

26. Доречно для детальнішого аналізу фінансових результатів інформацію відображено на рахунках:

- а) 7-го класу Плану рахунків;
- б) 8-го класу Плану рахунків;
- в) 9-го класу Плану рахунків;
- г) усі відповіді правильні.

27. Звіт про фінансові результати дає правдиву і неупереджену інформацію про:

- а) реальний фінансовий стан підприємства на конкретну дату;
- б) надходження і вибуття грошових коштів від різних видів діяльності підприємства протягом звітного періоду;
- в) зміни компонентів власного капіталу за звітний і попередній періоди;
- г) доходи, витрати та фінансові результати діяльності за звітний і попередній періоди.

28. Прибуток у процентах до вартості активів характеризує:

- а) прибуток на гривню засобів на оплату праці;
- б) рентабельність реалізації;
- в) рентабельність активів;
- г) рентабельність окремих видів продукції.

29. Прибуток у відсотках до середньорічної вартості основних засобів і нормованих оборотних засобів характеризує показник:

- а) рентабельності реалізації;
- б) загальної рентабельності;
- в) рентабельності власного капіталу;
- г) рентабельності майна.

30. Прибуток від реалізації у відсотках до виручки від реалізації продукції характеризує:

- а) загальну рентабельність;
- б) рентабельність реалізації;
- в) рентабельність окремих видів продукції;
- г) рентабельність майна.

31. Відношення прибутку, включеного до ціни виробу, до собівартості виробу у відсотках характеризує:

- а) загальну рентабельність;
- б) рентабельність реалізації;
- в) рентабельність окремих видів продукції;
- г) рентабельність майна.

32. Рентабельність окремих видів продукції – це:

- а) відношення у % прибутку, що включається в ціну виробу, до собівартості одиниці продукції;
- б) відношення у % прибутку від реалізації продукції до доходу (виручки) від її реалізації;

- в) відношення у % чистого прибутку до середньорічної вартості майна підприємства;
  - г) відношення у % валового прибутку до середньорічної вартості основних виробничих засобів і матеріальних оборотних коштів.
- 33. На величину прибутку з кожної гривні реалізації у відсотках вказує показник:**
- а) рентабельності основної діяльності;
  - б) рентабельності реалізованої продукції;
  - в) рентабельності окремих видів продукції;
  - г) рентабельності майна.
- 34. Вплив окремих факторів на рівень рентабельності можна проаналізувати:**
- а) балансовим прийомом;
  - б) способом ланцюгових підстановок;
  - в) прийомами елементарної математики;
  - г) дисконтованого грошового потоку.
- 35. Фактори, що впливають на зміну прибутку від реалізації продукції, – це:**
- а) обсяг і структура продажу;
  - б) фінансова стійкість підприємства;
  - в) обсяг інвестицій у цінні папери;
  - г) невідшкодовані збитки від надзвичайних подій.
- 36. Фактором формування валового прибутку є:**
- а) зміна обсягу, структури й асортименту реалізованої продукції;
  - б) зміна виробничої собівартості;
  - в) зміна ціни на реалізовану продукцію;
  - г) усі відповіді правильні.
- 37. Резервом зростання величини фінансового результату від операційної діяльності є:**
- а) скорочення величини сплачених підприємством штрафних санкцій за порушення умов контрактів;
  - б) зростання обсягів реалізації зайвих товарно-матеріальних цінностей за ціною, нижчою від собівартості їх придбання;
  - в) зростання обсягів реалізації зайвих необоротних активів;
  - г) усі відповіді правильні.
- 38. Резервом зростання величини валового прибутку є:**
- а) скорочення величини сплачених підприємством штрафних санкцій за порушення умов контрактів;
  - б) зниження рівня виробничих витрат на 1 гривню реалізованої продукції;
  - в) зростання обсягів реалізації зайвих необоротних активів;
  - г) усі відповіді правильні.
- 39. Аналіз беззбитковості продажу дає змогу визначити:**
- а) зону безпеки підприємства;
  - б) критичний обсяг продажу продукції;

- в) обсяг реалізації продукції для отримання певного прибутку;
- г) усі відповіді правильні.

40. На величину валового прибутку впливають фактори, пов'язані з:

- а) реалізацією продукції;
- б) фінансовою стійкістю підприємства;
- в) структурою трудових ресурсів;
- г) зміною оборотності оборотних засобів.

41. Рентабельність виробництва (загальна рентабельність) залежить від:

- а) прибутковості реалізації;
- б) оборотності оборотних засобів;
- в) фондівдачі основних виробничих засобів;
- г) усі відповіді правильні.

42. Рівень рентабельності виробництва (загальна рентабельність) прямо залежить від:

- а) валового прибутку;
- б) фінансової стійкості;
- в) ліквідності активів;
- г) зменшення кредиторської заборгованості.

43. Для розрахунку абсолютної динаміки фінансового результату діяльності підприємства потрібно:

- а) від значення прибутку звітного періоду відняти значення прибутку попереднього (базового) періоду;
- б) від значення прибутку попереднього (базового) періоду відняти значення прибутку звітного періоду;
- в) від фактичного значення прибутку звітного періоду відняти планове значення прибутку цього ж періоду;
- г) від планового значення прибутку звітного періоду відняти фактичне значення прибутку цього ж періоду.

44. Для розрахунку абсолютного відхилення фінансового результату діяльності підприємства відносно плану потрібно:

- а) від значення прибутку звітного періоду відняти значення прибутку попереднього (базового) періоду;
- б) від значення прибутку попереднього (базового) періоду відняти значення прибутку звітного періоду;
- в) від фактичного значення прибутку звітного періоду відняти планове значення прибутку цього ж періоду;
- г) від планового значення прибутку звітного періоду відняти фактичне значення прибутку цього ж періоду.

45. Для розрахунку темпу зміни показника чистого прибутку потрібно:

- а) значення прибутку звітного періоду поділити на значення прибутку попереднього (базового) періоду;
- б) значення прибутку попереднього (базового) періоду поділити на значення прибутку звітного періоду;
- в) від фактичного значення прибутку звітного періоду відняти планове значення прибутку цього ж періоду;
- г) від планового значення прибутку звітного періоду відняти фактичне значення прибутку цього ж періоду.

46. Для розрахунку коефіцієнта виконання плану за показником чистого прибутку потрібно:

- а) значення прибутку звітного періоду поділити на значення прибутку попереднього (базового) періоду;
- б) значення прибутку попереднього (базового) періоду поділити на значення прибутку звітного періоду;
- в) фактичне значення прибутку звітного періоду поділити на планове значення прибутку цього ж періоду;
- г) від планового значення прибутку звітного періоду відняти фактичне значення прибутку цього ж періоду.

47. Для розрахунку відносної динаміки фінансового результату діяльності підприємства потрібно:

- а) різницю між значенням прибутку звітного періоду і значенням прибутку попереднього (базового) періоду поділити на прибуток попереднього (базового) періоду і помножити на 100%;
- б) різницю між значенням прибутку попереднього (базового) періоду і значенням прибутку звітного періоду поділити на прибуток звітного періоду і помножити на 100%;
- в) різницю фактичного значення прибутку звітного періоду і планового значення прибутку цього ж періоду поділити на планове значення і помножити на 100%;
- г) різницю планового значення прибутку звітного періоду і фактичного значення прибутку цього ж періоду поділити на планове значення і помножити на 100%.

48. Для розрахунку відносного відхилення фінансового результату діяльності підприємства відносно плану потрібно:

- а) різницю між значенням прибутку звітного періоду і значенням прибутку попереднього (базового) періоду поділити на прибуток попереднього (базового) періоду і помножити на 100%;

- б) різницю між значенням прибутку попереднього (базового) періоду і значенням прибутку звітної періоду поділити на прибуток звітної періоду і помножити на 100%;
- в) різницю фактичного значення прибутку звітної періоду і планового значення прибутку цього ж періоду поділити на планове значення і помножити на 100%;
- г) різницю планового значення прибутку звітної періоду і фактичного значення прибутку цього ж періоду поділити на планове значення і помножити на 100%.

49. Для аналізу розподілу заробленого підприємством прибутку використовують коефіцієнт:

- а) оподаткування прибутку, як відношення суми податків і платежів, виплачених за рахунок прибутку, до величини прибутку від звичайної діяльності до оподаткування;
- б) чистого прибутку, як відношення чистого прибутку до величини прибутку від звичайної діяльності до оподаткування;
- в) співвідношення між сумою податків та інших обов'язкових платежів, виплачених за рахунок прибутку, до суми чистого прибутку;
- г) усі відповіді правильні.

50. Для оцінки пропорцій дивідендної політики підприємства використовують коефіцієнт:

- а) дивідендних виплат, як відношення суми виплачених дивідендів власникам до величини чистого прибутку;
- б) капіталізації як відношення капіталізованої частини прибутку до суми чистого прибутку;
- в) співвідношення між величиною виплачених дивідендів і капіталізованою частиною прибутку;
- г) усі відповіді правильні.

51. Для оцінки використання капіталізованої частини прибутку визначають коефіцієнт:

- а) резервування прибутку, як відношення відрахувань до резервного капіталу до величини капіталізованого прибутку (або суми чистого прибутку) підприємства;
- б) інвестування прибутку, як відношення величини прибутку, що інвестується на приріст активів підприємства (приріст нерозподіленого прибутку) до величини капіталізованого прибутку (або суми чистого прибутку) підприємства;
- в) співвідношення між резервованою та інвестованою частинами капіталізованого прибутку;
- г) усі відповіді правильні.

- 52. Звіт про рух грошових коштів складається такими двома способами:**
- а) прямим методом і методом нарахувань;
  - б) прямим і непрямим методами;
  - в) простим і деталізованим;
  - г) математичним і аналітичним.
- 53. У звіті про рух грошових коштів подаються суми надходжень і витрат, здійснені протягом звітного періоду в результаті:**
- а) операційної, фінансової та інвестиційної діяльності;
  - б) виробничо-збутової діяльності;
  - в) інноваційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
  - г) операційної, інвестиційної та кредитної діяльності.
- 54. Надходження грошових коштів від реалізації продукції зараховують до:**
- а) інвестиційної діяльності;
  - б) операційної діяльності;
  - в) фінансової діяльності;
  - г) інноваційної діяльності.
- 55. Операції щодо придбання основних засобів зараховують до:**
- а) інвестиційної діяльності;
  - б) операційної діяльності;
  - в) фінансової діяльності;
  - г) проектної діяльності.
- 56. Операції щодо вибуття основних засобів відносять до:**
- а) інвестиційної діяльності;
  - б) операційної діяльності;
  - в) фінансової діяльності;
  - г) проектної діяльності.
- 57. Надходження грошових коштів від розміщення акцій власної емісії зараховують до:**
- а) інвестиційної діяльності;
  - б) операційної діяльності;
  - в) фінансової діяльності;
  - г) кредитної діяльності.
- 58. Операції щодо реалізації матеріальних ресурсів відносять до:**
- а) інвестиційної діяльності;
  - б) операційної діяльності;
  - в) фінансової діяльності;
  - г) проектної діяльності.
- 59. Операції щодо сплати відсотків за користування кредитом зараховують до:**
- а) інвестиційної діяльності;
  - б) операційної діяльності;
  - в) фінансової діяльності;
  - г) проектної діяльності.

- 60. Операції щодо викупу акцій власної емісії зараховують до:**
- а) інвестиційної діяльності;
  - б) операційної діяльності;
  - в) фінансової діяльності;
  - г) проектної діяльності.
- 61. Операції щодо придбання нематеріальних активів відносять до:**
- а) інвестиційної діяльності;
  - б) операційної діяльності;
  - в) фінансової діяльності;
  - г) проектної діяльності.
- 62. Операції щодо реалізації нематеріальних активів зараховують до:**
- а) інвестиційної діяльності;
  - б) операційної діяльності;
  - в) фінансової діяльності;
  - г) проектної діяльності.
- 63. Операції щодо придбання сировини і матеріалів зараховують до:**
- а) інвестиційної діяльності;
  - б) операційної діяльності;
  - в) фінансової діяльності;
  - г) проектної діяльності.
- 64. Операції щодо придбання довгострокових фінансових активів зараховують до:**
- а) інвестиційної діяльності;
  - б) операційної діяльності;
  - в) фінансової діяльності;
  - г) проектної діяльності.
- 65. Операції щодо реалізації довгострокових фінансових активів відносять до:**
- а) інвестиційної діяльності;
  - б) операційної діяльності;
  - в) фінансової діяльності;
  - г) проектної діяльності.
- 66. Завданням аналізу грошових потоків підприємства є:**
- а) оцінити наявність та динаміку грошових коштів підприємства за видами видів діяльності за аналізований період;
  - б) оцінити фінансову стійкість підприємства;
  - в) оцінити платоспроможність та ліквідність підприємства;
  - г) оцінити рентабельність виробництва продукції.
- 67. Звіт про рух грошових коштів охоплює інформацію:**
- а) про рух грошових коштів;
  - б) про рух грошових коштів та їхніх еквівалентів;
  - в) про рух еквівалентів грошових коштів;
  - г) про рух еквівалентів грошових коштів та прибутків.

68. Звіт про рух грошових коштів не охоплює інформацію:

- а) про рух грошових коштів від операційної діяльності;
- б) про рух грошових коштів від інвестиційної діяльності;
- в) про рух еквівалентів грошових коштів;
- г) про рух грошових коштів від фінансової діяльності.

69. Яку операцію не включають у звіт про рух грошових коштів?

- а) операцію, в результаті якої грошові кошти стають еквівалентами грошових коштів;
- б) операцію, пов'язану з рухом коштів від інвестиційної діяльності;
- в) операцію, пов'язану з рухом коштів від фінансової діяльності.
- г) операцію, пов'язану з рухом коштів від операційної діяльності;

70. Основні показники ділової активності:

- а) фінансова стійкість;
- б) показники оборотності;
- в) фондвіддача;
- г) продуктивність праці.

71. Для оцінки ефективності використання оборотного капіталу використовують показник:

- а) коефіцієнт оборотності ;
- б) тривалість обороту;
- в) коефіцієнт закріплення;
- г) усі відповіді правильні.

72. Результатом прискорення оборотності оборотних активів є:

- а) додаткове залучення в оборот грошових коштів;
- б) вивільнення з обороту грошових коштів;
- в) збільшення засобів у розрахунках.
- г) зростання кредиторської заборгованості.

73. Результатом сповільнення оборотності оборотних активів є:

- а) додаткове залучення в оборот грошових коштів;
- б) вивільнення з обороту грошових коштів;
- в) скорочення обсягів матеріальних запасів;
- г) усі відповіді правильні.

74. Результатом прискорення оборотності оборотних активів є:

- а) додаткове залучення в оборот грошових коштів;
- б) вивільнення з обороту грошових коштів;
- в) сповільнення розрахунків;
- г) збільшення засобів у розрахунках.

75. Для оцінки становища підприємства на ринку цінних паперів використовують показники:

- а) рентабельність основної діяльності;
- б) оборотність власного капіталу;
- в) фінансової стійкості;
- г) коефіцієнт котирування акції.

76. Ефективність використання засобів підприємства відображається в показниках:

- а) фінансової стійкості;
- б) платоспроможності;
- в) ділової активності.
- г) всі відповіді правильні.

77. В міру зниження ризиків, пов'язаних з певним цінним папером:

- а) знижується його ліквідність та дохідність;
- б) зростає його ліквідність і зростає дохідність;
- в) зростає його ліквідність і знижується дохідність;
- г) усі відповіді правильні.

78. Ризик інвестування при зміні структури капіталу в бік збільшення частки позичених засобів:

- а) не зміниться;
- б) зростає;
- в) знизиться;
- г) усі відповіді правильні.

79. Ризик інвестування при зміні структури капіталу в бік зниження частки позичених засобів:

- а) не зміниться;
- б) зростає;
- в) знизиться;
- г) усі відповіді правильні.

80. Операційний цикл підприємства – це:

- а) період обороту сукупних активів;
- б) проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності й одержання коштів від реалізації продукції;
- в) проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності й відвантаженням продукції;
- г) період, протягом якого кошти вилучені з обороту.

81. Фінансовий цикл підприємства – це:

- а) період обороту сукупних активів;
- б) проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності й одержання коштів від реалізації продукції;
- в) період між оплатою кредиторської заборгованості й погашенням дебіторської заборгованості;
- г) середній строк погашення кредиторської заборгованості.

82. Моментом початку фінансового циклу є:

- а) придбання виробничих запасів;
- б) відвантаження продукції;
- в) погашення кредиторської заборгованості;
- г) одержання плати за реалізовану продукцію.

83. Моментом початку операційного циклу є:

- а) придбання виробничих запасів;
- б) відвантаження продукції;
- в) погашення кредиторської заборгованості;
- г) одержання плати за реалізовану продукцію

84. У випадку уповільнення оборотності дебіторської заборгованості тривалість фінансового циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

85. У випадку прискорення оборотності дебіторської заборгованості тривалість фінансового циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

86. Проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності й одержання коштів від реалізації продукції – це:

- а) операційний цикл підприємства;
- б) фінансовий цикл підприємства;
- в) інвестиційний цикл підприємства;
- г) кредитний цикл підприємства.

87. Період між оплатою кредиторської заборгованості та погашенням дебіторської заборгованості – це:

- а) операційний цикл підприємства;
- б) фінансовий цикл підприємства;
- в) інвестиційний цикл підприємства;
- г) кредитний цикл підприємства.

88. Тривалість фінансового циклу визначається:

- а) як різниця між тривалістю операційного циклу і строком оборотності кредиторської заборгованості за товарними операціями;
- б) як період обороту сукупних активів;
- в) як проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності й одержання коштів від реалізації продукції;
- г) як проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності й відвантаженням продукції.

89. Тривалість операційного циклу визначається:

- а) як сума тривалості обороту запасів і періоду погашення дебіторської заборгованості за товарними операціями;
- б) як різниця між тривалістю операційного циклу і строком оборотності кредиторської заборгованості за товарними операціями;
- в) як період обороту сукупних активів;
- г) як проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності й відвантаженням продукції.

90. У випадку уповільнення оборотності кредиторської заборгованості тривалість фінансового циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

91. У випадку прискорення оборотності кредиторської заборгованості тривалість фінансового циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

92. Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється у:

- а) швидкості обороту його коштів;
- б) продуктивності праці;
- в) плинності кадрів;
- г) зростанні зносу основних засобів.

93. У випадку уповільнення оборотності запасів тривалість операційного циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

94. У випадку прискорення оборотності запасів тривалість операційного циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

95. У випадку уповільнення оборотності кредиторської заборгованості тривалість операційного циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

96. У випадку уповільнення оборотності кредиторської заборгованості тривалість операційного циклу:

- а) зросте;
- б) скоротиться;
- в) не зміниться;
- г) стабілізується.

97. Прискорення оборотності активів підприємства впливає на їхню рентабельність:

- а) позитивно;
- б) негативно;
- в) не впливає;
- г) зводить до нуля.

98. Як вплине на тривалість фінансового циклу зростання тривалості операційного циклу?:

- а) фінансовий цикл зросте;
- б) фінансовий цикл скоротиться;
- в) фінансовий цикл не зміниться;
- г) вони зрівняються.

99. Як вплине на тривалість фінансового циклу скорочення тривалості операційного циклу?:

- а) фінансовий цикл зросте;
- б) фінансовий цикл скоротиться;
- в) фінансовий цикл не зміниться;
- г) вони зрівняються.

100. Причинами зростання тривалості операційного циклу може бути:

- а) зростання терміну обороту запасів;
- б) погіршення платоспроможності дебіторів;
- в) зростання попиту на продукцію підприємства;
- г) скорочення попиту на продукцію підприємства.

Тема «Аналіз виробництва та реалізації продукції, робіт і послуг»

1. Натуральні показники обсягів виробництва використовують:

- а) при аналізі обсягів виробництва однорідної продукції;
- б) для узагальнюючої характеристики обсягів виробництва продукції;
- в) при аналізі обсягів неоднорідної продукції;
- г) при аналізі обсягів незіставної продукції.

2. Для оцінки обсягу виробництва продукції використовують вимірники:

- а) натуральні;
- б) умовні;
- в) вартісні;
- г) усі відповіді правильні.

3. Вартісні вимірники бувають:

- а) повновартісними;
- б) елементно-вартісними;
- в) умовно натуральними;
- г) повновартісними й елементно-вартісними.

4. Завданнями аналізу виробництва продукції є:

- а) оцінка кваліфікаційного рівня трудового потенціалу;
- б) оцінка виконання плану матеріально-технічного постачання;
- в) розрахунок впливу факторів на формування обсягу випуску продукції;
- г) оцінка співвідношення цін нового і старого обладнання.

5. Товарна продукція відрізняється від валової на:

- а) величину залишків незавершеного виробництва;
- б) оборотність оборотних засобів;
- в) зміну залишків готової продукції;
- г) зміну неоплаченої продукції.

6. Чи впливає на вартісні показники підприємства ріст питомої ваги виробів низької якості?

- а) впливає, збільшуючи їх;
- б) впливає, зменшуючи їх;
- в) не впливає;
- г) усі відповіді правильні.

7. Які з перерахованих факторів безпосередньо впливають на зміну номенклатури та структури випуску продукції?

- а) забезпеченість робочою силою, основними засобами та матеріальними ресурсами;
- б) сума сплачених дивідендів;
- в) сума нерозподіленого прибутку;
- г) стан ліквідності активів.

8. Які з перелічених факторів безпосередньо впливають на обсяг реалізації товарної продукції?

- а) фактори предметів, засобів праці і самої праці;
- б) обсяг нерозподіленого прибутку;
- в) обсяг чистого прибутку;
- г) зміни обсягу випуску товарної продукції, залишків нереалізованої продукції за період.

9. Які фактори з перерахованих впливають на обсяг виробництва продукції?

- а) собівартість продукції;
- б) забезпеченість робочою силою та її використання;
- в) витрати на рекламу;
- г) масштаби пропозиції на ринку.

10. Відповідно до концепції життєвого циклу товару на ринку «товари-зірки» – це:

- а) нежиттєздатні товари, які не сприяють економічному зростанню і не приносять прибутку;
- б) товари, які приносять основний прибуток підприємству і сприяють його економічному зростанню;
- в) товари, які не приносять прибутку, потребують значних витрат на рекламу;
- г) товари, які ще приносять значний прибуток, але обсяг їхнього продажу починає поступово знижуватися.

11. Відповідно до концепції життєвого циклу товару на ринку «дійні корови» – це:

- а) нежиттєздатні товари, які не сприяють економічному зростанню і не приносять прибутку;
- б) товари, які приносять основний прибуток підприємству і сприяють його економічному зростанню;
- в) товари, які не приносять прибутку, потребують значних витрат на рекламу;
- г) товари, які ще приносять значний прибуток, але обсяг їхнього продажу починає поступово знижуватися.

12. Відповідно до концепції життєвого циклу товару на ринку «мертвий вантаж» – це:

- а) нежиттєздатні товари, які не сприяють економічному зростанню і не приносять прибутку;
- б) товари, які приносять основний прибуток підприємству і сприяють його економічному зростанню;
- в) товари, які не приносять прибутку, потребують значних витрат на рекламу;
- г) товари, які ще приносять значний прибуток, але обсяг їхнього продажу починає поступово знижуватися.

13. Відповідно до концепції життєвого циклу товару на ринку «важкі діти» – це:

- а) нежиттєздатні товари, які не сприяють економічному зростанню і не приносять прибутку;

- б) товари, які приносять основний прибуток підприємству і сприяють його економічному зростанню;
- в) товари, які не приносять прибутку, потребують значних витрат на рекламу;
- г) товари, які ще приносять прибуток підприємству, але їхній обсяг починає поступово знижуватися.

14. Основними наслідками невиконання виробничої програми за асортиментом є:

- а) невиконання договірних зобов'язань;
- б) поганий стан устаткування, його простої;
- в) погіршення матеріально-технічного постачання;
- г) прискорення оборотності оборотних активів.

15. До показників якості готової продукції належить:

- а) матеріаломісткість;
- б) сортність;
- в) трудомісткість;
- г) усі відповіді правильні.

16. Коефіцієнт ритмічності вказує на:

- а) питому вагу продукції, випущеної без порушення графіку роботи;
- б) питому вагу продукції, недоодержану у зв'язку з порушенням ритму роботи;
- в) частку сертифікованої продукції;
- г) наявність і обсяги виробничого браку.

17. Коефіцієнт аритмічності вказує на:

- а) питому вагу продукції, випущену без порушення графіку роботи;
- б) питому вагу продукції, недоодержану у зв'язку з порушенням ритму роботи;
- в) частку сертифікованої продукції;
- г) наявність і обсяги виробничого браку.

18. Оцінка обґрунтованості плану реалізації передбачає:

- а) складання балансу товарної продукції;
- б) оцінку ритмічності виробництва;
- в) оцінку втрат від браку;
- г) усі відповіді правильні.

19. Неритмічна робота підприємства призводить до:

- а) зростання обсягу нерозподіленого прибутку;
- б) перевитрат фонду оплати праці;
- в) зменшення обсягу незавершеного виробництва;
- г) зростання рентабельності власного капіталу.

20. До комплексних показників якості продукції належать:

- а) довговічність;
- б) безпечність;
- в) сортність;
- г) ритмічність діяльності.

21. Які з перерахованих факторів безпосередньо не впливають на обсяг товарної продукції?

- а) фактори предметів, засобів праці та самої праці;
- б) порушення ритму роботи;
- в) обсяг чистого прибутку;
- г) зміни залишків незавершеного виробництва.

22. Які основні причини невиконання виробничої програми підприємства?

- а) виплата штрафних санкцій;
- б) недоліки в організації виробництва;
- в) зміна попиту на окремі вироби;
- г) неефективна реклама продукції.

23. Рівень виконання плану з обсягу випуску продукції розраховується як:

- а) відношення планового обсягу продукції до величини середньорічної потужності підприємства;
- б) відношення величини середньорічної потужності підприємства до планового обсягу продукції;
- в) відношення фактичного обсягу продукції за аналізований період до планового обсягу;
- г) відношення планового обсягу продукції за аналізований період до фактичного обсягу продукції.

24. Рівень напруженості виробничої програми з обсягу випуску продукції розраховується як:

- а) відношення планового обсягу продукції до величини середньорічної потужності підприємства;
- б) відношення величини середньорічної потужності підприємства до планового обсягу продукції;
- в) відношення фактичного обсягу продукції за аналізований період до планового обсягу;
- г) відношення планового обсягу продукції за аналізований період до фактичного обсягу продукції.

25. Рівень динамічності плану з обсягу випуску продукції розраховується як:

- а) відношення планового обсягу продукції до величини середньорічної потужності підприємства;
- б) відношення величини середньорічної потужності підприємства до планового обсягу продукції;
- в) відношення фактичного обсягу продукції за аналізований період до планового обсягу;
- г) відношення планового обсягу продукції до фактичного обсягу продукції за попередній період.

26. Рівень використання виробничих потужностей на підприємстві розраховується як:

- а) відношення фактичного обсягу продукції до величини середньорічної потужності підприємства;
- б) відношення величини середньорічної потужності підприємства до планового обсягу продукції;
- в) відношення фактичного обсягу продукції за аналізований період до планового обсягу продукції;
- г) планового обсягу продукції за аналізований період до обсягу за аналогічний період в минулому.

27. З метою аналізу обсягу виробництва можуть використовуватися такі форми звітності:

- а) форма статистичної звітності № 1-підприємство;
- б) форма статистичної звітності № 11-ОЗ;
- в) форма фінансової звітності № 1;
- г) форма статистичної звітності № 3-ПВ.

28. Індикатором вигідності структурних змін в складі випущеної продукції є:

- а) зниження коефіцієнта ритмічності;
- б) зниження показника рентабельності;
- в) зростання коефіцієнта ритмічності;
- г) зростання показника рентабельності.

29. Аналіз рекламаций споживачів дає змогу:

- а) оцінити витрати, пов'язані з випуском і реалізацією;
- б) оцінити виконання плану з обсягу продукції;
- в) вивчити частоту і повторюваність дефектів;
- г) оцінити динаміку структури виробництва продукції.

30. Рівень виконання договірних зобов'язань розраховується як відношення:

- а) обсягу поставок за мінусом обсягу недопоставок до обсягу поставок;
- б) фактичного обсягу поставок до планового обсягу поставок;
- в) фактичного обсягу поставок до планового обсягу поставок, збільшеного на недопоставки;
- г) планового обсягу поставок за звітний період до фактичного обсягу поставок за звітний період.

31. Обсяг реалізації продукції можна збільшити за рахунок:

- а) підвищення норми амортизаційних відрахувань;
- б) зміни політики ціноутворення і збуту;
- в) проведення функціонально-вартісного аналізу продукції;
- г) збільшення обсягу дивідендних виплат.

32. Для оцінки динаміки обсягу виробництва розраховують:

- а) відношення планового обсягу продукції до величини середньорічної потужності підприємства;
- б) відношення величини середньорічної потужності підприємства до планового обсягу продукції;

- в) відношення фактичного обсягу продукції за аналізований період до планового обсягу продукції;
  - г) відношення фактичного обсягу продукції до обсягу за аналогічний період в минулому.
- 33. На основі розрахунку середньозваженої ціни одиниці продукції оцінюють:**
- а) обсяг нерозподіленого прибутку;
  - б) продуктивність праці;
  - в) якість продукції;
  - г) витрати підприємства.
- 34. Методика аналітичного дослідження якості продукції охоплює:**
- а) оцінку доплат за понадурочні;
  - б) оцінку виконання плану і динаміки показників сортності;
  - в) відшукування резервів підвищення продуктивності праці;
  - г) оцінку наднормативних залишків незавершеного виробництва.
- 35. Щоб визначити обсяг реалізації продукції підприємства, необхідно використати:**
- а) баланс підприємства;
  - б) звіт про фінансові результати;
  - в) звіт про власний капітал;
  - г) звіт про рух грошових коштів.
- 36. Основними причинами зниження якості продукції є:**
- а) структурно-асортиментні зрушення у випуску;
  - б) несвоєчасна установка нового обладнання;
  - в) затримка у виготовленні технічної документації;
  - г) низька кваліфікація робітників.
- 37. Ритмічна робота підприємства веде до:**
- а) своєчасного і повного виконання договірних зобов'язань;
  - б) перевитрат фонду оплати праці;
  - в) зростання залишків готової продукції на складі;
  - г) зменшення прибутку.
- 38. Невиконання плану виробництва веде до:**
- а) затримки у виготовленні технічної документації;
  - б) зміни якості окремих виробів;
  - в) невиконання договірних зобов'язань;
  - г) зміни умов виробництва.
- 39. При розрахунку виконання плану по реалізації продукції з урахуванням договірних зобов'язань недопоставки минулих звітних періодів:**
- а) додаються до планового обсягу реалізації звітного періоду;
  - б) віднімаються від планового обсягу реалізації звітного періоду;
  - в) виключаються з фактичного обсягу реалізації за звітний період;
  - г) додаються до фактичного обсягу реалізації за звітний період.

40. Якщо підприємство перевиконує план з одних виробів, а з інших недо- виконує, то:

- а) порушується виконання плану за асортиментом випущеної продукції;
- б) порушується виконання плану за якістю продукції;
- в) порушується виконання плану випуску продукції.
- г) порушується виконання плану використання виробничих потужностей.

41. Коефіцієнт конкурентоспроможності виробу – це:

- а) відношення ціни споживання виробу до їхнього корисного ефекту;
- б) відношення корисного ефекту виробів до ціни їхнього споживання;
- в) відношення собівартості виробу до його ціни;
- г) відношення виробничої собівартості виробу до його вартості за гуртовими цінами.

42. У практиці обліку та техніко-економічних розрахунках використовують ціни:

- а) фактичні;
- б) прийняті в плані;
- в) зіставні;
- г) усі відповіді правильні.

43. Номенклатура випуску продукції – це:

- а) перелік найменувань виробів згідно із загальнодержавним статистичним класифікатором продукції;
- б) деталізований перелік позицій номенклатури із зазначенням кількості виробів за кожною з них;
- в) питома вага окремих виробів у їх загальному випуску;
- г) випуск продукції відповідно до планового завдання.

44. Асортимент – це:

- а) деталізований перелік у межах однієї номенклатурної позиції;
- б) перелік продукції кодів згідно із загальнодержавним статистичним класифікатором продукції;
- в) співвідношення окремих груп виробів у їх загальному випуску;
- г) усі відповіді правильні.

45. Структура випуску продукції – це:

- а) перелік найменувань виробів згідно із загальнодержавним статистичним класифікатором продукції;
- б) деталізований перелік позицій номенклатури із зазначенням кількості виробів за кожною з них;
- в) питома вага окремих виробів у їх загальному випуску;
- г) випуск продукції відповідно до планового завдання.

46. Ритмічність випуску продукції – це:

- а) перелік найменувань виробів згідно із загальнодержавним статистичним класифікатором продукції;
- б) деталізований перелік позицій номенклатури із зазначенням кількості виробів за кожною з них;

- в) питома вага окремих виробів у їх загальному випуску;
- г) дотримання графіків випуску продукції відповідно до планового завдання.

47. Вкажіть можливу ситуацію:

- а) план з асортименту виконано при невиконанні завдання з номенклатури;
- б) план зі структури перевиконано;
- в) план з асортименту виконано при перевиконанні завдання з усіх видів продукції;
- г) план зі структури виконано при невиконанні завдання з номенклатури.

48. Вкажіть можливу ситуацію:

- а) план з асортименту перевиконано;
- б) план зі структури не виконано при виконанні завдання з номенклатури й асортименту;
- в) план з асортименту виконано при недовиконанні завдання з усіх видів продукції;
- г) план зі структури виконано при невиконанні завдання з номенклатури.

49. Рівень виконання завдання за асортиментом випуску продукції розраховується:

- а) відношенням різниці між фактичним та плановим обсягом випуску до планового;
- б) відношенням фактичного обсягу випуску продукції до планового;
- в) відношенням зарахованого обсягу випуску продукції за всіма видами продукції до планового;
- г) зіставленням фактичного випуску продукції кожного виду з плановим.

50. Рівень виконання завдання за структурою випуску продукції розраховується:

- а) відношенням різниці між фактичним та плановим обсягом випуску до планового;
- б) відношенням зарахованого обсягу випуску продукції за всіма видами продукції до фактичного;
- в) відношенням зарахованого обсягу випуску продукції за всіма видами продукції до планового;
- г) зіставленням фактичного випуску продукції кожного виду з плановим.

51. Рівень виконання завдання за номенклатурою розраховується:

- а) відношенням різниці між фактичним та плановим обсягом випуску до планового;
- б) відношенням зарахованого обсягу випуску продукції за всіма видами продукції до фактичного;
- в) відношенням зарахованого обсягу випуску продукції за всіма видами продукції до планового;
- г) зіставленням фактичного і планового переліку позицій номенклатури.

Тема «Аналіз використання трудових ресурсів і витрат на оплату праці»

1. Об'єктом аналізу трудових ресурсів підприємства є:

- а) склад, структура та динаміка кадрового потенціалу;
- б) ефективність використання оборотних засобів;
- в) рівень забезпеченості підприємства основними засобами;
- г) конкурентоспроможність продукції.

2. Об'єктом аналізу кадрового потенціалу підприємства є:

- а) обсяг, склад, структура та динаміка основних засобів;
- б) ефективність використання трудових ресурсів;
- в) рівень забезпеченості підприємства предметами праці;
- г) асортимент і структура продукції.

3. Об'єктом аналізу трудових показників є:

- а) використання виробничого устаткування;
- б) ефективність використання предметів праці;
- в) ступінь забезпеченості підприємства трудовими ресурсами;
- г) технічний стан і віковий склад обладнання.

4. Об'єктом аналізу трудових ресурсів є:

- а) склад, структура та динаміка оборотних засобів;
- б) ефективність використання основних засобів;
- в) рівень забезпеченості підприємства власним оборотним капіталом;
- г) кваліфікаційний рівень персоналу.

5. Об'єктом аналізу трудових показників підприємства є:

- а) використання робочого часу;
- б) ефективність використання предметів праці;
- в) ступінь забезпеченості підприємства енергоносіями;
- г) технічний стан і віковий склад обладнання.

6. Завданням аналізу трудових показників підприємства є:

- а) вивчення обсягу, складу, структури, руху та динаміки кадрового потенціалу;
- б) дослідження якості продукції;
- в) оцінка комплектності випущеної продукції;
- г) аналіз забезпеченості підприємства предметами праці.

7. Завданням аналізу трудових показників підприємства є:

- а) вивчення обсягу, складу, структури, руху та динаміки кадрового потенціалу;
- б) оцінка виконання плану та динаміки показників використання робочого часу;
- в) аналіз показників і факторів продуктивності праці;
- г) усі відповіді правильні.

8. Завданням аналізу трудових показників підприємства є:

- а) вивчення рівня забезпеченості підприємства робочою силою та кваліфікаційного рівня кадрового потенціалу;

- б) аналіз використання робочого часу і показників інтенсивності праці;
- в) оцінка впливу факторів праці на обсяг випуску продукції;
- г) усі відповіді правильні.

9. При аналізі руху трудових ресурсів підприємства використовують показники:

- а) коефіцієнти оновлення, вибуття;
- б) фондо-, механо-, енергоозброєності праці;
- в) коефіцієнти обороту за прийняттям, за звільненням, плинності кадрів, заміщення;
- г) рентабельності основних засобів.

10. При аналізі руху трудових ресурсів підприємства використовують показник:

- а) коефіцієнт обороту за прийняттям;
- б) коефіцієнт обороту за звільненням;
- в) коефіцієнт плинності кадрів;
- г) усі відповіді правильні.

11. Для узагальнюючої оцінки кваліфікаційного рівня робочої сили підприємства використовують показник:

- а) коефіцієнт обороту за прийняттям, коефіцієнт обороту за звільненням, коефіцієнт плинності кадрів;
- б) середній тарифний розряд робітників, середній тарифний коефіцієнт;
- в) фондо-, механо-, енергоозброєності праці;
- г) усі відповіді правильні.

12. Для оцінки екстенсивного використання трудового потенціалу використовують показник:

- а) загальне число відпрацьованих людино-днів (людино-годин);
- б) середнього виробітку працівника (робітника);
- в) коефіцієнт обороту за прийняттям, коефіцієнт обороту за звільненням, коефіцієнт плинності кадрів;
- г) середній тарифний розряд.

13. Для оцінки інтенсивного використання трудового потенціалу використовують показник:

- а) загальне число відпрацьованих людино-днів (людино-годин);
- б) середнього виробітку працівника (робітника);
- в) коефіцієнт обороту за прийняттям, коефіцієнт обороту за звільненням, коефіцієнт плинності кадрів;
- г) середній тарифний розряд.

14. Для узагальнюючої оцінки використання робочого часу кадровим потенціалом використовують показник:

- а) тривалість робочого періоду (дні);
- б) коефіцієнт змінності роботи;

- в) середня тривалість зміни (год.);
- г) усі відповіді правильні.

15. Для оцінки структури персоналу використовують показник:

- а) коефіцієнт обороту за прийняттям, коефіцієнт обороту за звільненням, коефіцієнт плинності кадрів;
- б) середній тарифний розряд;
- в) питома вага окремих категорій персоналу в його загальній чисельності;
- г) питомої ваги окремих груп основних засобів у їхній загальній вартості.

16. До екстенсивних факторів використання персоналу зараховують:

- а) середньогодинну продуктивність;
- б) середню кількість днів, відпрацьованих робітником;
- в) середньоденну продуктивність;
- г) усі відповіді правильні.

17. До інтенсивних факторів використання персоналу зараховують:

- а) середню кількість днів, відпрацьованих робітником;
- б) середню тривалість робочого дня;
- в) питому вагу робітників у чисельності персоналу;
- г) середньогодинну продуктивність.

18. Фактором формування обсягу випуску продукції за групою трудових ресурсів є:

- а) середньооблікова чисельність працівників;
- б) питома вага робітників у чисельності персоналу;
- в) середня продуктивність праці робітника;
- г) усі відповіді правильні.

19. Факторами формування середньорічного виробітку (продуктивності праці) робітника є:

- а) середня кількість днів, відпрацьованих у році;
- б) середня тривалість робочого дня;
- в) середньогодинний виробіток;
- г) усі відповіді правильні.

20. На фонд робочого часу в людино-годинах впливають:

- а) середня облікова чисельність робітників;
- б) середня кількість днів роботи за період;
- в) середня тривалість робочого дня;
- г) усі відповіді правильні.

21. Фактором середньорічного виробітку продукції в розрахунку на одного працівника є:

- а) чисельність працівників;
- б) співвідношення між фондомісткістю і матеріаломісткістю;

- в) питома вага робітників у загальній чисельності персоналу та продуктивності їх праці;
  - г) співвідношення між основними та допоміжними робітниками.
- 22. До інтенсивних факторів зміни середньорічного виробітку зараховують:**
- а) середню кількість днів, відпрацьованих у році;
  - б) середню тривалість робочого дня;
  - в) середньогодинний виробіток;
  - г) усі відповіді правильні.
- 23. Коефіцієнт інтенсивності обороту з прийому персоналу розраховують як:**
- а) частку від ділення числа вибулих за період працівників до їхньої середньооблікової чисельності;
  - б) частку від ділення прийнятих за період працівників до їхньої середньооблікової чисельності;
  - в) частку від ділення звільнених за власним бажанням, за прогули і порушення трудової дисципліни, за рішенням суду (зайвий оборот) до середньооблікової чисельності;
  - г) частку від ділення різниці між прийнятими і звільненими до середньооблікової чисельності.
- 24. Коефіцієнт інтенсивності обороту з вибуття персоналу розраховують як:**
- а) частку від ділення числа вибулих за період працівників до їхньої середньооблікової чисельності;
  - б) частку від ділення прийнятих за період працівників до їхньої середньооблікової чисельності;
  - в) частку від ділення звільнених за власним бажанням, за прогули і порушення трудової дисципліни, за рішенням суду (зайвий оборот) до середньооблікової чисельності;
  - г) частку від ділення різниці між прийнятими і звільненими до середньооблікової чисельності.
- 25. Коефіцієнт плинності кадрів розраховують як:**
- а) частку від ділення числа вибулих за період працівників до їхньої середньооблікової чисельності;
  - б) частку від ділення прийнятих за період працівників до їхньої середньооблікової чисельності;
  - в) частку від ділення звільнених за власним бажанням, за прогули і порушення трудової дисципліни, за рішенням суду (зайвий оборот) до середньооблікової чисельності;
  - г) частку від ділення різниці між прийнятими і звільненими до середньооблікової чисельності.
- 26. Коефіцієнт заміщення персоналу розраховують як:**
- а) частку від ділення числа вибулих за період працівників до їхньої середньооблікової чисельності;
  - б) частку від ділення прийнятих за період працівників до їхньої середньооблікової чисельності;

- в) частку від ділення звільнених за власним бажанням, за прогули і порушення трудової дисципліни, за рішенням суду (зайвий оборот) до середньооблікової чисельності;
- г) частку від ділення різниці між прийнятими і звільненими до середньооблікової чисельності.

27. Коефіцієнт постійності кадрів розраховують як:

- а) частку від ділення числа вибулих за період працівників до їхньої середньооблікової чисельності;
- б) частку від ділення числа прийнятих за період працівників до їхньої середньооблікової чисельності;
- в) частку від ділення чисельності працівників, які пропрацювали весь період, до їхньої чисельності на кінець періоду;
- г) частку від ділення різниці між числом прийнятих і звільненими до середньооблікової чисельності.

28. Для розрахунку середнього тарифного розряду використовують формулу:

- а) середньої арифметичної;
- б) середньої геометричної;
- в) середньої гармонійної;
- г) середньої хронологічної.

29. Взаємозв'язок між чисельністю, продуктивністю та обсягом виробництва продукції є:

- а) прямий;
- б) зворотний;
- в) кратний;
- г) комбінований.

30. Трудомісткість виробництва продукції характеризує:

- а) витрати часу на виробництво певної продукції;
- б) витрати часу на виконання певної технологічної операції;
- в) обсяг продукції, виготовлений за одиницю часу;
- г) усі відповіді правильні.

31. Трудомісткість одиниці продукції – це результат співвідношення:

- а) обсягу продукції і продуктивності праці;
- б) тривалості робочого дня і обсягу продукції;
- в) фонду робочого часу і кількості випущеної продукції;
- г) усі відповіді правильні.

32. Щоб розрахувати вплив чисельності працівників на обсяг продукції, можна скористатися:

- а) балансовим прийомом;
- б) функціонально-вартісним аналізом;
- в) прийомами елімінування;
- г) математичним програмуванням.

33. При перевищенні кваліфікації робітників над розрядністю робіт:

- а) зменшується обсяг виробництва;
- б) зростає собівартість продукції;
- в) погіршується якість продукції;
- г) усі відповіді правильні.

34. При перевищенні складності робіт над кваліфікацією робітників:

- а) зменшується обсяг виробництва, знижується якість продукції;
- б) зростає собівартість продукції;
- в) покращується використання виробничого обладнання;
- г) усі відповіді правильні.

35. Для забезпечення ефективності виробництва темпи зростання продуктивності праці повинні:

- а) випереджати темпи зростання оплати праці;
- б) відповідати темпам зростання продуктивності праці;
- в) бути нижчими, ніж темпи зростання оплати праці;
- г) усі відповіді правильні.

36. Ступінь забезпеченості підприємства робочою силою визначають зіставленням:

- а) фактичної та планової продуктивності праці;
- б) фактичної середньооблікової чисельності працівників з фактичною за попередній період в цілому та за категоріями персоналу;
- в) фактичної середньооблікової чисельності працівників в цілому та за категоріями персоналу з плановою;
- г) усі відповіді правильні.

37. Вплив зміни чисельності робітників на обсяг виробництва продукції визначають як:

- а) добуток фактичної чисельності на продуктивність праці одного робітника;
- б) добуток різниці між фактичною та плановою чисельністю робітників на їхню фактичну продуктивність праці;
- в) добуток різниці між фактичною та плановою чисельністю робітників на їхню планову продуктивність праці;
- г) добуток відпрацьованого робітниками часу на продуктивність праці.

38. Вплив зміни питомої ваги робітників на продуктивність праці працівників визначають як добуток:

- а) відпрацьованого часу на середньогодинну продуктивність праці;
- б) відхилення середньоспискової чисельності робітників на середню базову продуктивність праці;
- в) відхилення між фактичною та плановою питомою вагою робітників на базову середню продуктивність їхньої праці;
- г) фактичної питомої ваги робітників на відхилення середньої продуктивності їхньої праці.

39. Вплив середньогодинної продуктивності праці на обсяг виробництва продукції визначають як:

- а) частку від ділення обсягу виробництва до загальної кількості відпрацьованих людино-годин;
- б) добуток фактичної чисельності робітників на планову середньогодинну продуктивність праці;
- в) добуток планової годинної продуктивності праці на загальну фактично відпрацьовану кількість людино-годин;
- г) добуток відхилення між фактичною та базовою середньогодинною продуктивністю праці на фактичну кількість відпрацьованих людино-годин.

40. Резерви зростання випуску продукції за рахунок продуктивності праці визначають як:

- а) різницю між фактичною і плановою чисельністю робітників;
- б) добуток фактичної середньооблікової чисельності робітників на різницю між фактичним та базовим (плановим) рівнями їх середньорічного виробітку;
- в) добуток фактичної продуктивності праці робітників на різницю між фактичною і плановою середньообліковою чисельністю працюючих;
- г) добуток планової середньооблікової чисельності робітників на різницю між фактичним та базовим (плановим) рівнями їх середньорічного виробітку.

41. Для аналізу використання робочого часу персоналом підприємства використовують:

- а) форму № 1-ПВ статистичної звітності;
- б) форму № 11-ОЗ статистичної звітності;
- в) форму № 1 фінансової звітності;
- г) форму № 1-Б статистичної звітності.

42. Причини плинності кадрів вивчають на основі:

- а) форми № 1-ПВ статистичної звітності;
- б) форми № 11-ОЗ статистичної звітності;
- в) наказів та заяв на звільнення;
- г) форми № 1 фінансової звітності.

43. Вплив зміни тривалості робочого дня на середньоденну продуктивність праці робітників визначають як:

- а) частку від ділення обсягу виробництва продукції на загальну кількість відпрацьованих людино-годин;
- б) добуток відхилення фактичної від базової тривалості робочого дня на середньогодинну продуктивність праці;
- в) добуток фактичної тривалості робочого дня на середньогодинну продуктивності їхньої праці;
- г) частку робітників у загальній чисельності персоналу підприємства.

44. Для оцінки абсолютної динаміки продуктивності праці розраховують відхилення:

- а) між фактичним та плановим виробітком продукції;
- б) між плановим та фактичним виробітком продукції;
- в) між звітним і минулорічним виробітком продукції;
- г) усі відповіді правильні.

45. Вплив стажу роботи працівника, його віку та кваліфікації на продуктивність праці визначають із застосуванням:

- а) прийомів елімінування;
- б) кореляційно-регресійного аналізу;
- в) балансового прийому;
- г) структурного аналізу.

46. Вплив чисельності робітників, тривалості періоду роботи та продуктивності праці на обсяг випуску продукції визначають за допомогою:

- а) прийомів елімінування;
- б) кореляційно-регресійного аналізу;
- в) балансового прийому;
- г) структурного аналізу.

47. Непродуктивні втрати робочого часу зумовлені:

- а) роботою в понадурочний час;
- б) виготовленням бракованої продукції;
- в) виправленням браку;
- г) усі відповіді правильні.

48. Для оцінки виконання плану щодо продуктивності праці розраховують:

- а) частку від ділення фактичного і планового виробітку продукції;
- б) різницю між плановим та фактичним виробітком продукції;
- в) різницю між звітним і минулорічним виробітком продукції;
- г) частку від ділення планового і фактичного виробітку продукції.

49. Якщо середня кількість днів, відпрацьованих робітником за аналізований період, менша від планового рівня, це свідчить про:

- а) наявність внутрішньозмінних втрат робочого часу;
- б) наявність цілоденних втрат робочого часу;
- в) зменшення чисельності робітників;
- г) наявність понадурочних робіт.

50. За матеріалами аналізу якісного складу працюючих здійснюють:

- а) правильний підбір і оптимальне розташування кадрів;
- б) оцінку непродуктивних втрат робочого часу;
- в) оцінку внутрішньозмінних втрат робочого часу;
- г) усі відповіді правильні.

Тема «Аналіз довгострокових активів підприємства»

1. До пасивної частини основних засобів зараховують:

- а) будинки, споруди;
- б) машини;
- в) устаткування;
- г) інструмент.

2. До активної частини основних засобів зараховують:

- а) будинки;
- б) споруди;
- в) машини та устаткування;
- г) земельні ділянки.

3. Об'єктом аналізу основних засобів є:

- а) склад, структура та динаміка кадрового потенціалу;
- б) ефективність використання оборотних засобів;
- в) рівень забезпеченості підприємства основними засобами;
- г) конкурентноздатність продукції.

4. Об'єктом аналізу основних засобів є:

- а) обсяг, склад, структура та динаміка основних засобів;
- б) ефективність використання трудових ресурсів;
- в) рівень забезпеченості підприємства предметами праці;
- г) асортимент і структура продукції.

5. Об'єктом аналізу основних засобів є:

- а) склад, структура та динаміка кадрового потенціалу;
- б) ефективність використання предметів праці;
- в) рівень забезпеченості підприємства трудовими ресурсами;
- г) технічний стан і віковий склад обладнання.

6. Об'єктом аналізу основних засобів є:

- а) склад, структура та динаміка оборотних засобів;
- б) ефективність використання основних засобів;
- в) рівень забезпеченості підприємства власним оборотним капіталом;
- г) кваліфікаційний рівень персоналу.

7. Завданням аналізу основних засобів є:

- а) вивчення обсягу, складу, структури і динаміки основних засобів;
- б) дослідження якості продукції;
- в) оцінка комплектності випущеної продукції;
- г) аналіз забезпеченості підприємства предметами праці.

8. При аналізі обсягу і динаміки основних засобів використовують показники:

- а) коефіцієнти оновлення, вибуття;
- б) фондо-, механо-, енергозброєності праці;
- в) середньорічної вартості основних засобів і темпів її зміни;
- г) рентабельності основних засобів.

- 9. При аналізі руху основних засобів використовують показники:**
- а) коефіцієнти оновлення, вибуття;
  - б) фондо-, механо-, енергоозброєності праці;
  - в) середньорічної вартості основних засобів і темпів її зміни;
  - г) рентабельності основних засобів.
- 10. При аналізі забезпеченості основними засобами використовують показники:**
- а) коефіцієнти оновлення, вибуття;
  - б) фондо-, механо-, енергоозброєності праці;
  - в) середній вік устаткування;
  - г) рентабельності основних засобів.
- 11. Для оцінки ефективності використання основних засобів використовують показники:**
- а) коефіцієнти надходження, вибуття, оновлення, ліквідації;
  - б) середній вік устаткування;
  - в) фондівдача, фондомісткість;
  - г) середній вік устаткування.
- 12. Для оцінки технічного стану основних засобів використовують показник:**
- а) коефіцієнти надходження, вибуття, оновлення;
  - б) середній вік устаткування;
  - в) фондівдача, фондомісткість;
  - г) середній вік устаткування.
- 13. Для оцінки структури основних засобів використовують показник:**
- а) коефіцієнти надходження, вибуття, оновлення;
  - б) середній вік устаткування;
  - в) фондівдача, фондомісткість;
  - г) питомої ваги окремих груп основних засобів у загальній їх вартості.
- 14. Для оцінки ефективності використання виробничого устаткування використовують показники:**
- а) коефіцієнти зносу та придатності;
  - б) коефіцієнти оновлення, надходження, вибуття, ліквідації;
  - в) коефіцієнти інтенсивного, екстенсивного, інтегрального навантаження;
  - г) середній вік устаткування.
- 15. До екстенсивних факторів використання устаткування належить:**
- а) середньогодинна продуктивність;
  - б) коефіцієнт інтенсивного навантаження устаткування;
  - в) змінність роботи устаткування;
  - г) організаційно-технічний рівень виробництва.
- 16. До інтенсивних факторів використання устаткування належить:**
- а) наявність невстановленого устаткування;
  - б) цілоденні, внутрішньозмінні непродуктивні втрати машинного часу;
  - в) структурні зрушення у складі основних засобів;
  - г) середньогодинна продуктивність.

17. Факторами формування фондівдачі основних виробничих засобів є:

- а) чисельність працюючих;
- б) рівень забезпеченості предметами праці;
- в) структура і фондівдача активної частини основних засобів;
- г) вартість активної частини основних засобів.

18. Факторами формування фондівдачі активної частини є:

- а) залишкова вартість основних засобів;
- б) продуктивність устаткування;
- в) час роботи устаткування;
- г) структура устаткування.

19. До екстенсивних факторів зміни фондівдачі належить:

- а) кількість одиниць устаткування та тривалість періоду їхньої роботи;
- б) коефіцієнт зносу основних засобів;
- в) продуктивність роботи устаткування;
- г) модернізація устаткування.

20. До інтенсивних факторів зміни фондівдачі належить:

- а) кількість одиниць устаткування;
- б) тривалість періоду їхньої роботи;
- в) продуктивність роботи устаткування;
- г) змінність роботи устаткування.

21. Фізичний знос основних засобів розуміють як:

- а) знос, безпосередньо пов'язаний з участю основних засобів у виробничому процесі;
- б) знецінення основного капіталу внаслідок появи більш сучасного обладнання;
- в) знос, зумовлений впливом зовнішніх факторів, що викликають передчасне старіння;
- г) усі відповіді правильні.

22. Моральний знос основних засобів розуміють як:

- а) знос, безпосередньо пов'язаний з участю основних засобів у виробничому процесі;
- б) знецінення основного капіталу внаслідок появи більш сучасного обладнання;
- в) знос, зумовлений впливом зовнішніх факторів, що викликають передчасне старіння;
- г) усі відповіді правильні.

23. Коефіцієнт оновлення основних засобів розраховують як відношення:

- а) вартості нових основних засобів до вартості основних засобів на кінець періоду;
- б) вартості нових основних засобів до вартості на початок періоду;
- в) вартості нових основних засобів, до їхньої середньорічної вартості;
- г) вартості нових основних засобів до вартості вибулих засобів.

24. Коефіцієнт вибуття основних засобів розраховують як відношення:

- а) вартості вибулих основних засобів до вартості основних засобів на кінець періоду;
- б) вартості вибулих основних засобів до вартості на початок періоду;
- в) вартості вибулих основних засобів, до їхньої середньорічної вартості;
- г) вартості вибулих основних засобів до вартості засобів, що надійшли.

25. Коефіцієнт надходження (введення) основних засобів розраховують як відношення:

- а) вартості основних засобів, які надійшли, до вартості основних засобів на кінець періоду;
- б) вартості основних засобів, які надійшли, до вартості основних засобів на початок періоду;
- в) вартості основних засобів, які надійшли, до середньорічної вартості основних засобів;
- г) вартості основних засобів, які надійшли, до вартості вибулих засобів.

26. Коефіцієнт ліквідації основних засобів розраховують як відношення:

- а) вартості ліквідованих основних засобів до вартості основних засобів на кінець періоду;
- б) вартості ліквідованих основних засобів до вартості на початок періоду;
- в) вартості ліквідованих основних засобів, до їхньої середньорічної вартості основних засобів;
- г) вартості нових основних засобів до вартості ліквідованих основних засобів.

27. Коефіцієнт зносу основних засобів розраховують як відношення:

- а) суми зносу до первісної вартості основних засобів;
- б) суми зносу до залишкової вартості основних засобів;
- в) суми залишкової вартості основних засобів до суми зносу;
- г) суми первісної вартості основних засобів до суми зносу основних засобів.

28. Коефіцієнт придатності основних засобів розраховують як відношення:

- а) суми зносу до первісної вартості основних засобів;
- б) суми зносу до залишкової вартості основних засобів;
- в) суми залишкової вартості основних засобів до суми зносу;
- г) суми залишкової вартості основних засобів до первісної вартості основних засобів.

29. Структура основних засобів – це:

- а) сума їхньої облікової (залишкової) вартості за балансом;
- б) питома вага їхніх окремих груп у загальному обсязі;
- в) сума їхнього зносу;
- г) сума їхньої первісної вартості.

30. Фондомісткість продукції визначається як відношення:

- а) середньорічної вартості основних засобів до обсягу випущеної продукції;
- б) обсягу випущеної продукції до середньорічної вартості основних засобів;
- в) середньорічної вартості основних засобів до обсягу реалізованої продукції;
- г) середньорічної вартості основних засобів до вартості власного капіталу фірми.

31. Фондовіддача основних виробничих засобів визначається як відношення:

- а) середньорічної вартості основних виробничих засобів до обсягу випущеної продукції;
- б) обсягу випущеної продукції до середньорічної вартості основних виробничих засобів;
- в) середньорічної вартості основних виробничих засобів до обсягу реалізованої продукції;
- г) середньорічної вартості основних виробничих засобів до вартості власного капіталу фірми.

32. Фондовіддача активної частини основних виробничих засобів визначається як відношення:

- а) середньорічної вартості активної частини основних виробничих засобів до обсягу випущеної продукції;
- б) обсягу випущеної продукції до середньорічної вартості активної частини основних виробничих засобів;
- в) середньорічної вартості основних виробничих засобів до середньорічної вартості активної частини засобів;
- г) середньорічної вартості основних виробничих засобів до вартості власного капіталу фірми.

33. Рентабельність основних виробничих засобів – це відношення:

- а) у відсотках обсягу випуску продукції до середньорічної вартості основних засобів;
- б) у відсотках прибутку до середньорічної вартості основних виробничих засобів;
- в) у відсотках середньорічної вартості основних виробничих засобів до прибутку;
- г) у відсотках середньорічної вартості основних виробничих засобів до обсягу випуску.

34. Для аналізу складу та структури основних засобів використовують такі джерела даних:

- а) форма № 1 фінансової звітності;
- б) форма № 2 фінансової звітності;
- в) форма № 3 фінансової звітності;
- г) форма № 5 фінансової звітності.

35. Для аналізу основних засобів використовують такі джерела даних:

- а) форма № 11-МТП статистичної звітності;
- б) форма № 2 фінансової звітності;
- в) форма № 11-ОЗ статистичної звітності;
- г) форма № 3 ТМ статистичної звітності.

36. Коефіцієнт екстенсивного навантаження устаткування розраховують як відношення:

- а) фактичного фонду часу роботи устаткування в машино-годинах до планового;
- б) планового фонду часу роботи устаткування в машино-годинах до фактичного;
- в) фактичного середньогодинного виробітку устаткування до планового;
- г) планового середньогодинного виробітку устаткування до фактичного.

37. Коефіцієнт інтенсивного навантаження устаткування розраховують як відношення:

- а) фактичного фонду роботи устаткування в машино-годинах до планового;
- б) планового фонду роботи устаткування в машино-годинах до фактичного;
- в) фактичного середньогодинного виробітку устаткування до планового;
- г) планового середньогодинного виробітку устаткування до фактичного.

38. Коефіцієнт інтегрального навантаження устаткування розраховують як:

- а) добуток екстенсивного та інтенсивного коефіцієнтів навантаження устаткування;
- б) частка від ділення екстенсивного на інтенсивного коефіцієнтів навантаження устаткування;
- в) сума екстенсивного та інтенсивного коефіцієнтів навантаження устаткування;
- г) різниця між екстенсивним та інтенсивного коефіцієнтом навантаження устаткування.

39. Факторна модель формування обсягу продукції під впливом засобів праці – це:

- а) добуток середньорічної вартості основних виробничих засобів на їхню фондівдачу;
- б) частка від ділення середньорічної вартості основних виробничих засобів на їхню фондівдачу;
- в) добуток середньорічної вартості основних виробничих засобів на фондомісткість продукції;
- г) частка від ділення фондівдачі продукції на середньорічну вартість основних виробничих засобів.

40. Факторна модель формування фондівдачі основних виробничих засобів – це:

- а) частка питомої ваги активної частини основних засобів на фондівдачу активної частини;
- б) добуток питомої ваги активної частини основних засобів на фондівдачу активної частини;
- в) добуток середньорічної вартості основних виробничих засобів на фондомісткість продукції;
- г) частка від ділення фондівдачі продукції на середньорічну вартість основних виробничих засобів.

41. Вплив зміни середньорічної вартості основних виробничих засобів на зміну обсягу випуску продукції розраховують як:

- а) добуток відхилення по вартості основних виробничих засобів на їхню базову фондівдачу;
- б) частку від ділення відхилення по вартості основних виробничих засобів на їхню базову фондівдачу;
- в) добуток базового значення вартості основних виробничих засобів на відхилення фондівдачі;
- г) добуток фактичного значення вартості основних виробничих засобів на відхилення фондівдачі.

42. Вплив зміни фондівдачі основних виробничих засобів на зміну обсягу випуску продукції розраховують як:

- а) добуток відхилення по вартості основних виробничих засобів на їхню базову фондівдачу;
- б) частку від ділення відхилення по вартості основних виробничих засобів на їхню базову фондівдачу;
- в) добуток базового значення вартості основних виробничих засобів на відхилення фондівдачі;
- г) добуток фактичного значення вартості основних виробничих засобів на відхилення фондівдачі.

43. До внутрішніх джерел технічного переобладнання виробництва та оновлення основних засобів належать:

- а) амортизація;
- б) емісія акцій;
- в) кредитування;
- г) лізинг.

44. Встановленим на підприємстві вважають обладнання, яке:

- а) змонтоване і готове до роботи;
- б) яке відпрацювало хоча б одну годину;
- в) є в наявності, незалежно від того, де знаходиться і в якому стані;
- г) є на складі підприємства.

45. До екстенсивних факторів зміни фондівдачі належить:

- а) підвищення коефіцієнта змінності;
- б) підвищення продуктивності обладнання;
- в) використання прогресивної технології;
- г) модернізацію діючого обладнання;

46. Як визначити вплив інтенсивного використання обладнання на обсяг виробництва продукції?

- а) відношенням фактичної годинної продуктивності до планової;
- б) добутком фактично відпрацьованого часу на планову годинну продуктивність обладнання;
- в) добутком відхилення між фактичною та плановою годинною продуктивністю на плановий фонд часу;
- г) добутком відхилення між фактичною та плановою годинною продуктивністю обладнання на фактичний час.

47. Найвним на підприємстві вважають обладнання, яке:

- а) змонтоване і готове до роботи;
- б) фактично працююче;
- в) знаходиться на складі підприємства;
- г) усі відповіді правильні.

48. За яких умов можна вважати раціональним співвідношення між зміною техноозброєності та продуктивністю праці?

- а) темпи зростання продуктивності праці випереджають темпи зростання техноозброєності;
- б) темпи зростання продуктивності праці відстають від темпів зростання техноозброєності;
- в) темпи зростання продуктивності праці дорівнюють темпам зростання техноозброєності;
- г) ці показники не вивчаються у взаємозв'язку.

49. Як розраховують техноозброєність праці?

- а) відношенням кількості спожитої електроенергії до середньооблікової чисельності робітників;
- б) відношенням вартості активної частини ОЗ до середньооблікової чисельності робітників;
- в) відношенням вартості основних засобів до обсягу продукції.
- г) відношенням вартості пасивної частини ОЗ до середньооблікової чисельності робітників.

50. Коефіцієнт екстенсивного навантаження вказує на:

- а) ефективність використання обладнання в часі;
- б) ефективність використання обладнання за потужністю;
- в) загальний рівень використання обладнання;
- г) рівень використання невстановленого обладнання.

Тема «Аналіз матеріальних ресурсів підприємства та ефективності їх використання»

1. Об'єктом аналізу предметів праці є:

- а) склад, структура та динаміка кадрового потенціалу;
- б) ефективність використання оборотних засобів;
- в) рівень забезпеченості підприємства основними засобами;
- г) рівень забезпеченості підприємства сировиною і матеріалами.

2. Об'єктом аналізу предметів праці є:

- а) обсяг, склад, структура та динаміка основних засобів;
- б) ефективність використання трудових ресурсів;
- в) стан складських запасів матеріалів, сировини, комплектуючих виробів, запчастин;
- г) асортимент і структура продукції.

3. Об'єктом аналізу предметів праці є:

- а) склад, структура та динаміка кадрового потенціалу;
- б) ефективність використання предметів праці;
- в) рівень забезпеченості підприємства трудовими ресурсами;
- г) технічний стан і віковий склад обладнання.

4. Об'єктом аналізу предметів праці є:

- а) склад, структура та динаміка основних засобів;
- б) ефективність використання основних засобів;
- в) рівень виконання плану матеріально-технічного постачання;
- г) кваліфікаційний рівень персоналу.

5. Завданням аналізу предметів праці є:

- а) вивчення обсягу, складу, структури і динаміки основних засобів;
- б) дослідження якості продукції;
- в) оцінка комплектності випущеної продукції;
- г) оцінка обґрунтованості плану матеріально-технічного постачання.

6. Завданням аналізу предметів праці є:

- а) оцінка фондівддачі засобів праці;
- б) оцінка стану і динаміки кадрового потенціалу;
- в) визначення факторів зміни показників використання матеріальних ресурсів;
- г) виконання плану впровадження нової техніки.

7. Завданням аналізу предметів праці є:

- а) вивчення ефективності використання основних засобів;
- б) дослідження якості продукції;
- в) оцінка комплектності випущеної продукції;
- г) виявлення резервів підвищення ефективності використання предметів праці.

8. При аналізі стану і динаміки матеріальних запасів використовують показники:

- а) коефіцієнти оновлення, вибуття;
- б) фондо-, механо-, енергоозброєності праці;
- в) середньорічної вартості основних засобів і темпів її зміни;
- г) норматив запасу, фактична наявність (в натуральних, вартісних вимірниках та у днях).

9. У процесі аналізу запасів матеріальних ресурсів використовують оцінку:

- а) в натуральних одиницях виміру;
- б) у вартісних одиницях;
- в) у днях забезпеченості;
- г) усі відповіді правильні.

10. При аналізі ефективності використання предметів праці використовують показники:

- а) матеріаломісткості;
- б) матеріаловіддачі;
- в) коефіцієнт корисного використання матеріалу;
- г) усі відповіді правильні.

11. При аналізі забезпеченості підприємства предметами праці використовують показники:

- а) потреба в матеріальних ресурсах, фактична наявність запасів;
- б) матеріаломісткості, матеріаловіддачі;
- в) коефіцієнт корисного використання матеріалу;
- г) усі відповіді правильні.

12. Потребу підприємства у матеріальних ресурсах визначають як:

- а) добуток норми витрачання матеріальних ресурсів на плановий обсяг випуску продукції;
- б) добуток норми запасу в днях на одноденне витрачання матеріальних ресурсів;
- в) частку від ділення величини планового випуску продукції на її фактичну матеріаломісткості;
- г) як добуток величини планового випуску продукції на її фактичну матеріаловіддачу.

13. Факторами формування матеріаловіддачі продукції є:

- а) норма витрачання ресурсу;
- б) ціна ресурсу;
- в) ціна продукції;
- г) усі відповіді правильні.

14. Факторами формування матеріаломісткості продукції є:

- а) норма витрачання ресурсу;
- б) ціна ресурсу;
- в) ціна продукції;
- г) усі відповіді правильні.

15. Фактором зміни матеріаломісткості всієї продукції є:

- а) рівень матеріальних витрат на один виріб;
- б) тривалість робочого дня;
- в) продуктивність праці;
- г) фондомісткість продукції.

16. Фактором зміни матеріальних витрат на одиницю продукції є:

- а) ціна на витрачені при її виробництві ресурси;
- б) виробнича собівартість;
- в) структура виробництва;
- г) обсяг виробництва.

17. Фактором зміни матеріальних витрат на весь випуск продукції є:

- а) ціна на спожиті ресурси;
- б) норма витрачання ресурсу;
- в) обсяг і структура виробництва;
- г) усі відповіді правильні.

18. Матеріаломісткість продукції – це:

- а) вартість витрачених предметів праці на виробництво однієї гривні продукції;
- б) вихід продукції з однієї гривні витрачених предметів праці;
- в) частка вартості повернутих відходів у вартості продукції;
- г) частка вартості повернутих відходів у матеріальних витратах.

19. Матеріаловіддача продукції – це:

- а) вартість витрачених предметів праці на виробництво однієї гривні продукції;
- б) вихід продукції з однієї гривні витрачених предметів праці;
- в) частка вартості повернутих відходів у вартості продукції;
- г) частка вартості повернутих відходів у матеріальних витратах.

20. Матеріаломісткість продукції визначається як відношення:

- а) матеріальних витрат до обсягу випущеної продукції;
- б) обсягу випущеної продукції до матеріальних витрат;
- в) вартості повернутих відходів до обсягу випущеної продукції;
- г) усі відповіді правильні.

21. Матеріаловіддача продукції визначається як відношення:

- а) матеріальних витрат до обсягу випущеної продукції;
- б) обсягу випущеної продукції до матеріальних витрат;
- в) вартості повернутих відходів до обсягу випущеної продукції;
- г) усі відповіді правильні.

22. Матеріаломісткість виробу – це:

- а) вартість витрачених предметів праці на виробництво продукції;
- б) відношення вартості спожитих на виробництво виробу предметів праці до його ціни;
- в) відношення ціни виробу до вартості спожитих на його виробництво предметів праці;
- г) усі відповіді правильні.

23. Матеріальні витрати – це:

- а) вартість витрачених на виробництво продукції предметів праці;
- б) відношення вартості спожитих на виробництво виробу предметів праці до його ціни;
- в) відношення ціни виробу до вартості спожитих на його виробництво предметів праці;
- г) усі відповіді правильні.

24. Вартість витрачених предметів праці на виробництво однієї гривні продукції – це:

- а) матеріаловіддача;
- б) матеріаломісткість;
- в) матеріальні витрати;
- г) коефіцієнт корисного використання матеріалів.

25. Вихід продукції з однієї гривні витрачених предметів праці – це:

- а) матеріаловіддача;
- б) матеріаломісткість;
- в) матеріальні витрати;
- г) коефіцієнт корисного використання матеріалів.

26. Вартість витрачених предметів праці на виробництво продукції – це:

- а) матеріаловіддача;
- б) матеріаломісткість;
- в) матеріальні витрати;
- г) коефіцієнт корисного використання матеріалів.

27. Відношення вартості повернутих відходів до матеріальних витрат – це:

- а) матеріаловіддача;
- б) матеріаломісткість;
- в) коефіцієнт відходів;
- г) коефіцієнт корисного використання матеріалів.

28. Факторна модель формування обсягу товарної продукції під впливом предметів праці – це:

- а) частка від ділення матеріальних витрат на матеріаловіддачу;
- б) добуток матеріальних витрат на матеріаловіддачу;
- в) частка від ділення матеріаловіддачі на матеріальні витрати;
- г) добуток матеріальних витрат на матеріаломісткість.

29. Факторна модель формування обсягу товарної продукції під впливом предметів праці – це:

- а) частка від ділення матеріальних витрат на матеріаловіддачу;
- б) частка від ділення матеріаловіддачі на матеріальні витрати;
- в) частка від ділення матеріальних витрат на матеріаломісткість;
- г) добуток матеріальних витрат на матеріаломісткість.

30. Вплив зміни матеріальних витрат на зміну обсягу випуску продукції розраховують як добуток:

- а) відхилення матеріальних витрат на базову матеріаловіддачу;
- б) відхилення матеріальних витрат на фактичну матеріаловіддачу;
- в) базових матеріальних витрат на відхилення матеріаловіддачі;
- г) фактичних матеріальних витрат на відхилення матеріаловіддачі.

31. Вплив зміни матеріаловіддачі на зміну обсягу випуску продукції розраховують як добуток:

- а) відхилення матеріальних витрат на базову матеріаловіддачу;
- б) відхилення матеріальних витрат на фактичну матеріаловіддачу;
- в) базових матеріальних витрат на відхилення матеріаловіддачі;
- г) фактичних матеріальних витрат на відхилення матеріаловіддачі.

32. Вплив зміни матеріаломісткості на обсяг випуску продукції визначається як:

- а) добуток відхилення фактичної та планової матеріаловіддачі на фактичні витрати матеріалів;
- б) відношення фактичних матеріальних витрат до фактичної матеріаломісткості;
- в) добуток матеріаломісткості на обсяг виробництва продукції;
- г) різниця між фактичним обсягом продукції та обсягом продукції, розрахованим виходячи з фактичних матеріальних витрат і базової матеріаломісткості.

33. Вплив зміни матеріальних витрат на обсяг випуску продукції визначається як:

- а) добуток відхилення фактичної та планової матеріаловіддачі на фактичні витрати матеріалів;
- б) відношення фактичних матеріальних витрат до фактичної матеріаломісткості;
- в) різниця між обсягом продукції, розрахованим виходячи з фактичних матеріальних витрат і базової матеріаломісткості та базовим обсягом продукції;
- г) різниця між фактичним обсягом продукції та обсягом продукції, розрахованим виходячи з фактичних матеріальних витрат і базової матеріаломісткості.

34. Екстенсивний шлях задоволення потреби підприємства в матеріальних ресурсах передбачає:

- а) збільшення кількості й обсягів закупівель матеріалів;
- б) зменшення кількості договорів на поставку сировинних ресурсів;
- в) застосування прогресивних, обґрунтованих норм витрачання матеріальних ресурсів;
- г) використання безвідходних технологій.

35. На зниження матеріаломісткості продукції впливає:

- а) зниження норм витрачання матеріальних ресурсів на одиницю продукції;
- б) удосконалення матеріально-технічного забезпечення;
- в) зростання ціни придбання ресурсів;
- г) усі відповіді правильні.

36. Зниження ефективності використання матеріальних ресурсів пов'язують із:

- а) зростанням матеріаломісткості;
- б) зменшенням повернутих відходів;
- в) дотриманням норм витрачання матеріальних ресурсів;
- г) зростанням матеріаловіддачі.

37. Зростання ефективності використання матеріальних ресурсів пов'язують із:

- а) зростанням матеріаломісткості;
- б) зростанням відходів;
- в) збільшенням норм витрачання матеріальних ресурсів;
- г) зростанням матеріаловіддачі.

38. Аналізуючи обґрунтованість норм витрачання матеріальних ресурсів, порівнюють:

- а) фактичне надходження матеріальних ресурсів з плановою потребою;
- б) фактичні витрати з поточними нормами;
- в) поточні норми з середньогалузевими;
- г) усі відповіді правильні.

39. При аналізі дотримання норм витрачання матеріальних ресурсів порівнюють:

- а) фактичне надходження матеріальних ресурсів з плановою потребою;
- б) фактичні витрати з поточними нормами;
- в) поточні норми із середньогалузевими;
- г) усі відповіді правильні.

40. При аналізі забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами порівнюють:

- а) фактичне надходження матеріальних ресурсів з плановою потребою;
- б) фактичні витрати з поточними нормами;
- в) поточні норми із середньогалузевими;
- г) усі відповіді правильні.

41. Резервами зростання обсягу виробництва за рахунок предметів праці є:

- а) підвищення матеріаломісткості виробництва;
- б) зниження матеріаломісткості виробництва;
- в) скорочення складських приміщень;
- г) вдосконалення системи постачання ресурсами.

42. Резервами зростання обсягу виробництва за рахунок предметів праці є:

- а) підвищення матеріаловіддачі виробництва;
- б) зниження матеріаловіддачі виробництва;
- в) асортиментно-структурні зрушення;
- г) вдосконалення системи постачання ресурсами.

43. Для аналізу матеріальних витрат підприємства використовують фінансову звітність:

- а) форма № 1;
- б) форма № 2;
- в) форма № 3;
- г) форма № 4.

44. Інформацію про стан та динаміку матеріальних запасів відображено у фінансовій звітності:

- а) форма № 1;
- б) форма № 2;
- в) форма № 3;
- г) форма № 4.

45. Щоб оцінити темп зміни матеріаломісткості виробництва, необхідно:

- а) від матеріаломісткості виробництва за звітний період відняти матеріаломісткість за попередній період;
- б) матеріаломісткість виробництва за звітний період поділити на матеріаломісткість за попередній період;
- в) від матеріаломісткості виробництва за попередній період відняти матеріаломісткість звітного періоду;
- г) матеріаломісткість виробництва за попередній період поділити на матеріаломісткість звітного періоду.

46. Щоб оцінити абсолютну динаміку матеріаломісткості виробництва, необхідно:

- а) від матеріаломісткості виробництва за звітний період відняти матеріаломісткість за попередній період;
- б) матеріаломісткість виробництва за звітний період поділити на матеріаломісткість за попередній період;
- в) від матеріаломісткості виробництва за попередній період відняти матеріаломісткість звітного періоду;
- г) матеріаломісткість виробництва за попередній період поділити на матеріаломісткість звітного періоду.

47. Оберненим показником до матеріаловіддачі є:

- а) матеріаломісткість;
- б) коефіцієнт корисного використання матеріалів;
- в) коефіцієнт виходу придатної продукції;
- г) усі відповіді правильні.

48. Оберненим показником до матеріаломісткості є:

- а) матеріаловіддача;
- б) коефіцієнт корисного використання матеріалів;
- в) коефіцієнт виходу придатної продукції;
- г) усі відповіді правильні.

49. Причина зміни питомої матеріаломісткості – це:

- а) впровадження нової техніки, технології;
- б) зміна конструкції виробу;
- в) зміна норми витрачання матеріальних ресурсів;
- г) усі відповіді правильні.

50. У процесі управління ефективністю використання предметів роль аналізу полягає в сприянні:

- а) вибору найраціональнішого виду матеріалу;
- б) найвигіднішого постачальника;
- в) найбільш економічної технології;
- г) усі відповіді правильні.

Тема «Аналіз витрат на виробництво та собівартості продукції»

1. Під час проведення аналізу витрат підприємства використовують показники:

- а) сукупні операційні витрати періоду за економічними елементами;
- б) собівартість товарного випуску в цілому та за статтями калькуляції;
- в) собівартість окремих видів продукції;
- г) усі відповіді правильні.

2. Узагальнюючими показниками собівартості є:

- а) операційні витрати за економічними елементами;
- б) собівартість за статтями витрат;
- в) витрати на 1 грн. продукції;
- г) усі відповіді правильні.

3. Витрати, що не можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта економічно доцільним шляхом, є:

- а) прямими;
- б) непрямыми;
- в) змінними;
- г) усі відповіді правильні.

4. Витрати, що можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта економічно доцільним шляхом є:

- а) прямими;
- б) непрямыми;
- в) постійними;
- г) всі відповіді правильні.

5. Витрати, що змінюються прямо (або майже прямо) пропорційно до зміни обсягу діяльності, є:

- а) змінними;
- б) постійними;
- в) непрямыми;
- г) усі відповіді правильні.

6. Витрати, що залишаються незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу діяльності, є:

- а) змінними;
- б) постійними;
- в) прямими;
- г) усі відповіді правильні.

7. Комплексні витрати – це:

- а) сукупність економічно однорідних витрат;
- б) сукупність різнорідних витрат;
- в) економічно недоцільні витрати;
- г) усі відповіді правильні.

8. Продуктивні витрати – це:

- а) наслідки недоліків у технології та організації виробництва;
- б) економічно доцільні витрати;
- в) економічно недоцільні витрати;
- г) усі відповіді правильні.

9. Непродуктивні витрати – це:

- а) економічно недоцільні витрати, наслідки недоліків у технології та організації виробництва;
- б) економічно доцільні витрати;
- в) витрати, передбачені кошторисом витрат на виробництво;
- г) усі відповіді правильні.

10. За залежністю від зміни обсягів виробництва розрізняють витрати:

- а) змінні та постійні;
- б) прямі й непрямі;
- в) прості та комплексні;
- г) усі відповіді правильні.

11. За можливістю безпосереднього віднесення до конкретного об'єкта витрат економічно доцільним шляхом розрізняють витрати:

- а) змінні та постійні;
- б) прямі й непрямі;
- в) прості та комплексні;
- г) усі відповіді правильні.

12. Елементом операційних витрат є:

- а) матеріальні витрати;
- б) витрати на оплату праці;
- в) амортизація;
- г) усі відповіді правильні.

13. Величина витрат за економічними елементами стосується:

- а) періоду;
- б) обсягу товарної продукції;
- в) обсягу незавершеного виробництва;
- г) усі відповіді правильні.

14. Величина витрат за статтями калькуляції стосується:

- а) періоду;
- б) обсягу товарної продукції;
- в) обсягу незавершеного виробництва;
- г) усі відповіді правильні.

15. До виробничої собівартості зараховують:

- а) прямі матеріальні витрати;
- б) прямі витрати на оплату праці;
- в) загальновиробничі витрати;
- г) усі відповіді правильні.

16. До загальновиробничих витрат зараховують:

- а) витрати на управління виробництвом;
- б) витрати на обслуговування виробничого процесу;
- в) витрати на вдосконалення технології та організації виробництва;
- г) усі відповіді правильні.

17. Пов'язаними з операційною діяльністю витратами, що не включаються до виробничої собівартості реалізованої продукції, є:

- а) адміністративні витрати;
- б) витрати на збут;
- в) інші операційні витрати;
- г) усі відповіді правильні.

18. Групування витрат за економічними елементами дає змогу прослідкувати:

- а) рівень, динаміку і питому вагу окремих економічно однорідних складових витрат діяльності;
- б) цільову спрямованість витрат та місця їхнього виникнення;
- в) у що обходиться виробництво 1 грн. продукції підприємства;
- г) усі відповіді правильні.

19. Групування витрат за статтями калькуляції дає змогу прослідкувати:

- а) рівень, динаміку і питому вагу окремих економічно однорідних складових витрат діяльності;
- б) цільову спрямованість витрат та місця їхнього виникнення;
- в) у що обходиться виробництво 1 грн. продукції підприємства;
- г) усі відповіді правильні.

20. Аналізуючи витрати підприємства та собівартість продукції, вирішують такі завдання:

- а) оцінка рівня виконання плану та динаміки показників;
- б) вияв впливу факторів на зміну аналізованих показників витрат;
- в) виявлення резервів зниження собівартості продукції та розробка заходів щодо їхнього залучення;
- г) усі відповіді правильні.

21. Доречними для аналізу витрат підприємства джерелами є:

- а) наказ про облікову політику підприємства;
- б) звіт про фінансові результати підприємства;
- в) планові та звітні калькуляції підприємства, кошториси витрат;
- г) усі відповіді правильні.

22. Доречну для аналізу витрат підприємства інформацію наведено у фінансовій звітності:

- а) форми № 1;
- б) форми № 2;
- в) форми № 3;
- г) форми № 4.

23. Показник витрат на 1 грн. продукції дає змогу прослідкувати:

- а) рівень, динаміку і питому вагу окремих економічно однорідних складових витрат діяльності;
- б) цільову спрямованість витрат та місця їх виникнення;
- в) у що обходиться виробництво 1 грн. продукції підприємства;
- г) усі відповіді правильні.

24. При аналізі витрат на економічними елементами здійснюють оцінку їхнього:

- а) рівня;
- б) структури;
- в) динаміки;
- г) усі відповіді правильні.

25. План щодо собівартості продукції вважають виконаним, якщо:

- а) фактична величина витрат є не меншою від планової;
- б) фактична величина витрат є не більшою від планової;
- в) фактична величина витрат є більшою від планової;
- г) усі відповіді правильні.

26. На відхилення витрат за окремими статтями собівартості від плану впливає зміна:

- а) обсягу випуску продукції;
- б) асортименту і структури випуску продукції;
- в) рівня собівартості окремих видів продукції;
- г) усі відповіді правильні.

27. Рівень витрат на 1 грн. продукції визначають відношенням:

- а) собівартості продукції до її обсягу оптових цінах;
- б) обсягу продукції в оптових цінах до її собівартості;
- в) матеріальних витрат до обсягу продукції в оптових цінах;
- г) обсягу продукції до матеріальних витрат.

28. Зіставлення фактичних витрат за звітний період з фактичними за попередній період здійснюють з метою:

- а) вивчення тенденцій планування;
- б) вивчення динаміки та закономірностей зміни;
- в) оцінки виконання кошторису;
- г) усі відповіді правильні.

29. Фактором формування рівня витрат на 1 грн. продукції є зміна:

- а) обсягу, структури та асортименту випуску продукції;
- б) собівартості окремих видів продукції;
- в) цін на готову продукцію;
- г) усі відповіді правильні.

30. Вплив зміни структури і асортименту продукції на зміну витрат на 1 грн. продукції визначають як різницю:

- а) планових витрат, скоригованих на фактичний обсяг продукції, та планових витрат;
- б) фактичних витрат за плановими цінами та планових витрат, скоригованих на фактичний обсяг продукції;
- в) фактичних витрат на 1 грн. у діючих та прийнятих у плані цінах на продукцію;
- г) усі відповіді правильні.

31. Вплив зміни собівартості окремих видів продукції на зміну витрат на 1 грн. товарної продукції визначають як різницю:

- а) планових витрат, скоригованих на фактичний обсяг і асортимент продукції, та планових витрат;
- б) фактичних витрат за плановими цінами та планових витрат, скоригованих на фактичний обсяг продукції;
- в) фактичних витрат на 1 грн. у діючих та прийнятих у плані цінах на продукцію;
- г) усі відповіді правильні.

32. Вплив зміни ціни на вироблену продукцію на зміну витрат на 1 грн. продукції визначають як різницю:

- а) планових витрат, скоригованих на фактичний обсяг і асортимент продукції, та планових витрат;
- б) фактичних витрат за плановими цінами та планових витрат, скоригованих на фактичний обсяг продукції;
- в) фактичних витрат на 1 грн. у діючих та прийнятих у плані цінах на продукцію;
- г) усі відповіді правильні.

33. При факторному аналізі показника витрат на 1 грн. товарної продукції доцільно скористатися:

- а) балансовим прийомом;
- б) прийомом ланцюгових підстановок;
- в) дисконтуванням;
- г) дисперсійним аналізом.

34. На рівень прямих матеріальних витрат впливає зміна:

- а) обсягу випуску продукції;
- б) структури і асортименту випуску продукції;
- в) рівня матеріальних витрат у собівартості одиниці продукції;
- г) усі відповіді правильні.

35. Причиною зміни рівня матеріальних витрат у собівартості одиниці продукції є:

- а) зміна норми питомого витрачання матеріалів на одиницю продукції;
- б) відхилення від норми питомого витрачання матеріалів на одиницю продукції;
- в) зміна собівартості придбання одиниці сировини і матеріалів;
- г) усі відповіді правильні.

36. Зміни норм витрачання матеріалів є наслідком:

- а) підвищення організаційно-технічного рівня виробництва;
- б) зміни конструкції та технічних характеристик виробів;
- в) переходу на використання принципово нових, більш раціональних матеріалів;
- г) усі відповіді правильні.

37. Зміни норм витрачання матеріалів є наслідком:

- а) зміни обсягу виробництва;
- б) підвищення організаційно-технічного рівня виробництва;
- в) комплектності виробництва;
- г) наявності невстановленого обладнання.

38. Відхилення від норми витрачання матеріалів може бути зумовлене:

- а) несправністю устаткування;
- б) порушенням технологічного процесу;
- в) недостатньою кваліфікацією робітників;
- г) усі відповіді правильні.

39. Причиною відступу від норм витрачання матеріалів є:

- а) недостатня оборотність оборотних засобів;
- б) низький рівень кваліфікації робітників;
- в) забезпеченість робочою силою;
- г) наявність невстановленого обладнання.

40. На рівень прямих трудових витрат впливає зміна:

- а) обсягу випуску продукції;
- б) структури і асортименту випуску продукції;
- в) рівня витрат на заробітну плату у собівартості одиниці продукції;
- г) усі відповіді правильні.

41. Причиною зміни рівня витрат на оплату праці у собівартості одиниці продукції є:

- а) зміна трудомісткості виготовлення виробів внаслідок зміни норм;
- б) зміна трудомісткості виготовлення виробів внаслідок відхилення від норми;
- в) зміна середньогодинної заробітної плати;
- г) усі відповіді правильні.

42. Причиною зміни середньогодинної заробітної плати є:

- а) підвищення кваліфікації робітника;
- б) підвищення інтенсивності праці;
- в) індексування доходів населення;
- г) усі відповіді правильні.

43. Зміни норм трудомісткості виробу є наслідком:

- а) підвищення організаційно-технічного рівня виробництва;
- б) зміни конструкції та технічних характеристик виробів;
- в) вдосконалення нормування праці;
- г) усі відповіді правильні.

44. Зміна трудомісткості виготовлення виробу (норми) є наслідком:

- а) підвищення технічного рівня виробництва;
- б) зростання обсягів випуску продукції;
- в) комплектності виробництва;
- г) наявності невстановленого обладнання.

45. Відхилення від норми трудомісткості може бути зумовлене:

- а) невідповідністю кваліфікації робітників складності робіт;
- б) несправністю устаткування, відступом від нормальних умов праці;
- в) виконанням непередбачених робіт, порушенням технологічного процесу;
- г) усі відповіді правильні.

46. Причиною відхилення від норми трудомісткості виробу є:

- а) недостатня оборотність оборотних засобів;
- б) невідповідності розряду робітника складності робіт;
- в) забезпеченість робочою силою;
- г) наявність невстановленого обладнання.

47. Фактором зміни погодинного фонду оплати праці є:

- а) середньооблікова чисельність робітників-погодинників;
- б) середня тривалість періоду роботи в годинах;
- в) середньогодинна заробітна плата;
- г) усі відповіді правильні.

48. При аналізі комплексних статей витрат здійснюють порівняння:

- а) планових витрат за кожною статтею кошторису з фактичними витратами попереднього періоду (для виявлення тенденцій планування);
- б) фактичних витрат звітного періоду з плановими та плановими, перерахованими на фактичний обсяг виробництва в частині змінних витрат (для виявлення ступеня виконання плану);
- в) фактичних витрат звітного періоду з фактичними за попередні періоди (для виявлення тенденцій їх зміни);
- г) усі відповіді правильні.

49. Абсолютне відхилення за комплексною статтею витрат визначається як різниця:

- а) фактичної і планової (кошторисної) суми витрат;
- б) планової (кошторисної) і фактичної суми витрат;
- в) фактичної суми витрат і планової суми витрат, скоригованої на фактичний обсяг випуску продукції;
- г) планової суми витрат, скоригованої на фактичний обсяг випуску продукції і фактичних витрат.

50. Відносне відхилення за комплексною статтею витрат визначається як різниця:

- а) фактичної і планової (кошторисної) суми витрат;
- б) планової (кошторисної) і фактичної суми витрат;
- в) фактичної суми витрат і планової суми витрат, скоригованої на фактичний обсяг випуску продукції;
- г) планової суми витрат, скоригованої на фактичний обсяг випуску продукції і фактичних витрат.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Контрольна робота з економічного аналізу Варіант 1

Задача 1. На основі наведеної нижче інформації побудуйте баланс товарної продукції, визначте вплив окремих чинників на зміну показника обсягу реалізації (тис. грн.).

Показники	За планом	Фактично
Залишок нереалізованої продукції на початок року	11 240	11 600
Товарна продукція	81 020	78 800
Обсяг реалізації продукції	?	?
Залишки нереалізованої продукції на кінець року	8 640	9 000

Задача 2. За даними, наведеними в таблиці, побудуйте модель формування обсягу товарної продукції під впливом чинників праці. Застосовуючи прийом відносних (процентних) різниць, розрахуйте величину впливу кожного із чинників на відхилення випуску продукції.

Показники	Рік	
	Попередній	Звітний
Обсяг товарної продукції, тис. грн.	12 440	10 360
Середньоспискова чисельність робітників, осіб	2 600	2 960
Відпрацьовано за рік: тис. люд.-днів, тис. люд.-год.	450 3 600	400 2 974

Задача 3. За даними, наведеними в таблиці, оцініть прогресивність змін у структурі основних засобів та ефективність їх використання у виробництві. Застосовуючи прийом ланцюгових підстановок, розрахуйте величину впливу кожного із чинників на зміну обсягу продукції та резерви його зростання.

Показники	За планом	Фактично
Товарна продукція, грн.	236 000	225 500
Середньорічна вартість основних промислово-виробничих фондів, грн.	13 000	13 500
У т. ч. середньорічна вартість машин і устаткування, грн.	10 850	12 860

Задача 4. За даними, наведеними в таблиці, розрахуйте вплив кожного із чинників на відхилення обсягу випуску продукції. Для обчислення скористайтесь прийомом абсолютних відхилень (різниць). Чи є резерви для зростання обсягу продукції?

Показники	За планом	Фактично
Товарна продукція, тис. грн.	1 340	1 353
Витрати основних матеріалів, тис. грн.	708	860
Матеріаловіддача, грн.	?	?

Задача 5. Розрахуйте критичний обсяг випуску продукції підприємства. Якою є величина фактичного прибутку і чи отримає підприємство прибуток при умові зниження обсягу виробництва на 5% ?

Назва показника	Одиниці виміру	Значення
1. Кількість виробів	шт.	2 600
2. Ціна виробу	грн.	200
3. Змінні витрати на одиницю товару	грн.	164
4. Постійні витрати за період	тис. грн.	64

Задача 6. За даними задачі 5 розрахуйте фактичну та очікувану рентабельність виробу. Виявіть вплив чинників (прибутку і собівартості) на зміну рентабельності виробу, очевидні резерви її підвищення.

Задача 7. На підставі даних бухгалтерського балансу розрахуйте величину власних обігових засобів (тис. грн.). Чи достатня їх величина для нормальної роботи підприємства?

Статті активу балансу	Сума на кінець року	Статті пасиву балансу	Сума на кінець року
1. Підсумок р. I «Необоротні активи»	340	1. Підсумок р. I «Власний капітал»	420
2. Підсумок р. II «Оборотні активи»	680	2. Підсумок р. II «Забезпечення наступних витрат і платежів»	15
3. Р. III «Витрати майбутніх періодів»	0	3. Підсумок р. III «Довгострокові зобов'язання»	50
		4. Підсумок р. IV «Поточні зобов'язання»	400
		5. Р. V «Доходи майбутніх періодів»	?

Довідка. Норматив оборотних засобів 250 тис. грн.

Задача 8. За наведеними в таблиці даними оцініть структуру, абсолютну, відносну і структурну динаміку та вагомість зміни окремих елементів (розділів, статей) активу балансу. Сформулюйте відповідні аналітичні висновки.

Актив	На початок року		На кінець року		Динаміка			
	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютна у сумі	відносна, %	частки, %	у % до зміни підсумку
I. Необоротні активи	4 260		10 186					
II. Оборотні активи	4 984		5 438					
У тому числі:	3 460		3 976					
– запаси								
– векселі одержані	300		340					
– дебіторська заборгованість	724		670					
– поточні фінансові інвестиції	100		40					
– грошові кошти та еквіваленти	400		412					
III. Витрати майбутніх періодів	100		140					
Баланс	9 344		15 764					

Контрольна робота з економічного аналізу Варіант 2

Задача 1. Дайте оцінку виконання плану за обсягом реалізації та визначте вплив основних факторів (тис. грн.).

Показники	За планом	Фактично
Залишок нереалізованої продукції на початок року	1 000	1 400
Товарна продукція	18 000	18 200
Обсяг реалізації продукції	18 500	16 000
Залишки нереалізованої продукції на кінець року	?	?

Задача 2. За даними, наведеними в таблиці, побудуйте модель формування обсягу товарної продукції під впливом чинників праці. Розрахуйте величину впливу кожного із чинників на відхилення випуску продукції, застосовуючи прийом ланцюгових підстановок.

Показники	Рік	
	Попередній	Звітний
Обсяг товарної продукції, грн.	1 536 000	2 206
Середньоспискова чисельність робітників, осіб	400	410
Середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником	240	230
Тривалість робочого дня, год.	8,0	7,8
Середньогодинний виробіток одного робітника, грн.	2,0	3,0

Задача 3. За даними, наведеними в таблиці, обчисліть вплив факторів на ефективність використання основних засобів підприємства. Застосуйте прийом абсолютних відхилень (різниць). Чи є невикористані резерви для зростання виробництва?

Показники	За планом	Фактично
Фондовіддача основних промислово-виробничих фондів, грн.	2,36	2,50
Питома вага активної частини (частка машин та устаткування у вартості основних промислово-виробничих фондів)	0,78	?
Фондовіддача машин та устаткування, грн.	?	3,4

Задача 4. За даними, наведеними в таблиці, розрахуйте вплив кожного із чинників на відхилення обсягу випуску продукції. Застосуйте прийом відносних (процентних) різниць. Чи є резерви для зростання обсягу продукції?

Показники	За планом	Фактично
Товарна продукція, тис. грн.	1340	1353
Витрати основних матеріалів, тис. грн.	470	486
Матеріаломісткість продукції, коп.	?	?

Задача 5. Підприємство для підтримання попиту на продукцію А і Б передбачає знизити ціни. Визначте, яким має бути обсяг випуску за новими цінами, щоб величина одержуваного прибутку від реалізації цих виробів не зменшилась.

Назва показника	Виріб А	Виріб Б
1. Обсяг випуску, шт.	500	600
2. Змінні витрати на одиницю, грн.	7	12
4. Постійні витрати за період, грн.	340	630
5. Ціна одиниці виробу, грн.:		
– стара	12	22
– нова	10	20

Задача 6. За даними задачі 5 розрахуйте фактичну та очікувану рентабельність виробу А. Розрахуйте вплив чинників (прибутку і ціни) на зміну рентабельності виробу та виявіть очевидні резерви її підвищення.

Задача 7. На підставі даних бухгалтерського балансу розрахуйте коефіцієнти фінансової стійкості (співвідношення позичених і власних коштів, фінансової незалежності, довгострокового залучення капіталу, маневрування). Дайте оцінку динаміки їхнього рівня.

(тис. грн.)

Статті активу балансу	Сума		Статті пасиву балансу	Сума	
	на початок року	на кінець року		на початок року	на кінець року
1. Підсумок р. I «Необоротні активи»	280	300	1. Підсумок р. I «Власний капітал»	250	260
2. Підсумок р. П «Оборотні активи»	600	620	2. Підсумок р. П «Забезпечення наступних витрат і платежів»	?	30
3. Р. Ш «Витрати майбутніх періодів»	20	25	3. Підсумок р. Ш «Довгострокові зобов'язання»	50	50
			4. Підсумок р. IV «Поточні зобов'язання»	500	536
			5. р. У «Доходи майбутніх періодів»	0	?

Задача 8. За наведеними в таблиці даними оцініть структуру, абсолютну, відносну і структурну динаміку та вагомість зміни окремих елементів операційних витрат підприємства. Сформулюйте відповідні аналітичні висновки.

(тис. грн.)

Найменування показника	За попередній період		За звітний період		Динаміка			
	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютна у сумі	відносна у %	питомої ваги, %	у % до зміни підсумку
Матеріальні затрати	4 021		5 290					
Витрати на оплату праці	1 418		1 944					
Відрахування на соціальні заходи	532		729					
Амортизація	113		147					
Інші операційні витрати	778		919					
Разом	6 862		9 030					

Контрольна робота з економічного аналізу
Варіант 3

Задача 1. Дайте оцінку виконання плану за обсягом реалізації і визначте вплив основних факторів (тис. грн.).

Показники	За планом	Фактично
Залишок нереалізованої продукції на початок року	?	?
Товарна продукція	10 000	8 000
Обсяг реалізації продукції	9 600	7 000
Залишки нереалізованої продукції на кінець року	1 200	1 600

Задача 2. За даними, наведеними в таблиці, побудуйте модель формування обсягу товарної продукції під впливом чинників праці. Розрахуйте величину впливу кожного із чинників на відхилення випуску продукції, використовуючи прийом абсолютних відхилень (різниць).

Показники	Рік	
	Попередній	Звітний
Обсяг товарної продукції, грн.	236 000	225 500
Середньоспискова чисельність працюючих, осіб	400	410
Середньоспискова чисельність робітників, осіб	365	368

Задача 3. За даними, наведеними в таблиці, обчисліть вплив факторів на обсяг товарної продукції. Застосуйте прийом відносних (процентних) різниць. Чи є невикористані резерви для зростання виробництва?

Показники	За планом	Фактично
Товарна продукція, тис. грн.	12 600	16 000
Середньорічна кількість верстатів, шт.	315	320
Вироблено продукції в розрахунку на один верстат, тис. грн.	?	?

Задача 4. За наведеними даними проаналізуйте вплив факторів на зміну матеріальних витрат у складі собівартості продукції. Для обчислення застосуйте прийом ланцюгових підстановок (скоригованих показників). Підрахуйте резерви зниження собівартості продукції.

Вид матеріалу	Одиниця виміру	За планом			За звітом		
		Кількість виробленої продукції, шт.	Норма витрат на одиницю	Ціна матеріалу, грн.	Кількість виробленої продукції, шт.	Норма витрат на одиницю	Ціна матеріалу, грн.
А	кг	450	45	2	460	50	1,8
Б	м ²	450	2	10	460	2	11
В	—	450	5	8	460	4,8	8

Задача 5. Розрахуйте критичний обсяг випуску продукції підприємства та суму одержаного прибутку. Яким стане критичний обсяг і сума прибутку при умові, що за рахунок впровадження прогресивної технології та економічних матеріалів змінні витрати на виріб знизяться на 2%, а ціна товару за рахунок поліпшення споживчих властивостей зросте на 5% ?

Назва показника	Одиниці виміру	Значення
1. Фактичний обсяг продажу виробів	шт.	460
2. Ціна виробу	грн.	200
3. Змінні витрати на одиницю товару	грн.	50
4. Постійні витрати за період	тис. грн.	64

Задача 6. За даними задачі 5 розрахуйте фактичну та очікувану рентабельність виробу. Виявіть вплив чинників (прибутку і ціни) на зміну рентабельності виробу та очевидні резерви її підвищення.

Задача 7. На підставі даних бухгалтерського балансу визначте вартість майна підприємства. Проаналізуйте його загальну та структурну динаміку. Дайте оцінку виявлених змін.

Статті активу балансу	Сума		Статті пасиву балансу	Сума	
	на початок року	на кінець року		на початок року	на кінець року
1. Підсумок р. I «Необоротні активи»	560	600	1. Підсумок р. I «Власний капітал»	500	620
2. Р. П «Оборотні активи», з них:	600	620	2. Підсумок р. П «Забезпечення наступних витрат і платежів»	?	30
– виробничі запаси	259	230			
– незавершене виробництво	56	60			
– готова продукція	80	60			
– товари	20	0			
– засоби в розрахунках	?	200			
– грошові кошти та їхні еквіваленти	35	?			
3. Р. Ш «Витрати майбутніх періодів»	20	25	3. Підсумок р. Ш «Довгострокові зобов'язання»	50	50
			4. Підсумок р. IV «Поточні зобов'язання»	500	536
			5. Р. V «Доходи майбутніх періодів»	0	?

Задача 8. За наведеними в таблиці даними оцініть структуру, абсолютну, відносну і структурну динаміку та вагомість зміни виробництва окремих видів продукції підприємства в загальному обсязі її випуску. Сформулюйте відповідні аналітичні висновки.

(тис. грн.)

Позиції укрупненого асортименту	За попередній період		За звітний період		Динаміка			
	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютна у сумі	відносна у %	питомої ваги, %	у % до зміни підсумку
Шкурка шліфувальна	33 500		32 000					
Шліфувальні вироби	24 600		25 000					
Диски з об'ємного шліфувального полотна	12 000		12 000					
Круги абразивні пелюсткові	9 000		8 000					
Товари народного споживання	10 500		12 500					
Інша продукція	400		360					
Разом	?		?					

Контрольна робота з економічного аналізу Варіант 4

Задача 1. Дайте оцінку виконання плану за обсягом реалізації і визначте вплив основних факторів (тис. грн.).

Показники	За планом	Фактично
Залишок нереалізованої продукції на початок року	800	900
Товарна продукція	?	?
Обсяг реалізації продукції	5 600	4 900
Залишки нереалізованої продукції на кінець року	200	1 500

Задача 2. За даними, наведеними в таблиці, побудуйте модель формування обсягу товарної продукції під впливом чинників праці. Розрахуйте вплив кожного із чинників на відхилення випуску продукції, застосовуючи прийом абсолютних відхилень (різниць). Вкажіть величину виявлених резервів.

Показники	За планом	Фактично
Обсяг товарної продукції, грн.	?	?
Середньоспискова чисельність робітників, осіб	380	410
Середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником	240	230
Середньоденний виробіток одного робітника, грн.	22,0	23,4

Задача 3. За даними, наведеними в таблиці, обчисліть вплив факторів на обсяг товарної продукції. Застосуйте прийом процентних (відносних) різниць. Чи є невикористані резерви для зростання виробництва ?

Показники	За планом	Фактично
Обсяг товарної продукції, тис. грн.	2 170	2 050
Відпрацьовано верстато-годин, тис.	?	820
Вироблено продукції за верстато-годину, грн.	3,1	?

Задача 4. Проаналізуйте витрачання матеріалів і зробіть розрахунок впливу факторів на обсяг продукції. Для обчислення застосуйте спосіб ланцюгових підстановок (скоригованих показників). Чи є резерви для зростання обсягу продукції?

Показники	За планом	Фактично
Обсяг випуску продукції:		
– у вартісному виразі, тис. грн.	500	475
– у натуральному обчисленні, шт.	2 000	1 900
Норма витрачання основного матеріалу кг/шт.	4	5
Ціна основного матеріалу за кг	50	44

Задача 5. Розрахуйте фактичний прибуток та критичний обсяг виробництва продукції.

Назва показника	Одиниця виміру	Значення
1. Кількість виробів	шт.	360
2. Ціна виробу	грн.	400
3. Змінні витрати на одиницю товару	грн.	150
4. Постійні витрати за період	тис. грн.	64

Задача 6. За даними, наведеними в таблиці, проаналізуйте валовий прибуток від реалізації та рівень рентабельності. Виявіть вплив чинників (валового прибутку та виробничої собівартості) на відхилення рентабельності від рівня попереднього року. Розрахуйте резерви та дайте оцінку виявлених змін.

(тис. грн.)

Показники	Попередній рік	Звітний рік
1. Дохід (виручка) від реалізації продукції	5432	6543
2. Податок на додану вартість	880	1095
3. Акцизний збір	102	120
4. Виробнича собівартість реалізованої продукції	3000	?
5. Валовий прибуток (збиток)	?	400
6. Рівень рентабельності, %	?	?

Задача 7. На підставі даних бухгалтерського балансу визначте його валюту. Проаналізуйте загальну та структурну динаміку джерел коштів підприємства. Дайте оцінку виявлених змін.

(тис. грн.)

Статті активу балансу	Сума		Статті пасиву балансу	Сума	
	на початок року	на кінець року		на початок року	на кінець року
1. Підсумок р. I «Необоротні активи»	456	560	1. Підсумок р. I «Власний капітал»	500	620
2. Р. П «Оборотні активи»	600	620	2. Підсумок р. П «Забезпечення наступних витрат і платежів»	?	30
3. Р. Ш «Витрати майбутніх періодів»	20	25	3. Підсумок р. Ш «Довгострокові зобов'язання»	50	50
			4. Підсумок р. IV «Поточні зобов'язання»	500	536
			5. Р. V «Доходи майбутніх періодів»	0	?

Задача 8. За наведеними в таблиці даними оцініть структуру, абсолютну, відносну і структурну динаміку та вагомість зміни середньооблікової чисельності працівників підприємства за категоріями персоналу в загальному її обсязі. Сформулюйте відповідні аналітичні висновки.

(осіб)

Категорії працівників	За попередній період		За звітний період		Динаміка			
		питома вага, %	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютна у сумі	відносна у %	питомої ваги, %	у % до зміни підсумку
Робітники	2 745		1 983					
Спеціалісти	847		825					
Службовці	112		112					
Учні	20		18					
МОП	10		12					
Разом	?		?					

Контрольна робота з економічного аналізу Варіант 5

Задача 1. Дайте оцінку динаміки обсягу реалізації і визначте, які фактори вплинули на неї. Чи є резерви для зростання обсягу реалізації?

Показники	Минулий рік	Звітний рік
Залишок нереалізованої продукції на початок року	200	?
Товарна продукція	8 000	8 100
Обсяг реалізації продукції	?	?
Залишки нереалізованої продукції на кінець року	150	600

Задача 2. За даними, наведеними в таблиці, побудуйте модель формування обсягу товарної продукції під впливом чинників праці. Розрахуйте вплив кожного із чинників на відхилення випуску продукції, використовуючи прийом ланцюгових підстановок. Вкажіть величину виявлених резервів.

Показники	За планом	Фактично
Обсяг товарної продукції, тис. грн.	?	?
Середньоспискова чисельність працюючих, осіб	400	410
Питома вага робітників у загальній чисельності працюючих, %	68,0	67,0
Середньорічний виробіток одного робітника, грн.	5 600	6 000

Задача 3. За даними, наведеними в таблиці, обчисліть вплив факторів на обсяг товарної продукції. Для обчислення застосуйте прийом абсолютних (відхилень) різниць. Чи є невикористані резерви для зростання виробництва?

Показники	За планом	Фактично
Товарна продукція, тис. грн.	3 000	3 600
Виробнича площа, м ²	1 500	1 600
Вироблено продукції в розрахунку на м ² , тис. грн.	?	?

Задача 4. За даними, наведеними в таблиці, розрахуйте вплив кожного із чинників на відхилення обсягу випуску продукції. Використайте прийом відносних (процентних) різниць. Чи є резерви зростання обсягу продукції?

Показники	За планом	Фактично
Товарна продукція, тис. грн.	2350	2360
Витрати основних матеріалів, тис. грн.	?	?
Матеріаловіддача, грн.	2,63	2,45

Задача 5. Підприємство випускає нову продукцію. Очікується збути протягом року 30000 шт. Ціна за виріб – 300 грн. Змінні витрати на виробництво одиниці становлять 60% ціни. Річні постійні витрати становлять 800 тис. грн. Який прибуток очікується одержати? Скільки виробів потрібно реалізувати для одержання прибутку в 300 тис. грн.?

Задача 6. Розрахуйте заплановану та фактичну рентабельність реалізації продукції, визначте вплив факторів. Чи існують резерви її зростання? Дайте оцінку виявлених змін.

Показники	За планом	Фактично
Валовий прибуток продукції, тис. грн. від реалізації.	450	460
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	2800	2500
Рентабельність, %	?	?

Задача 7. За даними бухгалтерського балансу визначте значення його валюти і необхідних показників. Проаналізуйте динаміку платоспроможності підприємства за коефіцієнтами ліквідності. Дайте оцінку виявлених змін.

Статті активу балансу	Сума		Статті пасиву балансу	Сума	
	на початок року	на кінець року		на початок року	на кінець року
1. Підсумок р. I «Необоротні активи»	460	500	1. Підсумок р. I «Власний капітал»	500	520
2. Р. П «Оборотні активи», з них:	600	620	2. Підсумок р. П «Забезпечення наступних витрат і платежів»	?	30
– виробничі запаси	259	230			
– незавершене виробництво	56	60			
– готова продукція	80	60			
– товари	20	0			
– засоби в розрахунках	?	200			
– грошові кошти та їх еквіваленти	35	?			
3. Р. Ш «Витрати майбутніх періодів»	20	25	3. Підсумок р. Ш «Довгострокові зобов'язання»	50	50
			4. Підсумок р. IV «Поточні зобов'язання»	500	536
			5. Р. У «Доходи майбутніх періодів»	0	?

Задача 8. За наведеними в таблиці даними оцініть структуру, абсолютну, відносну і структурну динаміку та вагомість зміни окремих груп діючого металорізального устаткування підприємства у загальному його обсязі. Сформулюйте відповідні аналітичні висновки.

Види металорізального устаткування	За попередній період		За звітний період		Динаміка			
	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютна у сумі	відносна у %	питомої ваги, %	у % до зміни підсумку
Токарне	156		158					
Фрезерне	34		25					
Стругальне	27		27					
Шліфувальне	19		8					
Свердлильне	10		12					
Разом	?		?					

Контрольна робота з економічного аналізу Варіант 6

Задача 1. Дайте оцінку динаміки обсягу реалізації і визначте, які фактори вплинули на неї. Чи є резерви для зростання обсягу реалізації?

Показники	Минулий рік	Звітний рік
Залишок нереалізованої продукції на початок року	300	?
Товарна продукція	12000	12500
Обсяг реалізації продукції	11900	12110
Залишки нереалізованої продукції на кінець року	?	?

Задача 2. За даними, наведеними в таблиці, побудуйте модель формування обсягу товарної продукції під впливом чинників праці. Розрахуйте вплив кожного із чинників на відхилення випуску продукції, застосовуючи прийом абсолютних різниць (відхилень). Вкажіть величину виявлених резервів.

Показники	За планом	Фактично
Обсяг товарної продукції, грн.	?	?
Загальне число відпрацьованих робітниками людино-годин	12000	11000
Середньорічний виробіток за людино-годину, грн.	8,0	9,0

Задача 3. За даними, наведеними в таблиці, обчисліть вплив факторів на обсяг товарної продукції. Для розрахунків використайте прийом відносних (процентних) різниць. Чи є невикористані резерви для зростання виробництва?

Показники	За планом	Фактично
Товарна продукція, тис. грн.	840	1014
Кількість верстатів, шт.	10	12
Відпрацьовано всіма верстатами верстато-змін	4200	4056

Задача 4. За даними, наведеними в таблиці, розрахуйте вплив кожного із чинників на відхилення обсягу випуску продукції. Застосуйте прийом ланцюгових підстановок. Чи є резерви зростання обсягу продукції?

Показники	За планом	Фактично
Товарна продукція, тис. грн.	1340	1353
Витрати основних матеріалів, тис. грн.	?	?
Матеріаломісткість продукції, коп.	64	66

Задача 5. Розрахуйте для кожного варіанта випуску продукції необхідні показники.

Назва показників	Варіанти випуску продукції		
	I	II	III
Випуск продукції в шт.	150	100	
Змінні витрати на один виріб, грн.	34	34	34
Загальна величина змінних витрат, грн.	?	?	
Постійні витрати на один виріб, грн.	?	?	
Загальна величина постійних витрат, грн.	1200	1200	1200
Ціна виробу, грн.	60	56	54
Обсяг продажу, грн.	?	?	?
Питомий маржинальний дохід, грн.	?	22	
Прибуток	?	?	0

Задача 6. За даними задачі 5 розрахуйте рентабельність виробу за першими двома варіантами випуску продукції. Припускаючи, що для певного періоду I-ий варіант випуску є фактичним, а II-ий варіант є плановим, визначте зміну фактичної рентабельності проти плану та виявіть вплив факторів (прибутку та ціни) на це відхилення.

Задача 7. За наведеними даними визначте, яку додаткову суму оборотних активів потрібно мати підприємству в наступному році, якщо воно планує збільшити обсяг реалізованої продукції на 10%, а тривалість обороту зменшити на 5 днів.

Назва показника	Одиниці виміру	Фактичне значення
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	тис. грн.	2 000
Середньорічні оборотні активи підприємства	тис. грн.	800
Тривалість обороту оборотних активів	днів	?

Задача 8. За наведеними в таблиці даними оцініть структуру, абсолютну, відносну і структурну динаміку та вагомість зміни окремих елементів (розділів, статей) у загальній вартості пасиву балансу. Сформулюйте відповідні аналітичні висновки.

Пасив	На початок року		На кінець року		Динаміка			
	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютна у сумі	відносна у %	питомої ваги, %	у % до зміни підсумку
I. Власний капітал	5658		6 344					
II. Забезпечення наступних витрат і платежів	627		708					
III. Довгострокові зобов'язання	371		279					
IV. Поточні зобов'язання у тому числі:	?		?					
Короткострокові кредити банку	450		400					
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	–		85					
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	821		1225					
Поточні зобов'язання за розрахунками та інші	600		977					
V. Доходи майбутніх періодів	10		12					
Баланс	?		?					

**Контрольна робота з економічного аналізу
Варіант 7**

Задача 1. Дайте оцінку динаміки обсягу реалізації і визначте, які фактори вплинули на неї. Чи є резерви для зростання обсягу реалізації?

Показники	Минулий рік	Звітний рік
Залишок нереалізованої продукції на початок року	500	?
Товарна продукція	5000	4800
Обсяг реалізації продукції	5100	?
Залишки нереалізованої продукції на кінець року	?	800

Задача 2. За даними, наведеними в таблиці, побудуйте модель формування обсягу товарної продукції під впливом чинників праці. Розрахуйте вплив кожного із чинників на відхилення випуску продукції, використовуючи прийом процентних (відносних) різниць.

Показники	За планом	Фактично
Обсяг товарної продукції, тис. грн.	1400	1305,6
Відпрацьовано за рік усіма робітниками людино-днів	50000	48000
Середньоденний виробіток робітника, грн.	?	?

Задача 3. За даними, наведеними в таблиці, обчисліть вплив факторів на обсяг товарної продукції. Для розрахунків скористайтеся прийомом абсолютних відхилень (різниць). Чи є невикористані резерви для зростання виробництва?

Показники	За планом	Фактично
Товарна продукція, шт.	108000	120640
Кількість верстатів, шт.	18	20
Виробіток продукції на одному верстаті в день, шт.	?	?
Кількість днів роботи	25	24

Задача 4. За наведеними даними проаналізуйте матеріаломісткість окремого виду продукції. Розрахуйте величину впливу окремих чинників на її зміну. Застосуйте прийом ланцюгових підстановок.

Ціна одиниці продукції, грн.		Матеріальні витрати на виробництво одиниці продукції			
За планом	Фактично	Норма витрачання матеріалу на одиницю, кг		Ціна матеріалу за кг, грн.	
		За планом	Фактично	За планом	Фактично
56	58	3	2,8	16	18

Задача 5. Фірма здійснює торгівельну діяльність в орендованому приміщенні. Орендна плата становить 200 грн. за місяць. Закупівельна ціна товару становить 0,5 грн., а реалізаційна – 0,9 грн. Скільки товару треба реалізувати для одержання після оподаткування за ставкою 30% прибутку в розмірі 200 грн.?

Задача 6. Розрахуйте рентабельність реалізації продукції та вплив факторів на її відхилення від плану (підприємство випускає один вид продукції).

Показники	За планом	Фактично
Реалізовано виробів, шт.	10800	12000
Собівартість виробу, грн.	20	18
Ціна виробу, грн.	30	29
Прибуток з одного виробу, грн.	?	?
Загальний прибуток від реалізації продукції, грн.	?	?

Задача 7. За наведеними даними розрахуйте показники тривалості обороту оборотних активів. Дайте оцінку їхньої динаміки. Виявіть суму додатково залучених в оборот (вивільнених з обороту) коштів підприємства.

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	21600	22000
Середньорічні залишки оборотних активів, тис. грн.	3600	2800
Одноденна реалізація, грн.	?	?
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів.	?	?
Сума залучених в оборот (вивільнених з обороту) коштів, грн.	?	?

Задача 8. За наведеними в таблиці даними оцініть структуру, абсолютну, відносну і структурну динаміку та вагомість зміни окремих елементів запасів активу балансу підприємства. Сформулюйте відповідні аналітичні висновки.

Актив	На початок року		На кінець року		Динаміка			
	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютна у сумі	відносна, %	частки, %	у % до зміни підсумку
Виробничі запаси	2 020		1 923					
Незавершене виробництво	70		66					
Готова продукція	1 460		1 976					
Товари	30		40					
Загальна величина	?		?					

Контрольна робота з економічного аналізу Варіант 8

Задача 1. На основі інформації про фінансові результати від реалізації продукції побудуйте баланс формування валового прибутку підприємства за звітний та минулий роки і розрахуйте ступінь впливу окремих чинників на його зміну.

(тис. грн.)

Показники	Рік	
	Попередній	Звітний
Сума валового прибутку в залишках нереалізованої продукції на початок року	36,0	?
Фінансові показники реалізації продукції:		
а) виробнича собівартість	59268,0	59241,0
б) податок на додану вартість, сума акцизного збору	1180,0	1200,0
в) виручка від реалізації продукції	78586,0	64584,0
г) валовий прибуток	?	?
Сума валового прибутку в залишках нереалізованої продукції на кінець року	40,0	46,0

Задача 2. За даними, наведеними в таблиці, розрахуйте вплив кожного із чинників на середньорічний виробіток одного працюючого. Використайте прийом абсолютних відхилень (різниць). Вкажіть величину виявлених резервів.

Показники	За планом	Фактично
Середньорічний виробіток одного працюючого, грн.	?	4020
Питома вага робітників у загальній чисельності працюючих, %	68,0	67,0
Середньорічний виробіток одного робітника, грн.	5600	?

Задача 3. За даними, наведеними в таблиці, обчисліть вплив факторів на обсяг товарної продукції. Для розрахунків застосуйте прийом відносних (процентних) різниць. Чи є невикористані резерви для зростання виробництва?

Показники	За планом	Фактично
Товарна продукція, тис. грн.	112869	87160
Середньорічна кількість одиниць устаткування, шт.	648	653
Загальна кількість відпрацьованих верстатогодин, тис.	2431,6	2315,2
Загальна кількість відпрацьованих верстатозмін, тис.	342,4	326,5

Задача 4. За наведеними даними розрахуйте вплив факторів на величину матеріаловіддачі. Застосуйте прийом ланцюгових підстановок. Сформулюйте відповідні висновки.

Показники	За планом	Фактично
Обсяг випуску продукції:		
– у вартісному виразі, тис. грн.	600	500
– у натуральному обчисленні, шт.	2 000	1 900
Норма витрачання основного матеріалу кг/шт.	4	5
Ціна основного матеріалу за кг	50	48

Задача 5. Чи одержить підприємство прибуток при заданих умовах? Розрахуйте критичну точку обсягу виробництва продукції, за якою забезпечується беззбитковість роботи підприємства.

Назва показників	Одиниці виміру	Значення показників
Обсяг виробництва продукції	тис. шт.	20
Постійні витрати підприємства	тис. грн.	480
Ціна виробу	грн.	20
Змінні витрати у складі ціни виробу	грн.	8
Собівартість виробу	грн.	?
Прибуток (збиток)	грн.	?

Задача 6. Розрахуйте базову та фактичну рентабельність виробництва, виявіть вплив чинників (прибутковості реалізації та ресурсовіддачі авансованих засобів) на її зміну.

Показники	За планом	Фактично
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	30000	33000
2. Валовий прибуток, тис. грн.	10000	11000
3. Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	5000	6000
4. Середньорічні залишки матеріальних оборотних активів, тис. грн.	3000	4000
5. Середньорічна вартість виробничих ресурсів (3+4)	?	?
6. Рівень загальної рентабельності, %	?	?
7. Прибутковість реалізації, % (2:1)	?	?
8. Ресурсовіддача (1:5), грн.	?	?

Задача 7. Розрахуйте фактичний рівень і можливий приріст (у %) обсягів реалізації продукції при умові додаткового залучення оборотних активів і незмінності тривалості обороту.

Назва показників	Одиниці виміру	Значення показників
Середньорічні залишки оборотних активів	тис. грн.	12000
Середньорічна величина резерву оборотних активів	тис. грн.	4000
Тривалість одного обороту	днів	60

Задача 8. За наведеними у таблиці даними оцініть структуру, абсолютну, відносну і структурну динаміку та вагомість зміни окремих елементів (статей) власного капіталу підприємства, відображеного в пасиві балансу. Сформулюйте відповідні аналітичні висновки.

Власний капітал	На початок року		На кінець року		Динаміка			
	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютна у сумі	відносна у %	питомої ваги, %	у % до зміни підсумку
Статутний капітал	1234		1234					
Додатково вкладений капітал	627		708					
Інший додатковий капітал	1371		2279					
Резервний капітал	34		34					
Нерозподілений прибуток	72		400					
Усього за розділом	?		?					

Контрольна робота з економічного аналізу
Варіант 9

Задача 1. На основі інформації про фінансові результати від реалізації продукції побудуйте баланс формування валового прибутку підприємства за звітний та минулий роки і розрахуйте ступінь впливу окремих чинників на його зміну (тис. грн.).

Показники	Рік	
	Попередній	Звітний
Сума валового прибутку в залишках нереалізованої продукції на початок року	38,0	?
Фінансові показники реалізації продукції:		
а) виробнича собівартість	49266,0	46340,0
б) податок на додану вартість, сума акцизного збору	1140,0	1206,0
в) виручка від реалізації продукції	68484,0	64582,0
г) валовий прибуток	?	?
Сума валового прибутку в залишках нереалізованої продукції на кінець року	42,0	56,0

Задача 2. Застосовуючи прийом відносних (процентних) різниць, розрахуйте величину впливу всіх чинників на середньорічний виробіток робітника. Визначте резерви для зростання продуктивності праці.

Показники	За планом	Фактично
Середньорічний виробіток одного робітника, грн.	13200	14319
Середня кількість днів, відпрацьованих за рік одним робітником	220	215
Середньоденна тривалість робочого дня (зміни), год.	7,5	?
Середньогодинний виробіток одного робітника, грн.	?	9

Задача 3. За даними, наведеними в таблиці, обчисліть вплив факторів на обсяг товарної продукції. Застосуйте прийом абсолютних відхилень (різниць). Чи є невикористані резерви для зростання виробництва?

Показники	За планом	Фактично
Товарна продукція, тис. грн.	66000	59900
Середньорічна кількість одиниць устаткування, шт.	648	653
Середня кількість днів роботи	240	239
Коефіцієнт змінності	3	2,8
Середня тривалість робочої зміни, год.	7,8	8,0
Середньогодинний виробіток, грн.	?	?

Задача 4. За наведеними даними розрахуйте вплив факторів на матеріаломісткість продукції. Застосуйте прийом ланцюгових підстановок. Сформулюйте відповідні аналітичні висновки.

Показники	За планом	Фактично
Обсяг випуску продукції:		
– у вартісному виразі, тис. грн.	15	14
– у натуральному обчисленні, шт.	200	190
Норма витрачання основного матеріалу м ² /шт.	2,5	2,4
Ціна основного матеріалу за м ²	25	26

Задача 5. Доповніть таблицю необхідними розрахунками. Який обсяг виробництва може бути беззбитковим? Визначте кількість продукції, яка забезпечить прибуток 500 тис. грн.

Назва показників	Одиниці виміру	Значення показників
Обсяг виробництва продукції	тис. грн.	1400
Кількість виробленої продукції	шт.	7000
Постійні витрати підприємства	тис. грн.	?
Ціна виробу	грн.	?
Змінні витрати у складі собівартості виробу	грн.	120
Собівартість виробу	грн.	180
Валовий прибуток (збиток)	грн.	?
Прибуток виробу	грн.	?

Задача 6. За даними задачі 5 розрахуйте рентабельність виробу при заданих параметрах і при сумі валового прибутку 500 тис. грн. Прийміть параметри, наведені в таблиці, за показники досягнутого рівня, а розраховані – за очікувані в наступному періоді. Обчисліть вплив чинників (прибутку виробу та його собівартості) на зміну очікуваної рентабельності від досягнутої.

Задача 7. Розрахуйте резерви прискорення оборотності оборотних засобів за рік, якщо:

Чистий дохід (виручка) від реалізації за звітом становить 1245 тис. грн.

Середньорічні залишки оборотних активів – 9748 тис. грн.

Резерви росту обсягу реалізації – 429 тис. грн.

Невиправдана дебіторська заборгованість – 271 тис. грн.

Задача 8. За наведеними у таблиці даними оцініть структуру, абсолютну, відносну і структурну динаміку та вагомість зміни окремих елементів грошових коштів підприємства. Сформулюйте відповідні аналітичні висновки.

(тис. грн.)

Найменування показника	На початок року		На кінець року		Динаміка			
	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютна у сумі	відносна у %	питомої ваги, %	у % до зміни підсумку
Каса	2		10					
Поточний рахунок у банку	62		70					
Інші рахунки в банку (акредитиви, чекові книжки)	46		22					
Грошові кошти в дорозі	3		4					
Еквіваленти грошових коштів	7		40					

**Контрольна робота з економічного аналізу
Варіант 10**

Задача 1. На основі інформації про фінансові результати від реалізації продукції побудуйте баланс формування валового прибутку підприємства за звітний та минулий роки і розрахуйте ступінь впливу окремих чинників на його зміну (тис. грн.).

Показники	Рік	
	Попередній	Звітний
Сума валового прибутку в залишках нереалізованої продукції на початок року	586,0	?
Фінансові показники реалізації продукції:		
а) виробнича собівартість	21450,0	22710,0
б) податок на додану вартість, сума акцизного збору	4530,0	4632,0
в) виручка від реалізації продукції	35657,0	38533,0
г) валовий прибуток	?	?
Сума валового прибутку в залишках нереалізованої продукції на кінець року	672,0	332,0

Задача 2. Розрахуйте величину та вплив всіх чинників на середньорічний виробіток робітника. Для обчислення застосуйте спосіб абсолютних відхилень (різниць). Визначте резерви для зростання продуктивності праці.

Показники	За планом	Фактично
Середньорічний виробіток одного робітника, грн.	?	7707
Середня кількість днів, відпрацьованих за рік одним робітником	220	210
Середньоденний виробіток одного робітника, грн.	29,6	?

Задача 3. За даними, наведеними у таблиці, обчисліть вплив факторів на обсяг товарної продукції. Використайте прийом відносних (процентних) різниць. З'ясуйте наявність резервів для її підвищення.

Показники	За планом	Фактично
Товарна продукція, тис. грн.	8236	7925
Середньорічна вартість основних промислово-виробничих фондів, тис. грн.	4130	4400
Фондовіддача, грн.	?	?

Задача 4. За наведеними даними проаналізуйте матеріаловіддачу окремого виду продукції. Розрахуйте величину впливу окремих чинників на її зміну. Застосуйте прийом ланцюгових підстановок.

Ціна одиниці продукції, грн.		Матеріальні витрати на виробництво одиниці продукції			
За планом	Фактично	Норма витрачання матеріалу на одиницю, кг		Ціна матеріалу за кг, грн.	
		За планом	Фактично	За планом	Фактично
86	88	3	3,1	8	6

Задача 5. Розрахуйте необхідні параметри задачі. Який максимальний обсяг виробництва продукції може мати підприємство за наведених нижче умов? Яким буде прибуток?

Назва показників	Одиниці виміру	Значення показників
Обсяг виробництва продукції	тис. грн.	12000
Кількість виробленої продукції	шт.	?
Постійні витрати підприємства	тис. грн.	3200
Ціна виробу	грн.	15000
Змінні витрати у складі собівартості виробу	грн.	10000
Собівартість виробу	грн.	?
Валовий прибуток	тис. грн.	?
Прибуток виробу	грн.	?
Виробнича потужність	шт.	1000
Обсяг замовлень на продукцію	шт.	900

Задача 6. За даними задачі 5 розрахуйте рентабельність реалізації продукції за заданими параметрами задачі й при умові 90% використання виробничої потужності. Обчисліть вплив факторів на очікувану зміну рентабельності реалізації продукції проти досягнутого рівня.

Задача 7. За даними звіту про рух грошових коштів дослідіть зміну залишків грошових коштів на рахунку підприємства за звітний період та в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року. Виявіть вплив чистого руху коштів за відповідний період та зміни валютних курсів. Дайте оцінку виявленим тенденціям.

(тис. грн.)

Назва показників	Попередній період		Звітний період	
	Надходження «+»	Видаток «-»	Надходження «+»	Видаток «-»
Залишок грошових коштів на початок року	50	x	?	x
Чистий рух коштів від операційної діяльності	300		450	
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності		100		90
Чистий рух коштів від фінансової діяльності		60	30	
Чистий рух коштів за звітний період	?	?	?	?
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	5		4	
Залишок грошових коштів на кінець року	?	x	?	x

Задача 8. За наведеними в таблиці даними оцініть структуру, абсолютну, відносну і структурну динаміку та вагомість зміни окремих елементів запасів активу балансу. Сформулюйте відповідні аналітичні висновки.

(тис. грн.)

Найменування показника	На початок року		На кінець року		Динаміка			
	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютна у сумі	відносна, %	частки, %	у % до зміни підсумку
Сировина і матеріали	654		765					
Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби	321		432					
Паливо	30		25					
Тара і тарні матеріали	2		4					
Запасні частини	69		45					
МШП	24		22					
Незавершене виробництво	730		732					
Готова продукція	569		367					
Товари	40		30					
Разом	?		?					

КОМПЛЕКСНЕ ПРАКТИЧНЕ ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ для виконання комплексного практичного індивідуального завдання (КПІЗ)

Згідно зі структурою навчального кредиту дисципліни «Економічний аналіз» передбачається виконання комплексного практичного індивідуального завдання (КПІЗ). Захищене і зараховане завдання є допуском студента до здачі іспиту (заліку) з курсу.

Мета виконання (КПІЗ) – закріплення теоретичних основ економічного аналізу, оволодіння його методикою та окремими видами для аналітичного обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності діяльності підприємств у системі ринкових відносин, прийомами розрахунку впливу певних чинників на відхилення показників, способами виявлення резервів підвищення ефективності діяльності підприємств.

КПІЗ побудоване у вигляді наскрізної впорядкованої послідовності завдань за основними темами курсу з використанням даних умовного підприємства.

Задачі потрібно розв'язувати самостійно, пояснюючи розв'язання необхідними формулами й розрахунками. Зроблені до кожної задачі аналітичні розрахунки мають супроводжуватися висновками про можливі причини відхилень параметрів та пропозиціями щодо мобілізації виявлених резервів.

КПІЗ виконується студентом особисто в окремому робочому зошиті.

Кожен студент виконує КПІЗ тільки за цифровими даними свого варіанта, який необхідно вказати на титульній сторінці. Номер варіанта визначає викладач.

У кінці роботи потрібно навести перелік використаної літератури.

Для кращого засвоєння курсу та якісного виконання роботи рекомендується така послідовність опрацювання.

1. Ознайомлення з навчальною програмою, змістом теми та методичними вказівками щодо вивчення матеріалу.
2. Опрацювання конспекту лекції за темою.
3. Робота над розділом посібника чи підручника, що стосується теми.
4. Розв'язання задач згідно з визначеними для всіх варіантів завданнями.

При виконанні КПЗ необхідно дотримуватись таких вимог.

- КПЗ слід виконати та подати у встановлені кафедрою терміни.
- Задачі розв'язувати у визначеній послідовності.
- Перед розв'язуванням задач повністю подати їхні умови.
- Завдання, в яких вказані лише відповіді без розрахунків і пояснень, вважатимуться невиконаними.
- Роботи, списані частково або повністю не зараховуватимуться.
- КПЗ потрібно відповідно оформити: записи здійснювати охайно, сторінки скріпити і пронумерувати, залишити поля для зауважень рецензента, навести перелік використаної літератури.

У кінці роботи потрібно поставити особистий підпис та дату її виконання.

У разі неможливості студента самостійно виконати КПЗ (або його частини) через труднощі, що виникли у процесі засвоєння навчального матеріалу, слід звернутися на кафедру за консультацією. При цьому слід конкретизувати, що саме незрозуміло, якими літературними джерелами студент користувався.

**Завдання для виконання
комплексного практичного індивідуального завдання
з курсу «Економічний аналіз»**

Завдання 1.

1. За даними відповідного варіанта заповніть аналітичну таблицю 1.
2. Дайте оцінку динаміки за показниками обсягу випуску і реалізації продукції підприємства.
3. Побудуйте баланс продукції і визначте вплив окремих чинників на відхилення показника обсягу реалізації продукції. Чи існують резерви для її зростання?
4. Вкажіть можливі причини і наслідки виявлених тенденцій.
5. За результатами проведеного аналізу сформулюйте аналітичний висновок, в якому обґрунтуйте ваші пропозиції щодо вдосконалення діяльності підприємства.

Таблиця 1

Оцінка динаміки показників обсягу і реалізації продукції

(тис. грн.)

Показники	Рік		Відхилення	
	попередній	звітний	абсолютне	відносне, %
Обсяг виробленої продукції в оптових цінах підприємства				
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції				
Зміна залишків нереалізованої продукції підприємства				

Висновок:

Завдання 2.

1. Заповніть аналітичну таблицю 2.
2. Визначте структуру і показники ефективності використання основних засобів підприємства.
3. Проаналізуйте динаміку щодо обсягу продукції, обсягу, структури та ефективності використання задіяних засобів праці.
4. Оцініть прогресивність змін у структурі основних засобів та ефективності їхнього використання у виробництві.
5. Побудуйте трифакторну модель формування обсягу продукції під впливом засобів праці і визначте вплив окремих чинників на його відхилення. Чи існують резерви для його зростання?
6. Вкажіть можливі причини і наслідки виявлених тенденцій.
7. За результатами проведеного аналізу сформулюйте аналітичний висновок, в якому обґрунтуйте ваші пропозиції щодо вдосконалення діяльності підприємства.

Таблиця 2

Оцінка динаміки показників використання засобів праці підприємства

(тис. грн.)

Показники	Рік		Відхилення	
	попередній	звітний	абсолютне	відносне, %
Обсяг виробленої продукції в оптових цінах				
Середньорічна вартість основних засобів				
У т. ч. машин та обладнання				

Висновок:

Завдання 3.

1. Заповніть аналітичну таблицю 3.
2. Проаналізуйте динаміку обсягу продукції та матеріальних витрат підприємства.
3. Розрахуйте показники ефективності використання у виробництві предметів праці та оцініть їхнє відхилення.
4. Побудуйте модель формування обсягу продукції під впливом предметів праці і визначте вплив окремих чинників на його відхилення. Чи існують резерви для зростання випуску продукції?
5. Вкажіть можливі причини і наслідки виявлених тенденцій.
6. За результатами проведеного аналізу сформулюйте аналітичний висновок, в якому обґрунтуйте ваші пропозиції щодо вдосконалення діяльності підприємства.

Таблиця 3

Оцінка динаміки показників використання предметів праці підприємства

(тис. грн.)

Показники	Рік		Відхилення	
	попередній	звітний	абсолютне	відносне, %
Обсяг виробленої продукції в оптових цінах підприємства				
Матеріальні затрати				

Висновок:

Завдання 4.

1. Заповніть аналітичну таблицю 4.
2. Визначте структуру персоналу та показники його продуктивності праці.
3. Проаналізуйте динаміку продукції та трудового потенціалу підприємства.
4. Оцініть прогресивність змін у структурі персоналу та ефективність його використання у виробництві.
5. Побудуйте трифакторну модель формування обсягу продукції під впливом факторів праці і визначте вплив окремих чинників на його відхилення. Чи існують резерви для зростання обсягу випуску продукції?
6. Вкажіть можливі причини і наслідки виявлених тенденцій.
7. За результатами проведеного аналізу сформулюйте аналітичний висновок, в якому обґрунтуйте ваші пропозиції щодо вдосконалення діяльності підприємства.

Таблиця 4

Оцінка динаміки трудових показників підприємства

Показники	Рік		Відхилення	
	попередній	звітний	абсолютне	відносне, %
Обсяг виробленої продукції в оптових цінах підприємства, тис. грн.				
Середньооблікова чисельність працівників, осіб				
Середньооблікова чисельність робітників, осіб				

Висновок:

Завдання 5.

1. Заповніть аналітичну таблицю 5.
2. Проаналізуйте динаміку продукції, фонду оплати праці.
3. Оцініть прогресивність темпів зміни продуктивності та оплати праці.
4. Розрахуйте вплив зміни середньооблікової чисельності працівників та середньої заробітної плати на зміну фонду оплати праці. Чи існують резерви для економії фонду оплати праці?
5. Вкажіть можливі причини і наслідки виявлених тенденцій.
6. За результатами проведеного аналізу сформулюйте аналітичний висновок, в якому обґрунтуйте ваші пропозиції щодо вдосконалення діяльності підприємства.

Таблиця 5

Оцінка динаміки фонду оплати праці підприємства

Показники	Рік		Темп зміни, %
	попередній	звітний	
Обсяг виробленої продукції в оптових цінах підприємства, тис. грн.			
Фонд оплати праці, тис. грн.			
Середньорічна заробітна плата працівників, тис. грн.			

Висновок:

Завдання 6.

1. За даними свого варіанта заповніть таблицю 6.
2. Визначте загальну величину операційних витрат підприємства за попередній та звітний періоди.
3. Проаналізуйте абсолютну, відносну, структурну динаміку та вагомість зміни окремих елементів операційних витрат.
4. Дайте критичну оцінку виявлених змін показників.
5. Вкажіть на можливі причини і наслідки виявлених тенденцій.
6. За результатами проведеного аналізу сформулюйте аналітичний висновок, в якому обґрунтуйте ваші пропозиції щодо вдосконалення діяльності підприємства.

Таблиця 6

Динаміка операційних витрат підприємства

(тис. грн.)

Елементи операційних витрат	За попередній рік		За звітний рік		Динаміка			
	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютне значення	питома вага, %	абсолютна у сумі	відносна у %	питомої ваги, %	у % до зміни підсумку
Матеріальні затрати								
Витрати на оплату праці								
Відрахування на соціальні заходи								
Амортизація								
Інші операційні витрати								
Разом								

Висновок:

Завдання 7.

1. За даними свого варіанта заповніть таблицю 7.
2. Дайте загальну оцінку фінансових результатів підприємства. Проаналізуйте абсолютну, відносну динаміку їхньої зміни та координації.
3. Виявіть втрачені можливості збільшення чистого прибутку (причини утворення збитків). Дайте критичну оцінку виявлених змін показників.
4. За результатами проведеного аналізу сформулюйте аналітичний висновок, в якому обґрунтуйте ваші пропозиції щодо вдосконалення діяльності підприємства.

Таблиця 7

Динаміка фінансових результатів підприємства

(тис. грн.)

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Динаміка	
			абсолютна	відносна, %
1. Валовий прибуток (збиток)				
2. Фінансовий результат від операційної діяльності				
3. Доходи від іншої звичайної діяльності				
4. Витрати від іншої звичайної діяльності				
5. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування				
6. Податок на прибуток від звичайної діяльності				
7. Фінансовий результат від звичайної діяльності				
8. Фінансовий результат від надзвичайної діяльності				
9. Чистий прибуток (збиток)				

Висновок:

Завдання 8.

1. За даними свого варіанта заповніть таблицю 8.
2. Розрахуйте рентабельність продукції підприємства.
3. Вивчіть динаміку цього показника за два суміжні періоди.
4. Виявіть вплив факторів на його зміну відносно базового значення. Чи існують резерви для зростання?
5. Дайте критичну оцінку виявлених змін показників.
6. За результатами проведеного аналізу сформулюйте аналітичний висновок, в якому обґрунтуйте ваші пропозиції щодо підвищення прибутковості діяльності підприємства.

Таблиця 8

Динаміки показників рентабельності реалізації продукції

(тис. грн.)

Показники	Рік		Відхилення	
	попередній	звітний	абсолютне	відносне, %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.				
Виробнича собівартість реалізованої продукції, тис. грн.				
Валовий прибуток, тис. грн.				

Висновок:

Завдання 9.

1. За даними свого варіанта заповніть таблицю 9.
  2. Проаналізуйте динаміку рівня, складу та структури активів та пасивів підприємства.
  3. Оцініть з позиції ліквідності та оборотності капіталу зміни окремих груп активів.
  4. Оцініть з позиції фінансової стійкості динаміку рівня, складу та структури джерел формування майна підприємства.
1. За результатами проведеного аналізу сформулюйте аналітичний висновок, в якому обґрунтуйте ваші пропозиції щодо вдосконалення структури майна підприємства та джерел його формування.

Таблиця 9

Динаміка майна підприємства та джерел його формування

Показники	На початок звітного року	На кінець звітного року	Абсолютна динаміка	Темп зміни, %
Всього активів, (тис. грн.), у т. ч.:				
1. Необоротні активи, (тис. грн.) у % до вартості активів				
2. Оборотні активи, (тис. грн.) у % до вартості активів,				
Всього пасивів, тис. грн., у т. ч.:				
1. Власний капітал і приторгові засоби у % до пасивів				
2. Сторонній капітал у % до пасив, у т. ч.				
2.1 Довгострокові зобов'язання у % до стороннього капіталу				
2.2 Поточні зобов'язання у % до стороннього капіталу				

Висновок:

Завдання 10.

1. За даними свого варіанта заповніть таблицю 10.
2. Проаналізуйте динаміку узагальнюючих показників діяльності підприємства, розрахувавши темпи їхньої зміни.
3. Зіставте ці темпи. З'ясуйте, чи підпадає діяльність цього підприємства під «золоте правило економіки»?
4. За результатами проведеного аналізу сформулюйте аналітичний висновок, в якому узагальніть результати проведеного комплексного аналізу діяльності підприємства (беручи до уваги розв'язки всіх попередніх завдань). Зверніть увагу на слабкі й сильні сторони у діяльності. Що, на вашу думку, потрібно вдосконалити і чому?

Таблиця 10

Динаміка узагальнюючих показників діяльності підприємства
(тис. грн.)

Показники	Рік		Темп зміни, %
	попередній	звітний	
Середньорічна вартість активів			
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції			
Чистий прибуток			

Висновок:

Перелік використаної літератури
(студент складає самостійно):

ВИХІДНІ ДАНІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗКУ КОМПЛЕКСНИХ ПРАКТИЧНИХ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

№ з/п	Показники	Варіанти									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Обсяг виробленої продукції в оптових цінах підприємства, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	66 300	13 200	13 707	24 391	56 780	13 829	8 543	48 970	49 800	25 690
		65 900	13 230	23 856	18 726	57 630	16 436	11 862	50 010	80 434	28 360
2.	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	64 3700	10 000	12 895	20 145	34 144	11 971	7 125	47 128	47 189	25 990
		65 600	12 430	31 104	19 165	76 766	15 298	11 971	47 189	83 485	34 210
3.	Середньобілова чисельність працівників, осіб: - у звітному році - у попередньому році	550	178	1 342	1 133	1 500	876	467	536	916	361
		610	171	1 213	1 019	1 479	810	480	520	1 26	349
4.	Середньобілова чисельність робітників, осіб: - у звітному році - у попередньому році	450	150	930	736	900	671	356	479	659	299
		436	140	879	728	890	635	374	470	723	288
5.	Фонд оплати праці працівників, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	13 600	4 248	4 417	6 188	15 840	8 421	3 978	25 100	28 400	9 140
		16 500	4 426	6 977	6 921	14 148	9 765	4 365	26 300	30 760	9 820
6.	Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	145 100	6 600	102 862	99 713	399 423	898	9 842	39 800	42 684	16 920
		144 550	6 960	101 763	94 051	400 244	933	10 724	38 716	40 591	15 834
6.1.	- У т. ч. машин і обладнання, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	121 400	4 530	34 180	31 760	180 740	654	6 789	25 320	21 210	14 540
		123 000	4 870	35 020	29 599	248 151	678	7 867	24 650	19 380	12 320
7.	Виробнича собівартість реалізованої продукції, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	53 180	3 400	8 980	13 439	37 514	4 888	4 567	32 492	31 244	20 200
		55 300	6 230	20 816	16 985	99 216	3 408	3 778	31 244	49 780	25 020
8.	Елементи операційних витрат, тис. грн., у т. ч.:	Розрахувати самостійно за кожним варіантом									
8.1	Матеріальні витрати: - у звітному році - у попередньому році	21 380	2 708	6 182	9 420	22 973	182	1 345	21 215	20 641	13 330
		19 320	3 007	13 772	12 690	52 204	162	1 182	20 641	31 770	17 110
8.2	Витрати на оплату праці: - у звітному році - у попередньому році	14 200	4 855	4 442	6 081	11 264	1 670	1 186	9 252	10 270	6 050
		17 290	5 104	6 811	6 061	14 595	1 654	1 670	10 270	13 478	8 420
8.3	Відрахування на соціальні заходи: - у звітному році - у попередньому році	5 160	1 699	1 644	2 316	4 459	523	801	3 507	3 789	2 270
		6 400	1 888	2 616	2 282	5 787	1 240	523	3 789	4 906	3 160

8.4	Амортизація: - у звітному році - у попередньому році	6 380 6 620	2 420 2 532	2 595 2 447	2 275 2 606	5 239 9 842	247 152	532 247	2 562 2 605	2 605 2 467	770 1 440
8.5	Інші операційні витрати: - у звітному році - у попередньому році	6 060 5 670	1 560 1 740	3 118 5 551	2 537 2 776	7 615 27 132	6 398 9 456	1 022 6 398	684 414	514 1 133	1 760 1 330
9.	Валовий прибуток, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році										
10.	Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	10 950 11 540	4 600 4 170	(-3154) (-22450)	(-927) (-6 258)	(-7949) (-33 556)	4 079 2 859	1 680 4 079	(-661) (-3 147)	(-3 147) 5 834	2 630 3 140
11.	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	11 610 12 160	4 600 4 320	(-3 606) (-987)	(-1 333) 126	(-3979) (-33 288)	22 858 12 268	4 420 22 858	(-1315) (-4 197)	(-4 197) 5 568	2 630 3 860
12.	Чистий прибуток, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	8 120 8 510	3 220 2 840	(-3 606) (-987)	(-1 333) 10	(-3 979) (-33 288)	18 642 8 033	2 426 18 641	(-1315) (-4 226)	(-4 226) 4 183	1 840 2 700
13.	Вартість активів підприємства, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року - на початок попереднього року - на кінець попереднього року	689 000 655 000 635 800 689 000	168 000 160 000 115 200 168 000	70 234 71 533 69 800 70 234	65 746 68 921 68 200 65 746	310 588 302 236 298 840 310 588	81 270 72 386 90 400 81 270	72 386 51 577 83 400 72 386	89 774 81 637 88 300 89 774	90 364 89 774 89 700 90 364	77 790 79 450 80 100 77 790
14.	Необоротні активи, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року	330 000 331 480	125 951 120 221	48 832 50 351	42 152 47 284	214 757 227 801	1 160 1 164	1 156 29 978	61 431 42 051	61 120 61 431	60 420 59 480
15.	Оборотні активи, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року	357 660 322 500	42 019 39 723	21 408 21 182	23 594 21 637	95 802 74 389	80 099 71 206	71 201 21 590	28 238 39 420	29 107 28 238	17 350 13 450
16.	Власний капітал, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року	311 000 304 000	124 631 125 211	61 328 62 375	59 961 59 985	142 650 177 236	35 327 46 345	46 345 42 417	65 702 69 928	69 885 63 702	63 470 60 500
17.	Довгострокові зобов'язання, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року	5 500 34 250	5 565 1 000	650 380	650 650	22 030 22 030	- -	- -	1 000 1 000	1 000 1 000	- -

Розрахувати самостійно за кожним варіантом
Розрахувати самостійно за кожним варіантом

№ з/п	Показники	Варіанти											
		11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
18.	Поточні зобов'язання, тис. грн.: – на початок звітного року – на кінець звітного року	304 000 303 000	36 264 32 719	8 255 8 777	5 134 8 285	145 773 102 866	39 902 22 287	22 287 4 442	23 072 10 709	19 479 23 072	14 320 12 450		
1.	Обсяг виробленої продукції в оптових цінах підприємства, тис. грн.: – у звітному році – у попередньому році	72 534 72 930	14 553 14 520	26 242 15 078	20 599 26 830	63 393 62 458	18 080 15 205	13 048 9 397	55 011 53 867	88 477 54 780	31 196 28 259		
2.	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.: – у звітному році – у попередньому році	72 160 70 807	13 673 11 000	34 214 14 185	21 082 22 160	84 443 37 558	16 828 13 168	13 168 7 838	51 908 51 841	91 834 51 908	37 631 28 589		
3.	Середньооблікова чисельність працівників, осіб: – у звітному році – у попередньому році	671 715	188 196	1 334 1 476	1 121 1 246	1 627 1 650	891 964	528 514	572 590	1 129 1 008	384 397		
4.	Середньооблікова чисельність робітників, осіб: – у звітному році – у попередньому році	480 495	154 165	986 1 023	801 810	979 990	699 738	411 392	528 538	796 725	317 329		
5.	Фонд оплати праці працівників, тис. грн.: – у звітному році – у попередньому році	18 150 14 960	4 869 4 673	7 675 4 859	7 613 6 807	15 563 17 424	10 742 9 263	4 802 4 376	28 930 27 610	33 836 31 240	10 802 10 054		
6.	Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.: – у звітному році – у попередньому році	159 005 159 610	7 656 7 260	11 939 113 148	103 456 109 684	440 268 439 365	1 026 988	11 796 10 826	42 588 43 780	44 650 46 952	17 417 18 612		
6.1.	у т. ч. машин і обладнання, тис. грн.: – у звітному році – у попередньому році	135 300 133 540	5 357 4 983	38 522 37 598	32 559 34 936	272 966 198 814	746 719	8 654 7 600	27 115 27 852	21 318 23 331	13 552 15 994		
7.	Виробнича собівартість реалізованої продукції, тис. грн.: – у звітному році – у попередньому році	60 830 58 498	6 853 3 740	22 898 9 878	18 684 14 783	109 138 41 265	3 749 5 377	4 156 5 377	34 368 35 741	54 758 34 368	27 522 22 220		
8.	Елементи операційних витрат, тис. грн., у т. ч.:	Розрахувати самостійно за кожним варіантом											
8.1	Матеріальні витрати: – у звітному році – у попередньому році	21 252 25 498	3 308 2 979	15 149 6 800	13 959 10 362	57 424 25 270	178 200	203 1 480	22 705 23 337	34 947 22 705	18 821 14 663		
8.2	Витрати на оплату праці: – у звітному році – у попередньому році	19 019 15 620	5 614 5 341	7 492 4 886	6 667 6 689	16 055 12 390	1 819 1 837	1 837 1 305	11 297 10 177	14 826 11 297	9 262 6 655		

8.3	Відрачування на соціальні заходи: - у звітному році - у попередньому році	7 040 5 676	2 077 1 869	2 878 1 808	2 510 2 548	6 366 4 905	1364 575	575 881	4 168 3 858	5 397 4 168	3 4756 2 497	
8.4	Амортизація: - у звітному році - у попередньому році	7 282 7 018	2 785 2 662	2 692 2 855	2 867 2 503	10 826 5 763	167 272	274 585	2 866 2 818	2 714 2 866	1 584 847	
8.5	Інші операційні витрати: - у звітному році - у попередньому році	6 327 6 667	1 914 1 716	6 106 3 430	3 054 2 791	29 845 8 377	10 402 7 038	7 038 1 124	455 752	1 246 1 055	1 463 1 936	
9.	Валовий прибуток, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	Розрахувати самостійно за кожним варіантом Розрахувати самостійно за кожним варіантом										
10.	Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	12 694 12 045	4 587 5 060	(-721) (-3469)	(-6 884) (-1 020)	(-3 6912) (-8 744)	3 145 4 487	4 487 1 848	4 487 (-727)	(-3 462) (-3 462)	6 417 (-3 462)	3 454 2 893
11.	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	13 376 12 771	4 752 5 060	(-1 086) (-3 967)	139 (-1 466)	(-36 617) (-4 377)	13 495 25 144	25 144 4 862	(-4 617) (-1 447)	6 125 (-4 617)	4 246 2 893	
12.	Чистий прибуток, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	9 361 8 932	3 124 3 542	(-1 086) (-3 967)	11 (-1466)	(-36 617) (-4 377)	8 836 20 505	20 505 2 669	(-4 649) (-1 447)	4 601 (-4 649)	2 970 2 024	
13.	Вартість активів підприємства, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року - на початок попереднього року - на кінець попереднього року	720 500 757 900 698 200 720 500	176 000 184 800 169 200 176 000	78 686 77 257 84 239 78 686	75 813 72 321 79 420 75 813	332 420 341 647 299 870 332 460	79 625 89 397 80 300 79 625	56 735 79 625 60 400 56 735	89 801 98 751 90 240 89 801	98 751 99 400 102 300 98 751	87 395 85 569 86 690 87 395	
14.	Необоротні активи, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року	364 628 363 000	132 243 138 546	55 386 53 715	46 367 46 367	250 581 236 233	1 280 1 276	32 976 1 280	46 217 67 574	67 576 67 232	65 428 66 462	
15.	Оборотні активи, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року	354750 393 426	43 695 46 300	23 300 23 542	23 801 25 953	81 828 105 382	78 327 88 109	23 749 78 327	43 362 31 062	31 062 32 018	14 795 19 085	
16.	Власний капітал, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року	334 400 342 100	137 723 137 094	68 613 67 461	65 984 65 957	194 960 156 915	50 980 38 761	46 659 50 980	76 921 72 272	70 072 76 874	66 550 69 817	
17.	Довгострокові зобов'язання, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року	37 653 60 500	1 100 6 122	418 715	717 717	24 233 24 233	- -	- -	- -	1 100 1 100	1 050 1 050	
18.	Поточні зобов'язання, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року	333 300 334 400	35 991 39 890	9 655 9 081	9 114 5 647	113 153 160 350	24 516 43 892	4 864 24 516	11 780 25 379	11 780 21 427	13 695 15 752	

№ з/п	Показники	Варіанти										
		21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
1.	Обсяг виробленої продукції в оптових цінах підприємства, тис. грн.: – у звітному році – у попередньому році	65 940 66 300	13 230 13 200	23 856 13 707	18 726 24 391	57 630 56 780	16 436 13 823	11 862 8 543	50 010 48 970	80 434 49 800	28 360 25 690	
2.	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.: – у звітному році – у попередньому році	65 600 64 320	12 430 10 000	31 104 12 895	19 165 20 145	76 766 34 144	15 298 11 971	11 971 7 125	47 189 47 128	83 485 47 189	34 210 25 990	
3.	Середньооблікова чисельність працівників, осіб: – у звітному році – у попередньому році	610 650	171 178	1 213 1 342	1 019 1 133	1 479 1 500	810 876	480 467	520 536	1 026 916	349 361	
4.	Середньооблікова чисельність робітників, осіб: – у звітному році – у попередньому році	456 450	140 150	879 930	728 736	890 900	635 671	374 356	480 489	723 659	288 299	
5.	Фонд оплати праці працівників, тис. грн.: – у звітному році – у попередньому році	16 500 13 600	4 426 4 248	6 977 4 417	6 921 6 188	14 148 15 840	9 765 8 421	4 365 3 978	26 300 25 100	30 760 28 400	9 820 9 140	
6.	Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.: – у звітному році – у попередньому році	144 550 145 100	6 960 6 600	101 763 102 862	94 051 99 713	400 244 399 423	933 898	10 724 9 842	38 716 39 800	40 591 42 684	15 834 16 920	
6.1.	– У т.ч. машин і обладнання, тис. грн.: – у звітному році – у попередньому році	123 000 121 400	4 870 4 530	35 020 34 180	29 599 31 760	248 151 180 740	678 654	7 867 6 789	24 650 25 320	19 380 21 210	12 320 14 540	
7.	Виробнича собівартість реалізованої продукції, тис. грн.: – у звітному році – у попередньому році	55 300 53 180	6 230 3 400	20 816 8 980	16 985 13 439	99 216 37 514	3 408 4 888	3 778 4 890	31 244 32 492	49 780 31 244	25 020 20 200	
8.	Елементи операційних витрат, тис. грн., у т. ч.:	Розраховувані самостійно за кожним варіантом										
8.1	Матеріальні витрати – у звітному році – у попередньому році	19 320 21 380	3 007 2 708	13 772 6 182	12 690 9 420	52 204 22 973	162 182	786 1 345	20 641 21 215	31 770 20 641	17 110 13 330	
8.2	Витрати на оплату праці: – у звітному році – у попередньому році	17 290 14 200	5 104 4 855	6 811 4 442	6 061 6 081	14 595 11 264	1 654 1 670	1 678 1 186	10 270 9 252	13 478 10 270	8 420 6 050	
8.3	Відрахування на соціальні заходи: – у звітному році – у попередньому році	6 400 5 160	1 888 1 699	2 616 1 644	2 282 2 316	5 787 4 459	1 240 523	534 801	3 789 3 507	4 906 3 789	3 160 2 270	

8.4	Амортизація: - у звітному році - у попередньому році	6 620 6 380	2 532 2 420	2 447 2 595	2 606 2 275	9 842 5 239	152 247	247 532	2 605 2 562	2 467 2 605	1 440 770	
8.5	Інші операційні витрати: - у звітному році - у попередньому році	5 670 6 060	1 740 1 560	5 551 3 118	2 776 2 537	27 132 7 615	9 456 6 398	6 398 1 022	414 684	1 133 414	1 330 1 760	
9.	Валовий прибуток, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	Розрахувати самостійно за кожним варіантом Розрахувати самостійно за кожним варіантом										
10.	Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	11 540 10 950	4 170 4 600	(-655) (-3154)	(-6 258) (- 927)	(-33556) (-7 949)	2 859 4 079	4079 1680	(-3 147) (-661)	5 834 (-3 147)	3 140 2 630	
11.	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	12 160 11 610	4 320 4 600	(-987) (-3 606)	126 (-1 333)	(-33288) (-39791)	12 268 22 858	22 858 4 420	(-4 197) (-1 315)	5 568 (-3 147)	3 860 2 630	
12.	Чистий прибуток, тис. грн.: - у звітному році - у попередньому році	8 510 8 120	2 840 3 220	(-987) (-3 606)	10 (-1333)	(-33288) (-39791)	8 033 18 641	18 641 2 426	(-4 226) (-1315)	4 183 (-4 226)	2 700 1 840	
13.	Вартість активів підприємства, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року - на початок попереднього року - на кінець попереднього року	655 000 689 000 638 500 655 000	160000 168000 156418 160 000	71 533 70 234 68 419 71 533	68 921 65 746 67 400 68 921	302236 310 588 299 350 302 236	72 386 81 270 51 577 72 316	51577 72386 70 380 51 577	81 637 89 774 78 420 81 637	89 774 90 364 83 780 89 774	79 450 77 790 69 800 79 450	
14.	Необоротні активи, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року	331 480 330 000	120 221 125 951	50 351 48832	47 284 42152	227 801 214 757	1 164 1 160	29 978 1164	42 051 61 431	61 431 61 120	59 480 60 420	
15.	Оборотні активи, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року	322500 357 660	39 723 42 019	21 182 21 402	21 637 23 594	74 389 95 802	71 206 80 099	21 590 71 206	39 420 28 238	28 238 29 107	13 450 17 350	
16.	Власний капітал, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року	304 000 311 000	125 211 124 631	62 375 61 328	59 985 59 961	177236 142650	46 345 35327	42 417 46 345	69 928 65 702	63 702 69 885	60 500 63 470	
17.	Довгострокові зобов'язання, тис. грн.: - на початок звітного року - на кінець звітного року	34 230 55 000	1 000 5 565	380 650	650 650	22 030 22 030	- -	- -	1000 1000	1000 1000	- -	
18.	Поточні зобов'язання, тис. грн.: - на початок звітного року; - на кінець звітного року	303 000 304 000	32 719 36 269	8 777 8 255	82 850 51 340	102 866 145 773	22 287 39 902	4 422 22 287	10709 23 072	23 072 19 479	12 450 14 320	

**Міністерство освіти, науки, молоді та спорту України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет фінансів
Кафедра економічного аналізу і статистики**

**Робочий зошит
для виконання комплексного практичного
індивідуального завдання з курсу «Економічний аналіз»**

Варіант

*Студент групи Ф-31
Петренко Г. М. _____*

*Науковий керівник:
к.е.н., доцент
Спільник І. В. _____*

**ТЕРНОПІЛЬ
2012**

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТА

ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ УСНОГО ОПИТУВАННЯ

1. Повнота відповіді на задане питання (20 балів),
у т. ч.:
  - відповідь відсутня або часткова (0–5 балів);
  - відповідь неповна (5–10 балів);
  - відповідь повна (10–15 балів);
  - відповідь вичерпна (15–20 балів).

2. Глибина та різносторонність знань (20 балів),
у т. ч.:
  - відсутня (0–5 балів);
  - незначна (5–10 балів);
  - достатня (10–15 балів);
  - значна (15–20 балів).

3. Системність та логіка викладення матеріалу (20 балів),
у т. ч.:
  - відсутня (0–5 балів);
  - незначна (5–10 балів);
  - достатня (10–15 балів);
  - значна (15–20 балів).

4. Ступінь ознайомлення з основними розробками, нормативною, інструктивною базою та уміння використовувати їх у відповіді (20 балів),
у т. ч.:
  - низький (0–5 балів);
  - середній (5–10 балів);
  - достатній (10–15 балів);
  - високий (15–20 балів).

5. Уміння узагальнювати викладений матеріал (20 балів),
у т. ч.:
  - висновки відсутні (0–5 балів);
  - висновки недостатньо обґрунтовані (5–10 балів);
  - висновки достатньо ґрунтовні (10–15 балів);
  - висновки достатньо ґрунтовні, поширені (15–20 балів).

ЗА ВИКОНАННЯ РЕФЕРАТУ
(теоретичної частини самостійної роботи)

1. Повнота розкриття теми – (0–50 балів),
у т. ч.:
зміст роботи не відповідає темі – (0 балів);
тему роботи розкрито частково – (0–40 балів);
тему вичерпано – (40–50 балів).
2. Логічність викладу матеріалу
(в т. ч. наявність плану висвітлення теми, узгодженість порядку висвітлення теми зі складеним планом) – (0–10 балів).
3. Критичне опрацювання різних бібліографічних джерел – (10 балів).
4. Наявність посилань у тексті на використані інформаційні джерела – (5 балів).
5. Наявність самостійних висновків студента за досліджуваною проблемою – (10 балів).
6. Застосування ілюстративного матеріалу (схем, графіків, діаграм, таблиць) – (5 балів).
7. Застосування реального матеріалу з практики функціонування суб'єктів господарювання (5 балів).
8. Наявність списку використаної літератури (в т. ч. повнота і точність наведення бібліографічних джерел) – (0–4 бали).
9. Загальний рівень виконання роботи (в т. ч. стиль викладу, грамотність, естетичність оформлення) (0–6 балів).

ЗА ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНОГО (РОЗРАХУНКОВОГО) ЗАВДАННЯ

1. Правильна побудова аналітичної таблиці (або перенесення показників із форм звітності) – (10 балів).
2. Здійснення підготовчих аналітичних розрахунків (узагальнюючих і часткових показників, які потребують додаткового розрахунку; абсолютних і відносних відхилень) – (10 балів).
3. Правильна побудова факторної моделі – (10 балів).
4. Вибір оптимального способу вирішення задачі – (5 балів).
5. Правильність застосування методики аналізу – (30 балів).
6. Наявність перевірки розв'язку – (5 балів).
7. Наявність висновку – (10 балів).
8. Висновок логічний, повний (10 балів).
9. Висновок поширений, містить критичну оцінку результатів аналізу, вказує на можливі причини і наслідки виявлених змін, містить пропозиції щодо усунення недоліків і поліпшення результатів роботи підприємства – (10 балів).

ЗА ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНОГО КОМПЛЕКСНОГО ПРАКТИЧНОГО ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

Індивідуальні завдання з дисципліни «Економічний аналіз» виконується самостійно кожним студентом на основі методичних вказівок відповідно до варіанта згідно з порядковим номером у списку групи. КППЗ охоплює усі основні теми дисципліни.

Метою виконання КППЗ є оволодіння навичками застосування прийомів економічного аналізу в процесі дослідження економічної діяльності суб'єктів господарювання. КППЗ оформлюється відповідно до встановлених вимог.

При виконанні та оформленні КППЗ студент може використовувати комп'ютерну техніку, зокрема програмні засоби Microsoft Excel.

Кожен із пунктів КППЗ оцінюється за 100-бальною шкалою, а також визначається підсумкова оцінка (як середня арифметична з проміжних оцінок).

Виконання КППЗ є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту з економічного аналізу.

ЗА ВИКОНАННЯ ТЕСТОВОГО ЗАВДАННЯ

Тестові завдання (типу меню) одиничного вибору. При виконанні тестових завдань одиничного вибору (наявність однієї правильної відповіді із кількох) студентам пропонуються завдання, ціна кожного з яких визначається певною кількістю балів. У випадку правильної відповіді студента на завдання, у залік йому відносять ціну завдання в балах, а у випадку неправильної відповіді – 0 балів.

Наприклад, при оцінці знань студентів використовується 100-бальна система. Студентам пропонується 10 завдань, кожне з яких містить чотири варіанти відповіді, один з яких є правильним, тобто варіанти неповної (часткової правильної) відповіді виключені. Правильна відповідь на питання оцінюється в 10 балів, а неправильна – 0.

Тестові завдання (типу меню) множинного вибору. При виконанні тестових завдань множинного вибору (наявність кількох правильних відповідей із запропонованих варіантів) вибір неправильної відповіді оцінюється в 0 балів. Повна правильна відповідь оцінюється максимально можливою кількістю балів. Кількість балів, що присвоюється за неповну правильну відповідь, може знаходитись у деякому інтервалі, залежно від ціни завдання і частки правильно обраних відповідей із загального числа правильних відповідей на завдання.

Наприклад, якщо ціна завдання оцінюється в шість балів, при цьому воно містить шість варіантів відповіді, три з яких є правильними, у випадку вибору студентом однієї правильної відповіді у залік йому зараховується два бали; у випадку вибору студентом двох правильних відповідей у залік йому зараховується чотири бали; у випадку вибору студентом трьох правильних відповідей у залік зараховується шість балів.

Тестові завдання (типу меню) множинного вибору. При виконанні тестових завдань множинного вибору (наявність кількох правильних відповідей із запропонованих варіантів) вибір неправильної відповіді оцінюється в 0 балів. Повна правильна відповідь оцінюється максимально можливою кількістю балів. Кількість балів, що присвоюється за неповну правильну відповідь, може знаходитись у деякому інтервалі, залежно від ціни завдання і частки правильно обраних відповідей із загального числа правильних відповідей на завдання.

Наприклад, якщо ціна завдання оцінюється в шість балів, при цьому воно містить шість варіантів відповіді, три з яких є правильними, у випадку вибору студентом однієї правильної відповіді у залік йому зараховується два бали; у випадку вибору студентом двох правильних відповідей у залік йому зараховується чотири бали; у випадку вибору студентом трьох правильних відповідей у залік зараховується шість балів.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Методи навчання

У навчальному процесі застосовуються: лекції, в тому числі з використанням мультимедіапроектора та інших ТЗН; практичні заняття, в тому числі у комп'ютерному класі; індивідуальні заняття; виконання розрахунково-графічних завдань під керівництвом викладача та самостійно; робота в Інтернеті; виконання КПЗ.

Методи оцінювання

У процесі вивчення дисципліни «Економічний аналіз» використовуються такі методи оцінювання навчальної роботи студента:

- поточне тестування та опитування;
- ректорська контрольна робота;
- оцінювання виконання КПЗ;

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Економічний аналіз» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Структура залікового кредиту для студентів (2/2, 1/2 – залік)

(%)

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 4 (підсумкова оцінка за КПЗ)	Разом
20%	20%	30%	30%	100%
7 тиждень	12 тиждень	17 тиждень	18 тиждень	

Структура залікового кредиту для студентів (1/1, 2/1 – залік)
(%)

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (підсумкова оцінка за КПЗ)	Разом
30%	40%	30%	100%
7 тиждень	17 тиждень	18 тиждень	

Шкала оцінювання

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

Перелік наочних матеріалів

№ з/п	Найменування	Номер теми
1.	Електронний варіант лекцій	1–10
2.	Індивідуальні завдання для самостійного виконання (електронний варіант)	2–10
3.	Комплекти статистичної та фінансової звітності (електронний та паперовий варіант)	4–10

Перелік методичних вказівок та матеріалів

№ з/п	Найменування	Кількість примірників
1.	Економічний аналіз : навч.-метод. посіб. [для студ. напрямку підготовки «Економіка і підприємництво» всіх форм навчання] / С. І. Шкарабан, І. В. Спільник, Б. М. Корецький Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – 108 с.	100
2.	Болюх М. А., Горбатов М. І. Збірник задач з курсу «Економічний аналіз» : навч. посіб. – К. : КНЕУ, 2002. – 232 с.	40
3.	Організація і методика економічного аналізу: збірник задач : навч. посіб. – Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2009 . – 176 с.	
4.	Серединська В. М., Загородна О. М., Федорович Р. В. Теоретичні основи економічного аналізу : навч.-метод. посіб. – Тернопіль : ТАНГ, 2000. – 64 с.	50
5.	Загородна О. М., Серединська В. М., Федорович Р. В. Методичні вказівки до проведення практичних занять і завдання для самостійної роботи з теоретичних основ економічного аналізу (для студентів денної і заочної форм навчання. – Тернопіль : ТАНГ, 2000. – 52 с.	50
6.	Кармазін В. А., Савицька О. М. Економічний аналіз : практикум. – К. : Знання, 2007. – 255 с.	10

ПЕРЕЛІК ОСНОВНОЇ РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреева Г. І. Економічний аналіз : навч.- метод. посіб. / Г. І. Андреева. – К. : Знання, 2008. – 263 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
2. Економічний аналіз діяльності промислових підприємств та об'єднань : навч. посіб. / за ред С. І. Шкарабана та М. І. Сапачова. – Тернопіль : ТАНГ, 1999.
3. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства / Т. Д. Костенко, Є. О. Підгора, В. С. Рижиков, В. А. Панков, А. А. Герасимов, В. В. Ровенська. – К. : ЦНЛ, 2005. – 400 с.
4. Економічний аналіз : навч. посіб. / за ред. акад. НАНУ М. Г. Чумаченка. – К. : КНЕУ, 2001.
5. Економічний аналіз : навч. посіб. [для студ. ВНЗ] / за ред проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир : Рута, 2003. – 680 с.
6. Економічний аналіз : навч. посіб. / В. М. Серединська, О. М. Загородна, Р. В. Федорович. – Тернопіль : Астон, 2010. – 538 с.
7. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу : навч. посіб. / 5-те вид. [випр. і доп.]. – К. : Знання, 2006. – 261 с.
8. Кармазін В. А. Економічний аналіз : практикум / В. А. Кармазін, О. М. Савицька. – К. : Знання, 2007. – 255 с.
9. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз : підруч. / Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній. – К. : Знання, 2008. – 487 с.
10. Литвин З. Б. Економічний аналіз : навч. посіб. / З. Б. Литвин. – Тернопіль : Екон. думка, 2004. – 96 с.
11. Мельник В. М. Основи економічного аналізу: короткий теоретико-методологічний курс : навч. посіб. / В. М. Мельник. – К. : Кондор, 2008. – 128 с.
12. Мішина С. В. Аналіз у галузях виробництва і послуг : навч. посіб. / С. В. Мішина, О. Ю. Мішин. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. – 240 с.
13. Мних Є. В. Економічний аналіз : практикум / Є. В. Мних, Н. С. Барабаш, А. Д. Бутко, Г. О. Кравченко та ін. – К. : ЦУЛ, 2005. – 432 с.
14. Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : підруч. / Є. В. Мних. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 514 с.
15. Навчально-методичний посібник «Економічний аналіз» для студентів напрямку підготовки «Економіка і підприємництво» всіх форм навчання / С. І. Шкарабан, І. В. Спільник, Б. М. Корецький. – Тернопіль : ТНЕУ, 2007. – 148 с.

16. Організація і методика економічного аналізу. Збірник задач : навч. посіб. – Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2009. – 176 с.
17. Петряєва З. Ф. Організація і методика економічного аналізу : навч. посіб. Ч. 1 / З. Ф. Петряєва, Г. Г. Хмеленко. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. – 308 с.
18. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання : підруч. / П. Я. Попович ; 3-тє вид. [перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2008. – 630 с. –
19. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / Г. В. Савицька ; 3-тє вид. [випр. і доп.]. – К. : Знання, 2007. – 668 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
20. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз : навч. посіб. / Н. В. Тарасенко ; 4-тє вид., стереотип. – Львів : Новий Світ-2000, 2008. – 344 с.
21. Череп А. В. Економічний аналіз : навч. посіб. / А. В. Череп. – К. : Кондор, 2005. – 160 с.
22. Шубіна С. В. Економічний аналіз : практикум / С. В. Шубіна, Ж. І. Торяник. – К. : Знання, 2007. – 230 с.

ПЕРЕЛІК ДОДАТКОВОЇ РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баканов М. И. Теория экономического анализа : учеб. / М. И. Баканов, А. Д. Шеремет. – М. : Финансы и статистика, 2001.
2. Бортникова Н. Ф. Экономический анализ : учеб.-практ. пособ. / Н. Ф. Бортникова. – Донецк : ДонНУ; ООО «Юго-Восток, Лтд», 2003. – 222 с.
3. Доля В. Т. Экономический анализ : учеб. пособ. / В. Т. Доля ; 2-е изд. [перераб., и доп.]. – К. : Кондор, 2007. – 224 с.
4. Банець Є. К. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. / Є. К. Банець, М. І. Горлов, С. О. Жуков, В. П. Стасюк. – К. : Професіонал, 2007. – 384 с.
5. Вівевич А. М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності / А. М. Вівевич, О. В. Максимець ; 2-ге вид., перероб., доп. – К. : Професіонал, 2009. – 216 с.
6. Гладич Б. Б. Практичний посібник з економічного аналізу (показники, методика і джерела інформації для їх визначення) / Б. Б. Гладич, І. І. Костецький, Н. Г. Мельник та ін. – Тернопіль : ТАНГ, 2002. – 109 с.
7. Головка В. І. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека : навч. посіб. / В. І. Головка, А. В. Мінченко, В. М. Шарманська. – К. : ЦНЛ, 2006. – 448 с.

8. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз : навч. посіб. / Б. Є. Грабовецький. – К. : ЦУЛ, 2009. – 256 с .
9. Давидов Г. М. Стратегічний аналіз : навч. посіб. / Г. М. Давидов, В. М. Малахова, О. А. Магопєць та ін. – К. : Знання, 2011. – 389 с.
10. Дрогобыцкий И. Н. Системный анализ в экономике : учеб. пособ. / И. Н. Дрогобыцкий. – М. : Финансы и статистика, 2009. – 512 с .
11. Житна І. П. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств : навч. посіб. / І. П. Житна, А. М. Нескреба ; пер. з рос. – К. : Вища школа, 1992. – 191 с. : іл.
12. Казакова Н. А. Экономический анализ в оценке бизнеса и управлении инвестиционной привлекательностью компании : учеб. пособ. / Н. А. Казакова. – М. : Финансы и статистика, 2009. – 240 с .
13. Кармазін В. А. Економічний аналіз : практикум / В. А. Кармазін, О. В. Савицька. – К. : Знання, 2007. – 255 с.
14. Комплексный экономический анализ предприятия : учеб. – М. : Питер, 2009. – 576 с . – (Учебник для вузов).
15. Коробов М. Я. фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. / М. Я. Коробов. – К. : Знання, 2000. – 378 с.
16. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. / Г. І. Купалова. – К. : Знання, 2008. – 639 с.
17. Ларионова И. А. Диагностика предприятия с использованием интегральных моделей : учеб. пособ. / И. А. Ларионова, И. М. Рожков, А. В. Пятецкая. – М. : МИСИС, 2007. – 248 с.
18. Маркарьян Э. А. Управленческий анализ в отраслях : учеб. пособ. / Э. А. Маркарьян, С. Э. Маркарьян, Г. П. Герасименко ; 3-е изд. [перераб. и доп.]. – М. : КНОРУС, 2009. – 304 с .
19. Мельник В. М. Основи економічного аналізу: короткий теоретико-методологічний курс : навч. посіб. / В. М. Мельник. – К. : Кондор, 2008. – 128 с.
20. Теория экономического анализа : учеб. пособ. / под ред. Р. П. Казаковой, С. В. Казакова. – М. : Инфра-М, 2008. – 239 с.
21. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. / Т. М. Чебан, Т. А. Калінська, І. О. Дмитрієнко ; за ред. проф. В. Є. Труша. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 214 с.
22. Теорія економічного аналізу : підруч. / В. М. Серединська, О. М. Загородна, Р. В. Федорович. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2006. – 320 с.
23. Чигиринська О. С. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. / О. С. Чигиринська, Т. М. Власик. – К. : ЦНЛ, 2006. – 232 с.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

А

Аналіз кон'юнктури інвестиційного ринку – вивчення особливостей інвестиційного ринку чи окремих його сегментів і тих змін, які відбуваються у ньому під час спостереження у порівнянні з попереднім періодом.

Аваль – акт (вексельна гарантія), третій особі (що не є ні платником, ні векселедавцем), яка бере на себе відповідальність перед власником комерційного векселя за виконання зобов'язань будь-кому із зобов'язаних за векселем осіб.

Аванс – грошові кошти, які виплачуються (одержуються) наперед (під звіт) у рахунок майбутніх витрат (на службові відрядження, господарські закупівлі, сплату послуг транспорту тощо) чи в рахунок майбутніх платежів (завдаток) за товари (роботи, послуги), які будуть поставлені (виконані, надані).

Авізо – офіційне повідомлення про здійснення розрахункової операції, що скеровується одним контрагентом іншому.

Автоматизація управління – застосування математичних методів, автоматичних пристроїв і засобів обчислювальної техніки для вирішення завдань управління.

Автоматизована система управління (АСУ) – людино-машинна система на базі ЕОМ, призначена для вирішення завдань оперативного управління, планування, прогнозування, обліку, аналізу та контролю.

Автоматизоване робоче місце (АРМ) – комплекс пристроїв (відео-термінали, засоби зв'язку, допоміжне обладнання), необхідний для забезпечення професійної діяльності користувача-спеціаліста в режимі взаємодії з ЕОМ.

Автономність підприємства (принцип підготовки фінансової звітності) – підприємство розглядається як юридична особа, що відокремлена від власників. Тому особисте майно і зобов'язання власників не повинні відображатись у фінансовій звітності підприємства.

Авуар – грошові кошти і цінні папери, що належать якій-небудь особі, організації або державі.

Ажіо – 1. Різниця між номінальною і реальною (міновою) вартістю грошової одиниці або цінних паперів. 2. Різниця між офіційним курсом валюти і курсом, за яким вона приймається за кордоном.

Ажур – стан ведення бухгалтерського обліку, за якого всі рахункові записи робляться в день здійснення відповідних операцій; в широкому розумінні – повна відповідність даних поточного бухгалтерського обліку та звітності, своєчасність і правильність виконання обліково-розрахункових операцій.

Акредитив – доручення одному чи кільком банкам здійснювати за розпорядженням і за рахунок клієнта платежі фізичній або юридичній особі в межах зазначеної (в акредитиві) суми й на зазначених умовах.

Акредитив – один з видів банківського рахунку. Використовується як форма безготівкових розрахунків між підприємствами і організаціями, як у вітчизняних, так і в міжнародних розрахунках за комерційні операції. Відкривається за дорученням платника банку, який обслуговує контрагента.

Актив, активи – ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому: основний капітал (майно, неліквіди, фінансові засоби і т. ін.), оборотні засоби (матеріальні запаси і засоби в виробництві, боргові вимоги і т. ін.) і засоби, призначені для заздальгід передбачених виплат (рахунки регулювання).

Активний ринок – ринок, якому властиві такі умови: 1) предмети, що продаються і купуються на цьому ринку, є однорідними; 2) у будь-який час можна знайти зацікавлених продавців і покупців; 3) інформація про ринкові ціни є загальнодоступною.

Акцепт – визнання боргового зобов'язання, згода на оплату або гарантії оплати грошових, розрахункових, товарних документів або самого товару на визначену суму і на певних умовах.

Акцептант, трансат – особа, що підписує вексель (тратту) і тим самим бере на себе зобов'язання сплатити за векселем при настанні терміну платежу.

Акціонерне товариство – компанія (фірма), створена юридичними особами і громадянами об'єднанням їхніх вкладів з метою господарювання. Його статутний капітал: розділений на певне число акцій однакової номінальної вартості. Акціонерне товариство може бути приватним і публічним і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном.

Акція – цінний папір, що засвідчує участь її власника у формуванні статутного капіталу акціонерного товариства, яка дає право на отримання відповідної частки його прибутку у формі дивідендів. Акції є іменні й на пред'явника, привілейовані і прості.

Алгоритм – 1. Точний загальнозрозумілий припис про виконання в певній послідовності елементарних операцій для вирішення деякого класу задач. 2. Спосіб досягнення мети, процедура виконання якого в усіх деталях описана однозначно.

Альтернативна вартість (opportunity cost) – вигода від реалізації проекту, що втрачена внаслідок прийняття альтернативного проекту.

Амортизація – систематичний розподіл вартості необоротних активів, яка амортизується, протягом строку їхнього корисного використання (експлуатації).

Амортизація позики (amortization of loan) – повернення позики шляхом регулярних рівновеликих виплат, що включають погашення відповідного відсотку та часткове погашення основної суми боргу.

Амортизована собівартість фінансової інвестиції – собівартість фінансової інвестиції з урахуванням її часткового списання внаслідок зменшення корисності, яка збільшена (зменшена) на суму накопиченої амортизації дисконту (премії).

Аналіз беззбитковості (break-even analysis) – форма аналізу діяльності підприємства на основі співвіднесення обсягів виробництва продукції та виручки від її реалізації, що має в основі поділ витрат на постійні та змінні.

Аналіз чутливості проекту (sensitivity analysis) – аналіз імовірної зміни результатів проекту внаслідок незначних змін його вхідних параметрів. Застосовується переважно при оцінюванні ризику інвестиційного проекту.

Аналіз чутливості реагування – один із методів оцінки ризикованості інвестицій. Його суть – виявити, як чутливо реагують показники ефективності інвестицій на зміну певних факторів. З двох проектів чутливіший до змін вважається ризикованішим.

Ануїтет (annuity) – серія регулярних рівновеликих виплат. Багато фінансових розрахунків проводяться за формулою ануїтету, скажімо, виплати строкових позик, прямі амортизаційні відрахування і т. ін.

Арбітражування (arbitrage) – одночасна купівля та продаж певних цінних паперів на двох різних ринках з метою виграти на цінових коливаннях.

Асортимент продукції – це деталізований її перелік в межах номенклатурної позиції.

Асоційоване підприємство – підприємство, в якому інвестору належить блокувальний (більше 25%) пакет акцій (голосів), і яке не є дочірнім або спільним підприємством інвестора.

Б

База даних – впорядковані множини фактографічних даних про стан і діяльність об'єкта.

База знань – інтелектуальна оболонка прочитання бази даних (сукупність методів, методик, алгоритмів та формул), за допомогою яких здійснюється перетворення вхідної економічної інформації у вихідну.

Баланс – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

Балансова вартість акції (book value per share) – вартість акції, розрахована на основі показників балансу. Також забезпечення активами. Частка активів на акцію.

Банк даних – сукупність програмних, мовних, організаційних і технічних засобів, призначених для централізованого збору, зберігання та колективного використання даних, а також самі дані, які зберігаються у вигляді файлів, бібліотечних наборів даних або непов'язаних між собою баз даних.

Банкрутство – неплатоспроможність боржника, визнана в судовому порядку. В Україні усі процедури, пов'язані з банкрутством, регулює Закон «Про банкрутство» від 14 травня 1992 р.

Бартерна угода – товарообмінна операція з передачею права власності на товар без оплати (натуральний обмін).

Беззбитковість – це такий стан діяльності підприємства, коли бізнес не приносить ні прибутків, ані збитків, а виручка від реалізації продукції покриває лише витрати.

Безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності.

Безперервність діяльності (принцип підготовки фінансової звітності) передбачає оцінку активів і зобов'язань підприємства, виходячи припущення, що його діяльність триватиме далі.

Безризикова ставка позикового відсотка (risk-free rate of interest) – прибуток від урядових безризикових цінних паперів.

Безризикові інвестиції – розміщення капіталу в об'єкти інвестування, за якими відсутній ризик можливих фінансових втрат.

Безризикові цінні папери (gilts) – термін «без ризикові» або «цінні папери з золотим обрізом» стосується довгострокових державних позикових інструментів. Вони вважаються «короткостроковими» при терміні погашення до 5 років, «середньостроковими» – від 5 до 15 років та «довгостроковими», якщо цей термін більший за 15 років.

Бета вартість (beta value) – ступінь ризику акції, що не може бути усунутий диверсифікаційно. Висока ставка ризику повинна обіцяти високий рівень прибутку, тому бета вартість акції використовується аналітиками для визначення відповідності її цін.

Бізнес-план – основний документ, який подається інвестору за реальним інвестиційним проектом у короткій формі, у загальноприйнятій послідовності розділів викладаються головні характеристики проекту.

Боргова розписка (debenture) – юридичний документ, що підтверджує надання позики. У США цей термін означає позику без застави, у Великобританії така позика може передбачати забезпечення частковою чи повною вартістю майна.

Буйвол (bull) – інвестор, який очікує зростання цін на акції; він скуповуватиме цінні папери, сподіваючись продати їх по високій ціні до закриття торгів. Див. також Ведмідь.

Бухгалтерська звітність – звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів.

В

Важіль (леверидж) – фінансовий механізм управління прибутком, оснований на забезпеченні необхідного співвідношення окремих видів капіталу чи окремих видів витрат. Розрізняють фінансовий важіль (механізм впливу на рівень рентабельності власного капіталу за рахунок зміни співвідношення власних та позичених фінансових ресурсів) і операційний важіль (механізм впливу на суму і рівень прибутку за рахунок зміни співвідношення постійних і змінних витрат).

Важіль власного капіталу (equity gearing) – сума власного капіталу та привілейованих акцій, виражена як відсоток від суми довгострокових та поточних зобов'язань.

Валюта – грошова одиниця країни, що приймає участь у міжнародному економічному обміні та інших міжнародних зв'язках, які тягнуть за собою грошові розрахунки.

Валюта звітності – грошова одиниця України.

Валютний курс – ціна валюти (грошової одиниці) однієї країни, яка виражена в грошових одиницях (валюті) іншої країни. Установлений Національним банком України курс грошової одиниці України до грошової одиниці іншої країни.

Варрант (warrant) – фінансовий інструмент, що інколи випускається разом з облігаціями, і гарантує власникові додаткове право на купівлю в майбутньому певної кількості акцій цього ж емітента за фіксованою ціною.

Вартість капіталу (cost of capital) – середньозважені витрати на капітал підприємства, що розраховується як середнє арифметичне відповідних витрат на власний та позиковий капітал. Звичайно порівнюють середній показник вартості всього капіталу на балансі підприємства та додаткові витрати на залучення нового капіталу.

Вартість, яка амортизується – первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їхньої ліквідаційної вартості.

Ведмідь (bear) – інвестор, що очікує падіння цін на акції. Він продаватиме акції без забезпечення з метою виграти від подальшого різкого падіння ціни на них. Див. також Буйвол.

Вексель, індосамент, тратта – письмове боргове зобов'язання суворо встановленої законом форми, що дає його власнику право вимагати з особи, котра підписала вексель, безумовного повернення вказаної у векселі суми після визначеної дати.

Вертикальний (структурний) фінансовий аналіз – одна із систем фінансового аналізу, що базується на структурному розкладі окремих показників фінансової звітності підприємства. В процесі здійснення фінансового аналізу розраховуються питомі ваги окремих структурних складових агрегованих фінансових показників.

Взаємовиключні проекти (mutually exclusive projects) – у процедурі оцінки інвестицій так називають конкурентні проекти, коли схвалення одного з них означає автоматичне відхилення іншого.

Викуп з використанням важеля (leveraged buy-out) – придбання підприємства з використанням позикових коштів.

Викуплений капітал (treasury stock) – звичайні акції, викуплені підприємством у акціонерів.

Виробничий цикл підприємства характеризує період повного обороту матеріальних елементів оборотних активів, які використовуються для обслуговування виробничого процесу, починаючи з моменту надходження сировини, матеріалів і напівфабрикатів на підприємство і закінчуючи моментом відвантаження виготовленої з них готової продукції покупцям.

Виручка за реалізовану продукцію – це грошові кошти, що отримані підприємствами за поставку покупцям продукцію чи надані послуги; джерело відшкодування матеріальних затрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції, а також утворення його доходів.

Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).

Витрати (дохід) з податку на прибуток – загальна сума витрат (доходу) з податку на прибуток, яка обчислена з облікового прибутку (збитку) і складається з поточного податку на прибуток з урахуванням відстроченого податкового зобов'язання і відстроченого податкового активу.

Відлагодження програми – процес виявлення та усунення помилок у програмі, перевірка працездатності (правильності роботи) програми або її частини на ЕОМ.

Відстрочене податкове зобов'язання – сума податку на прибуток, який сплачуватиметься в наступних періодах з тимчасових різниць, що підлягають оподаткуванню.

Відстрочений податковий актив – сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню у наступних періодах внаслідок: 1) тимчасової різниці, що підлягає вирахуванню; 2) перенесення податкового збитку, не включеного до розрахунку зменшення податку на прибуток у звітному періоді; 3) перенесення на майбутні періоди податкових пільг, якими неможливо скористатися у звітному періоді.

Відстрочений податок (deferred tax) – сума податкових нарахувань, що вноситься у щомісячний звіт про фінансові результати, але термін сплати якої ще не настав. Головною причиною появи відстроченого податку є розбіжності врахування амортизації у бухгалтерському та податковому обліку.

Відстрочений податок на прибуток – сума податку на прибуток, що визнана відстроченим податковим зобов'язанням і відстроченим податковим активом.

Власний капітал (owners funds, OF; shareholders funds) – сума коштів від випущених акцій (або сформованого статутного капіталу), резервного капіталу та нерозподіленого прибутку. Відповідає сумі активів, що залишаються у власників (акціонерів) підприємства після погашення всіх його зобов'язань. Також капітал власників.

Внутрішньозмінні втрати робочого часу – втрати робочого часу в людино-годинах.

Внутрішні джерела формування інвестицій резервів – власні джерела фінансування реалізації інвестиційних ресурсів.

Внутрішньогрупове сальдо – сальдо дебіторської заборгованості зобов'язань на дату балансу, яке утворилося внаслідок внутрішньогрупових операцій.

Внутрішньогрупові операції – операції між материнським та дочірніми підприємствами або між дочірніми підприємствами однієї групи.

Внутрішня норма окупності (ВНО), Внутрішня норма прибутку (internal rate of return, IRR) – показник рівня прибутковості конкретного інвестиційного проекту. Відображається ставкою дисконтування, при якій грошовий потік за проектом дорівнює сумі його капітальних затрат, а величина його чистої теперішньої вартості дорівнює нулю. Вимірює ефективність рентабельності інвестиції. Якщо внутрішня норма прибутку перевищує критичну норму прибутку, інвестиція вважається фінансово виправданою, в іншому випадку – ні.

Г

Гарантована ліквідаційна вартість – 1) для орендаря – частина ліквідаційної вартості, яка гарантується до сплати орендарем або пов'язаною з ним стороною; 2) для орендодавця – частина ліквідаційної вартості, яка гарантується до сплати орендарем або незалежною третьою стороною, здатною за своїм фінансовим станом відповідати за гарантією.

Гарантування (underwriting) – зобов'язання банку чи іншої фінансової інституції викупити у підприємства певну частину акцій за обумовленою ціною, що гарантує успіх їх випуску. Також вживається термін «андеррайтинг».

Горизонтальний (трендовий) фінансовий аналіз – одна із систем фінансового аналізу, що ґрунтується на вивченні динаміки окремих фінансових показників у часі. У процесі аналізу розраховують темпи росту (приросту) окремих елементів капіталу підприємства за ряд періодів і визначаються тенденції їхньої зміни (чи тренд).

Господарська одиниця за межами України – дочірнє, асоційоване, спільне підприємство, філія, представництво або інший підрозділ підприємства, які перебувають або ведуть господарську діяльність за межами України.

Грошовий потік – це та частина прибутку підприємства, яка разом з амортизаційними відрахуваннями може бути використана для здійснення інвестицій. Основний показник, що характеризує ефективність інвестицій у вигляді грошових коштів, які повертаються інвесторам.

Грошові кошти – готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

Група – материнське (холдингове) підприємство та його дочірні підприємства.

Група нематеріальних активів – сукупність однотипних за призначенням та умовами використання нематеріальних активів.

Група основних засобів – сукупність однотипних за технічними характеристиками, призначенням та умовами використання необоротних матеріальних активів.

Гудвіл – 1. Різниця між ринковою та індексованою балансовою вартістю компанії (фірми). 2. Один із видів нематеріальних активів, вартість якого визначається як різниця між ринковою (продажною) вартістю підприємства як цілісного майнового комплексу та його балансовою вартістю. Це перевищення вартості, пов'язане з можливістю отримання вищого рівня прибутку (порівняно зі середньогалузевим) за рахунок використання ефективнішої системи управління, домінуючої позиції на товарному ринку, використання нових технологій тощо.

Д

Дата балансу – дата, на яку складений баланс підприємства. Зазвичай датою балансу є останній день звітного періоду.

Дата придбання – дата, на яку контроль за чистими активами і діяльністю підприємства, що купується, переходить до покупця.

Дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їхніх еквівалентів або інших активів.

Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

Депозит – грошові чи інші активи підприємства, які віддаються ним на зберігання у фінансово-кредитні установи.

Депозитний процент – сума доходу, що отримує інвестор при передачі на зберігання грошових коштів відповідно до встановленої ставки процента.

Депозитний сертифікат (certificate of deposit, CD) – короткострокове зобов'язання, що видається банком на посвідчення внеску на депозит, котрий повертається у встановлений термін. Високоліквідний цінний папір.

Дериватив – фінансовий інструмент, який підтверджує право чи обов'язок його власника купити чи продати цінні папери, валюту, товари чи нематеріальні активи за раніше визначеними ним умовами в майбутньому. Найбільш розповсюдженими деривативами є опціони, свопи, форвардні контракти.

Дефолт – оголошення позичальника як неспроможного погасити в передбачені строки свої фінансові зобов'язання.

Диверсифікація – різноманітність форм діяльності, виді в товарів і послуг, груп фінансових інструментів з метою мінімізації ризиків.

Диверсифікація інвестицій – вид інвестиційної стратегії підприємства, що спрямована на розширення чи зміну його інвестиційної діяльності.

Дивіденд – 1. Частина прибутку акціонерного товариства, що з певною періодичністю розподіляється між акціонерами відповідно до кількості та видів акцій, які їм належать. 2. Дохід, який виплачується акціонерам з

прибутку акціонерного товариства за підсумками господарської діяльності за рік після виплати відповідних податків згідно з рішенням загальних зборів акціонерів.

Дивіденд на акцію (dividend per share, DPS) – величина дивіденду, сплачуваного на кожну звичайну акцію. Розраховується шляхом поділу суми звичайних дивідендів на кількість звичайних акцій.

Дивідендна політика – 1. Частина загальної стратегії формування капіталу акціонерного товариства, яка полягає в оптимізації пропорцій між споживаною і капіталізованою частиною прибутку. 2. Політика розподілу чистого прибутку акціонерного товариства, яка визначає його співвідношення, виплаченого у вигляді дивідендів і капіталізованої частини. Дивідендна політика може передбачати виплату дивідендів на акцію у стабільних розмірах, постійно збільшуваних розмірах тощо.

Дивідендні виплати – частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їхньої участі у власному капіталі підприємства.

Дисконт – різниця між реальним і номінальним курсом акцій.

Дисконтна ставка – ставка процента, при якій здійснюється процес дисконтування.

Дисконтований грошовий потік, ДГП (discounted cash flow, DCF) – метод оцінки інвестиційних проектів. Сума додаткових грошових потоків від реалізації проекту оцінюється з точки зору її рентабельності для інвестора. Якщо показник рентабельності перевищує очікуваний рівень або принаймні не нижчий за критичну норму прибутку, то проект вважається фінансово виправданим, в іншому випадку – ні. Визначити можна двома способами (див. Чиста теперішня вартість та Внутрішня норма прибутку).

Дисконтування (discounting) – техніка, за допомогою якої визначається теперішня вартість грошового потоку, що виникне в певний час у майбутньому. Застосовується для визначення вартості майбутнього боргу на випадок негайного погашення, і ширше – для переведення обсягів майбутніх надходжень від інвестиції у відповідну теперішню вартість.

Дисконтування вартості – процес приведення майбутньої вартості грошей до їхньої теперішньої вартості шляхом вилучення з їх майбутньої суми відповідної суми процентів, що називається дисконтом.

Діалоговий режим – спосіб роботи користувача з ЕОМ, при якому після надсилання повідомлення користувачем в ЕОМ за короткий час надходить відповідь; ініціатива ведення діалогу може належати як людині, так і ЕОМ.

Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу і буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Довгострокові зобов'язання – усі зобов'язання, які не є поточними зобов'язаннями.

Довгострокові позики (long-term loans, LTL) – банківські та інші позики терміном більш як на 1 рік.

Додаткова емісія (rights issue) – додатковий випуск акцій для розповсюдження переважно серед існуючих акціонерів за ціною нижчою від ринкового курсу.

Додатковий грошовий потік (cash flow, incremental) – надлишковий приплив або відплив коштів внаслідок вибору одного з альтернативних проектів капіталовкладень.

Дозволений акціонерний капітал (authorized share capital) – максимальний обсяг акціонерного капіталу, що може бути залучений компанією. Визначається статутом компанії і може бути збільшений лише з дозволу акціонерів.

Дослідження – заплановані підприємством дослідження, які проводяться ним уперше з метою отримання і використання нових наукових та технічних знань.

Доходи – збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які приводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Дочірнє підприємство (subsidiaries) – підприємство, яке перебуває під контролем материнського (холдингового) підприємства. Підприємство має статус дочірнього, якщо інше підприємство володіє більш як 50% його акцій або контрольним пакетом акцій, або переважним числом голосів у раді директорів цього підприємства.

Е

Еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

Експлуатаційні (виробничі) затрати включають у себе затрати виробництва та обігу. В їхньому складі виділяють постійні та змінні затрати.

Елемент витрат – сукупність економічно однорідних витрат.

Елімінування (з грец.) – виключення або усунення.

Ентропія – інформаційна міра ступеня невизначеності ситуації, події, випадкової величини.

Ефективна ставка відсотка – ставка відсотка, що визначається діленням суми річного відсотка та дисконту (або різниці річного відсотка та премії) на середню величину собівартості інвестиції (або зобов'язання) та вартості її погашення.

Є

Євродолар (Eurodolar) – банківські депозити в американських доларах, що знаходяться за межами США і належать неамериканським резидентами (не обов'язково в Європі).

Ж

Жирінг (gearing) – див. Фінансовий важіль.

З

Забезпечення – зобов'язання з невизначеними сумою або часом погашення на дату балансу.

Забезпечення активами (asset backing) – також відомий під назвами «частка активів на акцію» та «балансова вартість акції»; обчислюється шляхом ділення балансової величини власного капіталу на кількість випущених в обіг звичайних акцій.

Залишкова вартість (terminal value) – умовна величина грошового потоку, що закладається в інвестиційний проект як залишок на кінець його реалізації.

Запаси – активи, які: 1) утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; 2) перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; 3) утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

Запит (call) – сума коштів, що її підприємство вимагає від співвласників на сплату не повністю оплачених акцій (або решти частково сформованого статутного капіталу).

Застава (collateral) – фізичний чи фінансовий актив, що служить гарантією повернення наданої позики.

Збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Звичайна діяльність – будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що її забезпечують або виникають в результаті її проведення.

Звіт про власний капітал – звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

Звіт про рух грошових коштів – звіт, який відображає надходження і видаток грошових коштів у результаті діяльності підприємства у звітному періоді.

Звіт про фінансові результати – звіт про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства.

Зет-фактор зростання (Z-growth factor) – величина, що показує зростання самофінансування компанії. Розраховується як відсоткове відношення нерозподіленого прибутку (до врахування надходжень від надзвичайних операцій) до власного капіталу компанії на початок періоду. При цьому вважається, що всі активи та всі статті звіту про фінансові результати лінійно залежать від виручки, а коефіцієнт фінансової стійкості лишається незмінним.

Злиття – об'єднання підприємств (шляхом створення нової юридичної особи або приєднання підприємств до головного підприємства), в результаті якого власники (акціонери) підприємств, що об'єднуються, здійснюватимуть контроль над усіма чистими активами об'єднаних підприємств з метою досягнення подальшого спільного розподілу ризиків та вигод від об'єднання. При цьому жодна зі сторін не може бути визначена як покупець.

Зменшення корисності – втрата економічної вигоди в сумі перевищення залишкової вартості активу над сумою очікуваного відшкодування.

Змінні витрати (variable costs) – тип витрат, величина яких коливається залежно від обсягу виробництва або виручки від реалізації.

Знос необоротних активів – сума амортизації об'єкта необоротних активів з початку його корисного використання.

Зобов'язання – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій, і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Зовнішні джерела інвестиційних ресурсів – позичені й залучені джерела фінансування реалізації інвестиційних проектів

I

Ідентифіковані активи та зобов'язання – придбані активи та зобов'язання, які на дату придбання відповідають критеріям визнання статей балансу, встановлених Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 2 «Баланс».

Інвестиції (investments) – 1. Всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької й інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект. 2. Внески в дочірні й пов'язані підприємства та інші довгострокові фінансові активи.

Інвестиційна діяльність – придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів.

Інвестиційний лізинг – один із різновидів довготермінового кредиту, що надається в натуральній формі і погашається частинами.

Інвестиційний портфель – набір об'єктів реального і фінансового інвестування, призначений для здійснення інвестиційної діяльності і сформований відповідно до цілей інвестиційної стратегії підприємства.

Інвестиційний селенг – специфічна форма зобов'язань, яка полягає в передачі власником (юридичною чи фізичною особою) прав із використання й розпорядження його майном за певну плату.

Інвестиційний сертифікат – цінний папір, який випускається винятково інвестиційним фондом чи інвестиційною компанією і дає право його власнику на отримання доходу у вигляді дивідендів. Порядок випуску й обігу інвестиційних сертифікатів в Україні регулює Указ Президента «Про інвестиційні фонди і інвестиційні компанії» від 19 лютого 1994 р.

Інвестиційні ресурси – це матеріальні, грошові та інші активи, які використовуються підприємством для здійснення вкладень в об'єкти інвестування.

Інвестиція – довготермінове вкладення грошей у підприємство, фірму чи справу з метою одержання доходу або соціального ефекту.

Інвестор – 1. Вкладник, який здійснює інвестицію 2. Суб'єкт інвестиційної діяльності, який приймає рішення про вкладення власних і позичених майнових чи інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування.

Індекс інфляції – показник, що відображає загальне зростання рівня цін у певному періоді. Визначається шляхом сумування їхнього базового рівня на початок періоду (який приймається за одиницю) і темпу інфляції в аналізованому періоді.

Індекс прибутковості (profitability index) – відносний показник рентабельності інвестиції, виражений часткою теперішньої вартості майбутніх грошових потоків проекту від загального обсягу інвестиції.

Інкасо – вид банківської посередницької послуги, що полягає в одержанні грошей за різними документами, за рахунок і на рахунок своїх клієнтів.

Інноваційні інвестиції – інвестування, яке здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу.

Інновація – досягнення науково-технічного прогресу, призначене для використання у виробничій і соціальній сфері.

Іноземна валюта – валюта інша, ніж валюта звітності.

Інструменти фондового ринку – інструменти, за допомогою яких здійснюються операції на фондовому ринку. До них належать акції, облігації, ощадні сертифікати, опціони, ф'ючерсні контракти, інвестиційні сертифікати.

Інфляційна премія – додатковий дохід, який виплачується кредитору чи інвестору з метою відшкодування фінансових втрат від знецінення грошей у зв'язку з інфляцією. Рівень цього доходу переважно прирівнюється до темпу інфляції.

Інфляція – перевищення темпів зростання грошової маси над товарною, в результаті чого відбувається переповнення каналів обігу грошима. В результаті цього процесу відбувається їхнє знецінення і зростання цін.

Інформаційна система – система для нагромадження, зберігання, оновлення, пошуку і видачі на запит користувача різних повідомлень.

Інформаційне забезпечення економічного аналізу – постачання процесу оцінки стану об'єкта і вироблення варіантів оптимальних управлінських рішень інформаційними ресурсами за принципом системного підходу, який передбачає необхідну і достатню забезпеченість вхідними даними вихідної інформації, склад і зміст якої задається вимогами користувача.

Інші довгострокові зобов'язання (miscellaneous long-term funds) – багатоскладова стаття балансу, що може включати відстрочені податки, невідшкодовані урядові гранти, пенсійні заощадження і т. ін.

Інші оборотні активи (miscellaneous current assets) – різноманітні передоплати та неосновна дебіторська заборгованість, що підлягають погашенню в межах року.

Інші поточні зобов'язання (sundry accruals) – стаття в розділі поточних зобов'язань балансу, що включає нараховані, але не сплачені неосновну кредиторську заборгованість, дивіденди, позикові відсотки, податки, та інші нарахування.

Іпотека – 1. Позика, що видається підприємством під заставу майна на тих умовах, що й застава, яка служить забезпеченню позики, залишається в руках боржника. 2. Заклад землі й нерухомого майна у забезпечення зобов'язань.

Історична (фактична) собівартість (принцип підготовки фінансової звітності) визначає пріоритет оцінки активів, виходячи з витрат на їхнє виробництво та придбання.

К

Капітал власників (shareholder's funds) – сума звичайних акцій, резервного капіталу та привілейованих акцій. Також Власний капітал.

Капітал – основний вид інвестиційних ресурсів у формі матеріальних і грошових засобів, різних фінансових інструментів. У вузькому значенні – активи підприємства за мінусом його зобов'язань (заборгованості).

Капітальні (передвиробничі) затрати – початкові інвестиції, пов'язані з проведенням проектно-дослідницьких робіт, будівництвом будівель і споруд, придбанням машин, устаткування, їхнім монтажем, придбанням прав на використання технологічного процесу і технічних засобів і т. ін.

Кислотний тест (acid test) – див. Коефіцієнт термінової ліквідності.

Кліринг – система безготівкових міждержавних і міжбанківських розрахунків, заснована на заліку взаємних грошових вимог та зобов'язань.

Коефіцієнт автономії – один із основних показників, який характеризує фінансову стійкість компанії (фірми). Визначається шляхом ділення суми власного-капіталу на суму усіх використовуваних засобів. Чим більша величина цього коефіцієнта, тим вища фінансова стійкість компанії (фірми).

Коефіцієнт варіації – статистичний показник, який характеризує співвідношення середньоквадратичного відхилення і середньої величини аналізованого показника. Відображає рівень варіації аналізованого показника, використовується в процесі оцінки рівня окремих видів ризиків.

Коефіцієнт виплати дивідендів (payout ratio) – відсоток прибутку, що може бути розподілений і виплачений у вигляді дивідендів. Коефіцієнт обернений до коефіцієнту покриття дивідендів.

Коефіцієнт довгострокової заборгованості – показник оцінки фінансової стійкості компанії (фірми). Характеризує співвідношення суми довгострокової (понад 1 рік) заборгованості до загальної суми усіх засобів.

Коефіцієнт ефективності дивіденду на акцію (dividend yield) – величина дивіденду на акцію у відсотковому відношенні до ціни акції. У Великобританії на виплату дивідендів нараховується податок, і коефіцієнт ефективності дивіденду на акцію розраховується, виходячи з брутто-величини дивіденду.

Коефіцієнт ефективності підрозділів (departmental ratios) – ефективність роботи основних підрозділів підприємства може бути оцінена. За кожним із підрозділів відповідно класифіковані витрати та активи співвідносяться із виручкою від реалізації та її собівартістю чи нормативними затратами робочого часу, або іншими показниками.

Коефіцієнт ефективності прибутку на акцію (earnings yield) – прибуток на акцію у відсотковому відношенні до її поточної ціни. У Великобританії включає також податок, і коефіцієнт ефективності прибутку на акцію розраховується, виходячи з бруто-величини прибутку.

Коефіцієнт забезпечення робочим капіталом (working capital to sales) – показник ліквідності, що показує відсоткове відношення робочого капіталу до виручки від реалізації.

Коефіцієнт заборгованості (debt to total assets ratio) – один зі способів розрахунку коефіцієнта фінансової стійкості. Відсоткове відношення суми довгострокових та поточних зобов'язань до суми балансу.

Коефіцієнт конверсії (conversion ratio) – кількість акцій, яку отримує власник конверсійної облигації за одиницю при конверсії.

Коефіцієнт позикових коштів (borrowing ratio) – обсяг довгострокових та короткострокових позик, виражений у відсотках до суми власного капіталу та привілейованих акцій за мінусом нематеріальних активів.

Коефіцієнт покриття дивідендів (dividend cover ratio) показує, у скільки разів прибуток підприємства перекриває сукупну величину дивідендів за звичайними акціями. Див. також Коефіцієнт виплати дивідендів.

Коефіцієнт покриття фінансових витрат (interest cover) – один із показників ліквідності, який показує, у скільки разів прибуток до вирахування відсотків та податків перевищує суму боргових відсотків згідно зі звітом про фінансові результати.

Коефіцієнт рентабельності капіталу (return on capital) – відсоткове відношення прибутку після вирахування податків, але перед вирахуванням позикових відсотків, до основного капіталу підприємства.

Коефіцієнт співвідношення ринкової і балансової вартості (market to book ratio) – співвідношення балансової вартості звичайних акцій та їхнього ринкового курсу.

Коефіцієнт співвідношення ціни і прибутку на акцію (price to earnings multiple, PE) – величина, що обчислюється діленням поточного курсу акції на показник прибутку на акцію. Для розрахунку використовують останні звітні показники прибутку або на поточний рік.

Коефіцієнт термінової ліквідності (quick ratio, acid test) – коефіцієнт короткострокової ліквідності, що розраховується як відношення оборотних активів за мінусом складських запасів до поточних зобов'язань. Також Кислотний тест.

Коефіцієнт фінансової стійкості (debt to equity ratio) – головний показник співвідношення позикових і власних коштів на балансі підприємства. Може бути представлений різними способами. Найбільш звичний спосіб полягає у розрахунку відсоткового відношення всіх зобов'язань, за якими нараховуються проценти, до суми власного капіталу та привілейованих акцій.

Коефіцієнти оцінки оборотності капіталу – система показників фінансової активності підприємства, які характеризують, наскільки швидко сформований капітал обертається в процесі його господарської діяльності.

Коефіцієнти оцінки платоспроможності – система показників, які характеризують здатність підприємства своєчасно розплатуватися за своїми фінансовими зобов'язаннями залежно від стану ліквідності активів. Проведення такої оцінки вимагає попереднього групування активів підприємства за рівнем ліквідності, а фінансових зобов'язань – за терміновістю погашення.

Коефіцієнти оцінки рентабельності – система показників, які характеризують здатність підприємства генерувати необхідну величину прибутку в процесі своєї господарської діяльності й відображають ефективність використання вкладеного капіталу.

Коефіцієнти оцінки фінансової стійкості підприємства – система показників, які характеризують структуру капіталу підприємства з позиції рівня фінансової стабільності його розвитку.

Комерційний папір (commercial paper) – випуск короткострокових фінансових зобов'язань кредитоспроможними підприємствами для залучення короткострокових позик безпосередньо на фінансовому ринку, оминаючи кредитні установи.

Компаундинг – процес приведення теперішньої вартості грошей до майбутньої вартості в певному періоді шляхом приєднання до їхньої початкової суми нарахованої суми процентів.

Компенсуючий баланс (compensating balance) – мінімальна сума, що її компанія повинна депонувати за умовами позикової угоди.

Конвертована позика (Convertible Loan) – позика, що надає кредитору право отримати заборгованість у вигляді певної кількості акцій за встановленою ціною впродовж визначеного періоду часу.

Консолі (Consols) – британські цінні папери, гарантовані фінансами урядового Консолідованого Фонду. Насправді невикупна низьковідсоткова позика британському уряду.

Консолідована фінансова звітність – звітність, яка відображає фінансовий стан і результати діяльності юридичної особи та її дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці.

Контроль – вирішальний вплив на фінансову, господарську і комерційну політику підприємства з метою одержання вигод від його діяльності.

Контрольні учасники – учасники спільної діяльності зі створенням юридичної особи (спільного підприємства), які здійснюють контроль за її діяльністю.

Конфіденційність інформації – вимога обмеження доступності інформації вузькому колу суб'єктів системи (користувачів, програм, процесів та ін.).

Кон'юнктура ринку – система факторів, які характеризують поточний стан попиту, пропозиції, цін і рівня конкуренції на ринку загалом чи окремих його сегментів.

Користувачі звітності – фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень.

Короткострокові позики (short-term loans, STL) – банківський овердрафт, поточні порції довгострокових позик та інші зобов'язання, на які нараховуються відсотки, та термін погашення яких менший одного року.

Кредитний період (credit period) – кількість днів, коли виручка від реалізації перебуває у стані дебіторської заборгованості. Також оборотність дебіторської заборгованості в днях, середній період повернення дебіторської заборгованості.

Кредитоспроможність – система оцінки показників і умов, які визначають здатність підприємства залучати позичений капітал і повертати його в повному обсязі в передбачені строки.

Критерій – найбільш суттєва ознака, взята за основу економічної оцінки чи класифікації явищ, процесів, діяльності.

Критична норма прибутку (hurdle rate) – визначена компанією мінімальна ставка рентабельності інвестиції. Цей показник залежить від вартості капіталу підприємства, і дає змогу зважитись на певний рівень ризику.

Купонна ставка – ставка процента, за якою виплачується купонний дохід власнику облігацій чи ощадного сертифіката за певний період часу.

Курсова різниця – різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах.

Л

Левередж (leverage) – див. Фінансовий важіль.

Леверидж – див. Важіль.

ЛИБОР (LIBOR – London Interbank Offered Rate) – ставка пропозиції на Лондонській міжбанківській біржі за короткостроковими позиками, за якою великі банки кредитують одне одного. Цей показник є точкою відліку для встановлення відсотків за міжнародними кредитами чи визначення змінних поточних ставок кредитування підприємств.

Лізинг – довгострокова форма оренди майна з виплатою її вартості. Розрізняють оперативний і фінансовий лізинг. Останній є формою кредитування товарів довготермінового користування.

Ліквідаційна вартість – сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних із продажем (ліквідацією).

Ліквідність активів – здатність окремих видів майнових цінностей перетворюватися в грошову наявність без суттєвої втрати своєї поточної вартості в умовах певної кон'юнктури ринку.

Ліквідність компанії (liquidity) – здатність компанії покривати грошовими коштами свої повсякденні потреби.

М

Майбутня вартість грошей – сума інвестованих у теперішній момент грошових засобів, в яку вони перетворяться через певний період часу з урахуванням процентної ставки.

Масив – впорядкований набір даних або інших елементів.

Материнське (холдингове) підприємство – підприємство, яке здійснює контроль дочірніх підприємств.

Матеріальні активи (tangible assets) – сума всіх активів на балансі підприємства за винятком нематеріальних, наприклад «ділової репутації».

Меню – перелік програм або функцій, які пропонуються користувачу з екрана для вибору.

Мережа ЕОМ – сукупність територіально розосереджених ЕОМ та терміналів, об'єднаних мережею передачі даних (телефонною, телеграфною, супутниковою та ін.).

Метод ефективної ставки відсотка – метод нарахування амортизації дисконту або премії, за яким сума амортизації визначається як різниця між доходом за фіксованою ставкою відсотка і добутком ефективної ставки та амортизованої вартості на початок періоду, за який нараховується відсоток.

Метод ЛІФО – метод оцінки й відображення в обліку вартості запасів ТМЦ, ґрунтується на використанні останньої ціни їх придбання (за принципом «останній прийшов – перший пішов»).

Метод участі в капіталі – метод обліку інвестицій, згідно з яким балансова вартість інвестицій відповідно збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування.

Метод ФІФО – метод оцінки й відображення в бухгалтерському обліку вартості ТМЦ, ґрунтується на використанні першої ціни їх придбання (за принципом «перший прийшов – перший пішов»).

Мінімальні орендні платежі – платежі, що підлягають сплаті орендарем протягом строку оренди (за вирахуванням вартості послуг та податків, що підлягають сплаті орендодавцю, і непередбаченої орендної плати), збільшені: 1) для орендаря – на суму його гарантованої ліквіда-

ційної вартості; 2) для орендодавця – на суму його гарантованої ліквідаційної вартості.

Модель – об'єкт, дослідження якого є засобом для одержання знань про інший об'єкт – оригінал або прототип. Усі моделі поділяються на матеріальні (речові, реальні) та абстрактні (образні, знакові, символічні, уявні). Залежно від мети використання поділяються на: моделі заміщення, моделі представлення, моделі інтерпретації та моделі дослідження.

Модель оцінки капітальних активів (capital assets pricing model, CAPM) – модель, що співвідносить ступінь ризику та очікувану прибутковність всіх типів цінних паперів. Застосовується для оцінки вартості підприємств із застосуванням «коефіцієнта ризику» (бета вартістю) для обчислення очікуваної величини ризикової премії. Ця ризикова премія додається до безризикової ставки прибутку (скажімо, такої як за державними цінними паперами), в результаті чого отримуємо показник ефективності прибутку на акцію.

Модель постійного зростання (Constant growth model) – розроблена проф. Гордоном модель оцінки підприємства, за якою вартість акції визначається співставленням потоку дивідендів та прогнозу зростання обсягів діяльності.

Монетарні статті – статті балансу про грошові кошти, а також про такі активи й зобов'язання, які будуть отримані або сплачені у фіксованій (або визначеній) сумі грошей або їхніх еквівалентів.

Н

Надзвичайна операція (extraordinary item) – значна за обсягом одноразова господарська операція, що виходить за межі звичайної діяльності підприємства. За приклад можна взяти прибутковий продаж головного офісу корпорації. Рекомендується беззастережно відокремлювати фінансові наслідки такої операції від решти фінансових результатів. Однак зараз переважає протилежна думка про доцільність включення всіх надходжень до звіту про фінансові результати.

Надзвичайна подія – подія або операція, яка відрізняється від звичайної діяльності підприємства, проте не очікується, що вона повторюватиметься періодично або в кожному наступному звітному періоді.

Надмірне зростання (overtiring) – підприємство потрапляє в стан надмірного зростання, коли йому бракує ліквідності, щоб покривати свої щоденні операційні потреби в грошових коштах. Навіть за умови очевидної прибутковості підприємство знаходиться під загрозою банкрутства. Така ситуація може виникнути внаслідок значних збитків у попередніх

періодах діяльності або через екстенсивне розширення, і може бути виправлена лише шляхом ін'єкції довгострокових коштів або, скажімо, продажу необоротних активів.

Накопичений прибуток (revenue reserves) – приріст власного капіталу, що утворився в результаті накопичення прибутку поточного року, і може бути розподілений як дивіденди.

Нарахування та відповідність доходів і витрат (принцип підготовки фінансової звітності) – для визначення фінансового результату звітного періоду потрібно зіставити доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в обліку і звітності у момент їх виникнення, незалежно від часу надходження і сплати грошей.

Невідмовна орендна угода – орендна угода, яка може бути розірвана тільки: 1) з дозволу орендодавця; 2) якщо відбулася певна непередбачена подія; 3) у разі укладання орендарем нової угоди про оренду цього самого активу або замість нього іншого аналогічного за призначенням активу з тим самим орендодавцем.

Негарантована ліквідаційна вартість – частина ліквідаційної вартості об'єкта оренди, отримання якої орендодавцем не забезпечується або гарантується лише пов'язаною з ним стороною.

Негативний гудвіл – перевищення вартості частки покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів і зобов'язань над вартістю придбання на дату придбання.

Негрошові операції – операції, які не потребують використання грошових коштів та їхніх еквівалентів.

Неконтрольний пакет акцій (minority interest) – балансова вартість акцій дочірнього підприємства, що належать акціонерам, котрі не є співвласниками материнської компанії.

Нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в борг іншим особам.

Нематеріальні активи (intangible assets) – довгострокові нефізичні активи на балансі підприємства, як от «ділова репутація» чи «торгова марка».

Немонетарні активи – усі активи, крім грошових коштів, їхніх еквівалентів та дебіторської заборгованості у фіксованій (або визначеній) сумі грошей.

Немонетарні статті – статті інші, ніж монетарні статті балансу.

Необоротні активи (fixed assets) – усі активи, що не є оборотними (земельні ділянки, будівлі та споруди, виробничі лінії, устаткування та обладнання, інші довгострокові фізичні активи).

Непередбачена орендна плата – частина орендної плати, яка не зафіксована конкретно сумою і розраховується із застосуванням показників інших, ніж строк оренди (обсяг продажу, рівень використання, індекс інфляції та цін, ринкові ставки відсотка тощо).

Непередбачене зобов'язання – 1) зобов'язання, що може виникнути внаслідок минулих подій та існування якого буде підтверджено: лише тоді, коли відбудеться або не відбудеться одна чи більше і зазначених майбутніх подій, над якими підприємство не має повного контролю; або 2) теперішнє зобов'язання, що виникає з минулих подій, але не визнається, оскільки малоймовірно, що для врегулювання зобов'язання потрібно буде використати ресурси, що втілюють у собі економічні вигоди, або оскільки суму зобов'язання не можна достовірно визначити.

Непрямі витрати – витрати, що не можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта витрат економічно доцільним шляхом.

Нереалізовані прибутки – прибутки та збитки від внутрішньогрупових операцій – прибутки та збитки, які виникають внаслідок внутрішньогрупових операцій (продажу товарів, продукції, виконання робіт, послуг тощо) і включаються до балансової вартості підприємства.

Нерозподілений прибуток (retained earnings, RE) – підсумковий показник зі звіту про фінансові результати, що переноситься в розділ резервів балансу.

Несприятливі контракти – контракти, у виконанні яких підприємство не зацікавлено внаслідок їхньої збитковості або з інших причин, і готове передати їх іншим підприємствам.

«Нехай покупець буде уважним» («Caveat emptor») – латинський крилатий вислів, що підкреслює обов'язок дбати про захист власних інтересів при укладанні угоди.

Номенклатура продукції – це перелік найменувань виробів із зазначенням кодів згідно із загальнодержавним статистичним класифікатором продукції.

Номінальна вартість (par value) – умовна ціна, присвоєна акції переважно для облікових потреб.

Нормальна потужність – очікуваний середній обсяг діяльності, може бути досягнутий за умов звичайної діяльності підприємства протягом кількох років або операційних циклів з урахуванням запланованого обслуговування виробництва.

Ноу-хау – сукупність незапатентованих технічних, технологічних, управлінських, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, опису нагромадженого досвіду, що є предметом інновацій чи об'єктом інноваційного інвестування.

Нульова облигація (zero coupon bond) – облигація, що не приносить відсотків, проте продається зі значною знижкою. Вкладник отримує прибуток при погашенні облигації за значно вищою ціною.

О

Об'єкт витрат – продукція, роботи, послуги або вид діяльності підприємства, які потребують визначення пов'язаних з виробництвом (виконанням) витрат.

Об'єкти інвестування – реальні інвестиційні проекти, об'єкти нерухомості, різні фінансові інструменти.

Обачність (принцип підготовки фінансової звітності) – згідно з ним методи оцінки, що застосовуються в бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства.

Об'єднання підприємств – з'єднання окремих підприємств у результаті приєднання одного підприємства до іншого або внаслідок одержання контролю одним підприємством над чистими активами та діяльністю іншого підприємства.

Об'єкт основних засобів – закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього або окремих конструктивно відокремлених предмет, що призначений для виконання певних самостійних функцій, чи відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів одного або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, у результаті чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс – певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно. Якщо один об'єкт основних засобів складається з частин, які мають різний строк корисного використання (експлуатації), то кожна з цих частин може визнаватися в бухгалтерському обліку як окремих об'єкт основних засобів

Обігові кошти – кошти, які використовуються підприємствами для створення виробничих запасів авансування затрат у процесі виробництва та реалізації продукції.

Облігація – 1. Один із видів цінних паперів, що свідчить про внесення їхнім власником грошових коштів, і підтверджує зобов'язання виплатити йому номінальну вартість цього цінного паперу в передбачені у ній строки з виплатою фіксованого проценту. Є внутрішні державні та місцеві займи,

займи підприємств. Вони випускаються іменними і на пред'явника. 2. (bond) Американський термін для позначення середньо- та довгострокових позик. З юридичної точки зору – сертифікат, що дає право власнику періодично отримувати відсотки та повернення основної суми позики.

Облігація з плаваючим відсотком (floating rate note, FRN) – позикове зобов'язання, відсоток за яким коливається залежно від переважаючих відсоткових ставок на ринку короткострокових позик.

Облікова оцінка – попередня оцінка, яка використовується підприємством з метою розподілу витрат і доходів між відповідними звітними періодами.

Облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності

Обліковий прибуток (збиток) – сума прибутку (збитку) до оподаткування, визначена в бухгалтерському обліку й відображена у Звіті про фінансові результати за звітний період.

Обмеження угоди (covenant, restrictive) – параграф позикової угоди, що обмежує свободу діяльності позичальника на випадок, якщо це може призвести до послаблення позиції кредитора, наприклад, внаслідок збільшення дивідендів.

Оборотні активи (current assets) – 1. Сума товарно-матеріальних запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів та їхніх еквівалентів, а також інших короткострокових активів, які обслуговують безперервний процес виробничої і комерційної діяльності й повністю використовуються за один виробничий цикл. 2. Грошові кошти та їхні еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Оборотність дебіторської заборгованості в днях (debtor days, account receivable days) – показник, що вираховується як відношення балансового показника дебіторської заборгованості до середньої денної виручки, і позначає середню кількість днів, на яку клієнти дістають товарний кредит. Також Кредитний період, Середній період повернення дебіторської заборгованості.

Оборотність запасів у днях (inventory days) – балансова вартість складських запасів, виражена в кількості днів шляхом ділення цієї величини на середню денну собівартість реалізованої продукції або середню виручку від реалізації продукції. Можна розрахувати як загальну оборотність запасів, так і окремих складових (сировина, незавершене виробництво, готова продукція).

Оборотність основних засобів (sales to fixed assets (times) – коефіцієнт, що характеризує ефективність операційної діяльності підприємства. Обчислюється як відношення виручки від реалізації до чистої балансової вартості необоротних активів (вимірюється в кількості разів).

Оборотність робочого капіталу в днях (working capital days) – тривалість циклу обороту робочого капіталу, часто обчислюється як сума оборотності запасів та дебіторської заборгованості за мінусом оборотності кредиторської заборгованості.

Обробка даних – послідовне опрацювання файлів, при якому відносно велика кількість груп даних піддається обробці за однією і тією ж процедурою.

Обтяжливий контракт – контракт, витрати (яких не можна уникнути) виконання якого перевищують очікувані економічні вигоди від нього.

Окозамилування (window dressing) – внесення змін у фінансову звітність компанії з метою штучно поліпшити існуючу ситуацію. Наприклад, тимчасовий продаж складських запасів банку із зобов'язаннями згодом їх відкупити може створити враження високої ліквідності.

Оперативний лізинг (оренда) – господарська операція, яка передбачає передачу орендарю права користування основними засобами, які належать орендодавачу, на строк, який не перевищує їх повної амортизації, з обов'язковим їх поверненням після закінчення строку дії лізингової угоди. Передані в оперативний лізинг основні засоби залишаються на балансі орендодавача.

Операційна діяльність – основна діяльність підприємства, а також види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Операційна система (ОС) – програма, яка керує всією роботою комп'ютера. Основні завдання ОС: управління виконанням програм, забезпечення взаємодії людини з машиною, оптимальне використання обладнання.

Операційний цикл – проміжок часу між придбанням запасів для діяльності та отриманням коштів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг.

Операція в іноземній валюті – господарська операція, вартість якої визначена в іноземній валюті або яка потребує розрахунків в іноземній валюті.

Оптимальна структура капіталу (optimal capital structure) – розрахункова структура джерел капіталу, при якій досягається найменша його вартість і максимальна дохідність. Точка, в якій фінансові витрати підприємства зведені до мінімуму внаслідок виграшного співвідношення позикового та власного капіталу.

Оптимізація структури інвестиційних ресурсів – формування окремих внутрішніх і зовнішніх джерел інвестування за критерієм їхньої мінімальної вартості й максимальної віддачі.

Опціон (option) – фінансовий інструмент, що дає його власникові право, але не зобов'язання, на купівлю або продаж цінних паперів за узгодженою ціною впродовж певного часу. Див. також Опціон на купівлю, Опціон на продаж.

Опціон на купівлю (call option) – право на купівлю цінних паперів (за узгодженою ціною впродовж певного періоду). Див. також Опціон на продаж.

Опціон на продаж (put option) – право на продаж цінних паперів (за узгодженою ціною впродовж певного періоду). Див. також Опціон на купівлю.

Оренда – 1. Угода, за якою орендар набуває права користування необоротним активом за плату протягом погодженого з орендодавцем строку. 2. Надання майна у тимчасове користування за певну плату. Розрізняють оренду приміщень та оренду машин і устаткування. У свою чергу оренда машин і устаткування поділяється на довготермінову (лізинг), середньотермінову (хайринг) і короткотермінову (рентинг).

Орендна ставка відсотка – ставка відсотка, за якою теперішня суми мінімальних орендних платежів та негарантованої ліквідаційної вартості дорівнює справедливій вартості об'єкта фінансової оренди на початок строку оренди.

Основна діяльність – операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою утворення підприємства, і забезпечують основну частку його доходу.

Основний капітал (capital employed) – балансова сума власного капіталу та довгострокових зобов'язань. Включає акціонерний (статутний) капітал, довгострокові позики, привілейовані акції, неконтрольні пакети акцій та інший довгостроковий капітал. Може також бути виражений як різниця суми балансу та поточних зобов'язань.

Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою їх використання у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)

Оцінка проектів капіталовкладень (capital project appraisal) – оцінка витрат капітальних активів з метою визначення їхньої рентабельності та прийняття рішень про доцільність інвестицій.

Ощадний сертифікат – письмове зобов'язання банку про депонування грошових засобів, що підтверджують право вкладника на отримання після встановленого строку суми депозиту і процентів за ним.

П

Пакет прикладних програм (ППП) – комплекс програм, записаних на носіях інформації і призначених для рішення прикладних задач на певному типі ЕОМ.

Первісна вартість – історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів.

Перекупівельна угода (repurchase agreement, REPO) – метод залучення короткострокових позик шляхом продажу певної частини акцій підприємства із зобов'язанням викупити їх через деякий час за трохи вищою ціною. У цьому випадку цінова різниця являє собою позиковий відсоток.

Період окупності (payback period) – показник економічної ефективності інвестицій, що показує час, який потрібен для відшкодування початкових інвестицій у проект. Термін, що застосовується при оцінюванні інвестиційних проектів. Визначає час, упродовж якого сума недисконтованих грошових потоків проекту перекире обсяг вкладеної в нього інвестиції.

Періодичність (принцип підготовки фінансової звітності) – припускає розподіл діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності.

Персональна ЕОМ (ПЕОМ), персональний комп'ютер (ПК) – ЕОМ індивідуального користування, яка може бути виконана в настільному або портативному варіанті.

Пільгова емісія (bonus issue, scrip issue) – нова емісія акцій за рахунок резервного капіталу, що безкоштовно поширюються поміж акціонерами компанії пропорційно до величини їхньої фактичної частки.

Пов'язані сторони – особи, стосунки між якими обумовлюють можливість однієї сторони контролювати іншу або здійснювати суттєвий вплив на прийняття фінансових і оперативних рішень іншою стороною.

Повне висвітлення (принцип підготовки фінансової звітності) – фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій, яка може вплинути на рішення, що приймаються на її основі.

Податкова база активу і зобов'язання – оцінка активу і зобов'язання, яка використовується з метою оподаткування цього активу і зобов'язання при визначенні податку на прибуток

Податковий прибуток (збиток) – сума прибутку (збитку), визначена за податковим законодавством об'єктом оподаткування за звітний період.

Подібні об'єкти – об'єкти, які мають однакове функціональне призначення та однакову справедливую вартість.

Подія після дати балансу – подія, яка відбувається між датою балансу і датою затвердження керівництвом фінансової звітності, підготовленої до оприлюднення, яка вплинула або може вплинути на фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

Позабалансове фінансування (off-balance sheet financing) – позикові кошти, що не відображаються на балансі підприємства. Можуть утворюватися, скажімо, шляхом фінансового лізингу, коли орендар покриває ризики й отримує вигоди від користування майном, проте юридично ним не володіє.

Показники ефективності використання активів (asset utilization ratios) – також показники операційної ефективності.

Показники ефективності управління персоналом (employee ratio) – продуктивність праці визначається шляхом співвідношення трьох основних параметрів: виручки від реалізації, прибутку та активів у відношенні до кількості працюючих та величини їхньої винагороди.

Показники операційної ефективності (activity ratios) визначають співвідношення між величиною активів та виручкою від реалізації. За їхньою допомогою вимірюють ефективність використання активів. Наприклад, «оборотність дебіторської заборгованості» показує, як довго повертаються від дебіторів кошти за реалізовану продукцію; подібним коефіцієнтом є «оборотність запасів», що показує, скільки часу лежить на складі продукція, перш ніж її продадуть. Також використовується «коефіцієнт співвідношення виручки і основних засобів» для визначення ефективності використання основних засобів. Термін «показники ефективності використання активів» означає те саме.

Показники рентабельності – відносні показники прибутковості, які характеризують ефективність діяльності підприємства.

Показники ринкової вартості (market value weights) – при визначенні вартості капіталу, середньозважена вартість обчислюється з використанням як балансової, так і ринкової вартості.

Послідовність (принцип підготовки фінансової звітності) передбачає постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики має бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності.

Постановка задачі – опис задачі на розмовній мові, визначення джерел і виду вхідних даних, виду і форм вихідних даних, змісту і етапів перетворень вхідної інформації у вихідну (алгоритму), користувачів та ін.; постановку задачі здійснює спеціаліст (постановник), який знає предметну область та інформаційні технології.

Постійна різниця – різниця між податковим прибутком (збитком) і обліковим прибутком (збитком) за певний період, що виникає в поточному звітному періоді й не анулюється у наступних звітних періодах.

Постійні витрати (fixed costs) – тип витрат, що їхня величина не залежить від обсягу виробництва або виручки від реалізації.

Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Поточний податок на прибуток – сума податку на прибуток, визначений у звітному періоді відповідно до податкового законодавства.

Поточні зобов'язання (current liabilities) – сума кредиторської заборгованості, короткострокових позик та інших зобов'язань, що мають бути погашені впродовж одного року, зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або мають бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Початок строку оренди – дата, яка настає раніше: дата укладення орендної угоди або дата прийняття сторонами зобов'язань щодо основних положень угоди про оренду.

Превалювання змісту над формою (принцип підготовки фінансової звітності) – операції мають бути обліковані відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми.

Преміальна ставка (prime rate) – відсоткова ставка, за якою банки кредитують найбільш стабільні корпорації.

Премія за ліквідність – додатковий дохід, що виплачується інвестору з метою відшкодування ризику можливих фінансових втрат, пов'язаних з низькою ліквідністю об'єктів інвестування.

Премія на акцію (share premium) – різниця балансової вартості акції та її ринкового курсу.

Прибутковість – коефіцієнт співвідношення кінцевого фінансового результату (валового або чистого прибутку) до певної бази. Прибутковість, виражена у відсотках, є рівнем рентабельності.

Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.

Прибуток до вирахування відсотків та податків (profit before interest and tax, PBIT) – операційний прибуток плюс інші прибутки.

Прибуток до вирахування відсотків, податків та амортизації (profit before interest, tax and depreciation, PBITD) – ця величина майже дорівнює грошовому потоку від операційної діяльності.

Прибуток до вирахування податків (profit before tax, PBT) – операційний прибуток плюс інші прибутки мінус позикові відсотки.

Прибуток на акцію (earnings per share, EPS) – частка прибутку, що належить власникам звичайних акцій за звітом про фінансові результати, поділена на кількість цих акцій. (Якщо вже бути дуже консервативним, то слід використовувати середньозважену кількість акцій.)

Прибуток після вирахування податків (profit after tax, PAT) – прибуток власників після вирахування позикових відсотків та податків.

Привілейований капітал (preference capital) – акції, що мають привілейовані права порівняно зі звичайними. Як правило, привілей стосується сплати дивідендів та повернення вкладень. За такими акціями звичайно сплачується фіксований дивіденд, але водночас вони дають своїм власникам лише обмежене право голосу.

Привілейовані кредитори (preferred creditors) – кредитори, що у випадку визнання підприємства неплатоспроможним мають першочергове обумовлене в статуті право на оплату зобов'язань підприємства перед ними. Працівників підприємства, котрим не було виплачено відпрацьовану зарплату, звичайно зараховують до цієї категорії.

Придбання – об'єднання підприємств, у результаті якого покупець набуває контроль над чистими активами та діяльністю інших підприємств в обмін на передачу активів, взяття на себе зобов'язань або випуск акцій.

Примітки до фінансових звітів – сукупність показників і пояснень, яка забезпечує деталізацію та обґрунтованість фінансових статей; а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами).

Принцип бухгалтерського обліку – правило, яким слід керуватися при вимірюванні, оцінці та реєстрації господарських операцій і відображенні їхніх результатів у фінансовій звітності.

Принцип відповідності (matching principle) – правило, за яким підприємство має використовувати кошти з короткострокових джерел на короткострокові потреби, а з довгострокових джерел – на довгострокові потреби.

Програма для ЕОМ – 1. Опис алгоритму розв'язання задачі, виконаний на мові програмування для ЕОМ. 2. Сукупність команд, що задають послідовність дій центрального процесора, метою яких є отримання необхідного результату. 3. Послідовність команд (операторів), записана на мові програмування і призначена для виконання комп'ютером.

Програмне забезпечення (ПЗ) – сукупність програм, призначених для організації рішення задач на ЕОМ; розрізняють системне ПЗ (незалежне від класу задач) і прикладне ПЗ (орієнтоване на рішення класу конкретних задач); до системного ПЗ належать операційна система, системи програмування та ін.

Програмне забезпечення прикладне – його основу становлять пакети прикладних програм, призначені для вирішення конкретних завдань, таких як обробка текстів, побудова таблиць, графіків, бухгалтерський облік та ін.

Проценти – плата за використання грошових коштів, їхніх еквівалентів сум, що заборговані підприємству.

Р

Режим розподілу часу – режим роботи ЕОМ, при якому багато користувачів одночасно працюють за своїми індивідуальними терміналами, підключеними до цієї ЕОМ.

Резервний капітал (capital reserves) – частина власного капіталу, що накопичується не за рахунок основної діяльності або продажу нових акцій за номіналом.

Рентабельність власного капіталу (return on equity, ROE) – відсотковий вимірник рентабельності використання компанією капіталу власників. Розраховується як відношення прибутку після вирахування податків до величини власного капіталу. (Якщо на балансі є привілейований акціонерний капітал, його слід вирахувати із сукупного капіталу власників, так само із величини прибутку вираховуємо дивіденди за цими акціями).

Рентабельність інвестицій (return on investment, ROI) – широковживаний термін в оцінці ефективності діяльності підприємства або виконання проекту. Розраховується багатьма різними способами. Звичайно обчислюється як відсоткове співвідношення прибутку (до вирахування податків) до довгострокових зобов'язань або ж до суми балансу підприємства.

Рентабельність основного капіталу (return on capital employed, ROCE) Основний включає всі довгострокові джерела фінансування на балансі підприємства: власний капітал, довгострокові позики, інші довгострокові зобов'язання. Прибуток до вирахування податків та відсотків, звичайно показаний як процентна частка цієї величини, вносить рентабельність основного капіталу. Оскільки в знаменнику ми вказуємо довгострокові позики, то до значення в чисельнику маємо додати відсотки за цими позиками.

Рентабельності активів (return on assets, ROA) – відсоткове відношення прибутку до вирахування податків та відсотків до сукупного капіталу підприємства. Відповідником цього терміна у нашому посібнику є рентабельність сукупного капіталу.

Рентабельності сукупного капіталу (return on total assets, ROTA) – прибуток до вирахування податків та відсотків як процентна частка сукупного капіталу підприємства.

Ринкова вартість фінансової інвестиції – сума, яку можна отримати від продажу фінансової інвестиції на активному ринку.

Ринкова капіталізація (market capitalization) – умовна сукупна вартість підприємства, що розраховується добутком ринкового курсу акції підприємства та кількості акцій в обігу. Поточний курс може не цілком відповідати курсові всіх акцій підприємства, але тільки невеликій їх кількості (що продається в цей період. – Прим. пер.).

Ринок грошей (money market) – термін, яким називають лондонський ринок короткострокових фінансових інструментів.

Ринок цінних паперів (capital market) – фінансовий ринок цінних паперів зі значними строками погашення.

Рівень ліквідності інвестицій – показник, який характеризує можливу швидкість реалізації об'єктів інвестування за їхньою реальною вартістю.

Рішення управлінське – директивний акт, який спрямовує, організовує і стимулює діяльність об'єкта.

Робота в реальному масштабі часу – режим роботи EOM, що використовується при управлінні процесами, які реально відбуваються. В цьому режимі EOM в суворо визначені моменти часу приймає інформацію про керований нею процес і не пізніше іншого встановленого моменту справляє відповідний керівний вплив.

Робочий капітал (working capital) – величина переважання оборотних активів над поточними зобов'язаннями.

Розкриття – надання інформації, яка є суттєвою для користувачів фінансової звітності.

Розрідження (dilution) – зниження показника прибутку на акцію внаслідок випуску або укладення контракту на випуск нової емісії акцій в майбутньому.

Розробка – застосування підприємством результатів досліджень та інших знань для планування і проектування нових або значно вдосконалених матеріалів, приладів, продуктів, процесів, систем або послуг до початку їхнього серійного виробництва чи використання.

Роялті – платежі за використання нематеріальних активів підприємства (патентів, торговельних марок, авторського права, програмних продуктів тощо).

Рух грошових коштів – надходження і вибуття грошових коштів та їхніх еквівалентів.

С

Санация – система заходів, спрямована на запобігання банкрутства підприємства (фірми) при його неплатоспроможності.

СВОП (SWAP) – взаємовигідний обмін борговими та валютними зобов'язаннями між підприємствами. Вигода тут виникає як наслідок різної потреби партнерів у валютних коштах або ж у погашенні боргових відсотків за фіксованою або змінною ставкою.

Середній виробіток за період часу (рік, квартал, місяць, день, годину) – кількість виробленої продукції (послуг) на 1 працівника чи робітника за період часу.

Середній період повернення заборгованості (average collection period) – також Оборотність дебіторської заборгованості в днях, Кредитний період.

Середньозважена вартість капіталу (weighted average cost of capital, WACC) – див. Вартість капіталу.

Середньооблікова чисельність – кількість працюючих (робітників) протягом певного періоду часу з урахуванням їхнього руху.

Середня ставка сплачених відсотків за позиками (average interest rate paid) – очевидна ставка сплачених позикових відсотків, яка обчислюється як процент суми річних відсоткових відрахувань зі звіту про фінансові результати до балансової величини позикових коштів. При цьому слід пам'ятати, що величина позик у балансі на дату його складання може не збігатися із середньою за рік.

Синя фішка (blue chip) – першокласний цінний папір.

Система програмування – комплекс програм, який забезпечує автоматизацію програмування та відлагодження програм користувачів; важлива частина програмного забезпечення ЕОМ.

Система управління базами даних (СУБД) – комплекс програмних засобів, який забезпечує читання даних з бази даних, їхню модифікацію, впорядкування, запис нових даних, а також спеціальні операції над даними з метою збереження цілісності та несуперечності бази даних.

Системний підхід – поняття, яке підкреслює значення системи як комплексу взаємопов'язаних елементів. Передбачає всестороннє

охоплення і чітку організацію в дослідженні. Звертає увагу на недостатність, а іноді шкідливість суто локальних рішень, одержаних на основі неповного охоплення суттєвих елементів та факторів.

Склад продукції – це види продукції за певною ознакою групування.

«Сміттєві» облигації (junk bonds) – високопроцентні облигації з низьким забезпеченням активами, що випускаються компаніями з хорошими показниками руху грошових коштів.

Сортування даних – розміщення в певному порядку заданих елементів даних (за алфавітом, порядковим номером, кодом тощо).

Спільна діяльність – господарська діяльність зі створенням або без створення юридичної особи, яка є об'єктом спільного контролю двох або більше сторін відповідно до письмової угоди між ними.

Спільний контроль – розподіл контролю за господарською діяльністю відповідно до угоди про ведення спільної діяльності.

Сплачувана боргова частка (paid borrowing percentage) – процентна частка позикових коштів, за якими сплачуються відсотки, в структурі не власного капіталу підприємства.

Спонтанне фінансування (spontaneous financing) – короткострокове фінансування, що походить зі звичайної операційної діяльності підприємства. Наприклад, кредиторська заборгованість, інші відстрочені витрати.

Справедлива вартість – сума, за якою може бути здійснений обмін активу, або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Ставка відсотка на можливі позики орендаря – ставка відсотка, яку мав би сплачувати орендар за подібну оренду, або (якщо цей показник визначити неможливо) ставка відсотка за позиками для придбання подібного активу (на той самий термін і з подібною гарантією) на початку строку оренди.

Ставка оподаткування (tax rate) – відповідна ставка податку, що являє собою відсоток відрахувань від неоподаткованого прибутку підприємства.

Стандартизовані фінансові звіти (common size financial statements) – звіти, що стандартизовані до такого ступеня, коли кожен із компонентів виражений у відсотках від обсягу виручки або суми балансу підприємства.

Старший борг (senior debt) – перевага того чи іншого зобов'язання в терміні погашення перед таким, що виникло пізніше, або субординованого боргу в разі ліквідації.

Стаття – елемент фінансового звіту, який відповідає критеріям, запровадженими національними стандартами бухгалтерського обліку.

Стискання інформації (даних) – відворотне перетворення даних без втрати змістовності з метою зменшення кількості елементів пам'яті для їхнього збереження або елементарних дій при передаванні.

Строк корисного використання (експлуатації) – очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством або з їхнім використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством обсяг продукції (робіт, послуг).

Строк оренди – період дії невідомної орендної угоди, а також період її продовження, обумовлений на початку строку оренди.

Структура асортименту – це питома вага обсягу за окремими позиціями асортименту в загальному обсязі випущеної продукції на звітну дату чи момент аналізу.

Структура капіталу (capital structure) – співвідношення джерел фінансування підприємства. Звичайно розглядається як балансова пропорція власного і позикового капіталу.

Субординований борг (subordinated debt) – борг, що сплачується після погашення старшого боргу.

Суборенда – угода про передачу орендарем орендованого ним об'єкта в оренду третій особі.

Сума балансу (total assets) – вся сума необоротних та оборотних активів, плюс нематеріальні активи та інвестиції в інші підприємства. (Балансова сума всіх активів або зобов'язань та власного капіталу).

Сума очікуваного відшкодування – сума, яку підприємство очікує до відшкодування вартості необоротного активу під час його майбутнього використання, включаючи його ліквідаційну вартість.

Сума погашення – недисконтована сума грошових коштів або їхніх еквівалентів, яка, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.

Сумнівна дебіторська заборгованість – це заборгованість, стосовно якої існує ймовірність її неповернення боржником.

Сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником.

Суттєва інформація – інформація, відсутність якої може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності. Суттєвість інформації визначається відповідними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та керівництвом підприємства.

Суттєвий вплив – повноваження брати участь у прийнятті рішень фінансової, господарської та комерційної політики об'єкта інвестування без здійснення контролю за нею.

Т

«Телефонне право» (ultra wires) – пряме розпорядження керівника чи директора компанії, що перевищує його повноваження. Керівники, що вдаються до використання «телефонного права», несуть за це персональну відповідальність.

Темп інфляції – показник, який відображає розмір знецінення (з покупної здатності) грошей в певному періоді, що відображається приростом середнього рівня цін у процентах до їх номіналу на початок періоду.

Теперішня вартість (present value, P/V) – величина, що обчислюється шляхом дисконтування майбутніх грошових потоків інвестиційного проекту за ставкою, еквівалентною очікуваній нормі рентабельності. Відрізняється від чистої поточної вартості тим, що не враховує обсягу первинної інвестиції в грошовому потоці.

Термінова позика (term loan) – здебільшого середньострокова позика (від трьох до семи років), сплачувана впродовж усього позикового терміну фіксованими періодичними відрахуваннями, що включають і відсотки, і основну частину позики.

Тимчасова різниця – різниця між оцінкою активу або зобов'язань за даними фінансової звітності та податковою базою цього активу або зобов'язання відповідно.

Тимчасова різниця, що підлягає вирахуванню – тимчасова різниця, що призводить до зменшення податкового прибутку (збільшення податкового збитку) у майбутніх періодах.

Тимчасова різниця, що підлягає оподаткуванню – тимчасова різниця, що включається до податкового прибутку (збитку) в майбутніх періодах.

Товарна продукція – це випущена продукція і виконані роботи за певний період, що призначені для реалізації на сторону.

Товарний знак – емблема, малюнок чи символ, зареєстрований у встановленому порядку, який служить для того, щоб відрізнити даного виробника від іншого. Є одним із видів нематеріальних активів.

Торгова марка – право на виняткове використання фірмової назви юридичної особи. Є одним із видів нематеріальних активів.

Точка беззбитковості (break-even point) – графічне зображення або алгебраїчний розрахунок стану господарської діяльності підприємства, що показує обсяг продажу продукту (послуги), при якому буде досягнута її самоокупність, тобто обсяг виробництва, за якого виручка від продажу перекидає операційні витрати (постійні та змінні). За таких умов компанія не отримує прибутку і не несе збитків.

Трасант – особа, що видає перевідний вексель.

Трасат – особа, що зобов'язана заплатити за перевідним векселем.

Тратта – письмове розпорядження кредитора боржникові заплатити певну суму третій особі. Вступає в силу після акцептування документа боржником.

Трудові ресурси – та частка населення, що володіє необхідними фізичними даними, знаннями та навиками праці у відповідній галузі.

Трудомісткість – витрати робочого часу на одиницю чи обсяг випущеної продукції.

У

Угода про продаж з одночасним лізингом (sales and leaseback agreement) – метод залучення коштів шляхом продажу майна фондовому агентству і одночасного підписання з ним довгострокової угоди про лізинг цього майна. Підприємство таким чином одразу отримує значну суму грошей, натомість зобов'язуючись виплачувати серію лізингових сум у майбутньому.

Умовне зобов'язання (contingent liability) Потенційне зобов'язання, що може не постати перед компанією, але про можливість виникнення якого вказують в її офіційному звіті.

Уповноважений голос (proxy vote) – голос, поданий уповноваженим представником від імені іншої особи.

Ф

Факторинг (factoring) – 1. Метод залучення коштів шляхом продажу дебіторської заборгованості. Фінансова операція, яка полягає в тому, що підприємство-продавець віддає банку право отримання грошових засобів за платіжними документами за поставлену продукцію. При проведенні цієї операції банк повертає підприємству частину боргу, беручи комісійні в процентах до суми платежу. Факторингова операція дає змогу підприємству в короткий термін рефінансувати дебіторську заборгованість. 2. Послуги кредитного інституту з рефінансування дебіторських зобов'язань клієнта без права оберненої вимоги. Укладається при купівлі зобов'язань з кінцевим перерахунком після погашення дебіторської заборгованості. За факторингові послуги виплачують комісійні винагороди. 3. Форма банківського кредиту, коли клієнт банку одержує кредит, представляючи в якості гарантії боргові зобов'язання клієнтів.

Фінансова діяльність – діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства.

Фінансова звітність – бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період.

Фінансова оренда (lease-finance) 1. Форма оренди, за умови якої власник орендованого активу несе всі ризики та отримує всі вигоди від оренди своєї власності. Така оренда продовжується значно довше розрахункового економічного життя активу, і не може просто бути припиненою. За діючими обліковими стандартами даний вид оренди прирівнюється до позики. 2. Оренда, що передбачає передачу орендарю всіх ризиків та вигід, пов'язаних з правом користування та володіння активом. Оренда вважається фінансовою за наявності хоча б однієї з наведених нижче ознак: 1) орендар набуває права власності на орендований актив після закінчення строку оренди; 2) орендар має змогу та намір придбати об'єкт оренди за ціною, нижчою за його справедливую вартість на дату придбання; 3) строк оренди становить більшу частину строку корисного використання (експлуатації) об'єкта оренди; 4) теперішня вартість мінімальних орендних платежів з початку строку оренди дорівнює або перевищує справедливую вартість об'єкта оренди.

Фінансовий важіль (gearing) – співвідношення різних типів капіталу підприємства, наприклад власного капіталу та позикових коштів. Чим більшою є частка позикових коштів, тим більшими будуть відсоткові нарахування у звіті про фінансові результати. Якщо ж відсоткові відрахування високі, то навіть незначне коливання операційного прибутку суттєво позначиться на прибутках власників. З допомогою оптимального фінансового важеля можна досягти високого рівня доходності власного капіталу. Оцінюється як співвідношення темпів зміни чистого прибутку до темпів зміни прибутку до сплати податку на прибуток та процентних виплат.

Фінансовий ф'ючерс – контракт, котрий забезпечує надання обумовленої кількості фінансових ресурсів у визначений момент в майбутньому.

Фінансовий цикл підприємства – характеризує період повного обороту грошових засобів, інвестованих в оборотні активи, починаючи з моменту погашення кредиторської заборгованості за одержані сировину, матеріали і напівфабрикати, і закінчуючи інкасацією дебіторської заборгованості за поставлену готову продукцію.

Фінансові інвестиції – 1) активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора; 2) вкладення засобів у різні фінансові активи, серед яких найбільшу значущість становлять цінні папери.

Фінансові ресурси – грошові засоби, які створюються, використовуються і знаходяться у розпорядженні усіх сфер матеріального і нематеріального виробництва, держави і регіональних органів самоврядування.

Флоут – сума грошових засобів підприємства, зв'язана вже виписаними ним платіжними документами-дорученнями (чеками, акредитивами тощо), але ще не інкасована їхнім одержувачем. Флоут за конкретним платіжним документом можна розглядати як період часу між його випискою за конкретним платежем і його фактичною оплатою. Максимізуючи флоут (період проходження виписаних платіжних документів до їх оплати), підприємство може відповідно підвищувати суму середнього залишку своїх грошових активів без додаткового вкладення фінансових ресурсів. У зарубіжній практиці флоут є одним із ефективних інструментів управління залишком грошових активів компанії і фірм.

Фонд робочого часу – загальна кількість відпрацьованих людино-годин за період часу.

Форвардна обмінна ставка (forward exchange rate) – обмінна ставка узгодження для майбутньої операції обміну валют.

Форвардне покриття (forward cover) – купівля чи продаж іноземної валюти на ф'ючерсному ринку. Використовується для уникнення ризику втрат на можливих коливаннях курсу.

Формалізація – вираз змісту знання в точно визначених формах понять і тверджень, яке здійснюється найчастіше за допомогою спеціально побудованих формалізованих мов науки (математичних або формально-логічних). Формалізація задачі є безпосередньою передумовою її наступного рішення на ЕОМ – через використання відповідних природі задачі моделей, алгоритмізацію задачі і програмування.

Формальні звіти (pro forma statements) – Фінансові звіти з виконання проекту.

Форфейтинг – фінансова операція з рефінансування дебіторської заборгованості за товарним кредитом шляхом передачі перевідного векселя за ним на користь банку з виплатою відповідної винагороди. В результаті такої операції заборгованість покупця за кредитом трансформується в заборгованість банку за фінансовим кредитом.

Франко – умови поставки і оплати товару, від яких залежить оплата транспортних і вантажно-розвантажувальних робіт та страхування.

Франчайзинг – продаж ліцензії на технологію чи товарний знак фірми, що має високий імідж на ринку, при умові дотримання покупцем (франчайзіатом) обумовлених продавцем ліцензії (франчайзером) стандартів якості продукції і послуг у процесі її реалізації. Для покупця придбання такої ліцензії є однією з форм інноваційних інвестицій.

Фрахт – плата власнику транспортних засобів за перевезення вантажів та пасажирів водним або повітряним шляхом, а також за навантаження і відвантаження.

Ф'ючерсний контракт (futures contract) – біржовий контракт про купівлю певної кількості акцій за фіксованою ціною у визначений термін у майбутньому.

Х

Хеджування (hedging) – техніка зменшення ризику за відкритою позицією цінних паперів шляхом паралельної купівлі компенсуючого пакета цінних паперів.

Ц

Цикл руху грошових коштів (cash cycle) – модель обороту робочого капіталу підприємства, що визначає час, протягом якого затрати на сировину та оплату виробничих процесів окупляться надходженнями з погашеної дебіторської заборгованості.

Цілодобові втрати робочого часу – витрати робочого часу в людиноднях.

Ціна капіталу – загальна сума коштів, яку треба заплатити за використання певної величини фінансових ресурсів, виражена у відсотках до цієї ж величини ресурсів.

Цінні папери – грошові документи, які підтверджують право власності на яке-небудь майно або грошову суму і можуть реалізовуватись /або передаватись іншій особі. Вони передбачають виплату доходу у вигляді дивідендів чи відсотків.

Ч

Частка активів на акцію (asset value per share) – Також Забезпечення активами, Балансова вартість акції.

Частка безпроцентних боргів (free borrowing percentage) – відсоток позикових коштів, за який не сплачуються проценти, наприклад, кредиторська заборгованість, відстрочені податки і т. ін.

Частка грошового потоку на акцію (cash flow per share) – відношення суми чистого прибутку (після вирахування відсотків за кредитами, податками, дивідендами за неконтрольними пакетами та привілейованими акціями) та амортизації до кількості випущених акцій.

Частка меншості – частина чистого прибутку (збитку) та чистих активів дочірнього підприємства, яка не належить материнському підприємству (прямо або через інші дочірні підприємства).

Чиста вартість (net worth, NW) – сума звичайних, привілейованих акцій, та резервного за мінусом нематеріальних активів.

Чиста вартість реалізації запасів – очікувана ціна реалізації запасів в умовах звичайної діяльності за вирахуванням очікуваних витрат на завершення їх виробництва та реалізацію.

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості – сума поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги з вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Чиста теперішня вартість (ЧТВ) (net present value, NPV) – загальна характеристика результату інвестування, яка розраховується як різниця між сумою дисконтованого грошового потоку і дисконтованих капітальних затрат. Позитивна чи негативна величина, що обчислюється шляхом дисконтування грошових потоків інвестиційного проекту за ставкою очікуваної рентабельності. Якщо ця величина є позитивною, то проект є перспективним і бажаним, якщо негативною – навпаки.

Чистий прибуток – прибуток, який залишається у розпорядженні підприємства (фірми) після сплати усіх обов'язкових платежів із суми заробленого прибутку.

Чистий робочий капітал (net working capital) – Див. Робочий капітал.

Чисті активи – активи підприємства за вирахуванням його зобов'язань.

Чорний фондовий ринок (over the counter, OTC) – ринок акцій та інших цінних паперів, що перебуває поза межами легальних бірж.

Я

Ядро (bullet) – одноразова виплата всієї суми позики наприкінці обумовленого періоду (на відміну від регулярної сплати позики частинами впродовж цього періоду).

Якість дебіторської заборгованості – узагальнена характеристика дебіторської заборгованості на основі ряду показників, що характеризують її надійність і ліквідність.

Якість прибутку – узагальнена характеристика прибутку підприємства. Висока якість операційного прибутку характеризується стабільністю його структури і позитивної динаміки, зростанням обсягу випуску продукції, зниженням рівня операційних витрат тощо, а низька якість – зростанням цін на продукцію; без збільшення обсягу випуску і реалізації в натуральних показниках, зниженням цінності акцій, погіршення ділового іміджу адміністрації суб'єкта господарювання тощо.

Якість продукції – це сукупність властивостей, що зумовили її придатність задовольнити певні потреби покупців відповідно до призначення цієї продукції.

Додаток А

Підприємство
Територія
Орган державного управління
Галузь
Вид економічної діяльності
Одиниця виміру: тис. грн.

Дата (рік, місяць, число)
за СДРПОУ
за КОАТУУ
за СПОДУ
за ЗКГНГ
за КВЕД
Контрольна сума

КОДИ	
	01
00293091	

Баланс на 31 грудня 2011 р.

Актив	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду	Пасив	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
1	2	3	4	1	2	3	4
I. Необоротні активи				I. Власний капітал			
Нематеріальні активи:				Статутний капітал	300	69 804	90 7452
залишкова вартість	010	264	606	Паївний капітал	310		
первісна вартість	011	814	1276	Додатковий вкладений капітал	320		
накопичена амортизація	012	550	670	Інший додатковий капітал	330	916 981	82 908
Незавершені капітальні інвестиції	020	1 695 833	2 463 149	Резервний капітал	340	17 451	17 451
Основні засоби:				Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	418 910	403 348
залишкова вартість	030	251 028	233 820	Неоплачений капітал	360		
первісна вартість	031	484 404	486 148	Вилучений капітал	370	(-)	(-)
знос	032	233 376	252 328	Накопичена курсова різниця	375		
Довгострокові біологічні активи				Усього за розділом I	380	1 423 146	1 411 159
справедлива (залишкова) вартість	035	-	-	Частка меншості	385		
первісна вартість	036						
накопичена амортизація	037						
Довгострокові фінансові інвестиції:				II. Забезпечення наступних витрат і платежів			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040	884	884	Забезпечення виплат персоналу	400		
інші фінансові інвестиції	045	211 819	208 321	Інші забезпечення	410	3 932	
Довгострокова дебіторська заборгованість	050			Сума страхових резервів	415		
				Сума часток перестраховиків у страхових резервах	416		
Справедлива (залишкова) вартість інвестиційної нерухомості	055			Цільове фінансування	420		
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	056			Усього за розділом II	430	3 932	
Знос інвестиційної нерухомості	057						
Відстрочені податкові активи	060	3 027	2 804	III. Довгострокові зобов'язання			
Гудвіл	065			Довгострокові кредити банків	440		
Інші необоротні активи	070			Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450	1 004 448	1 949 523
Гудвіл при консолідації	075			Відстрочені податкові зобов'язання	460		
Усього за розділом I	080	2 162 855	2 909 584	Інші довгострокові зобов'язання	470		
				Усього за розділом III	480	1 004 448	1 949 523
II. Оборотні активи							
Виробничі запаси	100	401 502	379 936	IV. Поточні зобов'язання			
Поточні біологічні активи	110			Короткострокові кредити банків	500		
Незавершене виробництво	120	34 335	35 878	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510		
Готова продукція	130	31 908	22 425	Векселі видані	520		
Товари	140	949	47	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	403 545	360 655
Векселі одержані	150						

Продовження додатку А

1	2	3	4	1	2	3	4
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:				Поточні зобов'язання за розрахунками:			
чиста реалізаційна вартість	160	28 386	28 597	з одержаних авансів	540	5 202	870
первісна вартість	161	43 043	41 849	з бюджетом	550	1 525	7 957
резерв сумнівних боргів	162	14 657	13 252	з позабюджетних платежів	560	291	678
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				зі страхування	570	256	932
з бюджетом	170	186 691	255 019	з оплати праці	580	1 317	2 255
за виданими авансами	180	–	–	з учасниками	590	148 808	442
з нарахованих доходів	190	–	–	з внутрішніх розрахунків	600	10	–
із внутрішніх розрахунків	200	59	11	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу	605	–	–
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	66 870	63 551	Інші поточні зобов'язання	610	6 509	3 256
Поточні фінансові інвестиції	220	–	–	Усього за розділом IV	620	567 463	377 045
Грошові кошти та їх еквіваленти:							
в національній валюті	230	7 919	13 025				
в іноземній валюті	240	74 971	24 864				
Інші оборотні активи	250	1 813	4 270				
Усього за розділом II	260	835 403	827 623				
III. Витрати майбутніх періодів	270	731	520				
IV. Необоротні активи та групи вибуття	275			V. Доходи майбутніх періодів	630		
Баланс	280	2 998 989	3 737 727	Баланс	640	2 998 989	3 737 727

Керівник

Головний бухгалтер

Продовження додатку А

Підприємство
Територія
Орган державного управління
Галузь
Вид економічної діяльності
Одиниця виміру: тис. грн.

Дата (рік, місяць, число)
за СДРПОУ
за КОАТУУ
за СПОДУ
за ЗКГНГ
за КВЕД
Контрольна сума

КОДИ	
1	01

Баланс
на 31 грудня 2010 р.

Актив	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду	Пасив	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
1	2	3	4	1	2	3	4
I. Необоротні активи				I. Власний капітал			
Нематеріальні активи:				Статутний капітал	300	69 804	69 804
залишкова вартість	010	365	264	Пайовий капітал	310	–	–
первісна вартість	011	800	814	Додатковий вкладений капітал	320	–	–
накопичена амортизація	012	435	550	Інший додатковий капітал	330	701 173	916 981
Незавершені капітальні інвестиції	020	1 030 553	1 695 833	Резервний капітал	340	17 451	17 451
Основні засоби:				Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	402 351	418 910
залишкова вартість	030	253 800	251 028	Неоплачений капітал	360	(–)	(–)
первісна вартість	031	467 062	484 404	Виділений капітал	370	(–)	(–)
знос	032	213 262	233 376	Накопичена курсова різниця	375	–	–
Довгострокові біологічні активи				Усього за розділом I	380	1 190 779	1 423 146
справедлива (залишкова) вартість	035	–	–	Частка меншості	385	–	–
первісна вартість	036	–	–				
накопичена амортизація	037	–	–	II. Забезпечення наступних витрат і платежів			
Довгострокові фінансові інвестиції:				Забезпечення виплат персоналу	400	–	–
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040	884	884	Інші забезпечення	410	28 903	3 932
інші фінансові інвестиції	045	181 367	211 819	Сума страхових резервів	415	–	–
Довгострокова дебіторська заборгованість	050	–	–	Сума часток перестраховиків у страхових резервах	416	–	–
Справедлива (залишкова) вартість інвестиційної нерухомості	055	–	–	Цільове фінансування	420	–	–
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	056	–	–	Усього за розділом II	430	28 903	3 932
Знос інвестиційної нерухомості	057	–	–				
Відстрочені податкові активи	060	13 679	3 027	III. Довгострокові зобов'язання			
Гудвіл	065	–	–	Довгострокові кредити банків	440	–	–
Інші необоротні активи	070	–	–	Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450	457 956	1 004 448
Гудвіл при консолідації	075	–	–	Відстрочені податкові зобов'язання	460	–	–
Усього за розділом I	080	1 480 648	2 162 855	Інші довгострокові зобов'язання	470	–	–
II. Оборотні активи				Усього за розділом III	480	457 956	1 004 448
Виробничі запаси	100	427 299	401 502				
Поточні біологічні активи	110	–	–	IV. Поточні зобов'язання			
Незавершене виробництво	120	8 747	34 335	Короткострокові кредити банків	500	–	–
Готова продукція	130	23 656	31 908	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510	–	–
Товари	140	132	949	Векселі видані	520	–	–
Векселі одержані	150	–	–	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	408 907	403 545

Продовження додатку А

1	2	3	4	1	2	3	4
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:				Поточні зобов'язання за розрахунками:		–	–
чиста реалізаційна вартість	160	16 906	28 386	з одержаних авансів	540	2 960	5 202
первісна вартість	161	28 625	43 043	з бюджетом	550	111	1 525
резерв сумнівних боргів	162	11 719	14 657	з позабюджетних платежів	560	–	291
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				зі страхування	570	–	256
з бюджетом	170	143 990	186 691	з оплати праці	580	–	1317
за виданими авансами	180	–	–	з учасниками	590	148 821	148 808
з нарахованих доходів	190	–	–	з внутрішніх розрахунків	600	–	10
із внутрішніх розрахунків	200	175	59	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу	605	–	–
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	102 102	66 870	Інші поточні зобов'язання	610	10 909	6 509
Поточні фінансові інвестиції	220	–	–	Усього за розділом IV	620	571 708	567 463
Грошові кошти та їх еквіваленти:							
в національній валюті	230	18 189	7 919				
в іноземній валюті	240	24 271	74 971				
Інші оборотні активи	250	2 545	1 813				
Усього за розділом II	260	768 012	835 403				
III. Витрати майбутніх періодів	270	686	731				
IV. Необоротні активи та групи вибуття	275	–	–	V. Доходи майбутніх періодів	630	–	–
Баланс	280	2 249 346	2 998 989	Баланс	640	2 249 346	2 998 989

Продовження додатку А

Підприємство Територія Орган державного управління Галузь Вид економічної діяльності Одиниця виміру: тис. грн.	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ	
	за СДРПОУ		01
	за КОАТУУ		
	за СПОДУ		
	за ЄКГНГ		
	за КВЕД		
	Контрольна сума		

Звіт про фінансові результати за 2011 р.

Форма № 2 Код за ДКУД 1801003

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Доход, (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	894 748	722 685
Податок на додану вартість	015	147 526	116 796
Акцизний збір	020	—	—
	025	—	—
Інші вирахування з доходу	030	—	—
Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	035	747 222	605 889
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	040	708 662	460 481
Валовий:			
прибуток	050	38 560	145 408
збиток	055	—	—
Інші операційні доходи	060	949 726	768 433
у т.ч. дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних у наслідок сільськогосподарської діяльності	061	—	—
Адміністративні витрати	070	51 875	39 290
Витрати на збут	080	23 964	23 313
Інші операційні витрати	090	887 114	722 860
у т.ч. витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних у наслідок сільськогосподарської діяльності	091	—	—
Фінансові результати від операційної діяльності:	100	25 333	128 378
прибуток			
збиток	105	—	—
Доход від участі в капіталі	110	—	—
Інші фінансові доходи	120	133	50
Інші доходи	130	28 209	11 319
Фінансові витрати	140	25 527	104 096
Втрати від участі в капіталі	150	—	—
Інші витрати	160	30 521	23
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	165	—	—
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:			
прибуток	170	—	35 628
збиток	175	2 373	—
у т.ч. прибуток від припиненої діяльності та/ або прибуток від переоцінки необоротних активів та групи вибуття у наслідок припинення діяльності	176	—	—
у т.ч. збиток від припиненої діяльності та/ або збиток від переоцінки необоротних активів та групи вибуття у наслідок припинення діяльності	177	—	—
Податок на прибуток від звичайної діяльності	180	13 189	19 069

Продовження додатку А

1	2	3	4
Податок на прибуток від звичайної діяльності	180	13 189	19 069
Дохід з податку на прибуток	185	–	–
Фінансові результати від звичайної діяльності:			
прибуток	190	–	16 559
збиток	195	15 562	–
Надзвичайні:			
доходи	200	–	–
витрати	205	–	–
Податки з надзвичайного прибутку	210	–	–
Частка меншості	215	–	–
Чистий:			
прибуток	220	–	16 559
збиток	225	15 562	–
Забезпечення матеріального заохочення	226	–	–

II. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Матеріальні затрати	230	669 992	471 409
Витрати на оплату праці	240	45 510	46 981
Відрахування на соціальні заходи	250	15 207	14 790
Амортизація	260	22 378	21 105
Інші операційні витрати	270	38 185	30 437
Разом	280	791 272	584 722

III. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	300	–	6 980 400
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	310	–	6 980 400
Чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію	320	–	2,37221000
Скоригований чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію	330	–	2,37221000
Дивіденди на одну просту акцію	340	–	–

Керівник

Головний бухгалтер

Продовження додатку А

Підприємство
Територія
Орган державного управління
Галузь
Вид економічної діяльності
Одиниця виміру: тис. грн.

Дата (рік, місяць, число)
за СДРПОУ
за КОАТУУ
за СПОДУ
за ЗКГНГ
за КВЕД
Контрольна сума

КОДИ	
	01

Звіт про рух грошових коштів
за 2011 р.

ФОРМА № 3

Код за ДКУД

1801004

1	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від:			
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	905 707	727 906
Погашення векселів одержаних	015	–	–
Покупців і замовників авансів	020	35 703	78 253
Повернення авансів	030	9 869	–
Установ банків відсотків за поточними рахунками	035	–	–
Бюджету податку на додану вартість	040	–	1
Повернення інших податків і зборів (обов'язкових)	045	515	25
Отримання субсидій, дотацій	050	10	–
Цільового фінансування	060	–	–
Боржників неустойки (штрафів, пені)	070	–	2 200
Інші надходження	080	250	895
Витрачання на оплату:			
Товарів, робіт, послуг	090	1 022 289	1 375 474
Авансів	095	–	–
Повернення авансів	100	6 394	267
Працівникам	105	37 022	37 297
Витрат на відрядження	110	1 258	1 839
Зобов'язань з податку на додану вартість	115	–	–
Зобов'язань з податку на прибуток	120	–	299
Відрахувань на соціальні заходи	125	18 582	17 236
Зобов'язань з інших податків і зборів (обов'язкових платежів)	130	31 815	10 291
Цільових внесків	140	–	–
Інші витрачання	145	1 546	25
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	150	–166 852	–633 448
Рух коштів від надзвичайних подій	160	–	–
Чистий рух коштів від операційної діяльності	170	–166 852	–633 448
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Реалізація:			
фінансових інвестицій	180	27 873	–
необоротних активів	190	–	–
майнових комплексів	200	–	–
Отримано:			
відсотки	210	132	34
дивіденди	220	–	–
Інші надходження	230	–	–

Продовження додатку А

1	2	3	4
Придбання:			
фінансових інвестицій	240	25 797	–
необоротних активів	250	755 054	–
майнових комплексів	260	–	–
Інші платежі	270	–	–
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	280	–752 846	34
Рух коштів від надзвичайних подій	290	–	–
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	300	–752 846	34
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Находження власного капіталу	310	11 929	144 775
Отримані позики	320	1 543 372	547 224
Інші надходження	330	–	–
Погашення позик	340	533 657	–
Сплачені дивіденди	350	148 366	11
Інші платежі	360	–	6 786
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	570	873 278	685 202
Рух коштів від надзвичайних подій	380	–	–
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	390	873 278	685 202
Чистий рух коштів за звітний період	400	–46 420	51 788
Залишок коштів на початок року	410	82 890	42 460
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	420	1 419	–11 358
Залишок коштів на кінець року	430	37 889	82 890

Керівник

Головний бухгалтер

Підприємство
Територія
Орган державного управління
Галузь
Вид економічної
діяльності
Одиниця виміру: тис. грн.

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ
за КОАТУУ
за СПОДУ
за ЗКНГ
за КВЕД

Контрольна сума

КОДИ	
	01

Звіт про власний капітал за 2011 р.

Форма № 4 Код за ДКУД 1801005

Стаття	Код	Ста- тут- ний капітал	Пайовий капітал	Додат- ковий вклад- ний капітал	Інший додат- ковий капітал	Резерв- ний капітал	Перозло- ділений прибуток	Неопла- чений капітал	Виду- чений капітал	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Залишок на початок року	010	69 804	—	—	916 981	17 451	418 910	—	—	1 423 146
Коригування:										
Зміна облікової політики	020	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Виправлення помилок	030	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Інші зміни	040	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Скоригований залишок на початок року	050	69 804	—	—	916 981	17 451	418 910	—	—	1 423 146
Переоцінка активів:	060	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Дооцінка основних засобів	070	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Уцінка основних засобів	070	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Дооцінка незавершеного будівництва	080	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Уцінка незавершеного будівництва	090	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Дооцінка нематеріальних активів	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Уцінка нематеріальних активів	110	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	120									
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	130	—	—	—	—	—	-15 562	—	—	-15 562
Розподіл прибутку:										
Виплати власникам (дивіденди)	140	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Спрямування прибутку до статутного капіталу	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Відрахування до резервного капіталу	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	170	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Внески учасників:	180	837 648	—	—	-834 073	—	—	—	—	3 575
Внески до капіталу	180	837 648	—	—	-834 073	—	—	—	—	3 575
Погашення заборгованості з капіталу	190	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Видучення капіталу:	210	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Викуп акцій (часток)	210	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Перепродаж викуплених акцій (часток)	220	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Анулювання викуплених акцій (часток)	230	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Вилучення частки в капіталі	240	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Зменшення номінальної вартості акцій	250	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Інші зміни в капіталі:	260	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Списання невідшкодованих збитків	260	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Безкоштовно отримані активи	270	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	280	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Разом зміни в капіталі	290	837 648	—	—	-834 073	—	-15 562	—	—	-11 987
Залишок на кінець року	300	907 452	—	—	82 908	17 451	403 348	—	—	1 411 159

Керівник
Головний бухгалтер

Продовження додатку А

ЗАТВЕРДЖЕНО

наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада 2000 р.
№ 302 (у редакції наказу Міністерства фінансів України
від 28 жовтня 2003 р. № 602)

КОДИ	
	01

Дата /рік, місяць, число/
за ЄДРНОУ
за КОАТУУ
за СНОДУ
за КОПФП
за КВЕД
Контрольна сума

Підприємство _____
Територія _____
Орган державного управління _____
Організаційно-правова форма господарювання _____
Вид економічної діяльності _____
Середня кількість працівників _____
Одиниця виміру: тис. грн.

ПРИМІТКИ ДО РІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ
за 2011_рік

Форма № 5

Код за ДКУД

1801008

I. Нематеріальні активи

Групи нематеріальних активів	Код рядка	Залишок на початок року		Надійшло за рік	Переоцінка (дооцінка +, уніжка -)		Вибуло за рік		Нараховано амортизації за рік	Врати від списання коштів за рік	Інші зміни за рік		Залишок на кінець року	
		перейма (перейма) вартість	накопичена амортизація		перейма (перейма) вартість	амортизація	перейма (перейма) вартість	амортизація			перейма (перейма) вартість	амортизація	перейма (перейма) вартість	амортизація
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Права користування природними ресурсами	010	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Права користування майном	020	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Права на комерційні позначення	030	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Права на об'єкти промислової власності	040	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Авторське право та суміжні з ним права	050	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші нематеріальні активи	060	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом	070	814	550	462	-	-	-	-	120	-	-	-	1276	670
Гуудвіл	080	814	550	462	-	-	-	-	120	-	-	-	1276	670
090	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3 рядка 080 графа 14									(081)					
									(082)					
									(083)					
3 рядка 080 графа 5									(084)					
3 рядка 080 графа 15									(085)					

II. Основні засоби

Групи основних засобів	Код рядка	Залишок на початок року				Над-шло влітку за рік		Переоцінка (доопісля +, уніжка -)		Вибито за рік		Втрачено зменшення корисності		Інші зміни за рік		Залишок на кінець року				У тому числі одержані за фінансовою оцінкою			
		первісна (переоцінена) вартість	знос	інше	найд-шло за рік	первісна (переоцінена) вартість	знос	первісна (переоцінена) вартість	знос	первісна (переоцінена) вартість	знос	первісна (переоцінена) вартість	знос	первісна (переоцінена) вартість	знос	первісна (переоцінена) вартість	знос	первісна (переоцінена) вартість	знос	первісна (переоцінена) вартість	знос	первісна (переоцінена) вартість	знос
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Земельні ділянки	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Інвестиційна нерухомість	105	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Капітальні витрати на поліпшення земель	110	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Будівля, споруди та передавальні пристрої	120	196 058	88 753	2	-	-	42	29	5 326	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Машини та обладнання	130	214 156	122 428	6 541	-	-	4 927	2 210	12 984	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Транспортні засоби	140	66 604	19 376	-	-	-	1 008	1 008	3 109	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	150	7 098	2 336	1 280	-	-	156	156	880	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Інструменти	160	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Біотехнічні засоби	170	9	4	-	-	-	-	-	2	-	-	-	9	6	-	-	-	-	-	-	-	-	
Інші основні засоби	180	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Бібліотечні фонди	190	22	22	13	-	-	-	-	13	-	-	-	35	35	-	-	-	-	-	-	-	-	
Малопрохідні необоротні матеріальні активи	200	457	457	43	-	-	2	2	43	-	-	-	498	498	-	-	-	-	-	-	-	-	
Тимчасові (нетитульні) споруди	210	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Природні ресурси	220	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Інвентарна тара	230	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Предмети прокату	240	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Інші необоротні матеріальні активи	250	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Разом	260	484 404	233 376	7 879	-	-	6 135	3 405	22 357	-	-	-	486 148	252 328	-	-	-	-	-	-	-	-	

3 рядка 260 графа 14 вартість основних засобів, щодо яких існують переоб'язані чинним законодавством обмеження права власності (261) _____

вартість оформлених у заставу основних засобів (262) _____

залишкова вартість основних засобів, що тимчасово не використовуються (консервація, реконструкція тощо) (263) _____

первісна (переоцінена) вартість повністю амортизованих основних засобів (264) 69 341

основні засоби оформлених цільових майнових комплексів (264.1) _____

3 рядка 260 графа 8 вартість основних засобів, призначених для продажу (265) _____

залишкова вартість основних засобів, утриманих у складі надзвичайних подій (265.1) _____

3 рядка 260 графа 5 вартість основних засобів, придбаних за рахунок цільового фінансування (266) _____

Вартість основних засобів, що варті в операційну оренду (267) 863

3 рядка 260 графа 15 знос основних засобів, щодо яких існують обмеження права власності (268) _____

3 рядка 105 графа 14 вартість інвестиційної нерухомості, одієної за справедливою вартістю (269) _____

Продовження додатку А

III. Капітальні інвестиції

Найменування показника	Код рядка	За рік	На кінець року
1	2	3	4
Капітальне будівництво	280	774 530	2 457 155
Придбання (виготовлення) основних засобів	290	9 395	5 985
Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів	300	63	8
Придбання (створення) нематеріальних активів	310	463	1
Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів	320	–	–
Інші	330	–	–
Разом	340	784 451	2 463 149

З рядка 340 графа 3

капітальні інвестиції в інвестиційну нерухомість (341) _____

фінансові витрати, включені до капітальних інвестицій (342) _____179 904_____

IV. Фінансові інвестиції

Найменування показника	Код рядка	За рік	На кінець року	
			довгострокові	поточні
1	2	3	4	5
А. Фінансові інвестиції за методом участі в капіталі в:				
асоційовані підприємства	350	–	–	–
дочірні підприємства	360	–	884	–
спільну діяльність	370	–	–	–
Б. Інші фінансові інвестиції в:				
частки і паї у статутному капіталі інших підприємств	380	25 964	208 321	–
акції	390	–	–	–
облігації	400	–	–	–
інші	410	–	–	–
Разом (розд. А + розд. Б)	420	25 964	209 205	–

З рядка 045 графа 4 Балансу Інші довгострокові фінансові інвестиції відображені:

за собівартістю (421) _____208 321_____

за справедливою вартістю (422) _____

за амортизованою собівартістю (423) _____

З рядка 220 графа 4 Балансу Поточні фінансові інвестиції відображені:

за собівартістю (424) _____

за справедливою вартістю (425) _____

за амортизованою собівартістю (426) _____

Продовження додатку А

В. Доходи і витрати

Найменування показника	Код рядка	Доходи	Витрати
1	2	3	4
А. Інші операційні доходи і витрати			
Операційна оренда активів	440	795	81
Операційна курсова різниця	450	375 240	300 591
Реалізація інших оборотних активів	460	59 019	58 765
Штрафи, пені, неустойки	470	–	–
Утримання об'єктів житлово-комунального і соціально-культурного призначення	480	–	–
Інші операційні доходи і витрати	490	514 672	526 943
у тому числі:			
відрахування до резерву сумнівних боргів	491	X	8 779
непродуктивні витрати і втрати	492	X	332
Б. Доходи і втрати від участі в капіталі за інвестиціями в:			
асоційовані підприємства	500	–	–
дочірні підприємства	510	–	–
спільну діяльність	520	–	–
В. Інші фінансові доходи і витрати			
Дивіденди	530	–	X
Проценти	540	X	25 527
Фінансова оренда активів	550	–	–
Інші фінансові доходи і витрати	560	133	–
Г. Інші доходи і витрати			
Реалізація фінансових інвестицій	570	27 874	30 432
Доходи від об'єднання підприємств	580	–	–
Результат оцінки корисності	590	–	–
Неопераційна курсова різниця	600	–	–
Безоплатно одержані активи	610	–	X
Списання необоротних активів	620	X	29
Інші доходи і витрати	630	335	60

Товарообмінні (бартерні) операції з продукцією (товарами, роботами, послугами) (631) _15 044_
 Частка доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за товарообмінними (бартерними) контрактами з пов'язаними сторонами (632) _0_ %
 З рядків 540 - 560 графа 4 фінансові витрати, уключені до собівартості продукції основної діяльності (633) _0_

Продовження додатку А

VI. Грошові кошти

Найменування показника	Код рядка	На кінець року
1	2	3
Каса	640	93
Поточний рахунок у банку	650	37796
Інші рахунки в банку (акредитиви, чекові книжки)	660	-
Грошові волиги в дорозі	670	-
Еквіваленти грошових коштів	680	-
Разом	690	37889

3 рядка 070 гр. 4 Балансу Грошові кошти, використання яких обмежено (691) 0

VII. Забезпечення і резерви

Види забезпечень і резервів	Код рядка	Залишок на початок року	Збільшення за звітний рік					Сума очікуваного відшкодування витрат лішою стороною, що врахована при оцінці забезпечення	Залишок на кінець року
			нараховано (створено)	додаткові відрахування	Використано у звітному році	Сторновано невикористану суму у звітному році	7		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Забезпечення на виплату відлукток працівникам	710	-	-	-	-	-	-	-	
Забезпечення наступних витрат на додаткове пенсійне забезпечення	720	-	-	-	-	-	-	-	
Забезпечення наступних витрат на виконання гарантійних зобов'язань	730	-	-	-	-	-	-	-	
Забезпечення наступних витрат на реструктуризацію	740	-	-	-	-	-	-	-	
Забезпечення наступних витрат на виконання зобов'язань щодо об'язальних контрактів	750	-	-	-	-	-	-	-	
	760	3 932	-	-	3 932	-	-	-	
	770	-	-	-	-	-	-	-	
Резерв сумнівних боргів	775	14 657	8 779	-	10 184	-	-	13 252	
Разом	780	18 589	8 779	-	14 116	-	-	13 252	

Продовження додатку А

VIII. Запаси

Найменування показника	Код рядка	Балансова вартість на кінець року	Переоцінка за рік	
			збільшення чистої вартості реалізації*	уцінка
1	2	3	4	5
Сировина і матеріали	800	42 563	—	—
Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби	810	—	—	—
Паливо	820	176 257	—	—
Тара і тарні матеріали	830	4 369	—	—
Будівельні матеріали	840	21 717	—	—
Запасні частини	850	134 274	—	—
Матеріали сільськогосподарського призначення	860	—	—	—
Поточні біологічні активи	870	—	—	—
Малоцінні та швидкозношувані предмети	880	756	—	—
Незавершене виробництво	890	35 878	—	—
	900	22 425	—	—
Товари	910	47	—	—
Разом	920	438 286	—	—

3 рядка 920 графа 3 Балансова вартість запасів: відображених за чистою вартістю реалізації (921) ___—___ переданих у переробку (922) ___150___ оформлених в заставу (923) ___—___ переданих на комісію (924) ___—___
 Активи на відповідальному зберіганні (позабалансовий рахунок 02) (925) ___4 842___
 3 рядка 275 графа 4 Балансу запаси, призначені для продажу (926) ___—___
 * визначається за п. 28 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 "Запаси".

IX. Дебіторська заборгованість

Найменування показника	Код рядка	Всього на кінець року	у т. ч. за строками непогашення		
			до 12 місяців	від 12 до 18 місяців	від 18 до 36 місяців
1	2	3	4	5	6
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	940	41 849	30 635	2 973	8 241
Інша поточна дебіторська заборгованість	950	63 551	46 173	1 058	1 632

Списано у звітному році безнадійної дебіторської заборгованості (951) ___—___
 Із рядків 940 і 950 графа 3 заборгованість з пов'язаними сторонами (952) ___—___

Продовження додатку А

Х. Нестачі і втрати від псування цінностей

Найменування показника	Код рядка	Сума
1	2	3
Виявлено (списано) за рік нестачі і втрат	960	332
Визнано заборгованістю винних осіб у звітному році	970	–
Сума нестачі і втрат, остаточне рішення щодо винуватців за якими на кінець року не прийнято (позабалансовий рахунок 072)	980	–

ХІ. Будівельні контракти

Найменування показника	Код рядка	Сума
1	2	3
Дохід за будівельними контрактами за звітний рік	1110	–
Заборгованість на кінець звітного року:		
валова замовників	1120	–
валова замовникам	1130	–
з авансів отриманих	1140	–
Сума затриманих коштів на кінець року	1150	–
Вартість виконаних субпідрядниками робіт за незавершеними будівельними контрактами	1160	–

ХІІ. Податок на прибуток

Найменування показника	Код рядка	Сума
1	2	3
Поточний податок на прибуток	1210	11 966
Відстрочені податкові активи:		
на початок звітного року	1220	3 027
на кінець звітного року	1225	2 804
Відстрочені податкові зобов'язання:		
на початок звітного року	1230	–
на кінець звітного року	1235	–
Включено до Звіту про фінансові результати – усього	1240	13 189
у тому числі:		
поточний податок на прибуток	1241	12 966
зменшення (збільшення) відстрочених податкових активів	1242	–
збільшення (зменшення) відстрочених податкових зобов'язань	1243	223
Відображено у складі власного капіталу – усього	1250	–
у тому числі:		
поточний податок на прибуток	1251	–
зменшення (збільшення) відстрочених податкових активів	1252	–
збільшення (зменшення) відстрочених податкових зобов'язань	1253	–

ХІІІ. Використання амортизаційних відрахувань

Найменування показника	Код рядка	Сума
1	2	3
Нараховано за звітний рік	1300	22 477
Використано за рік – усього	1310	22 477
в тому числі на:		
будівництво об'єктів	1311	22 477
придбання (виготовлення) та поліпшення основних засобів	1312	–
з них машини та обладнання	1313	–
придбання (створення) нематеріальних активів	1314	–
погашення отриманих на капітальні інвестиції позик	1315	–
	1316	–
	1317	–

Продовження додатку А

XIV. Біологічні активи

Групи біологічних активів	Код рядка	Обліковуються за періодом вартістю						Обліковуються за справедливою вартістю								
		залишок на початок року	залишок на кінець року	залишок на кінець року	залишок на кінець року	залишок на кінець року	залишок на кінець року	залишок на початок року	залишок на кінець року	залишок на кінець року	залишок на кінець року					
		первісна вартість	накопичена амортизація	надійшло за рік	вибуло за рік	первісна вартість	накопичена амортизація	надійшло за рік	вибуло за рік	первісна вартість	накопичена амортизація	надійшло за рік	вибуло за рік	залишок на кінець року		
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
I																
Довгострокові біологічні активи – усього в тому числі:	1410															
робоча худоба	1411															
щодухлива худоба	1412															
багаторічні насадження	1413															
	1414															
інші довгострокові біологічні активи	1415															
Істотні біологічні активи – усього в тому числі:	1420		X			X	X				X					
тварини на вирощуванні та відгодівлі	1421		X			X	X				X					
біологічні активи в стій	1422		X			X	X				X					
біологічних перетворень (крім тварин на вирощуванні та відгодівлі)	1423		X			X	X				X					
інші поточні біологічні активи	1424		X			X	X				X					
Резерв	1430															

3 рядка 1430 графа 5 і графа 14

вартість біологічних активів, придбаних за рахунок цілісного фінансування

(1431) _____

3 рядка 1430 графа 6 і графа 16

залишкова вартість довгострокових біологічних активів, первісна вартість поточних біологічних

(1432) _____

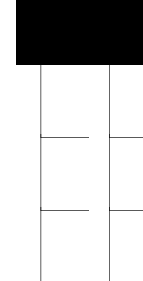
3 рядка 1430 графа 11 і графа 17

активів і справедлива вартість біологічних активів, утриманих унаслідок надзвичайних подій

(1433) _____

балансова вартість біологічних активів, щодо яких існують передбачені законодавством

обмежена права вільності

Продовження додатку А

XV. Фінансові результати від первісного визнання та реалізації сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів

Найменування показника	Код рядка	3	4	5		7	8	9	10		11
				Вартість первісного визнання	Витрати, пов'язані з біологічними перетвореннями				дохід	витрати	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Продукція та додаткові біологічні активи рослинництва – усього у тому числі:	1500	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
зернові і зернобобові	1510	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
з них:											
пшениця	1511	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
соя	1512	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
сояльник	1513	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
ріпак	1514	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
цукрові буряки (фабричні)	1515	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
картопля	1516	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
плоди (зерняткові, кісточкові)	1517	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
інша продукція рослинництва	1518	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
додаткові біологічні активи рослинництва	1519	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
Продукція та додаткові біологічні активи тваринництва – усього у тому числі:	1520	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
привіт ланої м'яси – усього	1520	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
з нього:											
великої рогатої худоби	1531	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
свиней	1532	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
молосо	1453	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
вона	1534	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
явця	1535	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
інша продукція тваринництва	1536	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
додаткові біологічні активи тваринництва	1537	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
продукція рибництва	1538	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
1539	1539	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	
Сільськогосподарська продукція та додаткові біологічні активи – разом	1540	-	(-)	-	(-)	-	-	(-)	-	-	

ДОДАТОК Б

Методичні рекомендації з перевірки порівнянності показників фінансової звітності (у редакції наказу Мінфіну від 15.06.2011 р. № 722)

№ з/п	Показники, що порівнюються	Порівнювальні показники
1	2	3
Форма № 1 і № 1-м «Баланс»		
1.	Рядок 010, графи 3 і 4	Форма № 1, рядок 011 мінус рядок 012, графи 3 і 4
2.	Рядок 030, графи 3 і 4	Форма № 1, рядок 031 мінус рядок 032, графи 3 і 4
3.	Рядок 080, графи 3 і 4	Форма № 1, сума рядків 010, 020, 030, 035, 040, 045, 050, 055, 060, 065, 070, 075, графи 3 і 4
4.	Рядок 160, графи 3 і 4	Форма № 1, рядок 161 мінус рядок 162, графи 3 і 4
5.	Рядок 260, графи 3 і 4	Форма № 1, сума рядків 100 - 160, 170 - 250, графи 3 і 4
6.	Рядок 280, графи 3 і 4	Форма № 1, сума рядків 080, 260, 270, 275 графи 3 і 4
7.	Рядок 380, графи 3 і 4	Форма № 1, сума рядків 300 - 340 плюс або мінус рядок 350 мінус рядки 360, 370, плюс або мінус рядок 375, графи 3 і 4
8.	Рядок 430, графи 3 і 4	Форма № 1, сума рядків 400, 410, 415, 417, 418, 420 мінус рядок 416, графи 3 і 4
9.	Рядок 480, графи 3 і 4	Форма № 1, сума рядків 440 - 470, графи 3 і 4
10.	Рядок 620, графи 3 і 4	Форма № 1, сума рядків 500 - 600, 605, 610, графи 3 і 4
11.	Рядок 640, графи 3 і 4	Форма № 1, сума рядків 380, 385, 430, 480, 620, 630, графи 3 і 4
Форма № 2 «Звіт про фінансові результати»		
12.	Рядок 035, графа 3	Форма № 2, рядок 010 мінус рядки 015, 020, 025, 030
13.	Рядок 050, графа 3	Форма № 2, рядок 035 мінус рядок 040
14.	Рядок 055, графа 3	Форма № 2, рядок 040 мінус рядок 035
15.	Рядок 100, графа 3	Форма № 2, сума рядків 050, 060 мінус рядки 070, 080, 090 або рядок 060 мінус рядки 055, 070, 080, 090
16.	Рядок 105, графа 3	Форма № 2, сума рядків 055, 070, 080, 090 мінус рядок 060 або сума рядків 070, 080, 090 мінус рядки 050 і 060
17.	Рядок 170, графа 3	Форма № 2, сума рядків 100, 110, 120, 130 мінус рядки 140, 150, 160 або сума рядків 110, 120, 130 мінус рядки 105, 140, 150, 160
18.	Рядок 175, графа 3	Форма № 2, сума рядків 105, 140, 150, 160 мінус рядки 110, 120, 130 або сума рядків 140, 150, 160 мінус рядки 100, 110, 120, 130
19.	Рядок 190, графа 3	Форма № 2, рядок 170 мінус рядок 180
20.	Рядок 195, графа 3	Форма № 2, рядок 175 плюс рядок 180 або рядок 175 мінус вписуваний рядок 185 «Дохід з податку на прибуток від звичайної діяльності»
21.	Рядок 220, графа 3	Форма № 2, сума рядків 190 і 200 мінус рядки 205 і 210 або рядок 200 мінус рядки 195, 205, 210
22.	Рядок 225, графа 3	Форма № 2, рядок 205 мінус рядки 190 і 200 або рядок 195 плюс рядки 205 і 210 мінус рядок 200
23.	Рядок 280, графа 3	Форма № 2, сума рядків 230–270
24.	Рядки 010–280, графа 4	Форма № 2 за попередній рік, рядки 010–280, графа 3 (якщо у звітному році не встановлено помилок за минулі роки)
Форма № 2-м «Звіт про фінансові результати»		
25.	Рядок 030, графа 3	Форма № 2-м, рядок 010 мінус рядок 020, графа 3
26.	Рядок 070, графа 3	Форма № 2-м, сума рядків 030, 040, 050, 060, графа 3
27.	Рядок 170, графа 3	Декларація з податку на прибуток підприємства
28.	Рядок 180, графа 3	Форма № 2-м, сума рядків 090, 100, 110, 120, 130, 140, 150, 160, 170 плюс або мінус рядок 080, графа 3
29.	Рядок 190, графа 3	Форма № 2-м, рядок 070 мінус рядок 180, графа 3
30.	Рядки 010–190, графа 4	Форма № 2-м за попередній рік, рядки 010–190, графа 3

Продовження додатку Б

Форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів»	
Рядок 010, графа 3	Форма № 2, рядок 170, графа 3
Рядок 010, графа 4	Форма № 2, рядок 175, графа 3
Рядок 020, графа 3	Форма № 2, рядок 260, графа 3
Рядок виключено	
Рядок виключено	
Рядок 060, графа 3	Форма № 2, рядок 140, графа 3 плюс Форма № 5, рядок 633
Рядок 070, графа 3	Форма № 3, різниця між сумою рядків 010–060, графа 3 і сумою рядків 030–050, графа 4
Рядок 070, графа 4	Форма № 3, різниця між сумою рядків 010, 030–050, графа 4 і сумою рядків 020–060, графа 3
Рядок 090, графа 3	Форма № 1, рядок 270, графа 3 мінус графа 4 мінус сума зменшення витрат майбутніх періодів внаслідок їх включення до складу групи вибуття
Рядок 090, графа 4	Форма № 1, рядок 270, графа 4 мінус графа 3 плюс сума зменшення витрат майбутніх періодів внаслідок їх включення до складу групи вибуття
Рядок 110, графа 3	Форма № 1, рядок 630, графа 4 мінус графа 3 плюс сума зменшення доходів майбутніх періодів унаслідок їх включення до складу групи вибуття (без врахування змін доходів майбутніх періодів унаслідок їх утворення від операцій з коштами цільового фінансування, наступного їх визнання доходами поточного періоду, повернення коштів цільового фінансування тощо)
Рядок 110, графа 4	Форма № 1, рядок 630, графа 3 мінус графа 4 мінус сума зменшення доходів майбутніх періодів унаслідок їх включення до складу групи вибуття (без врахування змін доходів майбутніх періодів унаслідок їх утворення від операцій з коштами цільового фінансування, наступного їх визнання доходами поточного періоду, повернення коштів цільового фінансування тощо)
Рядок 120, графа 3	Форма № 3, різниця між сумою рядків 070–110, графа 3 і сумою рядків 080 - 110, графа 4
Рядок 120, графа 4	Форма № 3, різниця між сумою рядків 070–110, графа 4 і сумою рядків 080–110, графа 3
Рядок 150, графа 3	Форма № 3, рядок 120, графа 3 мінус рядки 130, 140, графа 4
Рядок 150, графа 4	Форма № 3, рядок 120, графа 4 плюс рядки 130, 140, графа 4 або сума рядків 130 і 140, графа 4 мінус рядок 120, графа 3
Рядок 170, графа 3	Форма № 3, рядок 150, графа 3, плюс рядок 160, графа 3 або рядок 150, графа 3 мінус рядок 160, графа 4
Рядок 170, графа 4	Форма № 3, рядок 150, графа 4 плюс рядок 160, графа 4 або рядок 150, графа 4 мінус рядок 160, графа 3
Рядок 280, графа 3	Форма № 3, сума рядків 180–230, графа 3, мінус сума рядків 240 - 270, графа 4
Рядок 280, графа 4	Форма № 3, сума рядків 240–270, графа 4, мінус сума рядків 180 - 230, графа 3
Рядок 300, графа 3	Форма № 3, рядок 280, графа 3 плюс рядок 290, графа 3 або рядок 280, графа 3 мінус рядок 290, графа 4
52. Рядок 300, графа 4	Форма № 3, рядок 280, графа 4 плюс рядок 290, графа 4 або рядок 280, графа 4 мінус рядок 290, графа 3
53. Рядок 370, графа 3	Форма № 3, сума рядків 310–330, графа 3 мінус сума рядків 340–360, графа 4
54. Рядок 370, графа 4	Форма № 3, сума рядків 340–360, графа 4 мінус сума рядків 310–330, графа 3
55. Рядок 390, графа 3	Форма № 3, рядок 370, графа 3, плюс рядок 380, графа 3 або рядок 370, графа 3 мінус рядок 380, графа 4
56. Рядок 390, графа 4	Форма № 3, рядок 370, графа 4 плюс рядок 380, графа 4 або рядок 370, графа 4 мінус рядок 380, графа 3
57. Рядок 400, графа 3	Форма № 3, сума рядків 170, 300, 390, графа 3 або рядок 170, графа 3 плюс рядок 300, графа 3 мінус рядок 390 графа 4 або рядок 170, графа 3 мінус рядки 300 і 390, графа 4 або рядок 170, графа 3 мінус рядок 300, графа 4 плюс рядок 390, графа 4
58. Рядок 400, графа 4	Форма № 3, сума рядків 170, 300, 390, графа 4 або рядок 170, графа 4 плюс рядок 300, графа 4 мінус рядок 390, графа 3 або рядок 170, графа 4 мінус рядки 300 і 390, графа 3 або рядок 170, графа 4 мінус рядок 300, графа 3 плюс рядок 390, графа 4
59. Рядок 410, графа 3	Форма № 1, сума рядків 230, 240, графа 3
60. Рядок 420, графа 3	Форма № 3, рядок 040, графа 4

Продовження додатку Б

61.	Рядок 420, графа 4	Форма № 3, рядок 040, графа 3
62.	Рядок 430, графа 3	Форма № 1, сума рядків 230, 240, графа 4
63.	Рядок 430, графа 3	Форма № 3, сума рядків 400, 410, 420, графа 3
64.	Рядок 430, графа 3	Форма № 3, сума рядків 400, 410, графа 3 мінус рядок 420, графа 4
65.	Рядок 430, графа 3	Форма № 3, сума рядків 410, 420, графа 3 мінус рядок 400, графа 4
66.	Рядок 430, графа 3	Форма № 3, рядок 410, графа 3 мінус сума рядків 400, 420, графа 4
Форма № 4 «Звіт про власний капітал»		
67.	Рядок 010, графи 3–11	Форма № 1 (на 31 грудня попереднього року), рядки 300 - 380, графа 4, відповідно
68.	Рядок 010, графи 3–11	Форма № 4 (за попередній рік), рядок 300, графи 3–11 відповідно
69.	Рядок 050, графи 3–11	Форма №1 (на 31 грудня звітного року), рядки 300–380, графа 3 відповідно (якщо у звітному році не встановлено помилок за минулі роки)
70.	Рядок 050, графи 3–11	Форма № 4, алгебраїчна сума рядків 010, 020, 030 і 040, графи –11 відповідно
71.	Рядок 130, графа 8	Форма № 2, рядок 220 або 225, графа 3
72.	Рядок 150, графа 3 (позитивне значення)	Форма № 4, рядок 150, графа 8 (від'ємне значення)
73.	Рядок 160, графа 7 (позитивне значення)	Форма № 4, рядок 160, графа 8 (від'ємне значення)
74.	Рядок 290, графи 3–11	Форма № 4, алгебраїчна сума рядків 060–280, графи 3–11 відповідно
75.	Рядки 300, графи 3–11	Форма № 4, алгебраїчна сума рядків 050 і 290, графи 3–11 відповідно
76.	Рядок 300, графи 3–11	Форма № 1 (на 31 грудня звітного року), рядки 300–380, графа 4 відповідно
77.	Рядки 010–300, графа 11	Форма № 4, рядки 010–300, алгебраїчна сума граф 3–10 відповідно
Форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності»		
78.	Рядки 010–080, графа 14	Форма № 5, рядки 010–080, графа 3, мінус графа 4, плюс графа 5, плюс або мінус графа 6, мінус або плюс графа 7, мінус графа 8, плюс графа 9, мінус графа 10, мінус графа 11, плюс або мінус графа 12, мінус або плюс графа 13, плюс графа 15 відповідно
79.	Рядок 080, графи 3 і 14	Форма № 1, рядок 011, графи 3 і 4
80.	Рядок 080, графи 4 і 15	Форма № 1, рядок 012, графи 3 і 4
81.	Рядок 080, графи 3–15	Форма № 5, алгебраїчна сума рядків 010–070, графи 3–15 відповідно
82.	Рядок 090, графа 14	Форма № 5, рядок 090, графа 3 мінус графа 4 плюс графа 5 мінус графа 8, плюс графа 9 мінус графа 11, плюс або мінус графа 12, мінус або плюс графа 13
83.	Рядок 090, графа 3 мінус графа 4	Форма № 1, рядок 065, графа 3
84.	Рядок 090, графа 14	Форма № 1, рядок 065, графа 4
85.	Рядки 100 - 260, графа 14	Форма № 5, рядки 100–260, графа 3, мінус графа 4, плюс графа 5, плюс або мінус графа 6, мінус або плюс графа 7, мінус графа 8, плюс графа 9, мінус графа 10, мінус графа 11, плюс або мінус графа 12, мінус або плюс графа 13, плюс графа 15 відповідно
86.	Рядок 105, графи 3 і 14	Форма №м1, рядок 055 плюс рядок 057, графи 3 і 4
87.	Рядок 105 графа 14 мінус рядок 269	Форма №м1, рядок 056, графа 4
88.	Рядок 105, графи 4 і 15	Форма №м1, рядок 057, графи 3 і 4
89.	Рядок 260, графи 3 і 14 мінус рядок 105 графи 3 і 14	Форма №м1, рядок 031, графи 3 і 4
90.	Рядок 260, графи 4 і 15 мінус рядок 105 графи 4 і 15	Форма №1, рядок 032, графи 3 і 4
91.	Рядок 260, графи 3–19	Форма № 5, алгебраїчна сума рядків 100–250, графи 3–19 відповідно
92.	Сума рядків 265 і 926	Форма № 1, рядок 275 графа 4 (розбіжність на інші активи, призначені для продажу)
93.	Рядок 269	Форма № 1, рядок 055 мінус рядок 056 плюс рядок 057, графа 4
94.	Рядок 340, графа 4	Форма № 1, рядок 020, графа 4 (розбіжність на суму авансових платежів підрядникам для фінансування капітального будівництва)

Продовження додатку Б

95.	Рядок 340, графи 3 і 4	Форма № 5, сума рядків 280–330, графи 3 і 4
96.	Сума рядків 350–370, графа 4	Форма № 1, рядок 040, графа 4
97.	Сума рядків 380–410, графа 4	Форма № 1, рядок 045, графа 4
98.	Рядок 420, графа 5	Форма № 1, рядок 220, графа 4
99.	Рядок 420, графи 3, 4, 5	Форма № 5, сума рядків 350–410, графи 3, 4, 5
100.	Сума рядків 440–490, графа 3	Форма № 2, рядок 060, графа 3
101.	Сума рядків 440–490, графа 4	Форма № 2, рядок 090, графа 3
102.	Рядок 491, графа 4	Форма № 5, рядок 775 графа 4
103.	Сума рядків 500–520, графа 3	Форма № 2, рядок 110, графа 3
104.	Сума рядків 500 - 520, графа 4	Форма № 2, рядок 150, графа 3
105.	Сума рядків 530, 550, 560, графа 3	Форма № 2, рядок 120, графа 3
106.	Сума рядків 540, 550 і 560, графа 4	Форма № 2, рядок 140, графа 3 плюс Форма № 5 рядок 342 плюс рядок 633
107.	Сума рядків 570–610, 630, графа 3	Форма № 2, рядок 130, графа 3
108.	Сума рядків 570 - 600, 620, 630, графа 4	Форма № 2, рядок 160, графа 3
109.	Рядок 690, графа 3	Форма № 5, сума рядків 640 - 680, графа 3
110.	Рядок 690, графа 3	Форма № 3, рядок 430, графа 3
111.	Рядок 690, графа 3	Форма № 1, сума рядків 230, 240, графа 4
112.	Рядок 780, графи 3–9	Форма № 5, сума рядків 710–775, графи 3–9
113.	Рядки 710–780, графа 9	Форма № 5, рядки 710–780, сума граф 3, 4, 5 мінус графи 6, 7
114.	Рядок 780, мінус рядок 775, графи 3 і 9	Форма № 1, сума рядків 400, 410, 415, 417, 418 мінус рядок 416, графи 3 і 4
115.	Сума рядків 800–860, 880, графа 3	Форма № 1, рядок 100, графа 4
116.	Рядок 870, графа 3	Форма № 1, рядок 110, графа 4
117.	Рядок 890, графа 3	Форма № 1, рядок 120, графа 4
118.	Рядок 900, графа 3	Форма № 1, рядок 130, графа 4
119.	Рядок 910, графа 3	Форма № 1, рядок 140, графа 4
120.	Рядок 920, графи 3, 4, 5	Форма № 5, сума рядків 800–910, графи 3, 4, 5
121.	Рядок 940, графа 3	Форма № 1, рядок 161, графа 4
122.	Рядок 1210	Форма № 5, сума рядків 1241 і 1251
123.	Рядок 1210	Декларація з податку на прибуток підприємства
124.	Рядок 1220, мінус рядок 1230	Форма № 1, рядок 060, графа 3
125.	Рядок 1230, мінус рядок 1220	Форма № 1, рядок 460, графа 3
126.	Рядок 1225	Форма № 5, рядок 1220 мінус або плюс рядок 1242, мінус або плюс рядок 1252
127.	Рядок 1225, мінус рядок 1235	Форма № 1, рядок 060, графа 4
128.	Рядок 1235, мінус рядок 1225	Форма № 1, рядок 460 графа 4
129.	Рядок 1235	Форма № 5, рядок 1230 плюс або мінус рядок 1243, плюс або мінус рядок 1253
130.	Рядок 1240	Форма № 5, рядок 1241 плюс або мінус рядок 1242, плюс або мінус рядок 1243
131.	Рядок 1240	Форма № 2, рядок 180 графа 3 плюс рядок 210, графа 3
132.	Рядок 1250	Форма № 5, рядок 1251 плюс або мінус рядок 1252, плюс або мінус рядок 1253
133.	Рядок 1300	Форма № 5, сума рядків 080 і 260 графа 10
134.	Рядок 1410, графа 13 і 17	Форма № 1 рядок 035 плюс рядок 037 мінус 036 графа 3 і 4
135.	Рядок 1410, графа 3 мінус графа 4 плюс графа 13	Форма № 1, рядок 035, графа 3

Продовження додатку Б

136.	Рядок 1410, графа 11 мінус графа 12 плюс графа 17	Форма № 1, рядок 035, графа 4
137.	Рядок 1410, графа 3 і 11	Форма № 1, рядок 036, графа 3 і 4
138.	Рядки 1410–1415, графа 11	Форма № 5, рядки 1410–1415, графа 3, плюс графа 5, мінус графа 6, мінус графа 9, плюс графа 10
139.	Рядки 1410–1415, графа 12	Форма № 5, рядки 1410–1415, графа 4, мінус графа 7, плюс графа 8
140.	Рядки 1410–1415, графа 17	Форма № 5, рядки 1410–1415, графа 13, плюс графа 14, плюс або мінус графа 15, мінус графа 16
141.	Рядок 1410, графа 3 плюс графа 13, графа 11 плюс графа 17	Форма № 1, рядок 035 плюс рядок 037, графа 3 і 4 відповідно
142.	Рядок 1410, графа 3–17	Форма № 5, сума рядків 1411–1415, графа 3–17 відповідно
143.	Рядок 1410, графа 4 і 12	Форма № 1, рядок 037, графа 3 і 4 відповідно
144.	Рядки 1420–1424, графа 11	Форма № 5, рядки 1420–1424, графа 3, плюс графа 5, мінус графа 6, мінус графа 9, плюс графа 10
145.	Рядки 1420–1424, графа 17	Форма № 5, рядки 1420–1424, графа 13, плюс графа 14, плюс або мінус графа 15, мінус графа 16
146.	Рядок 1420, графа 3 плюс графа 13	Форма № 1, рядок 110 графа 3
147.	Рядок 1420, графа 3 плюс графа 13, графа 11 плюс графа 17	Форма № 1 рядок 110, графа 3 і 4 відповідно
148.	Рядок 1420, графа 11 плюс графа 17	Форма № 1, рядок 110 графа 4
149.	Рядок 1420, графа 3–17	Форма № 5, сума рядків 1421–1424, графа 3–17 відповідно
150.	Рядок 1430, графа 3–17	Форма № 5, сума рядків 1410 і 1420, графа 3–17 відповідно
151.	Рядки 1500, 1520 і 1540, графа 3 мінус графа 4	Форма № 5, рядки 1500, 1520 і 1540, графа 5 мінус графа 6
152.	Рядки 1500, 1520 і 1540, графа 11	Форма № 5, рядки 1500, 1520 і 1540, графа 5 мінус графа 6 мінус графа 7 плюс або мінус графа 10
153.	Рядок 1500, графа 3–11	Форма № 5, сума рядків 1510, 1513–1519, графа 3–11
154.	Рядки 1510–1519, 1530–1539, графа 11	Форма № 5, рядки 1510–1519, 1530–1539, графа 5, мінус графа 6, мінус графа 7, плюс або мінус графа 10
155.	Рядки 1510–1519, 1530–1539, графа 5	Форма № 5, рядки 1510–1519, 1530–1539, графа 3, мінус графа 4, якщо графа 3 > графа 4
156.	Рядки 1510–1519, 1530–1539, графа 6	Форма № 5, рядки 1510–1519, 1530–1539, графа 4, мінус графа 3, якщо графа 3 < графа 4
157.	Рядок 1520, графа 3–11	Форма № 5, сума рядків 1530, 1533–1539, графа 3–11
158.	Рядок 1540, графа 3–11	Форма № 5, рядок 1500, плюс рядок 1520 графа 3–11
159.	Рядок 1540, графа 5	Форма № 2, рядок 061
160.	Рядок 1540, графа 6	Форма № 2, рядок 091
161.	Рядки 1500–1540, графа 10	Форма № 5, рядки 1500–1540, графа 8, мінус графа 9
Форма № 6 «Інформація за сегментами»		
162.	Сума граф 3–16 за рядками 010–390 відповідного року	Форма № 6, рядки 010–390, графа 17 і 18
163.	Рядок 010, графа 3–18	Форма № 6, сума рядків 011–013, графа 3–18
164.	Рядок 011, графа 17, 18	Форма № 2, рядок 035, графа 3, 4
165.	Рядок 013, плюс рядок 051, графа 17, 18	Форма № 2, рядок 060, графа 3, 4
166.	Рядок 020, графа 3 - 18	Форма № 6, сума рядків 021 і 022, графа 3–18
167.	Сума рядків 020 і 052, графа 17, 18	Форма № 2, сума рядків 110 і 120, графа 3 і 4
168.	Сума рядків 021, 022, 052, графа 17, 18	Форма № 2, сума рядків 110, 120, графа 3, 4
169.	Рядок 030, графа 17, 18	Форма № 2, рядок 130, графа 3, 4 або різниця, включена до рядку 050 Форми № 6

Продовження додатку Б

170.	Рядок 040, графи 3–18	Форма № 6, сума рядків 010, 020, 030, графи 3–18
171.	Рядок 053, графи 17, 18	Форма № 2, рядок 200, графи 3, 4
172.	Рядок 060, графи 3–18	Форма № 6, рядок 012, графи 3–18
173.	Рядок 070, графи 3–18	Форма № 6, сума рядків 040, 050 мінус рядок 060, графи 3–18
174.	Рядок 070, графи 17, 18	Форма № 2, сума рядків 035, 060, 110, 120, 130, 185, 200, графи 3 і 4
175.	Рядок 080, графи 3–18	Форма № 6, сума рядків 081, 082, графи 3–18
176.	Рядок 081, графи 17, 18	Форма № 2, рядок 040, графи 3, 4
177.	Рядок 090, графи 17, 18	Форма № 2, рядок 070, графи 3, 4
178.	Рядок 100, графи 17, 18	Форма № 2, рядок 080, графи 3, 4
179.	Рядок 110, графи 17, 18	Форма № 2, рядок 090, графи 3, 4
180.	Рядок 120, графи 17, 18	Форма № 2, сума рядків 140, 150, графи 3, 4
181.	Рядок 121, графи 17, 18	Форма № 2, рядок 150, графи 3, 4
182.	Рядок 130, графи 17, 18	Форма № 2, рядок 160, графи 3, 4
183.	Рядок 140, графи 3–18	Форма № 6, сума рядків 080, 090, 100, 110, 120, 130, графи 3–18
184.	Рядок 153, графи 17, 18	Форма № 2, рядок 205, графи 3 і 4
185.	Рядок 154, графи 17, 18	Форма № 2, сума рядків 180, 210, графи 3 і 4
186.	Рядок 160, графи 3–18	Форма № 6, рядок 082, графи 3–18
187.	Рядок 170, графи 3–18	Форма № 6, сума рядків 140, 150 мінус рядок 160, графи 3–18
188.	Рядок 180, графи 3–18	Форма № 6, рядок 040 мінус рядок 140, графи 3–18
189.	Рядок 190, графи 3–18	Форма № 6, рядок 070 мінус рядок 170, графи 3–18
190.	Рядок 190, графи 17, 18	Форма № 2, рядок 220 або 225, графи 3, 4
191.	Рядок 230, графи 3–18	Форма № 6, сума рядків 200 і 220, графи 3–18
192.	Рядок 230, графи 17, 18	Форма № 1, рядок 280, графи 3, 4
193.	Рядок 270, графи 3–18	Форма № 6, сума рядків 240 і 260, графи 3–18
194.	Рядок 270, графи 17, 18	Форма № 1, сума рядків 430, 480, 620 і 630, графи 3, 4
195.	Рядок 280, графи 17, 18	Форма № 5, рядок 340, графи 3 (за звітний і попередній рік)
196.	Рядок 290, графи 17, 18	Форма № 5, рядок 1300 (за звітний і попередній рік)
197.	Рядок 300, графи 17, 18	Форма № 6, рядок 011, графи 17, 18
198.	Рядок 310, графи 17, 18	Форма № 6, рядок 230, графи 17, 18
199.	Рядок 320, графи 17, 18	Форма № 6, рядок 280, графи 17, 18
200.	Рядок 350, графи 17, 18	Форма № 6, рядок 300, графи 17, 18
201.	Рядок 360, графи 17, 18	Форма № 6, рядок 310, графи 17, 18
202.	Рядок 370, графи 17, 18	Форма № 6, рядок 320, графи 17, 18

Примітка. У рядках 050, 150, 220 і 260 за графами 15 і 16 форми № 6 наводяться ті показники, які не включені до відповідних показників у рядках 010, 020, 030, 080, 090–120, 130, 200 і 240 за графами 15 і 16 форми № 6.

Показники форм фінансової звітності № 1–№ 6 наводяться в тисячах гривень без десяткових знаків, а показники форм № 1-м і № 2-м – у тисячах гривень з одним десятковим знаком.

Начальник Управління методології бухгалтерського обліку В. ПАРХОМЕНКО

ДОДАТОК В

Основні аналітичні показники діяльності підприємства

№ з/п	Показник	Умовне позначення	Формула розрахунку	Джерела інформації	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін
1	2	3	4	5	6	7
1. Показники майнового стану						
1.1	Частка оборотних виробничих засобів в оборотних активах	Ч.о.в.з.	Оборотні виробничі Активи Оборотні активи	Ф. № 1, р.110+р.120+р.270 Ф. № 1, р. 260+р.270	Частка оборотних активів у виробничій сфері	Збільшення, особливо в умовах інфляції
1.2	Частка основних засобів в активах	Ч.о.з	Залишкова вартість основних засобів Активи	Ф. № 1, р. 030 Ф. 1, р. 280	Частка активів, інвестованих в основні засоби у валюті балансу	Зменшення за умов незмінних або зростаючих обсягів реалізації
1.3	Коефіцієнт зносу основних засобів	К.зн.	Знос основних засобів Первісна вартість основних засобів	Ф. № 1, р. 032 Ф. 1, р. 031	Рівень фізичного і морального зносу основних засобів	Зменшення
1.4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	К.он.	Збільшення за період первісної вартості основних засобів Первісна вартість основних засобів	Ф. № 1 (приріст за р. 031) Ф. № 1, р. 031	Рівень оновлення основних засобів	Збільшення при умові виключення інфляційного фактора
1.5	Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах	Ч.д.ф.	Довгострокові фінансові інвестиції Активи	Ф. № 1, р.040+р.045 Ф. № 1 р. 280	Частка довгострокових фінансових інвестицій у валюті балансу	Збільшення за умов зростання доходів від фін.-інвестиційної діяльності
1.6	Частка оборотних виробничих активів	Ч.о.в.а	Оборотні виробничі активи Активи	Ф. № 1, р.110+р.120+р.270 Ф. № 1, р. 280	Частка обігових активів у валюті балансу	Збільшення
1.7	Частка оборотних активів	Ч.о.а	Оборотні активи Активи	Ф. № 1, р.260+р.270 Ф. № 1, р. 280	Частка оборотних активів у валюті балансу	Збільшення
1.8	Коефіцієнт співвідношення мобільних та немобільних активів	К.с.м.н	Мобільні активи Немобільні активи	Ф. № 1, р. 260+р.270 Ф. № 1, р. 080	Скільки мобільних оборотних активів припадає на одиницю немобільних	Збільшення
1.9.	Частка активів виробничого призначення у майні	К.а.в.п	Основні засоби, запаси, незавершене виробництво Активи	Ф. № 1, р.30+р.110+р.120+р.270 Ф. № 1, р. 080	Частка виробничого потенціалу в активах	Ріст свідчить про підвищення виробничих можливостей
2. Показники ділової активності (ресурсовіддачі, оборотності капіталу)						
2.1.	Коефіцієнт оборотності активів (капіталу)	К.о.к.	Чистий дохід (виручка від реалізації продукції) Активи	Ф. № 2, р. 035 Ф. № 1, р. 280	Скільки копій від реалізації отримано на одиницю інвестованих активів	Збільшення
2.2.	Тривалість обороту капіталу	Т.о.к.	Активи*360 Чистий дохід (виручка від реалізації)	Ф. № 1, р. 280 Ф. № 2, р. 035	Середній період в днях тривалості обороту капіталу(активів)	Зменшення
2.3.	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	К.о.о.а	Чистий дохід (виручка від реалізації продукції) Оборотні активи	Ф. № 2, р. 035 Ф. № 1, р. 260+р.270	Кількість оборотів оборотних активів за рік, або скільки виручки припадає на одиницю оборотних активів	Збільшення
2.4.	Тривалість обороту оборотних активів	Т.о.о.а.	Оборотні активи*360 Чистий дохід (виручка від реалізації продукції)	Ф. № 1, р.260+р.270 Ф. № 2, р. 035	Середній період в днях тривалості обороту оборотних активів	Зменшення

Продовження додатку В

1	2	3	4	5	6	7
2.5.	Коефіцієнт оборотності запасів	К.о.з	Собівартість реалізації Середні запаси	Ф. № 2, р. 040 Ф. № 1, р.100+р.120+р.130+ р.140	Кількість оборотів запасів	Збільшення
2.6.	Тривалість обороту запасів	Т.о.з.	Середні запаси*360 Собівартість реалізації	Ф. № 1, р.100+р.120+р.130+ р.140 Ф. № 2, р. 040	Середній період в днях тривалості обороту запасів	Зменшення, якщо це не загрожує дефіцитом ресурсів
2.7.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	К.о.д.з	Чистий дохід (виручка від реалізації продукції) Середня дебіторська заборгованість	Ф. № 2, р. 035 Ф. № 1, р.050+р.170+р.180+ р.190+р.200+р.210	Кількість оборотів дебіторської заборгованості за рік, або у скільки разів виручка перевищує середню дебіторську заборгованість	Збільшення
2.8.	Тривалість обороту дебіторської заборгованості	Т.о.д.з.	Середня дебіторська заборгованість*360 Чистий дохід (виручка від реалізації продукції)	Ф. № 1, р.050+р.170+р.180+ р.190+р.200+р.210 Ф. № 2, р. 035	Середній період в днях інкасації дебіторської заборгованості, або період її погашення	Зменшення, особливо в умовах інфляції
2.9.	Коефіцієнт оборотності готової продукції	К.о.г.п	Чистий дохід (виручка від реалізації продукції) Середня готова продукція	Ф. № 2, р. 035 Ф. № 1, р. 130	Кількість оборотів готової продукції за рік, або у скільки разів виручка перевищує середню готову продукцію	Збільшення
2.10.	Тривалість обороту готової продукції	Т.о.г.п.	Середня готова продукція*360 Чистий дохід (виручка від реалізації продукції)	Ф. № 1, р. 130 Ф. № 2, р. 035	Середній період в днях обороту готової продукції, або період її реалізації	Зменшення, особливо в умовах інфляції
2.11.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	К.о.к.з	Чистий дохід (виручка від реалізації продукції) Середня кредиторська заборгованість	Ф. № 2, р. 035 Ф. № 1, р.500+р.520+р.530+ р.550+р.580	Кількість оборотів кредиторської заборгованості за рік, або у скільки разів виручка перевищує середню кредиторську заборгованість	Збільшення
2.12.	Тривалість обороту кредиторської заборгованості	Т.о.к.з.	Середня кредиторська заборгованість*360 Чистий дохід (виручка від реалізації продукції)	Ф. № 1, р.500+р.520+р.530+ р.550+р.580 Ф. № 2, р. 035	Середній період в днях використання кредиторської заборгованості в обороті підприємства	Зменшення
2.12.	Тривалість виробничого циклу	Т.в.ц.	Тривалість обороту запасів (сировини і матеріалів, незавершеного виробництва і готової продукції)	-	Тривалість перетворення сировини у готову продукцію	Зменшення
2.13.	Тривалість операційного циклу	Т.о.ц.	Тривалість обороту запасів + тривалість обороту дебіторської заборгованості	-	Тривалість перетворення придбаних матеріальних ресурсів на грошові кошти	Зменшення
2.14.	Тривалість фінансового циклу	Т.ф.ц.	Тривалість обороту дебіторської заборгованості – тривалість обороту кредиторської заборгованості	-	Тривалість обороту засобів у розрахунках	Зменшення, але від'ємне значення свідчить, що підприємство живе в борг
2.15.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	К.о.в.к	Чистий дохід (виручка від реалізації продукції) Власний капітал	Ф. № 2, р. 035 Ф. № 1, р.380+р.430+р.630	Скільки коштів від реалізації отримано на одиницю власних активів	Збільшення
2.16.	Фондовіддача основних засобів	Фв	Чистий дохід (виручка від реалізації продукції) Основні засоби	Ф. № 2, р. 035 Ф. № 1, р. 030	Скільки виручки припадає на одиницю основних засобів	Збільшення
3. Показники рентабельності та використання прибутку						
3.1.	Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності	Р.зв.	Прибуток від звичайної діяльності Активи	Ф. № 2, р. 190 Ф. № 1, р. 280	Скільки прибутку від звичайної діяльності припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи	Збільшення
3.2.	Рентабельність активів за чистим прибутком	Ра	Чистий прибуток Активи	Ф. № 2, р. 220 Ф. № 1, р. 280	Скільки чистого прибутку припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи	Збільшення
3.3.	Рентабельність (економічна) виробничих активів	Р.е.	Чистий прибуток Виробничі активи	Ф. № 2, р. 220 Ф. № 1, р.030+р.100+р.120	Скільки чистого прибутку припадає на одиницю вартості виробничих активів	Збільшення
3.4.	Рентабельність (фінансова) власного капіталу	Р.в.к.	Чистий прибуток Власний капітал	Ф. № 2, р. 220 Ф. № 1, р. 380	Скільки чистого прибутку припадає на одиницю вартості власного капіталу	Збільшення

Продовження додатку В

3.5.	Рентабельність реалізованої продукції за валовим прибутком	Р р. вп.	Валовий прибуток Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	Ф. № 2, р. 050 Ф. № 2, р. 035	Скільки прибутку від реалізації припадає на одиницю виручки	Збільшення
3.6.	Рентабельність реалізованої продукції за операційним прибутком	Р р.о п.	Прибуток від операційної діяльності Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	Ф. № 2, р. 100 Ф. № 2, р. 035	Скільки операційного прибутку припадає на одиницю виручки	Збільшення
3.7.	Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	Р р.ч п.	Чистий прибуток Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	Ф. № 2, р. 220 Ф. № 2, р. 035	Скільки чистого прибутку припадає на одиницю виручки	Збільшення
3.8.	Рентабельність окремого виду продукції	Р пр.	Прибуток виробу (ціна-собівартість) (ціна)	–	Скільки прибутку припадає на одиницю витрат (ціни)	Збільшення
3.9.	Рентабельність основної діяльності	Р о.д.	Валовий прибуток Сума витрат основної діяльності	–	Скільки валового прибутку припадає на одиницю витрат основної діяльності	Збільшення
3.10.	Рентабельність операційних витрат	Р о.в.	Прибуток від операційної діяльності Операційні витрати	Ф. № 2, р. 100 Ф. № 2, р.040+р.070+р.080+р.090	Скільки операційного прибутку припадає на одиницю операційних витрат	Збільшення
3.11.	Рентабельність окремої господарської операції	Р о.о.	Прибуток від операції Витрати за операцією	–	Скільки прибутку припадає на одиницю витрат	Збільшення
3.12.	Рентабельність виду діяльності	Р в.д.	Прибуток виду діяльності Витрати за діяльністю	–	Скільки прибутку припадає на одиницю витрат	Збільшення
3.13.	Рентабельність інвестицій	Р і	Прибуток від інвестицій Інвестиційні витрати	–	Скільки прибутку припадає на одиницю інвестиційних витрат	Збільшення
3.14.	Рентабельність грошового потоку	Р г.п.	Чистий грошовий потік Капітал (витрати, реалізація)	–	Рівень грошових засобів на одиницю капіталу, витрат, реалізації	Збільшення
3.15.	Коефіцієнт дивідендних виплат	К д.в.	Дивідендні виплати Чистий прибуток	–	Яка частина чистого прибутку спрямовується на виплату дивідендів	–
3.16.	Коефіцієнт реінвестування прибутків	К р.п.	Реінвестований прибуток Чистий прибуток	Ф. № 1 (збільшення по р. 340+р.350) Ф. № 2, р. 220	Капіталізована частка чистого прибутку	Збільшення
3.17.	Період окупності капіталу	Тк	Активи Чистий прибуток	Ф. № 1 р. 280 Ф. № 2 р. 220	За який період капітал, інвестований в активи, буде компенсований чистим прибутком	Зменшення
3.18.	Період окупності власного капіталу	Т в.к	Власний капітал Чистий прибуток	Ф. № 1 р. 380 Ф. № 2 р. 220	За який період власний капітал, інвестований в активи, буде компенсований чистим прибутком	Зменшення
3.19.	Період окупності інвестицій	Т о.і.	Чистий грошовий потік Інвестиційні витрати	–	За який час інвестиція окупиться	Зменшення
4. Показники фінансової стійкості						
4.1.	Власний оборотний капітал (робочий капітал)	ВОК	Поточні активи – Поточні зобов'язання	Ф. № 1 (р.260+р.270) -(р.620)	Скільки власного та притриманого до власного капіталу спрямовано на формування оборотних активів	Збільшення
4.2.	Коефіцієнт маневрування власного капіталу	Кмвк	ВОК ВК	Ф. № 1 (р.260+р.270) (р.620) Ф. № 1 р. 380	Частку мобільного капіталу у власному капіталі	Збільшення
4.3.	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом	К з.о.а.	ВОК ОА	–	Частку оборотних активів, забезпечену власним оборотним капіталом	Збільшення
4.4.	Коефіцієнт забезпеченості матеріальних оборотних активів власним оборотним капіталом	К з.м.а.	ВОК МОА	Ф. № 1, (р.260+р.270) (р.620) Ф. № 1 р.100+р.120+р.130 + р.140	Частку матеріальних оборотних активів, забезпечених власним оборотним капіталом	Збільшення
4.5.	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	Кф.н.	Власний та притриманий до власного капіталу Активи (Пасиви)	Ф. № 1, р.380+р.430+р.620 Ф. № 1, р. 280 (р.640)	Характеризує здатність підприємства погасити зобов'язання за рахунок власних джерел	Збільшення

Продовження додатку В

4.6.	Коефіцієнт фінансової залежності	Кф.з.	Сторонній капітал Активи (Пасиви)	Ф. № 1, р.480+ р.620 Ф. № 1, р. 280 (р.640)	Характеризує залежність підприємства від сторонніх джерел	Зменшення
4.7.	Коефіцієнт співвідношення стороннього та власного капіталу	К с.с.в	Сторонній капітал Власного та привняного до власного капіталу	Ф. № 1, р.480+р.620 Ф. № 1 р.380+р.430+р.620	Скільки позичених коштів припадає на одиницю власних	Зменшення
4.8.	Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	К д.з.к.	Довгострокові зобов'язання Довгострокові зобов'язання + Власний капітал	Ф. № 1, р. 480 Ф. № 1, р.480+р.380+р.430+ р.620р.	Характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань	-
5. Показники платоспроможності (ліквідності)						
5.1.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	К.а.л.	Грошові кошти, еквіваленти та короткострокові фінансові інвестиції Поточні зобов'язання	Ф. № 1, р.230+р.240+р.220 Ф. № 1, р. 620	Характеризує здатність погасити поточні зобов'язання негайно	Збільшення
5.2.	Коефіцієнт проміжної ліквідності	К п.л.	Грошові кошти, еквіваленти та короткострокові фінансові інвестиції+дебіторська заборгованість Поточні зобов'язання	Ф. № 1, р.230+р.240+р.220+р.15 +р.160+р.170+р.180+р. 190+р.200+р.210 Ф. № 1, р. 620	Характеризує здатність погасити поточні зобов'язання при умові інкасації засобів у розрахунках	Збільшення
5.3.	Коефіцієнт загальної ліквідності	К.з.л	Поточні активи Поточні пасиви	Ф. № 1, р. 260 Ф. № 1, р. 620.	Характеризує достатність оборотних активів для погашення зобов'язань протягом року	Збільшення
5.4.	Коефіцієнт співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	К д/к	Дебіторська заборгованість Кредиторська заборгованість	Ф. № 1, р. р.150+р.160+р.170+р.1 80+р.190+р.200+р.210 Ф. № 1, р.520+р.530+р.540	Здатність розраховуватись з кредиторами за рахунок дебіторської заборгованості	=1
6. Позиція підприємства на ринку цінних паперів						
6.1.	Дохід на одну акцію	Д ак	-	Ф.№1, р.320	Скільки чистого прибутку припадає на одну акцію	Збільшення
6.2.	Дивіденд на одну акцію	Д а.	-	Ф. № 1, р. 340	Скільки дивідендів припадає на одну акцію	Збільшення, за умов достатнього реінвестування прибутку
6.3.	Дивідендний вихід	Дв	Показник 6.2 Показник 6.1.	Ф. № 1, р. 340 Ф. № 1, р. 320	Частка дивідендних виплат у чистому прибутку	Зумовлений дивідендною політикою підприємства
6.4.	Коефіцієнт котирування акцій	Кка	Ринкова ціна акцій Номінальна ціна акцій	-	Співвідношення ринкової ціни до облікової оцінка ринком перспектив діяльності підприємства	Збільшення
6.5.	Співвідношення ринкової ціни акції до доходу на акцію	Ц/Д	Ринкова ціна акцій Дохід на одну акцію	-	Інвестиційна привабливість акції; умовний термі її окупності	Збільшення
6.6.	Дивідендна дохідність акції	Дд	Дохід на одну акцію Ринкова ціна акції	-	Поточна рентабельність інвестованого в акцію капіталу	-

ОБЧИСЛЕННЯ СЕРЕДНІХ ВЕЛИЧИН

Назва середньої	Формула
Аналітичні середні	
Арифметична проста	$\bar{x}_i = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n}$
Арифметична зважена	$\bar{x}_i = \frac{\sum_{i=1}^n x_i \cdot f_i}{\sum_{i=1}^n f_i}$
Гармонійна проста	$\bar{x}_i = \frac{n}{\sum_{i=1}^n \frac{1}{x_i}}$
Гармонійна зважена	$\bar{x}_i = \frac{\sum_{i=1}^n w_i}{\sum_{i=1}^n \frac{w_i}{x_i}}$
Хронологічна	$\bar{x}_i = \frac{\frac{1}{2}x_1 + x_2 + \dots + x_{n-1} + \frac{1}{2}x_n}{n-1}$
Геометрична	$\bar{x}_i = \sqrt[n]{x_1 \cdot x_2 \cdot \dots \cdot x_n}$
Структурні середні	
Мода	$M_0 = x_{\mu_0} + i_{\mu_0} \cdot \frac{f_{\mu_0} - f_{\mu_0-1}}{(f_{\mu_0} - f_{\mu_0-1}) + (f_{\mu_0} - f_{\mu_0+1})}$
Медіана	$M_e = x_0 + i_{\mu_e} \cdot \frac{\frac{1}{2} \sum f - S_{m-1}}{f_m}$

ДОДАТОК Д

ПОКАЗНИКИ АНАЛІЗУ РЯДІВ ДИНАМІКИ

Назва показника	Формула	Середні значення показників
Абсолютний приріст (Δy) ланцюговий	$\Delta y_i = y_i - y_{i-1}$	$\overline{\Delta y} = \frac{\sum_{i=1}^n \Delta y_i}{n}$
базисний	$\Delta y_i = y_i - y_0$	$\overline{\Delta y} = \frac{y_n - y_0}{n}$
Коефіцієнт зростання (k) ланцюговий	$k_i = \frac{y_i}{y_{i-1}}$	$\overline{k}_i = \sqrt[n]{k_1 \cdot k_2 \cdot \dots \cdot k_n}$
базисний	$k_i = \frac{y_i}{y_0}$	$\overline{k} = \sqrt[n]{\frac{y_n}{y_0}}$
Темп зміни (%) ланцюговий	$T_i = \frac{y_i}{y_{i-1}} \cdot 100\%$	$\overline{T} = \sqrt[n]{T_1 \cdot T_2 \cdot \dots \cdot T_n}$
базисний	$T_i = \frac{y_i}{y_0} \cdot 100\%$	$\overline{T} = \sqrt[n]{\frac{y_n}{y_0} \cdot 100\%}$
Темп приросту ($T_{пр}$) ланцюговий	$T_{пр} = \frac{\Delta y_i}{y_{i-1}} \cdot 100\%$	$\overline{T} = (\overline{k} - 1) \cdot 100\%$
базисний	$T_i = \frac{\Delta y_i}{y_0} \cdot 100\%$	
Абсолютне значення одного відсотка приросту ($ 1\% $)	$ 1\% = \frac{\Delta y_i}{T_i}$	$\overline{ 1\% } = \frac{\overline{\Delta y}}{\overline{T}}$

ДОДАТОК Е

АЛГОРИТМ ОБЧИСЛЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ВАРІАЦІЇ

1. Знайти $X_{\min}$ і $X_{\max}$ і обчислити розмах варіації R : $R = X_{\max} - X_{\min}$.

2. Визначити середнє значення ознаки $\bar{X}$: $\bar{x}_i = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n}$.

3. Обчислити лінійне відхилення $\ell_i = x_i - \bar{x}$.

4. Обчислити середнє лінійне відхилення $\bar{\ell}_i$:

– просте $\bar{\ell}_i = \frac{\sum_{i=1}^n |x_i - \bar{x}|}{n}$;

– зважене $\bar{\ell}_i = \frac{\sum_{i=1}^n |x_i - \bar{x}| \cdot f_i}{\sum_{i=1}^n f_i}$.

5. Обчислити дисперсію (σ^2):

– просту $\sigma^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n}$;

– зважену $\sigma^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \cdot f_i}{\sum_{i=1}^n f_i}$.

6. Обчислити середнє квадратичне вiдхилення (σ):

– просте $\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n}}$;

– зважене $\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \cdot f_i}{\sum_{i=1}^n f_i}}$.

7. Розрахувати коефiцiєнт варiацiї (ν): $\nu = \frac{\sigma}{\bar{x}} \cdot 100\%$.

Коефiцiєнт варiацiї може змiнюватися вiд 0 до 100. Встановлено таку якiсну оцiнку значень коефiцiєнта варiацiї:

- до 10% – незначна мiнливiсть;
- 10–25% – помiрна мiнливiсть;
- понад 25% – висока мiнливiсть;
- при понад 33% – висока ймовiрнiсть ексцесу.

8. Остаточний критерiй прийняття рiшення (безризикове очiкуване значення ознаки): $\bar{X} - \sigma$.

ДОДАТОК Є

ПОРЯДОК ОБЧИСЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНДЕКСІВ

Назва індексу	Формула
Індивідуальний індекс цін, p	$i_p = \frac{p_1}{p_0}$
Індекс цін (індекс Карлі), p	$I_p = \frac{\sum_{i=1}^n p_{i1}}{\sum_{i=1}^n p_{i0}}$
Індекс цін (індекс Ласпейреса), p	$I_p = \frac{\sum p_1 \cdot q_0}{\sum p_0 \cdot q_0}$
Індекс цін (індекс Пааше), p	$I_p = \frac{\sum p_1 \cdot q_1}{\sum p_0 \cdot q_1}$
Індекс цін (індекс Маршала), p	$I_p = \frac{\sum p_1 \cdot (q_1 + q_0)}{\sum p_0 \cdot (q_1 + q_0)}$
Індекс цін (індекс Фішера), p	$I_p = \sqrt{\text{індекс Ласпейреса} \cdot \text{індекс Пааше}}$
Середньозважений індекс цін, p	$\bar{I}_p = \frac{\sum p_1 \cdot q_1}{\sum p_0 \cdot q_1}$
Індивідуальний індекс фізичного обсягу, q	$i_q = \frac{q_1}{q_0}$
Агрегатний індекс фізичного обсягу, q	$I_q = \frac{\sum q_1 \cdot p_0}{\sum q_0 \cdot p_0}$
Середньозважений індекс фізичного обсягу, q	$\bar{I}_q = \frac{\sum i_q \cdot (q_0 \cdot p_0)}{\sum p_0 \cdot q_0}$
Індивідуальний індекс товарообігу, qp	$i_{qp} = \frac{q_1 \cdot p_1}{q_0 \cdot p_0}$
Агрегатний індекс товарообігу, qp	$I_{qp} = \frac{\sum q_1 \cdot p_1}{\sum q_0 \cdot p_0}$
Коефіцієнт зниження купівельної спроможності грошової одиниці	$k_{\text{жс}} = 1 : I_p$
Приріст товарообігу за рахунок зміни цін	$\Delta T = \sum p_1 q_1 - \sum p_0 q_0$
Перерахунок товарообігу в зіставні ціни	$T_c = T_\phi : I_p$
Розрахунок індексу цін за k число днів	$I_p = (1 + i_d)^k$, де i_d – денний індекс

ОСНОВНІ ФОРМУЛИ ФІНАНСОВОЇ МАТЕМАТИКИ

- Процентна ставка: $r_t = \frac{FV - PV}{PV}$.
- Облікова ставка: $d_t = \frac{FV - PV}{FV}$.
- Співвідношення між ставками: $r_t = \frac{d_t}{1 - d_t}$ або $d_t = \frac{r_t}{1 + r_t}$.
- Формула простих відсотків: $FV = P \cdot (1 + n \cdot r)$.
- Формула складних відсотків: $F_n = P \cdot (1 + r)^n = P \cdot FM1(r\%, n)$.
- Формула для розрахунку суми, що виплачується банком при обліку векселів: $P = F \cdot (1 - f \cdot d)$.

- Нарахування в межах одного року: $F_n = P \cdot \left(1 + t \cdot \frac{r}{T}\right)^n$.

Можливі три варіанти нарахування:

- точний відсоток і точна тривалість періоду ($T=365$ або 366 днів);
- звичайний відсоток і точна тривалість періоду ($T=360$, t —точне);
- звичайний відсоток і приблизна тривалість періоду ($T=360$, t —приблизне, коли вважається, що в місяці 30 днів).

- Внутрішньорічні відсоткові нарахування з цілим числом років:

$$FV = P \cdot \left(1 + \frac{r}{m}\right)^{m \cdot k}$$

- Нарахування відсотків за дробне число років:

а) за формулою складних відсотків $F_n = P \cdot (1 + r)^{w+f}$;

б) за змішаною схемою: $F_n = P \cdot (1 + r)^w \cdot (1 + f \cdot r)$.

- Нарахування відсотків за внутрішньорічними підперіодами, коли тривалість періоду не дорівнює цілому числу підперіодів:

а) за схемою складних відсотків: $F_n = P \cdot \left(1 + \frac{r}{m}\right)^{m \cdot k} \cdot \left(1 + \frac{r}{m}\right)^t$;

б) за змішаною схемою: $F_n = P \cdot \left(1 + \frac{r}{m}\right)^{m \cdot k} \cdot \left(1 + f \frac{r}{m}\right)^t$.

- Формула приведеної вартості: $P = \frac{F_n}{(1+r)^n} = F_n \cdot FM 2(r\%, n)$.

- Приведена вартість грошового потоку з нерівномірними надходженнями:

$$PV = \sum_{k=1}^n \frac{F_n}{(1+r)^n} = \sum_{k=1}^n F_n \cdot FM 2(r\%, n).$$

- Майбутня вартість термінового анuitету постнумерандо:

$$FV = A \cdot \sum_{l=k}^n (1+r)^{n-k} = A \cdot \frac{(1+r)^n - 1}{r} = A \cdot FM 3(r\%, n).$$

- Майбутня вартість термінового анuitету пренумерандо:

$$FV = A \cdot \sum_{l=k}^n (1+r)^{n-k} \cdot (1+r) = A \cdot \frac{(1+r)^n - 1}{r} \cdot (1+r) = A \cdot FM 3(r\%, n) \cdot (1+r).$$

- Приведена (поточна) вартість термінового анuitету постнумерандо:

$$PV = \sum_{k=1}^n \frac{A}{(1+r)^k} = A \cdot \frac{1 - (1+r)^{-k}}{r} = A \cdot FM 4(r\%, n).$$

- Приведена (поточна) вартість термінового анuitету пренумерандо:

$$PV = \sum_{k=1}^n \frac{A}{(1+r)^k} \cdot (1+r) = A \cdot \frac{1 - (1+r)^{-k}}{r} \cdot (1+r) = A \cdot FM 4(r\%, n) \cdot (1+r).$$

- Приведена вартість безстрокового анuitету: $PV = \frac{A}{r}$.

- Очікуване значення показника (дохідності активу): $x_o = \sum k_j \cdot p_i$.
- Очікуване значення дохідності портфеля: $(K_{op}) = \sum k_{oi} \cdot d_i$.
- Стандарте відхилення дохідності портфеля: $\sigma_p^2 = \sum (k_{pi} - k_{op})^2 \cdot P_i$.
- Модель оцінки дохідності фінансових активів (Capital Asset Pricing Model, CAPM) – необхідний рівень прибутковості акцій:

$$K_o = K_f + \beta \cdot (K_m - K_f).$$

- Базова формула оцінки фінансових активів:

$$V_o = \sum_{k=1}^n \frac{CF_k}{(1+r_k)^k} = \sum_{k=1}^n CF_k \cdot FM2(r\%, n).$$

- Оцінка облігації з річним нарахуванням відсотків:

$$V = \sum_{k=1}^n \frac{CF_k}{(1+r)^k} + \frac{M}{(1+r)^n} = \sum_{k=1}^n CF_k \cdot FM2(r\%, n) + M \cdot FM2(r\%, n).$$

- Оцінка простих акцій з постійним темпом приросту дивідендів (g) виконується з допомогою моделі Гордона:

$$P_o = \frac{D_o \cdot (1+g)}{r-g} = \frac{D_1}{r-g}.$$

- Оцінка простих акцій з непостійним темпом приросту дивідендів:

$$P_o = \sum_{k=1}^n \frac{D_k}{(1+r)^k} + \frac{D_{n+1}}{r-g} \cdot \left(\frac{1}{1+r} \right)^n.$$

- Дійсна вартість акції: $RVS = \frac{D}{K_o}$.

- Приведена вартість: $PV = \sum_{k=1}^n \frac{P_k}{(1+r)^k}$.

- Чиста приведена вартість: $NPV = \sum_{k=1}^n \frac{P_k}{(1+r)^k} - IC$;
якщо $NPV < 0$, то проект слід відхилити;
якщо $NPV > 0$, то проект слід прийняти;
якщо $NPV = 0$?, будь-яке рішення.
- Розрахунок індексу рентабельності інвестиції: $PI = \sum_{k=1}^n \frac{P_k}{(1+r)^k} : IC$.
якщо $PI < 1$, то проект слід відхилити;
якщо $PI > 1$, то проект слід прийняти;
якщо $PI = 1$, будь-яке рішення.
- Термін окупності інвестиції: $PP = \min n$, при якому $k = \sum_{k=1}^n P_k \geq IC$.
- Середньозважена ціна капіталу: $WACC = \sum k_i \cdot d_i$,
де k_i – ціна i -го джерела;
 d_i – частка i -го джерела в загальній сумі джерел.
- Потреба у додатковому фінансуванні: $ПФ = \frac{A}{P}(\Delta P) - \frac{\Pi}{P}(\Delta P) - ЧП$.
- Розрахунок оптимальної партії замовлення: $EOQ = \sqrt{\frac{2 \cdot F \cdot D}{H}}$,
де EOQ – обсяг партії в одиницях;
 F – вартість виконання однієї партії замовлення;
 D – загальна потреба в сировині на період, од.;
 H – витрати на зберігання одиниці сировини.

ДОДАТОК 3

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ

Рівняння лінійної регресії $\bar{Y}_x = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_nx_n$,

де $\bar{Y}_x$ – середнє очікуване значення результативного показника; x_i – значення i -ї факторної ознаки (змінної); a_i – значення коефіцієнта регресії при i -тій змінній (показує, на скільки одиниць зміниться результативний показник $\bar{Y}_x$ при зміні факторної ознаки на 1. Визначає напрям зв'язку при $a > 0$ зв'язок між факторною ознакою і результативним показником прямий, а при $a < 0$ – зворотний; a_0 – постійна величина (вільний член рівняння) застосовується з метою врівноваження правої і лівої частини рівняння.

Коефіцієнт кореляції

$r = \frac{\overline{xy} - \bar{x} \times \bar{y}}{\sqrt{(\overline{x^2} - (\bar{x})^2) \cdot (\overline{y^2} - (\bar{y})^2)}}$ характеризує щільність зв'язку між показниками $-1 \leq r \leq 1$;

якщо r близьке до 1, то зв'язок між показниками тісний,

якщо близьке до 0, то зв'язок малий,

якщо $r > 0$, то зв'язок прямий,

а якщо $r < 0$, то зв'язок обернений.

Коефіцієнт еластичності $\varepsilon_i = \frac{\bar{x}_i}{y}$ показує, на скільки відсотків зміниться середнє значення $\bar{Y}$ при зміні x_i на 1%.

β -коефіцієнт – стандартизований коефіцієнт регресії, тобто коефіцієнт регресії, який виражено у стандартизованому масштабі, який обчислюється за формулою:

$$\beta = a_i \frac{\sigma_y}{\sigma_x},$$

де σ_y – міжгрупова дисперсія результативної ознаки;

σ_x – дисперсія факторної ознаки.

Для встановлення достовірності обчисленого коефіцієнта кореляції використовують критерій Студента (t -критерій):

$$t_r = \frac{|r|}{\mu_r},$$

де μ_r – середня помилка коефіцієнта кореляції, яку визначають за формулою:

$$\mu_r = \frac{1-r^2}{\sqrt{n-1}} \quad \text{при } n > 50.$$

Коефіцієнт кореляції можна вважати достовірним, якщо він перевищує свою помилку в 3 і більше разів.

Фінансові таблиці

Таблиця значень майбутньої вартості однієї грошової одиниці (факторний множник FMI(r,n)=(1+r)ⁿ)
Відсотки

Рік	1%	2%	3%	4%	5%	6%	7%	8%	9%	10%	11%	12%	13%	14%	15%	16%	17%	18%	19%	20%
1	1.0100	1.0200	1.0300	1.0400	1.0500	1.0600	1.0700	1.0800	1.0900	1.1000	1.1100	1.1200	1.1300	1.1400	1.1500	1.1600	1.1700	1.1800	1.1900	1.2000
2	1.0201	1.0404	1.0609	1.0816	1.1025	1.1236	1.1449	1.1664	1.1881	1.2100	1.2321	1.2544	1.2769	1.2996	1.3225	1.3456	1.3689	1.3924	1.4161	1.4400
3	1.0303	1.0612	1.0927	1.1249	1.1576	1.1910	1.2250	1.2597	1.2950	1.3310	1.3676	1.4049	1.4429	1.4815	1.5209	1.5609	1.6016	1.6430	1.6852	1.7280
4	1.0406	1.0824	1.1255	1.1699	1.2155	1.2625	1.3108	1.3605	1.4116	1.4641	1.5181	1.5735	1.6305	1.6890	1.7490	1.8106	1.8739	1.9388	2.0052	2.0736
5	1.0510	1.1041	1.1593	1.2167	1.2763	1.3382	1.4026	1.4693	1.5386	1.6105	1.6851	1.7623	1.8424	1.9254	2.0114	2.1003	2.1924	2.2878	2.3864	2.4883
6	1.0615	1.1262	1.1941	1.2653	1.3401	1.4185	1.5007	1.5869	1.6771	1.7716	1.8704	1.9738	2.0820	2.1950	2.3131	2.4364	2.5652	2.6996	2.8398	2.9860
7	1.0721	1.1487	1.2299	1.3159	1.4071	1.5036	1.6058	1.7138	1.8280	1.9487	2.0762	2.2107	2.3526	2.5023	2.6600	2.8262	3.0012	3.1855	3.3793	3.5832
8	1.0829	1.1717	1.2668	1.3686	1.4775	1.5938	1.7182	1.8509	1.9926	2.1436	2.3045	2.4760	2.6584	2.8526	3.0590	3.2784	3.5115	3.7589	4.0214	4.2998
9	1.0937	1.1951	1.3048	1.4233	1.5513	1.6895	1.8385	1.9990	2.1719	2.3579	2.5580	2.7731	3.0040	3.2519	3.5179	3.8030	4.1084	4.4355	4.7854	5.1598
10	1.1046	1.2190	1.3439	1.4802	1.6289	1.7908	1.9672	2.1589	2.3674	2.5937	2.8394	3.1058	3.3946	3.7072	4.0456	4.4114	4.8068	5.2338	5.6947	6.1917
11	1.1157	1.2434	1.3842	1.5395	1.7103	1.8983	2.1049	2.3316	2.5804	2.8531	3.1518	3.4785	3.8359	4.2262	4.6524	5.1173	5.6340	6.1759	6.7667	7.4301
12	1.1268	1.2682	1.4258	1.6010	1.7959	2.0122	2.2522	2.5182	2.8127	3.1384	3.4985	3.8960	4.3345	4.8179	5.3503	5.9360	6.5801	7.2876	8.0642	8.9161
13	1.1381	1.2936	1.4685	1.6651	1.8856	2.1329	2.4098	2.7196	3.0658	3.4523	3.8833	4.3635	4.8980	5.4924	6.1528	6.8858	7.6987	8.5994	9.5964	10.6993
14	1.1495	1.3195	1.5126	1.7317	1.9799	2.2609	2.5785	2.9372	3.3417	3.7975	4.3104	4.8871	5.5348	6.2613	7.0757	7.9875	9.0075	10.1472	11.4198	12.8392
15	1.1610	1.3459	1.5580	1.8009	2.0789	2.3986	2.7590	3.1722	3.6425	4.1772	4.7846	5.4736	6.2543	7.1379	8.1372	9.2655	10.5387	11.9737	13.5895	15.4070
16	1.1726	1.3728	1.6047	1.8730	2.1829	2.5404	2.9522	3.4259	3.9703	4.5950	5.3109	6.1304	7.0673	8.1372	9.3576	10.7480	12.3303	14.1290	16.1715	18.4884
17	1.1843	1.4002	1.6528	1.9479	2.2920	2.6928	3.1588	3.7000	4.3276	5.0545	5.8951	6.8660	7.9861	9.2765	10.7613	12.4677	14.4265	16.6722	19.2441	22.1861
18	1.1961	1.4282	1.7024	2.0258	2.4066	2.8543	3.3799	3.9960	4.7171	5.5599	6.5436	7.6900	9.0243	10.5752	12.3755	14.4625	16.8790	19.6733	22.9005	26.6233
19	1.2081	1.4568	1.7535	2.1068	2.5270	3.0236	3.6165	4.3157	5.1417	6.1159	7.2633	8.6128	10.1974	12.0557	14.2318	16.7765	19.7484	23.2144	27.2516	31.9480
20	1.2202	1.4859	1.8061	2.1911	2.6533	3.2071	3.8697	4.6610	5.6044	6.7275	8.0623	9.6463	11.5231	13.7435	16.3665	19.4608	23.1056	27.5930	32.9294	38.3376
21	1.2324	1.5157	1.8603	2.2788	2.7860	3.3986	4.1406	5.0338	6.1088	7.4002	8.9492	10.8038	13.0211	15.6676	18.8215	22.5745	27.0636	32.3238	38.5910	46.0051
22	1.2447	1.5460	1.9161	2.3699	2.9253	3.6035	4.4304	5.4365	6.6586	8.1403	9.9336	12.1003	14.7138	17.8610	21.6447	26.1864	31.6293	38.1421	45.9233	55.2061
23	1.2572	1.5769	1.9736	2.4647	3.0715	3.8197	4.7405	5.8715	7.2579	8.9543	11.0263	13.5523	16.6266	20.3616	24.8915	30.3762	37.0062	45.0076	54.6487	66.2474
24	1.2697	1.6084	2.0328	2.5633	3.2251	4.0489	5.0724	6.3412	7.9111	9.8497	12.2392	15.1786	18.7881	23.2122	28.6252	35.2364	43.2973	53.1090	65.0320	79.4968
25	1.2824	1.6406	2.0938	2.6658	3.3864	4.2919	5.4274	6.8485	8.6231	10.8347	13.5855	17.0001	21.2305	26.4619	32.9190	40.8742	50.6578	62.6686	77.8881	95.3962
26	1.2953	1.6734	2.1566	2.7725	3.5557	4.5494	5.8074	7.3964	9.3992	11.9182	15.0799	19.0401	23.9905	30.1666	37.8568	47.4141	59.2697	73.9490	92.0918	114.4755
27	1.3082	1.7069	2.2213	2.8834	3.7335	4.8223	6.2139	7.9881	10.2451	13.1100	16.7386	21.3249	27.1093	34.3899	43.5553	53.0004	69.3455	87.2598	109.5893	137.3706
28	1.3213	1.7410	2.2879	2.9987	3.9201	5.1187	6.6488	8.6271	11.1671	14.4210	18.5799	23.8839	30.6335	39.2045	50.0656	63.8004	81.1342	102.9666	130.4112	164.8447
29	1.3345	1.7758	2.3566	3.1187	4.1161	5.4184	7.1143	9.3173	12.1722	15.8631	20.6237	26.7499	34.6158	44.6931	57.5755	74.0085	94.9271	121.5005	155.1893	197.8136
30	1.3478	1.8114	2.4273	3.2434	4.3219	5.7435	7.6123	10.0627	13.2677	17.4494	22.8923	29.9599	39.1159	50.9502	66.2118	85.8499	111.0647	143.3706	184.6753	237.3763

ДОДАТОК І

Таблиця значень теперішньої вартості однієї грошової одиниці

$$\text{(дисконтуючий множник FM2 (r,n) = \frac{1}{(1+r)^n})}$$

	1%	2%	3%	4%	5%	6%	7%	8%	9%	10%	11%	12%	13%	14%	15%	16%	17%	18%	19%	20%
1	0.9901	0.9804	0.9709	0.9615	0.9524	0.9434	0.9346	0.9259	0.9174	0.9091	0.9009	0.8929	0.8850	0.8772	0.8696	0.8621	0.8547	0.8475	0.8403	0.8333
2	0.9803	0.9612	0.9426	0.9246	0.9070	0.8900	0.8734	0.8573	0.8417	0.8264	0.8116	0.7972	0.7831	0.7695	0.7561	0.7432	0.7305	0.7182	0.7062	0.6944
3	0.9706	0.9423	0.9151	0.8890	0.8638	0.8396	0.8163	0.7938	0.7722	0.7513	0.7312	0.7118	0.6931	0.6750	0.6575	0.6407	0.6244	0.6086	0.5934	0.5787
4	0.9610	0.9238	0.8885	0.8548	0.8227	0.7921	0.7629	0.7350	0.7084	0.6830	0.6587	0.6355	0.6133	0.5921	0.5718	0.5523	0.5337	0.5158	0.4987	0.4823
5	0.9515	0.9057	0.8626	0.8219	0.7835	0.7473	0.7130	0.6806	0.6499	0.6209	0.5935	0.5674	0.5428	0.5194	0.4972	0.4761	0.4561	0.4371	0.4190	0.4019
6	0.9420	0.8880	0.8375	0.7903	0.7462	0.7050	0.6663	0.6302	0.5963	0.5645	0.5346	0.5066	0.4803	0.4556	0.4323	0.4104	0.3898	0.3704	0.3521	0.3349
7	0.9327	0.8706	0.8131	0.7599	0.7107	0.6651	0.6227	0.5835	0.5470	0.5132	0.4817	0.4523	0.4251	0.3996	0.3759	0.3538	0.3332	0.3139	0.2959	0.2791
8	0.9235	0.8535	0.7894	0.7307	0.6768	0.6274	0.5820	0.5403	0.5019	0.4665	0.4339	0.4039	0.3762	0.3506	0.3269	0.3050	0.2848	0.2660	0.2487	0.2326
9	0.9143	0.8368	0.7664	0.7026	0.6446	0.5919	0.5439	0.5002	0.4604	0.4241	0.3909	0.3606	0.3329	0.3075	0.2843	0.2630	0.2434	0.2255	0.2090	0.1938
10	0.9053	0.8203	0.7441	0.6756	0.6139	0.5584	0.5083	0.4632	0.4224	0.3855	0.3522	0.3220	0.2946	0.2697	0.2472	0.2267	0.2080	0.1911	0.1756	0.1615
11	0.8963	0.8043	0.7224	0.6486	0.5847	0.5268	0.4751	0.4289	0.3875	0.3505	0.3173	0.2875	0.2607	0.2366	0.2149	0.1954	0.1778	0.1619	0.1476	0.1346
12	0.8874	0.7885	0.7014	0.6246	0.5568	0.4970	0.4440	0.3971	0.3555	0.3186	0.2858	0.2567	0.2307	0.2076	0.1869	0.1685	0.1520	0.1372	0.1240	0.1122
13	0.8787	0.7730	0.6810	0.6006	0.5303	0.4688	0.4150	0.3677	0.3262	0.2897	0.2575	0.2292	0.2042	0.1821	0.1625	0.1452	0.1299	0.1163	0.1042	0.0935
14	0.8700	0.7579	0.6611	0.5775	0.5051	0.4423	0.3878	0.3405	0.2992	0.2633	0.2320	0.2046	0.1807	0.1597	0.1413	0.1252	0.1110	0.0985	0.0876	0.0779
15	0.8613	0.7430	0.6419	0.5553	0.4810	0.4173	0.3624	0.3152	0.2745	0.2394	0.2090	0.1827	0.1599	0.1401	0.1229	0.1078	0.0949	0.0835	0.0736	0.0649
16	0.8528	0.7284	0.6232	0.5339	0.4581	0.3936	0.3387	0.2919	0.2519	0.2176	0.1883	0.1631	0.1415	0.1229	0.1069	0.0930	0.0811	0.0708	0.0618	0.0541
17	0.8444	0.7142	0.6050	0.5154	0.4363	0.3714	0.3166	0.2703	0.2311	0.1978	0.1686	0.1456	0.1252	0.1078	0.0928	0.0802	0.0693	0.0600	0.0520	0.0451
18	0.8360	0.7002	0.5874	0.4936	0.4155	0.3503	0.2959	0.2502	0.2120	0.1799	0.1528	0.1300	0.1108	0.0946	0.0808	0.0691	0.0592	0.0508	0.0437	0.0376
19	0.8277	0.6864	0.5703	0.4746	0.3957	0.3305	0.2765	0.2317	0.1945	0.1635	0.1377	0.1161	0.0981	0.0829	0.0703	0.0596	0.0506	0.0431	0.0367	0.0313
20	0.8195	0.6730	0.5537	0.4564	0.3768	0.3118	0.2594	0.2146	0.1784	0.1486	0.1240	0.1037	0.0868	0.0728	0.0611	0.0514	0.0439	0.0365	0.0309	0.0261
21	0.8114	0.6598	0.5375	0.4388	0.3589	0.2942	0.2415	0.1987	0.1637	0.1351	0.1117	0.0926	0.0768	0.0638	0.0531	0.0443	0.0370	0.0309	0.0259	0.0217
22	0.8034	0.6468	0.5219	0.4220	0.3418	0.2775	0.2257	0.1839	0.1502	0.1228	0.1007	0.0826	0.0680	0.0560	0.0462	0.0382	0.0316	0.0262	0.0218	0.0181
23	0.7954	0.6342	0.5087	0.4057	0.3258	0.2618	0.2109	0.1703	0.1378	0.1117	0.0907	0.0738	0.0601	0.0491	0.0402	0.0328	0.0270	0.0222	0.0183	0.0151
24	0.7876	0.6217	0.4919	0.3901	0.3101	0.2470	0.1971	0.1577	0.1264	0.1015	0.0817	0.0659	0.0532	0.0431	0.0349	0.0284	0.0231	0.0188	0.0154	0.0126
25	0.7798	0.6095	0.4776	0.3751	0.2953	0.2330	0.1842	0.1460	0.1160	0.0923	0.0736	0.0588	0.0471	0.0378	0.0304	0.0245	0.0197	0.0160	0.0129	0.0105
26	0.7720	0.5976	0.4637	0.3607	0.2812	0.2198	0.1722	0.1352	0.1064	0.0839	0.0663	0.0525	0.0417	0.0331	0.0264	0.0211	0.0169	0.0135	0.0109	0.0087
27	0.7644	0.5859	0.4502	0.3468	0.2678	0.2074	0.1609	0.1252	0.0976	0.0763	0.0597	0.0469	0.0369	0.0291	0.0230	0.0182	0.0144	0.0115	0.0091	0.0073
28	0.7568	0.5744	0.4371	0.3335	0.2551	0.1956	0.1504	0.1159	0.0895	0.0693	0.0538	0.0419	0.0326	0.0255	0.0200	0.0157	0.0123	0.0097	0.0077	0.0061
29	0.7493	0.5631	0.4243	0.3207	0.2429	0.1846	0.1406	0.1073	0.0822	0.0630	0.0485	0.0374	0.0289	0.0224	0.0174	0.0135	0.0105	0.0082	0.0064	0.0051
30	0.7419	0.5521	0.4120	0.3083	0.2314	0.1741	0.1314	0.0994	0.0754	0.0573	0.0437	0.0334	0.0256	0.0196	0.0151	0.0116	0.0090	0.0070	0.0054	0.0042

Таблиця значень майбутньої вартості однієї грошової одиниці анuitету

$$(факторний множник FMЗ (r, n) = \sum_{t=1}^n (1+r)^{n-t})$$

Рік

Відсотки

Рік	1%	2%	3%	4%	5%	6%	7%	8%	9%	10%	11%	12%	13%	14%	15%	16%	17%	18%	19%	20%
1	1,0100	1,0200	1,0300	1,0400	1,0500	1,0600	1,0700	1,0800	1,0900	1,1000	1,1100	1,1200	1,1300	1,1400	1,1500	1,1600	1,1700	1,1800	1,1900	1,2000
2	2,0301	2,0604	2,0909	2,1216	2,1525	2,1836	2,2149	2,2464	2,2781	2,3100	2,3421	2,3744	2,4069	2,4396	2,4725	2,5056	2,5389	2,5724	2,6061	2,6400
3	3,0604	3,1216	3,1830	3,2446	3,3101	3,3746	3,4389	3,5031	3,5671	3,6310	3,6947	3,7582	3,8216	3,8849	3,9481	4,0112	4,0741	4,1369	4,2000	4,2630
4	4,1101	4,2040	4,3001	4,4163	4,5256	4,6371	4,7507	4,8666	4,9847	5,1051	5,2278	5,3528	5,4803	5,6101	5,7424	5,8771	6,0144	6,1542	6,2966	6,4416
5	5,1520	5,3081	5,4684	5,6330	5,8019	5,9753	6,1533	6,3359	6,5233	6,7156	6,9129	7,1152	7,3227	7,5355	7,7537	7,9775	8,2068	8,4420	8,6830	8,9299
6	6,2135	6,4343	6,6625	6,8983	7,1420	7,3938	7,6540	7,9228	8,2004	8,4872	8,7833	9,0890	9,4047	9,7305	10,0668	10,4139	10,7720	11,1415	11,5227	11,9159
7	7,2857	7,5630	7,8923	8,2142	8,5491	8,8975	9,2598	9,6366	10,0285	10,4359	10,8594	11,2997	11,7573	12,2328	12,7268	13,2401	13,7733	14,3270	14,9020	15,4991
8	8,3685	8,7546	9,1501	9,5828	10,0268	10,4813	10,9780	11,4876	12,0210	12,5795	13,1640	13,7757	14,4157	15,0853	15,7858	16,5185	17,2847	18,0859	18,9234	19,7989
9	9,4622	9,9487	10,4639	11,0061	11,5779	12,1808	12,8164	13,4866	14,1929	14,9374	15,7220	16,5487	17,4197	18,3373	19,3037	20,3215	21,3931	22,5213	23,7089	24,9597
10	10,5668	11,1087	11,6878	12,3064	12,9668	13,6716	14,4266	15,2366	16,1063	17,0403	18,0432	19,1201	20,2761	21,5163	22,8463	24,2729	25,7999	27,4299	29,1663	31,0124
11	11,6825	12,4121	13,1920	14,0258	14,9171	15,8689	16,8855	17,9717	19,1407	20,3983	21,7512	23,1931	24,7291	26,3652	28,1077	29,9620	31,9339	34,0281	36,1496	38,3925
12	12,8033	13,6803	14,6178	15,6268	16,7130	17,8821	19,1406	20,4933	21,9534	23,5227	25,2116	27,0291	28,9847	31,0887	33,3519	35,7862	38,4040	41,2187	44,2445	47,4966
13	13,9474	14,9739	16,0663	17,2319	18,5066	20,0151	21,5505	23,2140	25,0192	26,9700	29,0749	31,3426	33,7827	36,5811	39,5047	42,6720	46,1027	49,8180	53,8409	58,1959
14	15,0968	16,2934	17,5989	19,0236	20,5786	22,2760	24,1280	26,1521	28,3609	30,7725	33,4054	36,2797	39,4175	42,8424	46,5804	50,6596	55,1101	59,9633	65,2807	71,0351
15	16,2579	17,6393	19,1569	20,8245	22,6575	24,6725	26,8881	29,3243	32,0034	34,9497	38,1869	41,7533	45,6717	49,9804	54,7175	59,9550	65,6488	71,9390	78,8502	86,4421
16	17,4304	19,0121	20,7616	22,6875	24,8404	27,2129	29,8482	32,7502	35,9737	39,5447	43,5008	47,8637	52,5791	56,1176	64,0751	70,6730	77,9792	86,0680	95,0218	104,8908
17	18,6147	20,4123	22,4144	24,6454	27,1324	29,9957	32,9980	36,4502	40,3013	44,5692	49,3959	54,7497	60,7251	67,3941	74,8364	83,1407	92,4056	102,7403	114,2659	127,1167
18	19,8109	21,8406	24,1169	26,6712	29,5390	32,7800	36,3780	40,4463	45,0185	50,1591	55,9385	62,4397	69,7494	77,9692	87,1032	97,3032	108,2846	120,4135	133,7664	148,4180
19	21,0190	23,2974	25,8704	28,7781	32,0660	35,7856	39,9685	44,7620	50,1601	56,2750	63,2028	71,0524	79,9488	90,0249	101,4436	114,3797	129,0329	145,6280	164,4180	185,6880
20	22,2332	24,7833	27,6765	30,9692	34,7193	38,9927	43,8652	49,4229	55,7645	63,0025	71,2651	80,6987	91,4699	103,7684	117,8101	133,8405	152,1385	173,0210	196,8474	224,0256
21	23,4716	26,2690	29,5368	33,2480	37,5052	42,3923	48,0057	54,4568	61,8733	70,4027	80,2143	91,5028	104,4910	119,4380	136,6316	156,4150	179,1721	205,3448	235,4385	270,0307
22	24,7163	27,8450	31,4529	35,6179	40,4305	45,9958	52,4381	59,8933	68,5319	78,5430	90,1479	103,6029	119,2048	137,2970	158,2764	182,6014	210,8073	243,4888	281,3618	325,2389
23	25,9735	29,4219	33,4265	38,0826	43,5020	49,8156	57,1767	65,7648	75,7898	87,4973	101,1742	117,1552	135,8315	157,6596	183,1678	212,9776	247,8076	288,4945	336,0105	391,4842
24	27,2432	31,0303	35,4593	40,8459	46,7271	53,6845	62,2480	72,1089	83,7009	97,3471	113,4133	132,3339	154,1696	180,8708	211,7690	248,2140	291,1049	341,6035	401,0425	470,9811
25	28,5236	32,6709	37,5530	43,3117	50,1135	58,1594	67,6765	79,9544	92,3240	106,1918	126,9988	149,3339	175,8501	207,3327	244,7120	289,9863	341,7627	404,2721	478,4306	566,3773
26	29,8209	34,3443	39,7096	46,0842	53,6691	62,7058	73,4838	86,3508	101,7231	120,0898	142,0788	168,3740	199,8406	237,4993	282,5698	336,5024	401,0323	478,2211	570,5224	680,8528
27	31,1291	36,0512	41,9309	49,3978	57,4028	67,5981	79,8977	94,3388	111,9682	133,2098	158,8773	189,6989	226,9499	271,8992	326,1041	391,5028	470,3778	566,4909	680,1116	818,2233
28	32,4504	37,7922	44,2189	51,9663	61,3227	72,6396	86,3465	102,9659	123,1354	147,6308	177,3972	213,5828	257,5834	311,0937	376,1697	455,3032	551,5121	668,4475	810,5228	983,0680
29	33,7849	39,5661	46,5744	55,0849	65,4368	77,0662	90,4608	112,2832	135,3075	163,4940	198,0209	240,3927	292,1692	355,7888	433,7451	529,3117	646,4391	789,9460	965,7122	1180,8616
30	35,1327	41,3794	49,0027	58,3283	69,7008	83,8017	101,0730	122,3469	148,5762	180,9434	220,9132	270,2928	331,3151	406,7370	499,9569	615,1616	757,5038	933,3186	1150,3875	1418,2579

ДОДАТОК

Таблиця значень тегерішньої вартості однієї грошової одиниці ануїтету

$$\text{(дисконтуючий множник FM4 (r, n) = } \sum_{t=1}^n \frac{1}{(1+r)^t} \text{)}$$

Відсотки

Рік

Рік	1%	2%	3%	4%	5%	6%	7%	8%	9%	10%	11%	12%	13%	14%	15%	16%	17%	18%	19%	20%
1	0.9901	0.9804	0.9709	0.9615	0.9524	0.9434	0.9346	0.9259	0.9174	0.9091	0.9009	0.8929	0.8850	0.8772	0.8696	0.8621	0.8547	0.8475	0.8403	0.8333
2	1.9704	1.9416	1.9135	1.8861	1.8594	1.8334	1.8080	1.7833	1.7591	1.7355	1.7125	1.6901	1.6681	1.6467	1.6257	1.6051	1.5850	1.5656	1.5465	1.5278
3	2.9410	2.8839	2.8288	2.7751	2.7232	2.6730	2.6243	2.5771	2.5313	2.4869	2.4437	2.4018	2.3612	2.3216	2.2832	2.2459	2.2096	2.1743	2.1399	2.1065
4	3.9020	3.8077	3.7171	3.6299	3.5460	3.4651	3.3872	3.3121	3.2397	3.1699	3.1024	3.0373	2.9745	2.9137	2.8550	2.7982	2.7432	2.6901	2.6386	2.5887
5	4.8534	4.7135	4.5797	4.4518	4.3295	4.2124	4.1002	3.9927	3.8897	3.7908	3.6959	3.6048	3.5172	3.4331	3.3522	3.2743	3.1993	3.1272	3.0576	2.9906
6	5.7965	5.6014	5.4172	5.2421	5.0764	4.9173	4.7656	4.6229	4.4869	4.3563	4.2305	4.1114	3.9975	3.8897	3.7845	3.6947	3.6092	3.4976	3.4098	3.3255
7	6.7282	6.4720	6.2303	6.0021	5.7864	5.5824	5.3893	5.2064	5.0330	4.8684	4.7122	4.5638	4.4226	4.2883	4.1604	4.0386	3.9224	3.8115	3.7057	3.6046
8	7.6517	7.3255	7.0197	6.7321	6.4632	6.2098	5.9713	5.7466	5.5348	5.3349	5.1461	4.9676	4.7988	4.6389	4.4873	4.3436	4.2072	4.0776	3.9544	3.8372
9	8.5660	8.1622	7.7861	7.4353	7.1078	6.8017	6.5152	6.2469	5.9952	5.7590	5.5370	5.3282	5.1317	4.9464	4.7716	4.6065	4.4506	4.3030	4.1633	4.0310
10	9.4713	8.9826	8.5302	8.1109	7.7217	7.3601	7.0236	6.7101	6.4177	6.1446	5.8892	5.6502	5.4262	5.2161	5.0188	4.8332	4.6586	4.4941	4.3389	4.1925
11	10.3676	9.7888	9.2526	8.7605	8.3038	7.8761	7.4769	7.1033	6.7542	6.4291	6.1265	5.8452	5.5837	5.3404	5.1133	4.9011	4.7023	4.5153	4.3389	4.1721
12	11.2551	10.5763	9.9540	9.3651	8.8633	8.3938	7.9427	7.5161	7.1107	6.7242	6.3556	6.0025	5.6631	5.3367	5.0316	4.7463	4.4792	4.2297	4.0000	3.7802
13	12.1337	11.3484	10.6350	9.9566	9.3936	8.8527	8.3377	7.8455	7.3826	6.9387	6.5126	6.1025	5.7057	5.3304	4.9750	4.6386	4.3200	4.0186	3.7337	3.4577
14	13.0037	12.1082	11.2961	10.5631	9.8996	9.2950	8.7455	8.2242	7.7282	7.2549	6.8021	6.3682	5.9511	5.5492	5.1616	4.7875	4.4354	4.1045	3.7942	3.4962
15	13.8651	12.8493	11.9378	11.1184	10.3797	9.7122	9.1079	8.5595	8.0607	7.6016	7.1699	6.7628	6.3255	5.9021	5.4914	5.0916	4.7016	4.3313	4.0000	3.6802
16	14.7119	13.5777	12.5611	11.6523	10.8378	10.1059	9.4466	8.8514	8.3126	7.8237	7.3792	6.9740	6.6039	6.2551	5.9242	5.6085	5.3045	5.0099	4.7236	4.4456
17	15.5623	14.2919	13.1661	12.1657	11.2741	10.4773	9.7632	9.1216	8.5436	8.0216	7.5488	7.1166	6.7291	6.3729	6.0472	5.7407	5.4506	5.1743	4.9100	4.6566
18	16.3983	14.9920	13.7535	12.6593	11.6896	10.8276	10.0591	9.3719	8.7556	8.2014	7.7016	7.2467	6.8308	6.4674	6.1280	5.8128	5.5183	5.2423	4.9800	4.7276
19	17.2280	15.6786	14.3238	13.1339	12.0853	11.1581	10.3366	9.6036	8.9501	8.3649	7.8933	7.4588	7.0580	6.6904	6.3452	6.0200	5.7132	5.4243	5.1500	4.8926
20	18.0496	16.3514	14.8776	13.5903	12.4622	11.4699	10.5940	9.8181	9.1285	8.5136	7.9633	7.4884	7.0248	6.6231	6.2593	5.9208	5.6278	5.3527	5.0900	4.8386
21	18.8570	17.0112	15.4150	14.0292	12.8212	11.7641	10.8355	10.0168	9.2922	8.6487	8.0751	7.5620	7.1016	6.6870	6.3125	5.9731	5.6648	5.3837	5.1288	4.8813
22	19.6604	17.6580	15.9369	14.4511	13.1630	12.0416	11.0612	10.2007	9.4424	8.7715	8.1757	7.6446	7.1695	6.7429	6.3587	6.0113	5.6964	5.4099	5.1486	4.9094
23	20.4558	18.2932	16.4436	14.8568	13.4886	12.3034	11.2722	10.3711	9.5802	8.8832	8.2664	7.7184	7.2297	6.7921	6.3988	6.0442	5.7234	5.4321	5.1688	4.9245
24	21.2434	18.9139	16.9355	15.2470	13.7986	12.5504	11.4693	10.5288	9.7066	8.9847	8.3481	7.7843	7.2829	6.8351	6.4338	6.0726	5.7465	5.4509	5.1822	4.9371
25	22.0232	19.5236	17.4131	15.6221	14.0939	12.7834	11.6536	10.6748	9.8226	9.0770	8.4217	7.8461	7.3300	6.8729	6.4641	6.0971	5.7662	5.4669	5.1951	4.9476
26	22.7962	20.1210	17.8768	15.9828	14.3752	13.0032	11.8258	10.8100	9.9239	9.1609	8.4881	7.8857	7.3717	6.9061	6.4906	6.1182	5.7831	5.4804	5.2060	4.9563
27	23.5596	20.7069	18.3270	16.3296	14.6430	13.2105	11.9867	10.9352	10.0266	9.2372	8.5478	7.9426	7.4086	6.9352	6.5135	6.1364	5.7975	5.4919	5.2151	4.9636
28	24.3164	21.2813	18.7641	16.6631	14.8981	13.4062	12.1371	11.0511	10.1161	9.3066	8.6016	7.9844	7.4412	6.9607	6.5335	6.1520	5.8099	5.5016	5.2228	4.9697
29	25.0666	21.8444	19.1866	16.9637	15.1411	13.5607	12.2777	11.1594	10.1983	9.3986	8.6901	8.0218	7.4701	6.9809	6.5509	6.1666	5.8204	5.5098	5.2282	4.9747
30	25.8077	22.3965	19.6004	17.2520	15.3725	13.7648	12.4090	11.2578	10.2737	9.4269	8.6938	8.0552	7.4957	7.0027	6.5660	6.1772	5.8294	5.5168	5.2347	4.9789

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

**Спільник Ірина Володимирівна,
Загородна Ольга Михайлівна**

Економічний аналіз

Навчально-методичний комплекс дисципліни
(для студентів економічних спеціальностей)

Редагування та комп'ютерне верстання *Лариси Щербак*

Підп. до друку 29. 11. 2012 р.
Формат 60x84^{1/16}. Гарнітура Times New Roman і Arial.
Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов. друк. арк. 25,1. Обл.-вид. арк. 28,6.
Зам. № У 446-12. Наклад 100 прим.

Видавець
Тернопільський національний економічний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46004

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.

ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ»
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46004
тел. 47-58-72
E-mail: edition@tneu.edu.ua